

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (2566) : พฤษภาคม-สิงหาคม • Vol. 8 No. 2 (2023) : May–August

ISSN 2651-1150 (Print)

ISSN 2985-010X (Online)

AMBJ

Academic MCU Buriram Journal

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

AMBJ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
Academic MCU Buriram Journal

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2566
Vol. 8 No. 2 (May–August 2023)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
- ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
- ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปในสาขาวิชา ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาด้านครุศาสตร์ ศีลศาสตร และจิตวิทยา
2. สาขาวิชาด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
3. สาขาวิชาด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความแต่ละบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กลั่นกรองบทความวารสารอย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่น ที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เจ้าของ: สำนักวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 281 หมู่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000
โทรศัพท์ 06 4946 1595, 08 97102920
E-mail: ambj.mcu@gmail.com
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index>

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	ที่ปรึกษาอธิการบดี
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระธรรมวชิรสุตาภรณ์	เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระมหาสมบุญ วุฑฒิภิโร, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเทพวัชรจารย์, รศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย,
พระสุนทรธรรมเมธี, ดร.	รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
พระศรีปริยัติธาดา, ผศ.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.	ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาปรัชญา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

นายมงคล สอนไธสง

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาดนอม อานนโท, ดร.
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.
พระมหาไสว สิริปัญญา
ดร.ภักขวัชร สุขเสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมพร ชื่นไพบูลย์
รองศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริกิจจานาภรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คัมภีรภาพ อินทะนุ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส
ดร.พิสุทธ์พงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้จัดการวารสาร (Journal Manager)

ผศ.ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลง (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.
พระวชิรภักดีบัณฑิต, รศ.ดร.
พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา
รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ชาบุดรบุญตริก
รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์ ชันแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนู ศรีทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน
ดร.ภูษัฒ์ สุขแสน
ดร.ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม
ดร.ลำพอง กลมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดี
รองศาสตราจารย์ นพดล จันทรเพ็ญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภมร ชันธะตต์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ปาโนรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวีช ศรีโกคางกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก
รองศาสตราจารย์ ดร.อัศรพล เนือไม้หอม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวาทสุข
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ โพธิ์सान
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยพายัพ

รองศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริกาญจนารักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธุ์จันทร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมกัรภาพ อินทะนุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ ณ พัทลุง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนต์นภัส มโนการณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.สิวะกรณ์ กฤษสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
	วิทยาเขตสุรินทร์
ดร. วิมลพร สุวรรณแสนทวี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ชัยชนพงษ์ จันวงศ์เดือน	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: มงคล สอนไธสง

ออกแบบปก: มงคล สอนไธสง

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพริ้นท์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ (Academic MCU Buriram Journal) ได้ดำเนินการเผยแพร่ผลงานวิชาการของนิสิตนักศึกษา และคณาจารย์ ทั้งภายในและภายนอก ให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ ตามตัวบ่งชี้คณะกรรมการอุดมศึกษาองค์ประกอบที่ 2 ว่าด้วยการวิจัย นอกจากนี้การจัดทำวารสารนี้มีความสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้ โดยเป็นระบบการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากหลากหลายสถาบัน ตั้งแต่ 2 ท่านขึ้นไป

ในนามคณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกรูปทุกท่าน คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และภายนอก รวมถึงนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำวารสารวิชาการนี้ อันส่งผลให้การขับเคลื่อนงานวิชาการเดินหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืน พร้อมนี้ขอกราบขอบพระคุณเจ้าของบทความทุกท่านที่ได้มอบความไว้วางใจให้วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ได้มีส่วนในการเผยแพร่ผลงานของท่านสู่สาธารณชน

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
บรรณาธิการ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารฉบับนี้
ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี
โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model
An Evaluation of the School Based Curriculum of Suankularb Wittayalai Thonburi
Using the CIPP Model
ประจักษ์ น้อยเหนือ, ศรายุทธ รัตนปัญญา, สุชาร์ตน์ ดิสขำ
Prajak Noinuay, Sarayut Rattanapanya, Sucharat Diskum

1
- ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี
Tourism Experiences Affecting Thai Tourists' Satisfaction with Cultural Tourism in
Chanthaburi Province
ยุบุญ พงษ์ไพโลน, พิเชษฐ อุดมสมักร, อัศวาวรรณ สาหร่ายทอง, รชต จันทะบุรณ์
Yuboon Phaluehaspailin, Pichet Udomsamak, Atchawan Saraithong, Rachata Jantaboon

14
- นวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
Creative Innovation to Develop Thai Word Formation Skills for Primary School Students
ปิยมาศ มาวงค์
Piyamas Mavong

26
- ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
Success Factors of Integrated Farming Community Enterprise Group, Ban Sai Ngam,
Na Siew Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province
สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ทศไฉวรรณ ดวงมาลา, อัญชิรญา จันทระปิฎก
Soonthorn Panyapong, Anchalee Chaisri, Thassanaiyawan Doungmala, Anchiraya Chantarapidok

39
- การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุม
The Development of Reading Comprehension Skills Using the KWL Plus Learning Process
for Mathayomsuksa 2 Students at Wapi Pathum School
จามจุรี ทุมแก้ว, บรรจง บุรินประโคน, จำรัส สุขแป
Jamjuree Thumkaew, Banjong Burinprakhon, Chamrat Sukpa

52

- การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 65

Problem-Based Learning Management Study with KWDL Technique Problems of Addition, Subtraction, Multiplication, Division of People of 4th Grade

พิชชาพร หงษ์วิเศษ

Pitchaporn Hongwiset
- การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็ก 77

สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษาศรีมวัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูฏา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ Active Learning

The Effects of using the Group Guidance Activities to Develop the Self-understanding of the 7th Grade Students at Thammasat Khlong Luang Wittayakom School in Pathum Thani Province

เตือนใจ ผางคำ, จิตรา ชนะกุล

Tuenjai Phangkham, chittra chanagul
- การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก 91

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูฏา

The Development of a Guidance Model for Undergraduate Studies with Proactive Strategies of Mahamakut Buddhist University Roiet Campus

รัชณีย์ เจริญนนท์

Ratchanee Charoenon
- ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 105

Effects of Using Instructional Package in Career Subject for Mathayomsuksa 3rd

ปัทมา พุดจี้บ, อินทิรา เกตุศิริ, สรุตรา ปราบสกุล, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเร็ง

Patima Pudjeeb, Intira Ketsiri, Saruta Prabsakul, Chinarin Tubmarerng
- การเปรียบเทียบผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 118

A Comparison of The Learning Results Through the Design Thinking Process and Inquiry-Based learning (5E) to Scientific Competencies of Grade 8 Students

สุภาพร บุตรสัย, พนิดา ศกุนตนา, วิลัยลักษณ์ ลังกา

Supaporn Butsai, Panida Sakuntanak, Wilailak Langka
- แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 131

The Guidelines for The Development of Creative Leadership of School Administrators Under Surin Primary Educational Service Area Office 3

กมลวรรณ เมียะแก้ว, ธัญเทพ สิทธิเสื่อ, ประภาพร บุญปลอด

Kamonwan Myakaew, Thanyathep Sitthisuea, Prapaporn Boonplod

- แนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาส 145
 ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์
 Development Guidelines for Administration of the School's Support System in Digital
 Era of the Opportunity Expanded School Under the Office of Primary Educational
 Service Area in Buriram Province
 ณภัศกร มณีพุทธวรสกุล, วสันต์ชัย กากแก้ว, ธัญเทพ สิริธิเสื่อ
 Napassakorn Maneeputtaworasakul, Vasanchai kakkeaw, Thanyathap Sittisuea
- แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชน ในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว 156
 The Guidelines of Buddhist Participation in the Conseruation of Buddhist
 Archaeological Sites in Sa Kaeo Province
 พระครูวิศาลปัญญาวีรวัฒน์, พระมหาสุพร รกขิตธมโม, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์
 Phrakhruvisalpunyaphirat, Phamaha Suporn Rakkhitadhammo, Benjamas Suwannawong
- การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย 167
 อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
 Application of the Iddhipàda Principle in the Students' Conduct of the Independent
 Education Centers, Sadao District, Songkhla Province
 พระครูสังฆรักษ์ธนา สุจิตโต (ทะระศรี), พระครูโฆสิตวัฒน์นาคกุล, พระครูวิจิตรสาธุรส, พระปลัดธันวาท วิชชากรโ
 PhrakruSangharak Thana Sucitto (Tarasri), PhrakruKositwattananukul, PhrakruWijitsaturot,
 PhrapaladThanwa Witchakaro
- การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะ ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาท 179
 An Analytical Study of Concept of Sammasankappa in the Noble Eightfold Path of
 Theravada Buddhist Philosophy
 พรชัย บุตรสาลี, วิเชียร ชาบุดรบุญทริก, บรรพต แคไธสง
 Pornchai Butsali, Wichian Chabutbuntrik, Banpot Khathaisong
- การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปาฎฐกถา ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ 188
 An Analytical Study of the Problem of Buddhist Ethics in Dhammapadaṭhakathā
 according to Buddhist Ethics
 พระมหาบุญส่ง เขมโก (สายดวง)
 Pramaha Boonsong Khemako (Saiduang)
- การศึกษาเปรียบเทียบปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน 200
 A Comparative Study of Paññā Pāramī in Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism
 พระครูสังฆรักษ์อนันต์กิตติ์ สัจจญาณ, พระมหาพจน์ สุวโจ, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร
 Phrakhrusangharak Anankit Saccañano, Phramaha Phocana Suvaco, Phra Palad Kitti
 Yuttidharo

- การใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

A Study of the use of Natural Media in Propagating Buddhism

พระครูใบฎีกาบุญจันทร์ กम्मสุโท (ถนอมพลกรัง), พระศรีสัจญาณมุนี, พูนศักดิ์ กมล
Phrakhrubaideeka Bunchan Kammassuttho (Thanomphonkrang), Phra Srisatchyanamuni,
Poonsak kamol

211
- ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักภิกขุอธิกขมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

An Analytical Study of the Practice Bhikhu Aparihaniyadhamma of Buddhist Monks in Buddhist Scriptures

พระรุ่ง ติสสวโร (นิมขุนทด)
Phra Rung Tissawaro (Nimkhunthod)

222
- การประยุกต์ใช้หลักสามาอาชีวะในการประกอบอาชีพของชุมชน บ้านนาหวี อำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา

Application of Sammà-àjāva Principle in Promoting the Occupation of Ban na thawi Community, Ban na thawi District, Songkhla Province

พระสมเกียรติ กิตติปาโล (วิจารณ์ปรีชา), พระครูโมลีวัฒนานุกุล, พระครูวิจิตรสาธุรส,
พระปลัดธันวา วิชชากร
Phra Somkiat Kittpalo (Wijanpreecha), PhrakruKositwattananukul, PhrakruWijitsaturot,
PhrapaladThanwa Witchakaro

236
- แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

The Guidelines for Improving the Performances of the Administrators of the Educational Institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2

พลวัฒน์ แสนดี, ธัญเทพ สิทธิเสื่อ, วสันต์ชัย กากแก้ว
Ponlawat Saendee, Thanyathep Sitthisuea, Vasanchai Kakkaew

250
- แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

The Guidelines for the Development of Innovative Leadership of School Administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3

สุนทรี อร่ามเรือง, ธัญเทพ สิทธิเสื่อ, ศุภชนกฤษ ยอดสละ
Soontharee Aramrueang, Thanyathep Sitthisuea, suphatanakit yodsala

262
- การบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวจ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

The Current State Baan Chokchai Child Development Center Management Under the Truat Tambon Administrative Organization Srinarong District, Surin Province

ปัทมาพร บุญศรี
Pattamaporn Boonsri

273

- การใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง 288
 The Applications of Sangahavattthudhamma in Excellent Service Providing in Nakhon Si Thammarat Provincial Land Office, Chawang Branch
 กันตภณ หนูทองแก้ว, จิตติมา จุฬะแพทย์
 Kantaphon Nuthongkaew, Titima Julapaet
- การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ 303
 ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช
 The Protection and Resolution of Recidivists' Behavior of Prisoners on Stealing Case in Nakhon Si Thammarat Central Prison
 สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร, สมภพ ทองหวาน
 Supreecha Chamnanphuttiophon, Somphop Thongwan
- แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต 318
 พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
 Guidelines to Develop the Inspirational Leadership of School Administrators Under the Surin Primary Educational Service Area Office 3
 อภิธา จันทร์ทอง, ทรงเดช สอนใจ, ประภาพร บุญปลอด
 Apida juntong, Songdet Sonja, Prapaporn Boonplord
- แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขต 330
 พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์
 The Development Guidelines of Professional Learning Community for Small Schools under the Surin Primary Educational Service Area Offices
 อาริดา สาลีงาม, ทรงเดช สอนใจ, วสันต์ชัย กากแก้ว
 Arida Sali-ngam, Songdet Sonjai, Vasanchai Kakkeaw
- การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 343
 An Analysis of Beliefs in Karma of Thai People in Modern Times according to Theravada Buddhist Philosophy
 พระปรเมษฐ์ กิตติคุโณ (คำหงษา)
 Phraparamet Kittikuno (Khamhongsa)
- การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา 357
 An Analysis of Buddhist Knowledge that Appears in the Milindapanha Scripture
 พระประมาณ วชิรญาณโณ (สุทธิประภา), พระมหาสากล สุภรเมธี, สงวน หล้าโพนทัน
 Phra Praman Wachirayano (Suthiprapha), Phramaha Sakol Subharamethi, Sanguan Laphonthan

- รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

Development Model Based on the Quality of Life of the Elderly Precepts Five Village
of Lam Plai Mat in Buriram Province

พระครูสุนทรวิจิตรบัณฑิต, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ทิพย์ ชันแก้ว, บุญรัตน์ อดุตสา
Phrakhrusunthonveerabundit, Thananchai Pattanasing, Thip Khankeaw, Boonyarat Utsa

367
- ศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก

A Critical Study of Essenes of Dhamma in
Majjhimanikaya Mulapannaska

เสฐียร ทังทองมะดัน, พระศรีวัชรวิสุทธิ, ฌริศา ไชอำเอี่ยม, ณัฐพนธ์ เป้าคำ
Sathien Thangthongmadan, Phra Srivajaravisuddhi, Karisa Saiumeam, Natthaphon Baokham

379

บทความวิชาการ: Academic Article

- คุณค่าแห่งหลักคำสอนที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน

The Value of the Doctrine that Appears in the Boon Khao Pradab Din Tradition

พระครูเกษมอาจารย์สุนทร (ศุภกิตติ์ ชนุชรัมย์), พระมหาฉัตรชัย ทันบาล, วันชัย ชูศรีสุข, ภัฏฐวัชร สุขเสน,
Phrakrukasemjarasunthorn (Suppagit Chanutram), Phramaha Chatchai Tanbal,
Wanchai chusrisuk, Patchavat Suksen

390
- การจัดการเรียนรู้ออนไลน์และการประยุกต์ใช้บนฐานชีวิตใหม่

Online Based Teaching and Learning Management and Application

พระสมพงษ์ ญญะโก (เฒ่าเฒ่า)
PhraSompong Natthiko (Thaongao)

402

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

414
- คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

415

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี
โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model
An Evaluation of the School Based Curriculum of Suankularb
Wittayalai Thonburi Using the CIPP Model

ประจักษ์ น้อยเหนือ, ศราวุธ รัตนปัญญา, สุชาร์ตน์ ดิสำ
Prajak Noinuay, Sarayut Rattanapanya, Sucharat Diskum
โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี, กรุงเทพมหานคร
Suankularb Wittayalai Thonburi School, Bangkok, Thailand
E-mail: 0213@mws.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ประกอบด้วยด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 15 คน ครูผู้สอน 108 คน นักเรียน 341 คน ผู้ปกครอง 341 คน รวม 810 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรีมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านบริบท ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา, รูปแบบซีปปี้ (CIPP Model)

Abstract

The purposes of this research were to evaluate the school-based curriculum which concentrates on aspects of context, input, process, and product by using CIPP evaluation model. The samples of 810 were consisted of 5 school administrators, 15 school committees, 108 teachers, 341 students, and 341 parents. The research instruments were questionnaires, and interviewing forms. The data were analyzed by percentage (%), mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.), and content analysis.

ได้รับบทความ: 21 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566

Received: February 21, 2023; Revised: March 17, 2023; Accepted: March 23, 2023

The research results found that:

The school-based curriculum of Suankularb Wittayalai Thonburi was considered appropriate at the high level. Moreover, regarding to aspects, the aspect of input was considered appropriate at the highest, the aspects of context the aspects of process, and product were considered appropriate at the high level.

Keywords: An Evaluation of the School-based Curriculum, CIPP Model

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวิทยาการด้านต่าง ๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเป็นอย่างมาก เพราะความรู้และค่านิยมของสังคมเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ทุกภาคส่วนจึงเร่งปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง การศึกษาจึงมีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัตที่จะต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน ดังที่ Beauchamp (1981: 28) และสิทธิพล อัจฉินทร์ (2561: 2) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพช่วยตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สังคม และความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ องค์ประกอบสำคัญของระบบการศึกษาที่มีคุณภาพคือ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนแผนแม่บทที่เป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

การพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย และตรงกับความต้องการของสังคมนั้น จำเป็นต้องมีการประเมินหลักสูตร เพราะหลักสูตรที่มีคุณภาพเมื่อนำไปใช้ต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับในการแก้ไขปรับปรุง สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ (2561: 37) ระบุว่า การประเมินหลักสูตรทำให้ทราบถึงคุณค่าของหลักสูตร เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการศึกษา ซึ่งปัจจุบันมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่มีความชัดเจน เหมาะสมทั้งเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ อีกทั้งดำเนินการประเมินหลักสูตรมาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเมินผลการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 เพื่อนำผลมาพัฒนาหลักสูตร พัฒนาผู้เรียน และจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 (มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ, 2558: 26) อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้สถานศึกษาทุกแห่งสามารถเพิ่มเติมเวลาเรียน พัฒนารายวิชาได้ตามความพร้อมและจุดเน้นของแต่ละพื้นที่ เรียกว่า “หลักสูตรสถานศึกษา” ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน หลักสูตรนี้จะชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้สามารถจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จนบรรลุผลตามจุดหมายของการจัดการศึกษา (วัฒนาพร ระเบียบทุกข์, 2545: 3)

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ได้ประกาศใช้หลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 27 และใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นเวลา 12 ปีการศึกษา และมีการพัฒนาหลักสูตรมาอย่างต่อเนื่องถึงปีการศึกษา 2563 จึงควรให้มีการประเมินหลักสูตรเพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ เพราะหลักสูตรที่เป็นปัจจุบันจะต้องมีการประเมินหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นสาระสำคัญส่วนหนึ่งของแนวนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ได้เสนอแนะว่าในการใช้หลักสูตรนั้นสถานศึกษามีความจำเป็นจะต้องทำการประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation) โดยการติดตามความก้าวหน้าของการใช้หลักสูตร ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และความสำเร็จของการใช้หลักสูตรเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในการปรับปรุงหลักสูตร

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินหลักสูตรทั้งระบบเพื่อเป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพ และเพื่อวิเคราะห์อุปสรรคต่าง ๆ จึงทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินการใช้หลักสูตรพบว่า รูปแบบประเมินหลักสูตรในปัจจุบันมีหลายรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น รูปแบบการประเมิน Stake รูปแบบการประเมิน CIPP Model รูปแบบการประเมิน Tyler รูปแบบการประเมิน Puissance Technique และรูปแบบการประเมิน Hammond โดยเฉพาะรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Making Model) ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) CIPP Model ถือได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยม ดังที่ รัตนะ บัวสนธ์ (2556: 8) กล่าวว่าในประเทศไทยนั้นถ้าหากหยิบรายงานการประเมิน แผนงาน หรือหลักสูตรการศึกษามาอ่าน 100 เล่ม ก็จะพบว่าใช้รูปแบบการประเมิน CIPP ไม่ต่ำกว่า 90 เล่ม

รูปแบบการประเมิน CIPP ของ Stufflebeam ประกอบด้วย 1) การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation: C) ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น

ปัญหาและความต้องการของโครงการ จากนั้นเป็น 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ เช่น หลักสูตร เนื้อหา ผู้สอน ผู้เรียน วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ส่วน 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) โดยพิจารณาถึงกระบวนการเรียนการสอนที่จัดให้กับผู้เรียน การใช้สื่อ และเทคนิคการสอน และส่วนสุดท้ายคือ 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการพิจารณาว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของหลักสูตรเพื่อประกอบการตัดสินใจในการปรับปรุงหรือยกเลิก (สมทรง สุภาพ, 2565: 5)

ด้วยเหตุผลที่ว่ารูปแบบการประเมิน CIPP Model เป็นรูปแบบการประเมินอย่างเป็นระบบ และมีองค์ประกอบที่สำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทำให้ครอบคลุมมิติการประเมิน ช่วยประหยัดเวลาในการประเมินและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นแบบง่ายและสะดวก จึงเป็นการประเมินที่มีประโยชน์และคุ้มค่า ผู้วิจัยจึงเลือกประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model อันจะนำไปสู่คำตอบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมเพียงใด การดำเนินงานเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคใด เพื่อจะได้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรในด้านใด เพื่อนำไปสู่หลักสูตรที่มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 15 คน ครูผู้สอน 150 คน นักเรียน 3,125 คน ผู้ปกครอง 3,125 คน รวมจำนวน 6,410 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 810 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

กลุ่มที่ 2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี จำนวน 15 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

กลุ่มที่ 3 ครูผู้สอน จำนวน 108 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ตามตารางของเคร็ชชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 120)

กลุ่มที่ 4 นักเรียน จำนวน 341 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ตามตารางของเคร็ชชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 120)

กลุ่มที่ 5 ผู้ปกครอง จำนวน 341 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ตามตารางของเคร็ชชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 120)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ 1) แบบสอบถามจำนวน 5 ฉบับ และ 2) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 1 ฉบับโดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ หนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาและสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามทั้ง 5 ฉบับ อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง 5 ฉบับ อยู่ระหว่าง 0.77-0.95

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามทั้ง 5 ฉบับ ตอนที่ 1 ที่เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) จากผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มาตรวจและคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน จำแนกตามกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย นำแบบสอบถามตอนที่ 2 ของแต่ละฉบับที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเสนอเป็นความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นความเรียง

3.4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองโดยใช้แบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนโดยใช้แบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และข้อมูลเชิงคุณภาพนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดย

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์การประเมิน (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 196) เป็นระดับคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับน้อย
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

2. วิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิดและผลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะความเรียง

4. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model สรุปผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

4.1 ตอนที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model

ตารางที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model โดยผู้ให้ข้อมูลในภาพรวม

ผู้ประเมิน	ด้านบริบท			ด้านปัจจัยนำเข้า			ด้านกระบวนการ			ด้านผลผลิต		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
ผู้บริหาร	4.02	0.35	มาก	4.54	0.56	มากที่สุด	4.50	0.66	มาก	4.28	0.53	มาก
คณะกรรมการสถานศึกษา	4.44	0.62	มาก	4.53	0.58	มากที่สุด	4.45	0.51	มาก	4.52	0.64	มากที่สุด
ครูผู้สอน	4.23	0.50	มาก	4.52	0.60	มากที่สุด	4.46	0.64	มาก	4.44	0.61	มาก
นักเรียน	4.18	0.53	มาก	4.54	0.53	มากที่สุด	4.18	0.54	มาก	4.02	0.35	มาก
ผู้ปกครอง	3.92	0.42	มาก	4.52	0.64	มากที่สุด	4.23	0.51	มาก	3.92	0.41	มาก
สรุปผล	4.16	0.49	มาก	4.53	0.58	มากที่สุด	4.36	0.57	มาก	4.24	0.51	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าผลการประเมินพบว่าในภาพรวมหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย

ด้านพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้ามีค่า $\bar{X} = 4.53$, S.D.= 0.58 ซึ่งมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านกระบวนการมีค่า $\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.57, ด้านผลผลิตมีค่า $\bar{X} = 4.24$, S.D.= 0.51 และด้านบริบทมีค่า $\bar{X} = 4.16$, S.D.= 0.49 ตามลำดับ ซึ่งมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านย่อย จะพบว่า

1. ผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.16$ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านย่อย พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา $\bar{X} = 4.46$ ด้านพันธกิจหลักของสถานศึกษา $\bar{X} = 4.12$ ด้านวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา $\bar{X} = 4.08$ และด้านโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา $\bar{X} = 3.98$ มีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน

2. ผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในด้านปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.53$ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านย่อยพบว่า ด้านงบประมาณ $\bar{X} = 4.60$ ด้านบุคลากร $\bar{X} = 4.56$ และด้านอาคารสถานที่ $\bar{X} = 4.54$ มีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่ด้านด้านสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ $\bar{X} = 4.40$ มีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในด้านกระบวนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.36$ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านย่อยพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ด้าน ระดับมาก 3 ด้าน ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ $\bar{X} = 4.53$ และด้านการจัดการเรียนรู้ $\bar{X} = 4.50$ ด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ $\bar{X} = 4.30$ ด้านการวัดและประเมินผล $\bar{X} = 4.27$ และด้านการบริหารจัดการหลักสูตร $\bar{X} = 4.20$

4. ผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในด้านผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.24$ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านย่อย พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน $\bar{X} = 4.27$ ด้านสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน $\bar{X} = 4.24$ และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน $\bar{X} = 4.20$

4.2 ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model

1. ข้อเสนอแนะจากผู้บริหาร สรุปได้ว่า โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี เป็นสถานศึกษาที่มีความพร้อมทั้งด้านหลักสูตร การสอนได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน เนื่องด้วยโรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่ทันสมัย สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ตลอดจนส่งเสริมความเป็นพหุปัญญาอย่างแท้จริง สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ การเตรียมความพร้อมของบุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่ ครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา ให้กลายเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำและนำหลักสูตรไปใช้เพื่อจัดการเรียนการ

สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งรวมถึงการเลือกวิธีการสอน สื่อการเรียน การสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน แนวการวัดประเมินผลอิงมาตรฐาน ตลอดจนการวิจัย ปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสถานศึกษา สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินหลักสูตร ให้ความเห็นชอบในการ ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันเป็นสิ่งที่ทำให้หลักสูตรมีความน่าสนใจ ทันสมัยและ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สิ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นคือ ในการดำเนินการพัฒนา หลักสูตรนั้น ควรมีการส่งเสริมการฝึกอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องให้คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการ ของชุมชนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะจากครูผู้สอน สรุปได้ว่า หลักสูตรของโรงเรียนสวนกุหลาบ วิทยาลัย ธนบุรี มีความหลากหลาย ตรงตามความต้องการของชุมชน แต่การบริหารจัดการ หลักสูตรในภาพรวมยังขาดความต่อเนื่องและเชื่อมโยง และขาดการส่งเสริมสนับสนุนการทำ วิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียนและขาดการนำผลการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรมาใช้ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร

4. ข้อเสนอแนะจากนักเรียนและผู้ปกครอง สรุปได้ว่า หลักสูตรโรงเรียนสวน กุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี สามารถพัฒนาผู้เรียนให้คุณภาพ เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมี พัฒนาการการเรียนรู้ตรงตามเป้าหมาย หากมีการปรับลดเนื้อหาให้มีความยืดหยุ่น ไม่อัดแน่นจนเกินไป ตลอดจนเลือกจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นตัวชี้วัดที่นำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ในระดับอุดมศึกษา หรือในชีวิตประจำวันจะยิ่งส่งผลดีต่อผู้เรียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี โดยใช้ รูปแบบการประเมิน CIPP Model นั้นดำเนินการประเมินหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต จากความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ผลการประเมิน หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ในภาพรวม พบว่า มีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

5.1 ด้านบริบท มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีสาเหตุมาจากการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ดำเนินการอย่างเป็น ระบบโดยเริ่มจากการศึกษา วิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษาชาติ พระราชบัญญัติการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และ ตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ข้อมูลนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

เขต 1 นโยบายและจุดเน้นของโรงเรียน สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน และข้อมูลจากหลักสูตรเดิม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นารี อุไรรักษ์ และคณะ (2562: 71) พบว่า ผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาสะท้อนถึงอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ สามารถแสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในอนาคตที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการจัดการศึกษาของชาติ สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และความต้องการของชุมชน เมื่อมีการกำหนดกรอบนโยบาย และแนวทางในการดำเนินงาน การปฏิบัติงานอย่างชัดเจนจะส่งผลให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ อิทธิเดช น้อยไม้ (2564: 391) พบว่าผลการประเมินด้านบริบทของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรโดยกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีการกำหนดเนื้อหาสาระวิชาที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน ตลอดจนได้ดำเนินการวางโครงสร้างของหลักสูตรให้มีสัดส่วนสอดคล้องเหมาะสมกับเวลา และสาระการเรียนรู้ตามข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.2 ด้านปัจจัยนำเข้า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรีมีความพร้อมด้านงบประมาณ สามารถนำมาบริหารจัดการครอบคลุมภารกิจทุกด้าน ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ของครู การส่งเสริมผู้เรียนที่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งด้านการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ ตลอดจนครอบคลุมทุกด้านตามภารกิจของโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้โรงเรียนมีจำนวนครูที่เพียงพอต่อจำนวนห้องเรียน ครูปฏิบัติหน้าที่สอนตรงตามวิชาเอก ตามความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ส่งผลให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ประกอบกับการได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ปราโมทย์ ขวัญยืน (2555: 106) ที่กล่าวว่า หากสถานศึกษาได้รับจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนาโรงเรียน มีการบริหารงบประมาณที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ครูผู้สอนของโรงเรียนก็มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ พยายามพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญเลี้ยง ทุมทอง (2557: 281) ที่กล่าวว่า หลักสูตรที่นำไปใช้จะบรรลุเป้าหมายได้นั้นจะต้องมีการเตรียมบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

5.3 ด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากโรงเรียนมีการดำเนินการที่เป็นระบบเกี่ยวกับการจัดอบรมให้ความรู้ครูเรื่องการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ตามวิถีกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Active Learning

เพื่อนำมาจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพตามทฤษฎีพุทธิปัญญา โดยยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก ตลอดจนมีการเตรียมความพร้อมของหลักสูตร ด้านบุคลากร สื่อ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ มีการเตรียมความพร้อมและมีความเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โขมพัสตร์ ลินสา (2557: 105-106) พบว่า การประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษาจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ครู ทั้งในด้านสื่อและเครื่องมือต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นารี อุไรรักษ์ และคณะ (2562: 74) และอิทธิเดช น้อยไม้ (2564: 392) พบว่า ผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในด้านกระบวนการ อยู่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีการบริหารจัดการหลักสูตร มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนรู้ มีการใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ และมีการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การเตรียมการเพื่อวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้า จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษามีการใช้รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

5.4 ด้านผลผลิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ตลอดจนคณะผู้บริหารมีการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ ครูผู้สอนนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระฯ ต่าง ๆ เน้นการปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมนำเสนอ” จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ เกิดความสนุก ไม่เครียด ส่งผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามค่าเป้าหมายของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นารี อุไรรักษ์ และคณะ (2562: 60) พบว่า ผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในด้านผลผลิตโดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และด้านสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับ เบญจมาศ ต่อมจันทร์ และคณะ (2561: 67) ที่ระบุว่า การประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไป เนื่องจากการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้ส่วนใหญ่เน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการท่องจำ บุรณาการเชื่อมโยงความรู้กับรายวิชาอื่น ๆ ได้ และยังส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านบริบท โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษามีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา แต่ขาดความชัดเจน และความเป็นระบบในการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา ดังนั้นงานบริหารหลักสูตรสถานศึกษาควรจัดทำโครงสร้างหลักสูตรให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ควรจัดหาสื่อ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่หลากหลายทันสมัย และครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. ด้านกระบวนการ ควรดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ และจัดอบรมเรื่องการพัฒนา และประเมินหลักสูตรให้กับครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านผลผลิต ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้รับภายในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมายของสถานศึกษา

2. ควรมีการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้รูปแบบการประเมินอื่น ๆ เช่น การประเมินตามรูปแบบ CIPPIEST Model การประเมินตามแนวคิดของอัลคิน (Alkin) การประเมินตามแนวคิด Balanced Scorecard (BSC) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- โชมพัสเตอร์ สีนสา. (2557). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดินแดง. **วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การวิจัยการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นารี อุไรรักษ์ และคณะ. (2562). การประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 11(1), 61-82.

- เบญจมาศ ต่อมจันทร์ และคณะ. (2561). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โรงเรียนบ้านห้วยบ่อซืน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *วารสารวิจัยและประเมินผลอุบลราชธานี*, 7(2), 59-68.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2557). *เอกสารประกอบการสอนวิชา การพัฒนาหลักสูตร*. สุรินทร์: กลุ่มวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ปราโมทย์ ขวัญยืน. (2555). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านฉนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. *การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 9. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มาเรียม นิลพันธุ์, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย และอุบลวรรณ ส่งเสริม. (2558). การประเมินผลการใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 7(1), 26-41.
- รัตน์ บัสนธ์. (2556). รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIEST มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้ CIPP and CIPPIEST Evaluation Models: Mistaken and Precise Concepts of Applications. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(2), 7-24.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). *เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟิก.
- สมทรง สุภาพ. (2565). รูปแบบเพื่อประเมินหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งพัฒนาจากรูปแบบการประเมิน CIPP Model. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 33(1), 1-14.
- สิทธิพร อัจฉินทร์. (2561). *การพัฒนาหลักสูตร = Curriculum development*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ. (2561). *แนวคิดและแนวทาง: การประเมินหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิทธิเดช น้อยไม้. (2564). การประเมินหลักสูตรโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา โปรแกรมอังกฤษ – คณิตศาสตร์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(3), 382-394.
- Beauchamp, G. A. (1981). *Curriculum theory*. Itasca Illinois: O.F. Peacock.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essential of psychological testing*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

Kwuanyuen, P. (2012). Curriculum Evaluation in Banchanuan School, under the Office of Chaipapume Primary Educational Service Area 2. **An Independent Study Report for Master of Education in Educational Administration, Faculty of Education.** KhonKaen University.

ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี
Tourism Experiences Affecting Thai Tourists' Satisfaction with
Cultural Tourism in Chanthaburi Province

ยุบุญ พงษ์สไพลิน, พิเชษฐ อุดมสมัคร, อัฒววรรณ สาทะรายทอง
Yuboon Phaluehaspailin, Pichet Udomsamak, Atchawan Saraithong
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี
Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Chanthaburi Campus
รชต จันทะบุรณ์
Rachata Jantaboon
มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตบางเขน
Sripatum University, Bangkhen Campus
E-mail: udomsamak.p@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี โดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 428 คน โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี โดยการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณรายด้านพบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวแปร คือ ด้านสิ่งดึงดูด ($\beta=0.309$, $p<0.01$) และด้านที่พัก ($\beta=0.354$, $p<0.01$) ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี อธิบายค่าความผันแปรของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ได้ร้อยละ 67.80 ($R^2 = .678$)

คำสำคัญ: ประสบการณ์การท่องเที่ยว, ความพึงพอใจ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, จันทบุรี

Abstract

The purpose of this research were to study the tourism experience affecting the satisfaction of Thai tourists with cultural tourism in Chanthaburi Province employing survey research. Data were collected by questionnaires from 428 Thai tourists who had visited cultural tourism in Chanthaburi province by random method. The research tool was a questionnaire. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The research results found that:

Tourism experience affecting satisfaction of Thai tourists with cultural tourism in Chanthaburi Province by Multiple Regression analysis. It was found that all 2 independent variables, namely attraction ($\beta=0.309$, $p<0.01$), and accommodation ($\beta=0.354$, $p<0.01$), had an effect on the satisfaction of Thai tourists with cultural tourism in Chanthaburi Province, and explained the variance in Thai tourists' satisfaction with tourism. cultural tourism in Chanthaburi province at 67.80 percent ($R^2 = .678$).

Keywords: Tourism Experience, Satisfaction, Cultural Tourism, Chanthaburi

1. บทนำ

การท่องเที่ยวได้กลายเป็นวิถีใหม่ของผู้คนในปัจจุบันเพื่อการแสวงหาความสุข ความเพลิดเพลินใจ อันมีสาเหตุหลักจากการพัฒนาของการคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเข้าถึงง่ายมากขึ้น อีกทั้งการท่องเที่ยวได้ถูกพัฒนาออกมาหลากหลายรูปแบบเพื่อการตอบสนองความต้องการหรือจุดประสงค์ในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เป็นเฉพาะตัวมากขึ้น ตามลักษณะนิสัย ความชอบ รสนิยมส่วนตัว และรูปแบบของการท่องเที่ยวในยุคสมัยใหม่ยังได้ถูกพัฒนารูปแบบที่แตกต่างเพิ่มขึ้นไปอีก ด้วยความสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้มีรูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนและกำลังเป็นกระแสนิยมในประเทศไทยคือรูปแบบการท่องเที่ยว ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในเชิงลึกมากกว่าการท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินผ่อนคลายเพียงเท่านั้น และการท่องเที่ยวรูปแบบที่กล่าวถึงนั้นเรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (จิตาวิรี สุขคร, 2562: 2) ในปัจจุบันกระแสการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวและสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการแสวงหาความรู้ หาประสบการณ์เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะ

จังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ย่อมมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา โบราณสถาน โบราณวัตถุรวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่นและทรัพยากรทางธรรมชาติด้านการท่องเที่ยวที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในปัจจุบัน ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากมายที่น่าสนใจ ได้แก่ โบราณสถานค่ายเนินวง ศาลากลางจังหวัดจันทบุรีหลังเก่า ถนนอัญมณี (ถ.ศรีจันทร์และตรอกกระเจ่าง) ศาลหลักเมืองจันทบุรี (ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง) ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (จันทบุรี) แหล่งโบราณคดีบ้านคลองบอน พระพุทธรูปหลวงพ่อวัดพลับ และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดเขาสุกิม พุทธอุทยานวัดขากใหญ่ วัดเขาพลอยแหวน วัดตะกาดเจ้าวังสวนบ้านแก้ว ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี และอาสนวิหารแม่พระปฏิสนธินิรมล (วัดคาทอลิก) (อภิวรรณ ศิรินันทนา และคณะ, 2565: 91) จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าจังหวัดจันทบุรี มีศาสนสถานที่มีชื่อเสียง และได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากขึ้นในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี จึงมีความสนใจศึกษาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อวัฒนธรรมจังหวัดและการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ไปพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมด้านสิ่งดึงดูดใจ และด้านที่พัก ให้สอดคล้องกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งกำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดจันทบุรีให้มีประสิทธิภาพและตรงเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

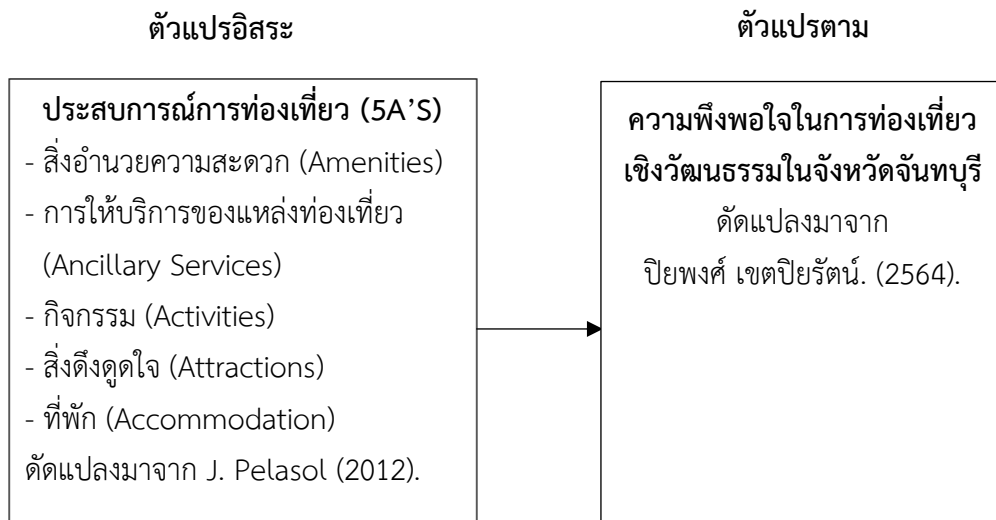
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย โดยใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของวิจัย คณะผู้วิจัยมีการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวความคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงใช้สูตรของ คอแครน (Cochran, 1977: 98) ดังนี้

$$n = \left\{ \frac{Z^2}{4e^2} \right\}$$

ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี จะมีค่าเท่ากับ 384.16 คน แต่เพื่อความสะดวกในการประมวลผลข้อมูล คณะผู้วิจัยจึงกำหนดให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 385 คน แต่ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจำเป็นต้องมีการปรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อลดปัญหาของการตอบกลับของแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์หรือน้อยกว่าที่กำหนด หรือข้อมูลมีการสูญหาย (Missing data) ส่งผลต่อการเกิดอคติ (Information bias) ในการศึกษาได้ (บุญญพัฒน์ ไชยเมธ, 2556:14)

$$\text{สูตรการปรับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \quad n = \frac{n}{1-R}$$

โดยกำหนดให้ค่าอัตราการสูญเสียเท่ากับร้อยละ 10 ($R = 10$) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ต้องเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 43 คน รวมเป็น 428 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

3.3 การสร้างแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยกเป็นร่างแบบสอบถาม เพื่อนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ คณะผู้วิจัยใช้

เกณฑ์การแปลความหมายจากคะแนนค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted mean score) ของแต่ละคำถามโดยแบบสอบถาม มีทั้งหมด 5 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ภูมิฐานะ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ วิธีเดินทางมาท่องเที่ยว จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง งบประมาณในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง และแหล่งข้อมูลที่มีผลมากที่สุดต่อการตัดสินใจ ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี (5A'S) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยใช้วิธีของ Likert (1932: 140) ตั้งแต่มากที่สุด-น้อยที่สุด จำนวน 17 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหาขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Services) กิจกรรม (Activities) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) และที่พัก (Accommodation) ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยใช้วิธีของ Likert (1932: 140) ตั้งแต่มากที่สุด-น้อยที่สุด จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ความรู้สึกที่ดีได้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี การมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรีเกินความคาดหวัง รู้สึกชอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี พอใจกับการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี และอยากกลับมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรีซ้ำและบอกต่อ ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะทั่วไป

คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ทำการออกแบบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปทำการตรวจสอบความเหมาะสมของสำนวนภาษาและความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามตัวแปร (Index of Item-Objective Congruence : IOC) เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive method) หลังจากนั้นนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่า IOC เท่ากับ 0.87

และคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาไปทำการทดสอบ (Pilot test) จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างของผู้คนที่มาเที่ยวงานราชชมงคลรักษ์เหลืองจันทร์ วันดอกไม้บานครั้งที่ 21 ประจำปี 2566 เพื่อตรวจสอบว่าคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการ และมีความเหมาะสมหรือไม่ จากนั้นจึงนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก ผลการตรวจเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1984: 161)

พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96 ซึ่งมากกว่า 0.80 ถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้สามารถนำไปเก็บข้อมูลได้จริง

3.4 การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี โดยคณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากการให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยระบบออนไลน์ผ่านทาง Google Form ได้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 428 คน

3.5 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้องของข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส บันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ผลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Analysis) คือ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์ข้อมูลด้านประสบการณ์การท่องเที่ยว (5A'S) และด้านความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Analysis) คือค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ใช้สำหรับทดสอบสมมุติฐาน ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ผลจากการวิจัย พบว่า

4.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 183 คน (ร้อยละ 42.8) เพศชาย จำนวน 152 คน (ร้อยละ 35.5) และ เพศทางเลือก (LGBTQ) จำนวน 93 คน (ร้อยละ 21.7) ตามลำดับ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่อายุ 21-30 ปี จำนวน 173 คน (ร้อยละ 40.40) รองลงมา คืออายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 96 คน (ร้อยละ 22.4) อายุ 31-40 ปี จำนวน 93 คน (ร้อยละ 21.7) อายุ 41-50 ปี จำนวน 41 คน (ร้อยละ 9.6) อายุ 51-60 ปี จำนวน 21 คน (ร้อยละ 4.9) และอายุ 61 ปี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 0.9) ตามลำดับ

นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่สถานภาพโสด จำนวน 284 คน (ร้อยละ 66.4) รองลงมา คือสถานภาพสมรส จำนวน 109 คน (ร้อยละ 25.5) สถานภาพหย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 29 คน (ร้อยละ 6.8) และสถานภาพคู่สมรสเสียชีวิต จำนวน 6 คน (ร้อยละ 1.4) ภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 93 คน (ร้อยละ 21.7) ภาคเหนือ จำนวน 81 คน (ร้อยละ 18.9) ภาคกลาง จำนวน 78 คน (ร้อยละ 18.2) ภาคใต้ จำนวน 68 คน (ร้อยละ 15.9) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 60 คน (ร้อยละ 14.0) และภาคตะวันตก จำนวน 48 คน (ร้อยละ 11.2) ตามลำดับ ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 221 คน (ร้อยละ 51.6) ระดับปริญญาตรี จำนวน 187 คน (ร้อยละ 43.7) และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 20 คน (ร้อยละ 4.7) ตามลำดับ อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 108 คน (ร้อยละ 4.7) พนักงานเอกชน/ลูกจ้างเอกชน จำนวน 90 คน (ร้อยละ 21.0) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ จำนวน 80 คน (ร้อยละ 18.7) รับจ้างทั่วไป จำนวน 64 คน (ร้อยละ 15.0) ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 48 คน (ร้อยละ 11.2) เกษตรกร จำนวน 29 คน (ร้อยละ 6.8) และไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 9 คน (ร้อยละ 2.1) ตามลำดับ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท จำนวน 141 คน (ร้อยละ 32.9) รองลงมา 5,001-10,000 บาท จำนวน 76 คน (ร้อยละ 17.8) 25,001-30,000 บาท จำนวน 67 คน (ร้อยละ 15.7) ไม่มีรายได้ กับรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท มีจำนวนเท่ากัน 46 คน (ร้อยละ 10.7) 30,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 32 คน (ร้อยละ 7.5) และ 20,001-25,000 บาท จำนวน 20 คน (ร้อยละ 4.7) ตามลำดับ

4.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี

ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย นักท่องเที่ยวมีวิธีเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี โดยส่วนใหญ่จะใช้รถส่วนตัว จำนวน 331 คน (ร้อยละ 77.3) รองลงมาคือ รถโดยสารประจำทาง จำนวน 61 คน (ร้อยละ 14.3) และรถบริษัทนำเที่ยว กับเดินทางมาโดยพาหนะของหน่วยงาน มีจำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.2 ตามลำดับ จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่จะเดินทางมา 2-5 คน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 250 คน (ร้อยละ 58.4) รองลงมาคือ มาคนเดียว จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 110 คน (ร้อยละ 25.7) มา 6-10 คน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 40 คน (ร้อยละ 9.3) และเดินทางมาด้วยกัน 11 คนขึ้นไป จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 28 คน (ร้อยละ 6.5) ตามลำดับ งบประมาณในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะใช้งบประมาณ อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท จำนวน 176 คน (ร้อยละ 41.1) รองลงมา คือ งบประมาณน้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 167 คน (ร้อยละ 39.0) งบประมาณ 10,001-15,000 บาท จำนวน 59 คน (ร้อยละ 13.8) และงบประมาณมากกว่า

20,001 บาทขึ้นไป กับ 15,001-20,000 บาท มีจำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 13 คน (ร้อยละ 3.3) ตามลำดับ แหล่งข้อมูลที่มีผลมากที่สุดต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่จะได้ข้อมูลจาก สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ต่าง ๆ ยูทูบ เฟสบุ๊ก จำนวน 239 คน (ร้อยละ 55.8) รองลงมาคือ จากการได้ข้อมูลจากสื่อบุคคล ได้แก่ ญาติ/เพื่อน เพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชน/บริษัท จำนวน 145 คน (ร้อยละ 33.9) และจากสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร/วารสาร แผ่นพับ ใบปลิว จำนวน 44 คน (ร้อยละ 10.3) ตามลำดับ

4.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี (5A'S)

ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี (5A'S) ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้ ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.42 รองลงมา คือ ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ด้านกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และน้อยที่สุด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านที่พัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.37

4.4 ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี

ข้อมูลด้านความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักท่องเที่ยวให้ระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับ การมีความรู้สึที่ดีที่ได้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับความพึงพอใจสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 รองลงมาคือ พึงพอใจกับการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 รู้สึกชอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 การมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรีเกินความคาดหวัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และอยากกลับมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรีซ้ำและบอกต่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ตามลำดับ

4.5 ตอนที่ 5 ทดสอบสมมติฐาน

ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของอิทธิพลของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี รายด้าน ผลการวิเคราะห์โดยค่า VIF ของตัวแปรมีค่าเท่ากับ 4.051 3.339 2.945 3.222 และ 2.491 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวไม่มีความสัมพันธ์ การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณรายด้าน พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวแปร คือ ด้านสิ่งดึงดูด

($\beta=0.317$, $p<0.01$) ด้านที่พัก ($\beta=0.353$, $p<0.01$) ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี อธิบายค่าความผันแปรความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 67.70 ($R^2 = 0.677$) เรียงลำดับจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ ด้านที่ส่งผลมากที่สุด คือ ด้านที่พัก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.353 ($B = 0.310$, $t = 8.079$, $p < 0.01$) รองลงมาคือ ด้านสิ่งดึงดูด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.317 ($B = 0.331$, $t = 6.391$, $p < 0.01$) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ด้านที่นักท่องเที่ยวให้ระดับความคิดเห็นสูงสุด คือด้านสิ่งดึงดูดใจ เนื่องจากสิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน สิ่งก่อสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ของจังหวัดจันทบุรี ยังคงมีความสมบูรณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว ความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม ตลอดจนผู้คนในชุมชนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คอยแนะนำและให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยไมตรีจิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพัชร์ กาญจนรัตน์ และกุลพิชญ์ โภโคยอุดม (2563: 288) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความสนใจท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีตของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เช่นกัน

การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณรายด้าน พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวแปร คือ ด้านสิ่งดึงดูด (X_4) ($\beta=0.317$, $p<0.01$) ด้านที่พัก (X_5) ($\beta=0.353$, $p<0.01$) ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี อธิบายค่าความผันแปรความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 67.70 ($R^2 = 0.677$) เรียงลำดับจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ ด้านที่ส่งผลมากที่สุด คือ ด้านที่พัก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.353 ($B = 0.310$, $t = 8.079$, $p < 0.01$) เนื่องจากที่พักสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี มีราคาที่เหมาะสม มีความหลากหลายให้เลือกใช้บริการ รวมถึงมีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีมีมาตรฐานเพื่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ ฤดีสถิต (2563: 88) พบว่าด้านที่พักมีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวทัวร์ไหว้พระของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.159 ($B = 0.134$, $t = 2.934$, $p < 0.01$) และรองลงมาคือ ด้านสิ่งดึงดูด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.317 ($B = 0.331$, $t = 6.391$, $p < 0.01$) เนื่องจากจันทบุรี เป็นจังหวัดที่เป็นสิ่สนของภาคตะวันออก ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพลอย เมืองผลไม้ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ทะเลน้ำตก ภูเขา รวมถึงสิ่งดึงดูดที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายของความเก่าแก่และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของ

ชาวบ้าน ที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทั้งดงาม ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจคือ ชุมชนขนมแปดกริมคลองหนองบัว ตั้งอยู่ ต.หนองบัว อ.เมือง ชุมชนเก่าแก่อายุกว่า 200 ปี จุดเด่นของที่ชุมชนขนมแปดกริมคลองหนองบัว คือ อาหารพื้นบ้านและขนมโบราณชื่อแปลก ไม่ว่าจะเป็นขนมติดคอ ขนมตะไล ขนมตะลุ่ม ขนมหัวล้าน น้ำเี่ยวว้าว ฯลฯ และกิจกรรมที่ได้รับ ความสนใจ คือการล่องเรือชมธรรมชาติ และดูฝูงเหยี่ยวแดงที่บริเวณแม่น้ำจันท ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์ (2564: 69) พบว่าด้านสิ่งดึงดูดใจส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการมาท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.170 ($B = 0.215$, $t = 3.242$, $p < 0.01$)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี ต้องให้ความสำคัญกับด้านสิ่งดึงดูดใจ เพราะมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นมากที่สุด และด้าน สิ่งดึงดูดใจยังส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกด้วย เช่น บริหารจัดการให้คงความ สมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมให้คงความเป็นอัตลักษณ์ ของชุมชน ตลอดจนอบรมและพัฒนาให้ความรู้กับคนในชุมชนเพื่อคอยแนะนำ และให้ความ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยไมตรีจิต ด้านที่พิกส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ต้องตั้ง ราคาที่เหมาะสม ให้มีความหลากหลายให้เลือกใช้บริการ มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีมี มาตรฐาน ตลอดจนธุรกิจที่พักต่าง ๆ ต้องนำแอปพลิเคชันจองที่พักมาใช้ เพื่อสามารถให้ ข้อมูลรายละเอียดแก่ลูกค้า และได้ข้อมูลที่รวดเร็วและชัดเจนเพื่อจองการเข้าพัก สิ่งนี้จะ สร้างประสบการณ์การบริการลูกค้าที่ดียิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับชุมชน
2. ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับระหว่าง การท่องเที่ยว เพื่อสามารถนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับ การท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อเพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายอันเป็นทางเลือกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

7. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ประกอบไปด้วย ปัจจัยด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Services) ด้านกิจกรรม (Activities) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) และด้านที่พัก (Accommodation) ดังแสดงในภาพที่ 2 ซึ่งโมเดลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี ดังกล่าวข้างต้น การท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ควรส่งเสริมและพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น มีความเป็นตัวตนเพื่อสร้างสิ่งดึงดูด และผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายหรือ จุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยวไปยัง แหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้นโดยเฉพาะ ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ พร้อมต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ หอมน้ำที่สามารถรองรับ ผู้สูงอายุและผู้พิการได้ มีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ จัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้ง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ภาคเอกชนที่เป็นเจ้าของ ธุรกิจที่พักควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว รวมไปถึง ในห้องพักควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 2 โมเดลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี

เอกสารอ้างอิง

- ชิตาวีร์ สุขคร. (2562). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย. **วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน**, 1(2), 1-7.
- ณัฏฐพัชร กาญจนรัตน์ และ กุลพิชญ์ โกโคยอุดม. (2563). องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความสนใจท่องเที่ยวเชิงโยธยาของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร. **วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ**, 21(2), 283-294.
- ดวงใจ ฤดีสถิต. (2563). องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวและแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวทัวร์ไหว้พระของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. **บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**
- บุญญพัฒน์ ไชยมะ. (2556). การกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนาในงานสาธารณสุข. **วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ**, 16(2), 9-18.
- ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์. (2564). ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการมาท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์ในจังหวัดนครราชสีมา. **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมการท่องเที่ยว**, 5(2), 61-74.
- อภิวรรณ ศิรินันทนา และคณะ. (2565). รูปแบบการจัดการสื่อสารการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี. **วารสารเกษมบัณฑิต**, 23(1), 89-97.
- Cochran, W. G. (1977). **Sampling Techniques**. New Delhi: Wiley Eastern.
- Conbach, L. Joseph. (1984). **Essential of Psychology and Education**. New York: Mc-Graw Hill.
- J. Pelasol. (2012). **Igcabugao: A Potential Tourist Destination in the Southern Part of Iloilo, Philippines**. International Peer Reviewed Journal JPAIR Multidisciplinry Research is being certified for QMS ISO 9001: 2008 by the Anglo Japanese American Registrars of the United Kingdom.

นวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทย
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

Creative Innovation to Develop Thai Word Formation Skills for
Primary School Students

ปิยมาศ มาวงค์

Piyamas Mavong

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: human@crru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา พัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา 2) หาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางภาษามาพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา และ 3) วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา พัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือกลุ่มนักเรียนระดับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนในรายวิชาภาษาไทย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีขอบข่ายเนื้อหาของชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา คือ การพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทย คำประสม 50 คำ คำซ้ำ 50 คำ คำซ้อน 50 คำ และเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยของนักศึกษาชาวต่างชาติ

ผลการวิจัยพบว่า

ชุดฝึกมีประสิทธิภาพ 80/80 ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ สามารถนำไปใช้เป็นการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยได้ทั้งในชั้นประถมศึกษา และยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับนักศึกษาชาวต่างชาติในเรื่องของการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เช่น วิชาพื้นฐานภาษาไทย คิดรวมจากค่าเฉลี่ย ให้เป็น E_1 และ E_2 คือ 196.68/245.86 คิดเต็มจำนวนของทั้งหมด 20 คนของกลุ่มประชากร ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มากมีค่าประสิทธิภาพ 80/80 ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จะสังเกตเห็นว่าแบบฝึกทักษะมีความยากง่ายต่างกัน ผู้เรียนทำคะแนน E_1/E_2 ได้คะแนนลดหลั่นกันไปตามศักยภาพของตัวผู้เรียน และผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อจะนำมาช่วยในการ

ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566

Received: March 3, 2023; Revised: March 21, 2023; Accepted: March 23, 2023

พัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย มีความพึงพอใจมากทั้ง 15 ด้าน แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษามีความพึงพอใจมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 3.72 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) เท่ากับ 0.19

คำสำคัญ: นวัตกรรมสร้างสรรค์, การสร้างคำ, แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาไทย

Abstract

The purpose of this research were: 1) To create a series of educational innovation activities to developing Thai word generation skills for elementary school students, 2) To find efficiency, a set of language innovation activities was developed to develop word building skills in Thai for primary school students. And 3) To analyze the mean satisfaction of learning with the educational innovation activity package. Improve Thai word building skills for primary school students.

The population used in this study was 6th grade students, Jhommokkaew Kindergarten, Mae Lao District, Chiang Rai Province, who studied Thai language for the first semester. B.E. 2551 and Madorn Base Learning and Metrics (2017 revised edition) The Thai Language Learning Group has a scope for the content of the language creation activity, namely developing 50 compound words, 50 repeat words, 50 sentences, and applying them to the Thai basic subjects.

The research result found that:

The training set was 80/80 effective. The program can be used as a teaching medium in the Thai language course in both primary and secondary education. It can also be applied to students. Naradamachat in Thai language education, such as basic Thai language courses, including kikkam from Ali. E_1 and E_2 196.68/245.86, fully representing 20 people of the population, which is much higher than the 80/80 performance criteria set by the researchers, will notice that the skill training model is different in difficulty. The learners scored E_1/E_2 falling according to the learner's. and the results of analyzing the satisfaction towards the educational innovation activity set to be used to help

develop word building skills in Thai for elementary school students. By using the language creation activity set on word building for Prathomsuksa 6 students. JhomMokKaew Kindergarten, Mae Lao District, Chiang Rai Province They were very satisfied in all 15 aspects, indicating that the student's satisfaction with teaching and learning using the language constructive activity package was very satisfied. The mean ($\bar{X}$) was 3.72 and the standard deviation (SD.) was 0.19.

Keywords: Innovation, Word-building Activity Set, Developing Word-Building Skills

1. บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญของมนุษย์ การที่ภาษาจะสื่อสารได้นั้นต้องอาศัยความหมายซึ่งมีองค์ประกอบภายในประกอบสร้างขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ ดังที่ วรวรรณ ศรียาภัย (2556: 1) กล่าวเกี่ยวกับภาษาไว้ว่ามนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคมหรือโลก การที่เรามีความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับภาษา จะช่วยให้เราเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะความรู้ ความคิดทั้งปวงล้วนแต่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดทั้งสิ้น ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย คือปัญหาที่มาจากตัวครูซึ่งครูมักจะมีวิธีการสอนที่ซ้ำซาก น่าเบื่อหน่าย หรือสอนตามคู่มือครู ไม่มีสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ประกอบกับภาษาไทยเป็นวิชาในกลุ่มทักษะที่นักเรียนจะต้องได้ฝึกฝนบ่อย ๆ จนเกิดทักษะจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ไม่น่าเบื่อหน่ายต่อการเรียน นักเรียนต้องได้เรียนอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา ชลเกริกเกียรติ (2561: 1) กล่าวว่าเด็กไทยทุกคนควรเรียนรู้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารให้เกิดทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ อีกประการหนึ่งเกิดจากตัวนักเรียน คือ พื้นฐานในการเรียนรู้ การรับรู้ หรือในการทำความเข้าใจ ซึ่งนักเรียนบางส่วนจะมีพื้นฐานในการเรียนรู้ต่ำหรือค่อนข้างต่ำ บางคนเรียนรู้ได้ช้า ทำให้ไม่ค่อยทันเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในรายวิชาหลักภาษานั้น ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องหลักภาษาไทยที่สำคัญต่อนักเรียน ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของภาษาไทย เสียงและอักษรไทย คำยืมภาษาต่างประเทศ การสร้างคำในภาษาไทย ชนิดและหน้าที่ของคำ รวมถึงกลุ่มคำและประโยคในภาษาไทย ซึ่งหากนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาดังกล่าว จะสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักเรียน เพื่อเป็นการสะสมความรู้พื้นฐานในการเรียนระดับชั้นต่อไป และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ได้ รวมทั้งในการทดสอบระดับชาติ และการสอบตรงเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 37)

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีการศึกษาที่วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาการเรียนรู้ทางภาษา เช่น การศึกษาของ ประภัสสร อาจศึก และคณะ (2563: 55-63) กล่าวว่า ปัญหาที่มีความสำคัญ และควรได้รับพัฒนาผลสัมฤทธิ์มากที่สุดคือ ปัญหาเรื่องการใช้ภาษา ซึ่งเกิดจากผู้เรียนขาดความรู้พื้นฐานของหลักภาษาไทย และไม่เข้าใจเนื้อหาของเรื่องชนิดของคำ หรืออาจเกิดจากผู้สอนยังจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการบรรยาย ขาดเทคนิคการสอนที่ดึงดูดความสนใจ ทำให้บรรยากาศในการเรียนเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ จึงเป็นปัญหาข้อหนึ่งต่อการเรียนรู้ ในแง่มุมของการแก้ปัญหาการเรียนรู้ด้านภาษา ดังเช่นการศึกษาของ ทัดพิชา สกุลสืบ และคณะ (2563: 19-29) ได้ใช้วิธีการประยุกต์ใช้บัตรคำเพื่อสอนภาษาไทยระดับสูง โดยมีกลุ่มศึกษาเป็นชาวต่างชาติ พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกคนเข้าด้วยกัน และส่งผลต่อความสามารถจำคำ ความหมาย และการเล่าเรื่องได้อย่างถูกต้อง โดยสรุปจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้กิจกรรมเพื่อการพัฒนาทักษะทางภาษาไทยมีแนวโน้มจะช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในการต่อยอดเรียนรู้ศาสตร์และศิลป์ของวิชาอื่น ๆ ได้อย่างลุ่มลึก

แนวคิดด้านการพัฒนาทักษะทางภาษาไทยทักษะทางภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้จัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ออกเป็น 8 กลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยแบ่งออกเป็น 5 สาระการเรียนรู้ ได้แก่ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 การใช้ภาษาไทย และสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม สำหรับสาระ 1-3 นั้นถือว่าเป็นสาระที่เป็นทักษะทางภาษาไทย ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความพยายามของผู้สอนเป็นอย่างมากในการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จดังกล่าว (ณัฐกิตติ์ นาทา, 2561: 182)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อ “เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา” ปัญหาอย่างแท้จริง จึงได้ออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุ และแนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทย และสร้างสรรค์ชุดกิจกรรม นวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทย โดยเน้นกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาอันจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้จะช่วยสร้างประโยชน์ต่อวงวิชาการการเรียนรู้ด้านทักษะทางภาษาไทย และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในมิติใหม่แก่ผู้เรียนโดยใช้นวัตกรรมสร้างสรรค์ทางการศึกษาซึ่งผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงคือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งเป็นอนาคตของชาติที่จะได้รับการส่งเสริมและ

พัฒนา นอกจากนี้ผลการศึกษานำไปต่อยอดทางแนวคิด และนำไปใช้ประโยชน์ยังศาสตร์การเรียนรู้ในภาษาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา พัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางภาษามาพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
3. เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการเรียนด้วยชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา พัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการดำเนินงานโดยใช้ข้อมูลที่สอดคล้องกันจากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนั้นในส่วนของขั้นตอนการดำเนินงาน ผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. กระบวนการรวบรวมข้อมูลเอกสาร งานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง
2. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1
3. กระบวนการสร้างสรรค์ชุดกิจกรรมนวัตกรรม
4. กระบวนการหาคุณภาพของชุดกิจกรรมนวัตกรรม
5. กระบวนการประเมินผลการใช้ชุดกิจกรรม
6. กระบวนการสรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผล
7. กระบวนการเผยแพร่ผลงานและการนำไปใช้ประโยชน์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสร้างสรรค์ชุดกิจกรรมนวัตกรรม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยโดยใช้ชุดกิจกรรมนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่เรียนในรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบทดลองนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 ห้องเรียน มีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pre - Test and Post - Test Design) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยของแต่ละคน

2. ขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของชุดนวัตกรรมการสร้างชุดกิจกรรมนวัตกรรมการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ครั้นนี้ มีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของชุดกิจกรรม ดังนี้

2.1 แบบฝึกทักษะ เรื่องการสร้างคำในภาษาไทยโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ และคำซ้อน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์จุดประสงค์

จุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย เรื่องการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่องการสร้างคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 2 ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมในการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า ตามแนวคิดของบลูมและคณะ (สมนึก ภัททิยธนี, 2558: 39-50)

2. การวิเคราะห์เนื้อหาเนื้อหาที่ใช้ในการสร้างคำ ได้แก่ เนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ไว้ในเรื่องของการสร้างคำในภาษาไทย

3. การวิเคราะห์ผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 พบว่านักเรียนยังขาดทักษะการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทย ผู้วิจัยได้สังเกต สอบถาม แบบทดสอบ แบบฝึกหัด ปรากฏว่านักเรียนค่อนข้างสับสนในการเขียนคำ เขียนสะกดคำผิด คำที่ปรากฏคือ คำประสม คำซ้ำ และคำซ้อน ทั้งนี้เนื่องมาจากขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ ผลการ จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้มาก และจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพ

1). การจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการทดลองผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์

2) การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ ใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 80 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนระหว่างเรียนหรือแบบฝึกทักษะ คิดเป็นร้อยละ 80 80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนที่ผู้เรียนตอบถูกจากการทดสอบหลังเรียนแต่ละแบบฝึก คิดเป็นร้อยละ 80

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4) วิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบเป็นรายข้อ

5) การวิเคราะห์หาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะโดยการเปรียบเทียบหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของคะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้ของผู้เรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

6) การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของคะแนนที่ได้จากการสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะ นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) แล้วนำมาแปลความหมายค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึงมีค่าความพึงพอใจมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึงมีค่าความพึงพอใจมาก
2.50 – 3.49	หมายถึงมีค่าความพึงพอใจปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึงมีค่าความพึงพอใจน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึงมีค่าความพึงพอใจน้อยที่สุด

7) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

หาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ (E_1/E_2) ใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยใช้สูตรของ นพพร ธนะชัยพันธ์ (2552 ก: 4)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบฝึกทักษะ เรื่องการสร้างคำในภาษาไทยโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ และคำซ้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 2 ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี และคณะ, 2558: 168)

2. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และตัวชี้วัดและคู่มือครูสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3. ศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยการสำรวจการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านมาปีการศึกษา 2564 ภาคเรียนที่ 1-2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาต่ำกว่าเป้าหมายของผู้สอนที่ตั้งไว้ ประกอบกับเมื่อได้ซักถามเพิ่มเติมจึงได้ทราบว่านักเรียนยังขาดสื่อที่ใช้ในการฝึกฝนให้เกิดทักษะดังกล่าว

4. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคำในภาษาไทย

5. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และการใช้ชุดกิจกรรม

6. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัด เนื้อหาการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และเวลาเรียน ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ

และคำซ้อน (1) นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของคำประสม คำซ้ำ และคำซ้อน ได้ถูกต้อง (2) นักเรียนสามารถอธิบายวิธีการสร้างประสม คำซ้ำ และคำซ้อน ได้ถูกต้อง และ (3) นักเรียนสามารถอธิบายข้อสังเกตของการสร้างประสม คำซ้ำ และคำซ้อน ได้ถูกต้อง

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

4.1 ผลของประสิทธิภาพรวมของชุดกิจกรรมนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา คือ

ชนิดของชุดฝึก	E ₁	E ₂
ชุดที่ 1 คำซ้ำ	74.29	82.86
ชุดที่ 2 คำซ้อน	62.29	81.86
ชุดที่ 3 คำประสม	60.10	81.14
ประสิทธิภาพรวม	196.68	245.86

จะเห็นได้ว่าชุดฝึกมีประสิทธิภาพ 80/80 ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ สามารถนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยได้ทั้งในชั้นประถมศึกษา และยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับนักศึกษาชาวต่างชาติในเรื่องของการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เช่น วิชาพื้นฐานภาษาไทย

4.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน การจัดการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำคะแนนจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้มาหาค่าร้อยละพบว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

4.3 ผลการวิเคราะห์แสดงค่าความก้าวหน้าของผู้เรียนเปรียบเทียบความก้าวหน้าทางการเรียน ได้ค่าเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 46.50 และค่าเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 69.50 แสดงให้เห็นว่าความก้าวหน้าหลังเรียนดีขึ้นตามลำดับ

4.4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อนำมาช่วยในการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีความพึงพอใจมากทั้ง 15 ด้าน แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน

โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษามีความพึงพอใจมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย (X) เท่ากับ 3.72 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) เท่ากับ 0.19

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการสร้างชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อจะนำมาช่วยในการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีดังนี้

5.1 ประสิทธิภาพรวมของชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา
เพื่อจะนำมาช่วยในการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ สามารถนำไปใช้เป็นส่วนในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาไทย และยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับนักศึกษาชาวต่างชาติในเรื่องของการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เช่น วิชาพื้นฐานภาษาไทย ได้ เนื่องมาจากกระบวนการสร้างชุดฝึก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งศึกษาคำที่หาได้จากหนังสือ หนังสือการอ่านการเขียนภาษาไทย ลักษณะภาษาไทย หลักภาษาไทย แต่ละฉบับนำมาให้นักศึกษาฝึกใช้คำ ศึกษาเทคนิควิธีการสร้างและการพัฒนาชุดฝึกกิจกรรม รวมถึงความหมาย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประเภท ขั้นตอนการสร้างแบบฝึกทักษะ และการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้มีพัฒนา ปรับปรุงนวัตกรรม นอกจากนี้ในกิจกรรมได้ให้นักศึกษาได้ค้นคว้า ทำความเข้าใจด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับสุภาวดี เริงชัยภูมิ, เรขา อธิวงค์ และวชิระ วิชุนันท์ (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมเกมฝึกการเขียนสะกดคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผืนทรายพัฒนา จำนวน 20 คน ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ใช้เวลาสอน 16 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่าชุดกิจกรรมเกมฝึกการเขียนสะกดคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความเหมาะสมในระดับมาก และมีประสิทธิภาพ 80.51/80.17 โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนสะกดคำภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการศึกษาของ ศกวรรณ นภาพร, ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง และณฤมล ศิริวงษ์ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับดี และมีประสิทธิภาพ 87.29/83.95 และมีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก มีระดับคะแนน

เฉลี่ยอยู่ที่ 4.64 มีคุณภาพด้านเทคโนโลยีการศึกษาอยู่ในระดับดี และมีคะแนนเฉลี่ย 4.33 โดยนักเรียนมีความสามารถทางการอ่านเชิงวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้วได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ E_1 เท่ากับ 196.68 E_2 เท่ากับ 245.86 จะเห็นได้ว่าชุดการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา หลังเรียนมีประสิทธิภาพมากกว่าก่อนเรียน

5.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการจัดการเรียนรู้ การสร้างชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อจะนำมาช่วยในการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำคะแนนจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้มาหาค่าร้อยละพบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยชุดฝึกทักษะได้ให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น ทำกิจกรรมจากบัตรคำ การเติมคำ อ่านเขียนสะกดคำประสมคำซ้ำ คำซ้อน ซึ่งจะอธิบายเกี่ยวกับความหมาย การฝึกเขียนคำ และข้อสังเกต เพื่อทบทวนและง่ายต่อการเข้าใจ กิจกรรมก็มีคำที่หลากหลาย น่าสนใจ มีความสอดคล้องกับพัฒนาการของช่วงนักศึกษา และตรงตามเนื้อหาในรายวิชาภาษาไทยที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยของนักศึกษาชาวต่างชาติ ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลหรือหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้คิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทำให้เข้าใจในเนื้อหามากขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุจิรา แก้วจินดา, ปริญญา ทองสอน และวิมลรัตน์ จตุรนนท์ (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ประการแรกได้ชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประการที่สองชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ $E1/E2=85.47/87.18$ ประการที่สามความสามารถในการคิดวิเคราะห์ทางภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ความก้าวหน้าทางการเรียน พบว่าคะแนนความก้าวหน้า 30 คะแนน โดยนำผลคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนมาคิดเป็นค่า D และ D^2 ได้แก่ ความก้าวหน้า D

เท่ากับ 138 คะแนน ค่า D^2 เท่ากับ 1362 คะแนน คิดเป็นร้อยละความก้าวหน้ารวมเท่ากับ 460.00 คะแนน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 13.95 คะแนน หลังเรียนเท่ากับ 20.85 คะแนน สำหรับค่าเฉลี่ยร้อยละทั้งหมดของคะแนนรวมทั้งหมดค่า D เท่ากับ 6.90 คะแนน D^2 เท่ากับ 23.00 คะแนน และร้อยละความก้าวหน้าของคะแนนเฉลี่ยร้อยละทั้งหมดเท่ากับ 76.67 แสดงให้เห็นว่าความก้าวหน้าหลังจากที่ได้เรียนไปแล้ว คะแนนดีขึ้นตามลำดับ มีความสอดคล้องกับจารุณี โพธิ์อ่อง ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกลุ่มสาระภาษาไทย เรื่อง มาตราตัวสะกดสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงถึงความก้าวหน้าก่อนเรียนและหลังเรียนที่สูงขึ้นตามลำดับ

5.4 ความพึงพอใจที่มีต่อชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา

เพื่อจะนำมาช่วยในการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีความพึงพอใจมากทั้ง 15 ด้าน แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา มีความพึงพอใจมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.72 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) เท่ากับ 0.19 มีความสอดคล้องกับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกกิจกรรมฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของจิราภรณ์ เจริญวงศ์ (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการพัฒนาชุดกิจกรรม เรื่อง ทรัพยากรน้ำสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบ้านวังพิรุณ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษา พบว่า ชุดกิจกรรมเรื่องทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 81.99/80.22 นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมเรื่องทรัพยากรน้ำมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าการสร้างชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อช่วยในการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจอมหมอกแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ได้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะความสามารถด้านการเขียนสะกดคำ การใช้คำในรายวิชาดังกล่าว ให้ความสามารถในการเรียนรู้ในรายวิชานี้ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่าชุดฝึกทักษะดังกล่าว มีความเหมาะสมกับเนื้อหาการเรียนรู้ โดยเฉพาะสาระหลักการใช้ภาษา การฝึกเขียนคำ การค้นคว้าหาคำ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ อีกทั้งผลของการวิจัยในด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนของผู้เรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะนี้ หลังเรียนซึ่งสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. การสร้างชุดกิจกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อนำมาช่วยในการพัฒนาทักษะการสร้างคำในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ภาษา เรื่อง การสร้างคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ควรสร้างเสริมทักษะตามหลักจิตวิทยา ตรงกับความสนใจของผู้เรียน ควรเป็นชุดฝึกที่สั้น ๆ มีหลายกิจกรรม มีรูปภาพประกอบ

2. ชุดฝึกเสริมทักษะ ควรศึกษาคำชี้แจง ขั้นตอนการทำแบบฝึกให้เข้าใจเสียก่อน เพื่อให้การนำชุดฝึกไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการทดสอบก่อนและหลังการใช้แบบฝึกทุกครั้ง เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน

6.2 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยครั้งต่อไป

1. การใช้ชุดฝึกเสริมทักษะ ถ้าผู้สอนสามารถนำผู้เรียนในห้องปฏิบัติการทางภาษาได้จะเกิดผลดีมากขึ้นเพราะผู้เรียนจะได้เขียนเพื่อพัฒนาทักษะของตนเองไปด้วย หรือรู้ข้อบกพร่องของตนเองเพื่อผู้เรียนจะได้นำไปปรับปรุงและพัฒนาการด้านการเรียนรายวิชาต่อไป

2. การนำชุดฝึกเสริมทักษะไปใช้ ผู้สอนควรยึดผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเป็นศูนย์กลาง พยายามสอนให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม มอบหมายงานหลังจากที่ผู้เรียนได้ใช้ชุดฝึกเสร็จสิ้นแล้ว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและนำเสนอออกมาเป็นชิ้นงาน โดยการให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ศึกษาค้นคว้าจริง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.

กรุงเทพมหานคร: ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560.

กาญจนา ชลเกริกเกียรติ. (2561). การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.

สำนักงานเขตพื้นฐานการศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2.

- จิราภรณ์ เจริญวงศ์. (2550). การพัฒนาชุดกิจกรรม เรื่องทรัพยากรน้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบ้านวังพิกุล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์. **วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัฐกิตติ์ นาทา. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาระงานเป็นฐาน : แนวคิดเพื่อการพัฒนาทักษะทางภาษาไทย. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**, 38(5), 182-202.
- หัตถพิชา สุกุลสืบ และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้บัตรคำเพื่อสอนภาษาไทยระดับสูงแก่ผู้เรียนชาวจีน. **วารสารการวิจัยภาษาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, 14(2), 19-29.
- นพพร ธนะชัยพันธ์. (2552). เอกสารประกอบการอบรมขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ประภัสสร อาจศึก และคณะ. (2563). การแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษาไทย โดยใช้ชุดการสอนมินิคอร์ส (Minicourse) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 โรงเรียนบางกะปิ. **วารสารวิชาการครุศาสตร์สวนสุนันทา**, 4(1), 55-63.
- วรวรรณ ศรียาภัย. (2556). **ภาษาศาสตร์ภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สัมปรัชญะ.
- ศกลวรรณ นภาพร, ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง และนฤมล ศิริวงษ์. (2554). การพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์**, 5(3), 91-104.
- สุจิรา แก้วจินดา, ปริญญา ทองสอน และวิมลรัตน์ จตุรานนท์. (2552). การสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. **วารสารศึกษาศาสตร์**, 23(2), 70-79.
- สุภาวดี เรืองชัยภูมิ, เรขา อรัญวงศ์ และวชิระ วิชวรนนท์. (2555). การพัฒนาชุดกิจกรรมเกมฝึกการเขียนสะกดคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 19(1), 141-150.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2553). **การวัดผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม
ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

Success Factors of Integrated Farming Community Enterprise Group,
Ban Sai Ngam, Na Siew Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province

สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ทศโนวรรณ ดวงมาลา, อัญชิรญา จันทระปิฎก
Soonthorn Panyapong, Anchalee Chaisri, Thassanaiyawan Doungmala,
Anchiraya Chantarapidok
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Chaiyaphum Rajabhat University
E-mail: Soonpan_cp@hotmai.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงามจำนวน 10 คน 2) ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงามจำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการประชุมกลุ่มย่อย และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงามประกอบด้วย 9 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการเงิน การจัดทำรายรับและรายจ่าย 2) ปัจจัยด้านการตลาด มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และการประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการผลิต มีการวางแผนการผลิตตามศักยภาพของสมาชิก 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ 5) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ผู้นำในกลุ่มกระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ 6) ปัจจัยด้านแรงงาน ช่วยเพิ่มผลผลิตและเพิ่มผลิตภัณท์ตามความต้องการ 7) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน 8) ปัจจัยด้านระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เป็นมาตรการและกลไกในการอยู่ร่วมกันทำให้เกิดความราบรื่นและการทำงานร่วมกัน 9) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน การติดต่อประสานงาน

คำสำคัญ: ปัจจัยสู่ความสำเร็จ, กลุ่มวิสาหกิจชุมชน, เกษตรผสมผสาน

ได้รับบทความ: 5 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 29 พฤษภาคม 2566

Received: May 5, 2023; Revised: May 27, 2023; Accepted: May 29, 2023

Abstract

The purpose of this research were: to study the key success factors of Ban Sai Ngam Integrated Farming Community Enterprise Group, Na Siew Subdistrict. Muang District, Chaiyaphum Province. This was qualitative research. There were 2 groups of informants: 1) representatives of 10 members of Ban Sai Ngam Integrated Farming Community Enterprise Group; 2) representatives of the 5 committee of Ban Sai Ngam Integrated Farming Community Enterprise Group, a total of 15 key informants. The research instruments were a semi-structured interview form and focus group discussion. Content analysis was employed for data analysis.

The research results found that:

There were 9 key success factors of the community enterprise group: 1) finance: preparation of an income and expenditure account; 2) marketing: product distribution and public relations; 3) production: production planning based on the members' potential; 4) management: management of structure and roles and responsibilities; 5) leadership: group leaders encouraging members, directing and pushing group activities and daring to think, do and make decisions; 6) labor: increasing productivity and products as demanded; 7) participation: participating in thinking, planning, decision-making and operation; 8) group regulations: having measures and mechanisms for working and coexisting smoothly, 9) external relations: receiving support and collaboration from public and private agencies.

Keywords: Success Factors, Community Enterprise Group, Integrated Farming

1. บทนำ

ปัจจุบันกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเริ่มเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งเปิดโอกาสให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ของบุคคลทั่วไปสามารถเลือกหรือตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพในการประกอบกิจการทางธุรกิจ รวมทั้งการเลือกอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ มากขึ้น (ภาควัต ศรีสุรพล และศิวัช ศรีโกคางกุล, 2560: 85-89) ซึ่งระบบเศรษฐกิจเหล่านี้ทำให้เกิดช่องว่างด้านการดำเนินชีวิตของประชากรไทยที่แตกต่างกันออกไปจากความสามารถและโอกาสของบุคคลทำให้ระดับรายได้แตกต่างกัน รวมถึงการแข่งขันทางเศรษฐกิจของธุรกิจในท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการแข่งขันไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับธุรกิจขนาดใหญ่ ดังนั้น การส่งเสริมการแข่งขันเศรษฐกิจฐานรากจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสนับสนุน

และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยเฉพาะการส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชนในการประกอบธุรกิจเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มอาชีพ ซึ่งในชุมชนมีทรัพยากรอยู่แล้วให้มีการพัฒนาความสามารถและศักยภาพเพื่อสร้างโอกาสในการแข่งขันและให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ (สุชานาถ พัฒนวงศ์งาม, 2554: 1)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นแผนการพัฒนาประเทศที่กำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทย เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกรรม โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตผลทางการเกษตร ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และความหลากหลายของสินค้าเกษตร การเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สู่สากล และพัฒนาวิสาหกิจชุมชน แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวได้อย่างมั่นคง (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, ม.ป.ป.)

วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มประชาชนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนโดยมีคนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันเป็นเจ้าของ และร่วมกันรับผิดชอบที่เกิดจากการดำเนินงาน ซึ่งการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชนเป็นเสมือนเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าโดยมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนทำธุรกิจชุมชนที่นำเอาภูมิปัญญาชุมชนและทุนทางสังคมของชุมชนมาใช้ในการดำเนินงาน ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีโอกาสรเรียนรู้วิธีการจัดการธุรกิจที่ไม่สลับซับซ้อน รู้จักการทำงานร่วมกันเพื่อส่วนรวมและเพื่อตัวเอง ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการจัดการผลประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และมีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการรู้จักใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการใช้ภูมิปัญญาชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562: 8)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2559 โดยมีตัวแทนชาวบ้านได้สมัครเข้าร่วมโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) ของวิทยาลัยการเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ และได้รวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อทำการเกษตรแบบยั่งยืน ปลูกพืชผักสมุนไพรแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำรินในหลวงรัชกาลที่ 9 เรียกว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ และนำผลผลิตมาแปรรูปโดยคนในชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ได้อนุรักษ์สมุนไพรในพื้นที่และสืบทอดสืบสานภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านให้คงอยู่กับคนในชุมชน โดยในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งกลุ่มมีนายจักรพงษ์ รอนไพริน เป็นประธาน มีนางสาวธนาภา วรรณพงศ์ เป็นรองประธาน

และมีนางธนวรรณ ไผ่โสภา เป็นผู้ประสานและได้รับมอบหมายให้เป็นเลขานุการกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 25 คน โดยให้สมาชิกร่วมระดมทุนคนละ 50 บาท ที่ผ่านมากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำการผลิตและแปรรูปตามรูปแบบวิธีการของชาวบ้านคือ ผลิตเท่าที่สามารถทำได้ตามกำลังของกลุ่ม ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด จำนวน 30 คน กลุ่มได้นำเอาเทคโนโลยีด้านการผลิตมาใช้จนสามารถผลิตสินค้าได้ตามที่หน่วยงานต่าง ๆ ต้องการ และผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ยอมรับตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จนถึงว่าเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ รวมทั้ง เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองของมาตรฐานชุมชน (มผช.) ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (การสัมภาษณ์, ธนวรรณ ไผ่โสภา, 25 พฤษภาคม 2565)

สำหรับเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคือ สำนักงานพลังงานจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชัยภูมิ พาณิชยจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดชัยภูมิ รวมถึงสภาเกษตรกรจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเข้ามาช่วยสนับสนุนงบประมาณ เครื่องมือในการผลิต ความรู้ และช่วยในการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งหมด และมีสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) รวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิร่วมกับธนาคารออมสิน ได้เข้ามาช่วยสนับสนุนกลุ่มด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเปลี่ยนความคิดในการเปลี่ยนรูปแบบให้มีความสนใจและพัฒนาการ แปรรูปแบบทำให้สามารถผลิต แปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดหาตลาดเพื่อกระจายสินค้าตามองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่นำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ทั้งนี้ เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้สำหรับผู้สนใจนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “ศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงามจำนวน 10 คน 2) ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของชุมชน ข้อมูลสำคัญ ๆ ในชุมชน แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อมูลแบบสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.3 การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ โดยจัดทำเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง และนักวิจัยร่วมกันพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมเนื้อหาไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือประสานการเก็บรวบรวมข้อมูลเสนอมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อนำไปสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ และนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์

ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และจดบันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกเสียง ถ่ายภาพ และผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และนำมาวิเคราะห์แปลผลข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลข้อคิดเห็น และข้อสรุปตามประเด็นจากการบันทึกการสัมภาษณ์มาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และลำดับความสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัย และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Contents Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

4.1 ปัจจัยด้านการเงิน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม มีรายรับจากการระดมทุนในรูปแบบของการออมทรัพย์ของสมาชิกในกลุ่มและจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรที่ผลิตขึ้น โดยมีผู้ประกอบการตลาดสินค้าการเกษตรแปรรูป และมีตลาดรับซื้อผลผลิตของเครือข่ายเกษตรกรทั่วไปเข้ามารับช่วงต่อในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้กลุ่ม

ดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องเกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้จนถึงปัจจุบัน สำหรับหน่วยงานที่เข้าหนุนเสริมทางด้านการเงินประกอบด้วย ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร จังหวัดชัยภูมิ สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดชัยภูมิ สภาเกษตรกร จังหวัดชัยภูมิ สำนักงานพลังงานจังหวัดชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นต้น

สำหรับรายจ่ายมีค่าใช้จ่ายที่เกิดจากต้นทุนการผลิตสำหรับผลิตภัณฑ์แปรรูป สมุนไพร ประกอบด้วย 1) รายจ่ายจากต้นทุนค่าต้นทุนพันธุ์ของสมุนไพรที่เพาะปลูก 2) รายจ่ายจากการเตรียมแปลงที่ดินให้มีความเหมาะสมกับการเพาะปลูก เช่น การไถ การขุดร่องเตรียมแปลงให้มีความเหมาะสมกับสมุนไพรแต่ละชนิด 3) รายจ่ายจากการปรับปรุงสภาพดินให้มีความเหมาะสมแก่การเพาะปลูก เช่น วัตถุดิบในการเตรียมปุ๋ยอินทรีย์ 4) รายจ่ายจากกระบวนการแปรรูปสมุนไพรในขั้นตอนต่าง ๆ 5) รายจ่ายหีบห่อบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ เพื่อนำเสนอขายในรูปแบบที่ตลาดต้องการ 6) รายจ่ายอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยในการเพาะปลูกและการแปรรูปสมุนไพร ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

4.2 ปัจจัยด้านการตลาด

การตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ประกอบด้วย การจัดจำหน่ายและตลาดของผลิตภัณฑ์ และการประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม สำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านไทรงามจะดำเนินการโดยผู้ประกอบการเข้ามารับช่วงต่อในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพื่อนำรายได้มาสู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการเปิดตลาดสินค้าเกษตรแปรรูป ตลาดรับซื้อผลผลิตของเครือข่ายเกษตรกรทั่วไปเพื่อจัดจำหน่ายสินค้า นอกจากนั้นแล้ว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เข้าร่วมโครงการจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรกับสำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ และเข้าร่วมโครงการกับผู้ส่งออกสินค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ออกงานแสดงร้านค้าต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ของผลิตภัณฑ์ชุมชนและขยายตลาดให้มีความใหญ่ขึ้นบนเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

ส่วนการประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม แบ่งเป็น 2 แนวทางดังนี้ 1) การประชาสัมพันธ์ผ่านการเข้าร่วมโครงการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของสำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิและพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ 2) ดำเนินการเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อให้ความรู้ด้านเกษตรและสมุนไพรแก่บุคคลภายนอกชุมชนผ่านการตั้ง “หมอพื้นบ้าน” ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีความรู้ในการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัด การรักษาทางสุขภาพ เป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ไปในตัวเพิ่มโอกาสในการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชน

4.3 ปัจจัยด้านการผลิต

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม มีการแบ่งกลุ่มย่อยด้านการวางแผนการผลิตตามศักยภาพของสมาชิกและองค์ความรู้ชุมชนเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสมาชิกที่รับผิดชอบด้านการเพาะปลูกสมุนไพรในชุมชน เพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตของกลุ่ม เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตหรือส่วนประกอบวัตถุดิบหลักของผลิตภัณฑ์คือ

ซึ่งสามารถปลูกได้ที่บ้านของสมาชิก และ 2) กลุ่มสมาชิกที่รับผิดชอบด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป็นกลุ่มที่นำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน เช่น สมุนไพรที่เพาะปลูกโดยกลุ่มแรก มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งได้แก่ ยาหม่องขิงแห้ง เมี่ยงสมุนไพร ลูกประคบ ข้าวฮ้างอก เป็นต้น

4.4 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

กลุ่มได้กำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ เหนียวิน และเลขานุการ โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญตามประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมา การกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากข้อสรุปอันเป็นฉันทามติร่วมกันของกลุ่ม สำหรับการบริหารจัดการของกลุ่มประกอบด้วย การระดมทุนการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งด้านการวางแผนการผลิต การจัดหาแหล่งสายพันธุ์ของสมุนไพรที่ต้องการเพาะปลูก การเตรียมแปลงที่ดิน การเตรียมแรงงานในกระบวนการดำเนินการ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่มีส่วนช่วยในกระบวนการผลิต รวมทั้ง การตลาดการจัดการสินค้า การเงิน/บัญชี การสร้างเครือข่าย ทั้งในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดใกล้เคียง และได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ในการพื้นที่เพื่อศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ นำมาปรับใช้ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถนำผลกำไรที่เกิดขึ้นในรอบปีมาจัดสวัสดิการ การแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้อย่างทั่วถึง เพื่อการพึ่งตนเองและการเพิ่มรายได้ให้ชุมชน โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนรวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

4.5 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ

ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงามโดยผู้นำหัวหน้าโครงการคือนายจักรพงษ์ รอนไพริน และมีกลุ่มนักศึกษาจากโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ โดยมีคุณธนวรรณ ไผ่โสภเป็นแกนนำกลุ่ม และบุคลากรอีกหลายท่านที่มีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ ที่จะจัดตั้งและรวมตัวทำเกษตรยั่งยืนปลูกพืชสมุนไพร และนำไปแปรรูปโดยคนในชุมชนเพื่อสร้างรายได้แก่คนในชุมชนจนนำไปสู่ความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันกลุ่มในฐานะผู้ประกอบการได้เปิดตลาดแปรรูปและตลาดรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งการเป็นเครือข่ายเกษตรกรที่ให้สมาชิกเข้าร่วมโครงการกับผู้ส่งออกและขยายเครือข่ายต่อไป

4.6 ปัจจัยด้านแรงงาน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกและคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น โดยสมาชิกเป็นผู้ถือหุ้นและจ้างลูกหลานซึ่งเป็นคนในชุมชนมาช่วยงานด้านการผลิตหรือสร้างผลิตภัณฑ์ตามความจำเป็นในแต่ละช่วงงานนั้น ๆ โดยกลุ่มจะจ่ายเป็นรายวันค่าตอบแทนวันละ 250-300 บาท ซึ่งเป็นไปตามค่าแรงงานขั้นต่ำที่รับรู้กันทั่วไป ส่วนใหญ่การทำงานของกลุ่มจะเน้นพิจารณาจากลูกหลานของสมาชิกเป็นลำดับแรก

เพื่อให้มีโอกาสได้มาสัมผัสและเรียนรู้การทำงานของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มสามารถมีคนมาช่วยสานงานต่อไปในอนาคต

4.7 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ได้ดำเนินงานของกลุ่มและอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมทุกขั้นตอนสมาชิกเรียนรู้และรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลให้กลุ่มมีความผูกพันและทำงานร่วมกันเหมือนพี่น้อง สมาชิกทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมรับผิดชอบ

4.8 ปัจจัยด้านระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เพื่อเป็นมาตรการและกลไกในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกทุกคน ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้ปฏิบัติตามอันจะนำมาซึ่งความผาสุกของกลุ่ม ปัจจุบันการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานยังไม่มีการวางระเบียบหรือข้อบังคับกลุ่มแต่อย่างใด แต่อาศัยหลักการพื้นฐานคือ ทุกคนร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน และร่วมกันรับผิดชอบ ซึ่งเป็นค่านิยมพื้นฐานว่าทุกคนต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่ในแนวปฏิบัติของกลุ่ม โดยผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ยึดหลักการสำคัญ 4 ประการคือ 1) หลักความซื่อสัตย์ ซื่อถึงกันและกัน 2) หลักความไว้วางใจซึ่งกันและกัน 3) หลักความเสียสละซึ่งกันและกัน และ 4) หลักความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความราบรื่นและความสบายใจของสมาชิกกลุ่มในการทำงานร่วมกัน

4.9 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับภายนอก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงามเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย 1) ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ได้เข้ามาสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับกรรมวิธีในการเพาะปลูกที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสายพันธุ์ 2) สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดชัยภูมิ เข้ามาช่วยในเรื่องการเตรียมสภาพดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ 3) สำนักงานพลังงานจังหวัดชัยภูมิ เข้าไปหนุนเสริมเกี่ยวกับพลังงานแสงอาทิตย์ 4) พาณิชยจังหวัดชัยภูมิ เข้ามาสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการตลาดทั้งภายในจังหวัดและนอกจังหวัด 5) คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ซึ่งได้เข้ามาให้ความรู้ในกระบวนการผลิตข้าวฮางอก การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตข้าวฮางอกเพื่อให้สามารถผลิตได้ทันต่อความต้องการ เนื่องจากข้าวฮางอกเป็นข้าวที่เพาะงอกจากข้าวเปลือกจะมีสารอาหาร วิตามิน แร่ธาตุ ไฟเบอร์ และกลิ่นหอมจากเปลือกมาเคลือบที่เมล็ดข้าวเพิ่มขึ้น ทำให้ข้าวฮางมีสารอาหารมากกว่าข้าวกล้องงอก และมีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่าธัญพืช ช่วยให้สุขภาพแข็งแรงและสมดุล 6) คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิร่วมกับธนาคารออมสิน เข้ามาให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่ม และบรรจุภัณฑ์

จากปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกจะเห็นได้ว่าทุกหน่วยงานที่เข้ามาให้การสนับสนุน มีการติดต่อประสานงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการติดตามผลการดำเนินงาน ทำให้การดำเนินของกลุ่มมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ประกอบด้วย 9 ปัจจัย ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

5.1 ปัจจัยด้านการเงิน การจัดทำรายรับและรายจ่ายจากการระดมทุนในรูปแบบการออมทรัพย์ของสมาชิกในกลุ่มและจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรที่ผลิตขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภณิศร์ เต็มสงวนวงศ์ (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยสู่ความสำเร็จทางธุรกิจผู้ประกอบการที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทุกธุรกิจมีการทำงบดุล งบกำไรขาดทุน งบกำไรสะสมและบัญชีครัวเรือน ลูกค้าหลัก แต่ข้อค้นพบดังกล่าวขัดแย้งกับผลการวิจัยของ กันยารัตน์ เฟื่องพอรู้ (2555: บทคัดย่อ) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมินบุรีและเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารจัดการด้านการเงินการบัญชีของวิสาหกิจชุมชนยังประสบกับปัญหา รวมทั้งยังพบปัญหาทางด้านการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์

5.2 ปัจจัยด้านการตลาด มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของกลุ่มโดยผู้ประกอบการเข้ามารับช่วงต่อในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพื่อนำรายได้มาสู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน การเปิดตลาดสินค้าการเกษตรแปรรูป ตลาดรับซื้อผลผลิตของเครือข่ายเกษตรทั่วไปเพื่อจัดจำหน่ายสินค้าและการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มสอดคล้องกับงานวิจัยของ วานิสรา สุรินกาศ (2551: 53-56) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทผ้าไหมทอยกดอก กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าบ้านศรีเมืองอยู่ ตำบลเวียงยอ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการเงิน ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความสำคัญต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่ม

5.3 ปัจจัยด้านการผลิต มีการวางแผนการผลิตตามศักยภาพของสมาชิกและองค์ความรู้ชุมชนโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่รับผิดชอบด้านการเพาะปลูกสมุนไพรและกลุ่มที่รับผิดชอบด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร สอดคล้องกับ โขธกามาศ พลศรี และคณะ (2563: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มผลิตภาพให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอาหารแปรรูปกรณีศึกษากลุ่มผู้เลี้ยงปลาตะเพียน พบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มผู้เลี้ยงปลาตะเพียน ต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์และออกแบบผลิตภัณฑ์ควบคู่กันไป โดยค้นหาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หาวิธีแก้ไขหรือคำตอบใหม่

สำหรับปัญหาต่าง ๆ และอาศัยกรรมวิธีการผลิตด้วยวิทยาการที่ก้าวหน้า ทำความเข้าใจการวิเคราะห์ปัญหาสู่การคิดออกแบบสร้างสรรค์และการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ซึ่งการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็คือวิถีทางที่จะช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จ สิ่งสำคัญที่สุด หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพราะวิสาหกิจชุมชนเกิดจากกิจการที่ชุมชนเป็นเจ้าของดำเนินการ

5.4 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ เภรณญิก และเลขานุการ โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญตามประสบการณ์ในการทำงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พชรพร วงษ์วาน (2563: 100-111) เรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการเป็นปัจจัยที่ส่งผลทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จมากที่สุด เพราะว่าการบริหารจัดการที่ดีจะครอบคลุมถึงการบริหารจัดการของกลุ่มในทุกด้าน

5.5 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ผู้นำในกลุ่มกระตุ้น ชื่นนำ ผลักดัน กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ และเป็นผู้ที่มีความเสียสละในการเป็นผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิภา พิทักษ์ศานต์ (2556: 33-46) พบว่า ภาวะผู้นำวิสาหกิจชุมชนส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดผลสำเร็จของกลุ่ม อีกทั้งข้อค้นพบดังกล่าวได้ยืนยันผลการวิจัยของภทิตา วัฒนาพรรณกิตติ (2559: 17-26) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการคือการมีระบบการจัดการภายใต้ภาวะผู้นำของประธานกลุ่มมีการประสานงานกันอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องของสมาชิก

5.6 ปัจจัยด้านแรงงาน ได้ให้สมาชิกและคนในชุมชนช่วยกันทำงานเพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มผลิตภัณท์ตามความต้องการของตลาด เป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกและคนในชุมชนมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของจินดารัตน์ ชูคง และ วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ (2563: 35) ปัจจัยสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะลุตำบลเขาทะลุ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านแรงงาน เป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน

5.7 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมรับผิดชอบ สอดคล้องกับ กรรณิการ์ ท่ามา (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ: กรณีศึกษากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จักสานจากต้นกกบ้านห้วย ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จเกิดจากการมีผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการบริหารงานกลุ่มที่มีความรู้มีวิสัยทัศน์ มีการประสานงานที่ดีสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนมีประสานความร่วมมือ สรุปแนวทางในการพัฒนาของกลุ่มแปรร

รูปผลิตภัณฑ์ จักสานจากต้นกกที่จะทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จและยั่งยืน คือพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน หน่วยงาน ภาครัฐให้การหนุนเสริมด้านงบประมาณ องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และผู้นำกลุ่ม หรือผู้แทน ผู้นำกลุ่มมีพัฒนาการบริหารจัดการด้วยความเสียสละ โปร่งใสมีคุณธรรม

5.8 ปัจจัยด้านระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เป็นมาตรการและกลไกในการอยู่ร่วมกันทำให้เกิดความราบรื่นและการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จินดารัตน์ ชูคง และวีระยุทธ พรพจน์ธนาต (2563: 36) ปัจจัยสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจ ชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเล ตำบลเขาทะเล อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเลเกิดจากปัจจัย เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับขององค์กร เพื่อการบริหารงานเป็นไปอย่างรัดกุม ดำเนินงานไปสู่ เป้าหมายอย่างราบรื่น

5.9 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ การสนับสนุน การติดต่อประสานงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จินดารัตน์ ชูคง และวีระยุทธ พรพจน์ธนาต (2563: 36) ปัจจัยสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเล ตำบลเขาทะเล อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ที่กล่าวว่า ความสำเร็จ ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเลเกิดจากปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก มีความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตร ผสมผสานบ้านไทรงาม ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสาน ควรดำเนินการจัดทำบัญชีรายรับ- รายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงจัดทำต้นทุนการผลิตของกลุ่มอย่างเป็นระบบ
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ควรส่งเสริมให้สมาชิก ในกลุ่มหันมาปลูกสมุนไพรที่เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต รวมทั้งควรขยายสมาชิกกลุ่มและ เครือข่ายให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตของกลุ่ม
3. ควรปรับเปลี่ยนเป็นการใช้ตลาดนำการผลิตคือมุ่งเน้นหาการตลาดก่อน จึงผลิตสินค้าเพื่อนำไปจำหน่าย
4. การพัฒนาด้านแรงงาน ควรสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับสมาชิก อาจมีการจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายชิ้นงาน เพื่อให้สมาชิกสามารถรับงานไปทำที่บ้านหลังจาก ได้ทำงานประจำเรียบร้อยแล้ว

5. การพัฒนาด้านระเบียบข้อบังคับ ควรมีการกำหนดกฎ ระเบียบข้อบังคับ ของกลุ่มที่ชัดเจนและครอบคลุมทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน โดยกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรและแจ้งให้สมาชิกทุกคนรับทราบและปฏิบัติร่วมกัน

6. การพัฒนาด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงาน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องถือว่ามีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตร ผสมผสานบ้านไทรงามให้ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของภาครัฐ ดังนั้น ควรมีการ กำหนดแนวทางหรือมาตรการให้ความช่วยเหลือตามระดับศักยภาพของกลุ่มอย่างเหมาะสม และควรเน้นการช่วยเหลือทางเทคนิค ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ในการดำเนินการ ของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้

6.2 ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพโดยอาศัยหลักการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อกำหนดกลยุทธ์วางแผนด้านต่าง ๆ เช่น การขยายช่องทางการจัดจำหน่ายภายในประเทศและต่างประเทศ

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

- กันยารัตน์ เพ็งพอรู้. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมินบุรี และเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: กรุงเทพฯ.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมและพัฒนาผลผลิต.
- กรรณิการ์ ท่ามา. (2557). แนวทางการพัฒนา กลุ่มอาชีพ: กรณีศึกษา กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ จักสานจากต้นกกบ้านห้วย ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด ขอนแก่น. ในการประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4. วันที่ 11-13 มิถุนายน 2557, 164-170.
- จินดารัตน์ ชูคง และ วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2563). ปัจจัยสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจ ชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเลสู่ตำบลเขาทะเล อำเภอสวี จังหวัดชุมพร. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มวิชา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). คณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โชดกามาศ พลศรี, ศุภกัญญา เกษมสุข และรัตนภรณ์ แซ่ลี. (2563). การพัฒนา ศักยภาพ เพื่อเพิ่มผลผลิตภาพให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอาหารแปรรูปกรณีศึกษา กลุ่มผู้เลี้ยง ปลาตะเพียนบ้านคำครตา อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 13 (2), 87-98.

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. (2545). **วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก**. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดดิสันเพรส จำกัด.
- พชรพร วงษ์วาน. (2563). แนวทางการบริหารการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดเพชรบุรี. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**, 15(1), 100-111.
- ภทิตา วัฒนาพรณกิตติ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง. **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ**, 10(2), 17-26.
- ภาควัต ศรีสุรพล และศิวัช ศรีโศคนกุล. (2560). แนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็งในตำบลนาชุมแสง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารสถาบันวิจัย พิมลธรรม**, 4(1), 85-98.
- วานิสา สุรินกาศ. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทผ้าไหมยกดอก กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าย่านศรีเมืองยู่ ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิภา พิทักษ์ศานต์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไปปฏิบัติ กรณีศึกษาอำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่. **วารสารวิทยบริการ**, 24(3), 33-46.
- ศุภณิศร์ เต็มสงวนวงศ์. (2556). ปัจจัยสู่ความสำเร็จทางธุรกิจผู้ประกอบการที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 1(1), 31-41.
- สุชานาถ พัฒนวงศ์งาม. (2554). รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์: ฉะเชิงเทรา.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (ม.ป.ป.). **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)**. เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlan (สืบค้นเมื่อ 15 October 2018).

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุม

The Development of Reading Comprehension Skills Using the KWL Plus
Learning Process for Mathayomsuksa 2 Students at Wapi Pathum School

จามจุรี ทุมแก้ว, บรรจง บุรินประโคน, จำรัส สุขแป

Jamjuree Thumkaew, Banjong Burinprakhon, Chamrat Sukpae

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Faculty of Education Rajabhat Mahasarakham University

Email: Banjong.b22@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุมก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus 2) พัฒนาทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุมโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus กับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 40 คน วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus จำนวน 4 แผน รวม 8 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านจับใจความ จำนวน 1 ชุด เป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 3) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคนิค KWL Plus จำนวน 10 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5
2. มีทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80

ได้รับบทความ: 29 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 6 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 27 เมษายน 2566

Received: March 29, 2023; Revised: April 6, 2023; Accepted: April 27, 2023

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม มีความพึงพอใจที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$)

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความสำคัญ, การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus

Abstract

The purpose of this research were: 1) compare the reading comprehension skills of 2/6 students at Wapi Pathum School before and after learning management using the KWL Plus technique. 2) develop skills in reading comprehension skills of 2/6 students at Wapi Pathum School by learning management using the KWL Plus technique with the criteria of 80%. and 3) study the student's satisfaction with learning management with the KWL Plus technique.

The target group used in this research was 2/6 students of Wapi Pathum School. Province, Academic Year 2022, 40 people. Simple random sampling methods used in research are Learning plan for developing reading comprehension skills Using KWL Plus teaching techniques, 4 learning management plans, 2 hours each total 8 hours, 1 set of reading comprehension test, which is a multiple-choice test, 4 options, 30 questions. And satisfaction assessment form for 2/6 students at Wapi Pathum School There were 10 items on teaching and learning management using the KWL Plus technique. The statistics used in the research were mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D), and t-test.

The research results found that:

1. The results of Comparison of Reading Comprehension Skills of 2/6 Students at Wapi Pathum School The pre-and post-learning management using the KWL Plus technique was significantly higher than before at the 0.5 level.

2. The reading comprehension skills by using the KWL Plus Technique were effective at 81.67, meeting the criteria of 80.

3. students in 2/6 students of Wapi Pathum School There was a good satisfaction with learning management with the KWL Plus learning process overall at the highest level ($\bar{X} = 4.61$).

Keywords: Reading Comprehension, Management Learning with the KWL Plus Technique

1. บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีความต้องการเพื่อที่จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งเป็นความสามารถในการรับและส่งสารใช้ภาษาในการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเอง ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกใช้และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีกระบวนการทางเทคโนโลยี และการกำหนดสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยสาระและมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 5 สาระ ได้แก่ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 38)

การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้ เป็นทักษะที่ต้องมีการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง สามารถส่งผลให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการอ่านเป็นกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งสิ่งที่ต้องเรียนรู้จากการอ่าน คือ การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่านเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน นอกจากนี้การอ่านยังช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ ความคิด เห็นได้จากการสอนการอ่านในปัจจุบันที่เน้นการอ่านเพื่อพัฒนาทางด้านความคิดของผู้เรียน โดยไม่เน้นเพียงแค่การอ่านออกเสียงได้ แต่จะมีการเน้นในเรื่องของการอ่านเพื่อพัฒนาความคิด เพราะการคิดเป็นหลักสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ หากการอ่านที่ปราศจากการใช้ความคิดก็ย่อมไม่สามารถเกิดประสิทธิผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 5-6)

การอ่านจับใจความสำคัญเป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องหาสาระสำคัญของเนื้อเรื่องเพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้องสอดคล้องกับแนวคิดของผู้เขียนตลอดจนสามารถตั้งคำถามตอบคำถาม การหาประโยคใจความสำคัญ ลำดับเหตุการณ์หรือเรื่องราวว่าใครทำอะไรที่ไหน อย่างไร รวมถึงการบอกใจความหลัก ใจความรอง และสามารถบอกสาระสำคัญของเรื่องและเขียนสรุปใจความสำคัญได้ (แววมยุรา เหมือนนิล, 2556: 12) อีกทั้งปัญหาที่พบในการอ่านคือนักเรียน คือ เกิดจากครูผู้สอนบางส่วนไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้

นักเรียนเกิดความเข้าใจในการอ่านได้ ทั้งนี้ เพราะผู้เรียนขาดการฝึกฝนทักษะด้านการอ่านจับใจความ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสอนอ่าน ทำให้การอ่านไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งในปัจจุบันการสอนของครูเน้นไปที่การอ่านให้ถูกต้องตามหลักการอ่านและเน้นการอ่านออกเสียงมากกว่า รวมทั้งระดับความสามารถพื้นฐานในการอ่านของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกัน จึงทำให้สมรรถภาพด้านการอ่านจับใจความของผู้เรียนอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ (จิราภรณ์ บุญณรงค์, 2554: 53)

การจัดการเรียนการสอนของครูเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ควรมีการส่งเสริมการอ่านในรูปแบบต่าง ๆ สามารถจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายวิธี เพื่อช่วยพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญและทำให้นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความสำคัญสูงขึ้น ครูต้องส่งเสริมกระบวนการอ่านโดยหาเทคนิควิธีการสอนและการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน มีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้เทคนิคการสอนแบบ KWL-Plus เพื่อให้ผู้สอนได้ทราบถึงความรู้พื้นฐานที่มีมาก่อนของผู้เรียน และใช้ชิ้นงานในการประเมินพัฒนาการของนักเรียนแล้วใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อช่วยเหลือการอ่านของนักเรียน ในให้นักเรียนได้ตั้งคำถามในการอ่าน การระดมสมอง รวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูล สรุปเรื่องจากการอ่าน รวมไปถึงการประเมินความเข้าใจจากการอ่านด้วยตนเอง (วันวิดา กิจเงา และอภิกมาส มากจ้อย (2557: 1040-1041)

กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus เป็นเทคนิคที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการคิด วิชรา เล่าเรียนดี (2547: 110) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus ช่วยพัฒนาการอ่านในทุกระดับ กระตุ้นนักเรียนให้เป็นนักคิด ในขณะที่ย่านักเรียนจะทำนายเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่านก่อนที่จะเริ่มอ่านเรื่องที่กำหนด นักเรียนจะพิจารณาความรู้ความเข้าใจของตนเองที่มีต่อเรื่องที่อ่าน ในขณะที่ย่านักเรียนจะตรวจสอบเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่านว่าเป็นไปตามที่นักเรียนได้ทำนายไว้หรือไม่ ฝึกให้คิดเป็นลำดับขั้นตอน โดยวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus ได้แก่

- ขั้น K : What we Know หมายถึง ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะอ่าน ซึ่งครูให้นักเรียนระดมกำลังสมอง
- ขั้น W : Want to Know หมายถึง นักเรียนต้องการที่จะรู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน ครูและนักเรียนจะตั้งคำถามในสิ่งที่อยากรู้
- ขั้น L : What we have learned หมายถึง นักเรียนรู้อะไรบ้างจากการอ่าน และมีขั้น Mapping เป็นการทำแผนภาพความคิด ขั้น Summarizing เป็นการสรุปเรื่องหลังการอ่านซึ่งเป็นการช่วยให้นักเรียนจัดระบบความคิดได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญไปใช้และให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การอ่านจับใจความเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากในการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจและผู้เรียนสามารถสื่อสารได้

สิ่งสำคัญคือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการต่าง ๆ การเรียนรู้และฝึกฝนจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก ถ้าผู้เรียนไม่มีการฝึกฝนการอ่านจับใจความที่ถูกต้องก็จะส่งผลต่อการเขียนและจะเป็นอุปสรรคในการสื่อสารได้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของจินดารัตน์ ฉัตรสอน (2560: 190) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความสามารถอ่านจับใจความของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วย กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus ผลการวิจัยความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL หลังเรียนด้วยแบบฝึกสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญเป็นเรื่องที่ดีต่อผู้เรียน จึงสนใจที่พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus มาใช้พัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุม และคาดว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปตามศักยภาพของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุมก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus
2. เพื่อพัฒนาทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุมโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus กับเกณฑ์ร้อยละ 80
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 ได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่มด้วยวิธีการจับสลาก ได้ห้อง ม. 2/6 มีนักเรียนจำนวน 40 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้เทคนิคการสอนKWL Plus สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนนาปีปทุม แผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/อุปกรณ์ การวัดและการประเมินผล จำนวน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 หลักการอ่านจับใจความโดยใช้การจัดการเรียนรู้ KWL Plus

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การอ่านจับใจความเรื่องสั้น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านจับใจความจากบทความ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การอ่านจับใจความข่าว

2. แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนนาปีปทุม จำนวน 1 ชุด เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pre-test) และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Post-test)

3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิค KWL Plus แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัยนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองจำนวน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลา 8 ชั่วโมง ดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) ใช้แบบทดสอบชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก 30 ข้อ เรื่อง การอ่านจับใจความ กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนนาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 40 คน จากนั้นนำแบบทดสอบเรื่องการอ่านจับใจความ ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมาตรวจและบันทึกคะแนนเก็บไว้เพื่อดูคะแนนพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนในแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ เรื่องการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจนครบทั้ง 4 แผน จำนวน 8 ชั่วโมง ไม่รวมการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

3. หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามเนื้อหาครบทุกแผนแล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) โดยใช้แบบทดสอบเรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญ ชุดเดิม และตรวจคะแนนพร้อมเก็บบันทึกข้อมูล

4. นำข้อมูลที่ได้จากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อสรุปผลการศึกษิตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KW L Plus โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. วิเคราะห์ทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus กับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus โดยสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณหาค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์การประเมินการแปลความหมายของระดับค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ของลิเคิร์ต

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์การเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KW L Plus

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t – test
ทดสอบก่อนเรียน	40	30	19.33	1.86	21.11
ทดสอบหลังเรียน	40	30	24.50	1.67	

จากตารางที่ 1 พบว่าการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KW L Plus คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ = 24.56, S.D = 1.67) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 19.33, S.D = 1.86) คิดเป็นร้อยละ 81.67

4.2 ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus กับเกณฑ์ร้อยละ 80

กลุ่มตัวอย่าง ที่ได้รับการ จัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWL Plus	จำนวน นักเรียน	เกณฑ์คะแนน ที่กำหนดร้อยละ	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนน เฉลี่ยร้อยละ	t
	40	80	30	24.50	1.69	81.67	1.87

จากตารางที่ 2 พบว่าทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 จำนวน 40 คน โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 24.50 คิดเป็นร้อยละ 81.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.69 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม มีความสามารถด้านทักษะการอ่านจับใจความสำคัญเป็นไปตามเกณฑ์ร้อยละ 80

4.3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ นักเรียนได้มีส่วนร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 4.88$) รองลงมาคือด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียน นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ ($\bar{X} = 4.85$) และลำดับสุดท้ายด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อน ($\bar{X} = 4.82$)

4.4 สรุป

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลวิเคราะห์การเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุมก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5

2. ผลวิเคราะห์ทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus กับเกณฑ์ร้อยละ 80 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. ผลวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุม สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังต่อไปนี้

5.1 การเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5 ผลเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม มีทักษะการอ่านจับใจความสำคัญหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus สูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการอ่านจับใจความสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้รู้ถึงขั้นตอนและวิธีในการอ่านจับใจความสำคัญ ทำให้นักเรียนได้รู้จุดประสงค์ในการอ่าน และสามารถอ่านจับใจความสำคัญได้

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 จำนวน 40 คน ได้ทำแบบทดสอบการอ่านจับใจความสำคัญที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามจุดประสงค์ จึงทำให้เข้าใจในเรื่องการอ่านจับใจความสำคัญและสามารถทำแบบทดสอบได้

ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus เป็นเทคนิคที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการคิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวัชร เล่าเรียนดี (2547: 78) ที่กล่าวว่า เทคนิค KWL Plus ช่วยพัฒนาการอ่านในทุกระดับ กระตุ้นนักเรียนให้เป็นนักคิด ในขณะที่อ่านนักเรียนจะทำนายเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่านก่อนที่จะเริ่มอ่านเรื่องที่กำหนด นักเรียนจะพิจารณาความรู้ความเข้าใจของตนเองที่มีต่อเรื่องที่จะอ่าน ในขณะที่อ่านนักเรียนจะตรวจสอบเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่านว่าเป็นไปตามที่นักเรียนได้ทำนายไว้หรือไม่ ผิดให้คิดเป็นลำดับขั้นตอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีการเน้นให้นักเรียนได้มองเห็นวิธีการคิด การอ่านเพื่อทำความเข้าใจ การคาดการณ์ในเรื่องตั้งแต่เริ่มต้นจนจบเรื่องรู้ถึงขั้นตอนและวิธีในการอ่านจับใจความสำคัญ ทำให้นักเรียนได้รู้จุดประสงค์ในการอ่าน สามารถอ่านจับใจความสำคัญได้ และนักเรียนสามารถตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองตั้งขึ้นมาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินดารัตน์ ฉัตรสอน (2560: 67) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความสามารถอ่านจับใจความของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL ซึ่งผลการวิจัย ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

5.2 ทักษะความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus กับเกณฑ์ร้อยละ 80 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 เมื่อวิเคราะห์ผล

แล้วพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 24.50 คิดเป็นร้อยละ 81.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้หลักการและวิธีการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWL Plus ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการคิด ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนในการอ่านและคิด ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรนันท์ ศรีอินทร์ (2560: 66) ได้กล่าวว่า เทคนิคการสอนแบบ KWL Plus เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาทักษะของผู้เรียนในเรื่องของการแสวงหาความรู้ การคิด วิเคราะห์ ที่ผ่านการอ่านและฝึกปฏิบัติจนเกิดความรู้และความเข้าใจ สามารถพัฒนาทักษะการสรุปความได้เมื่อผู้เรียนมีทักษะในด้านการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus

ทั้งนี้กระบวนการสอนที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาและนำความรู้ความสามารถด้านการอ่านจับใจความไปใช้ โดยการเพิ่มขั้นตอนที่ 5 คือการประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้ ขั้นที่ 1 กิจกรรมก่อนการอ่าน ที่เรียกว่า ขั้น K : What we Know คือ นักเรียนมีประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะอ่านหรือไม่ ซึ่งครูจะให้นักเรียนระดมกำลังสมองถึงสิ่งที่นักเรียนรู้ ขั้นที่ 2 กิจกรรมระหว่างการอ่าน ที่เรียกว่า ขั้น W : Want to Know คือ นักเรียนต้องการที่จะรู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่าน นักเรียนจะตั้งคำถามในสิ่งที่อยากรู้และบันทึกลงในเอกสาร ขั้นที่ 3 กิจกรรมหลังการอ่าน ที่เรียกว่า ขั้น L : What we have learned คือ นักเรียนรู้อะไรบ้างจากการอ่าน ขั้นที่ 4 สรุปเรื่องที่อ่านในรูปแบบ Mapping เป็นการทำแผนภาพความคิด ขั้นที่ 5 ประยุกต์ใช้จากการสรุปเรื่อง และให้นักเรียนได้ฝึกฝนสามารถนำความรู้มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับกิจกรรมได้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนจะเห็นได้ว่าการนำเทคนิคการสอน KWL Plus มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนการอ่านจับใจความครูผู้สอนสามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับความต้องการของการพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้ โดยการนำกิจกรรมก่อนการอ่านหรือขั้นที่เรียกว่าการระดมความรู้เดิมของผู้เรียน กิจกรรมระหว่างการอ่าน เป็นการตั้งคำถามระหว่างการอ่านในสิ่งที่อยากรู้ กิจกรรมหลังการอ่าน เป็นการให้บอกถึงสิ่งที่เรียนรู้ การสรุปการเขียนเป็นแผนผัง และการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด

5.3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อพิจารณาแล้วพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 มีความพึงพอใจของนักเรียนเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานั้นถูกต้องตามหลักเนื้อหาที่มีในปัจจุบัน เนื้อหาความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน มีกิจกรรมที่หลากหลาย น่าสนใจ เช่น การทำกิจกรรมกลุ่มที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการ

แสดงความคิดเห็นกับส่วนรวม การตั้งคำถาม การตอบคำถาม ประกอบกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ๆ ในกลุ่ม นักเรียนได้มีความกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือบนกิจกรรมเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไสวีย์ สิงห์หอม (2555: 46) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย และความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งพบว่า หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus นักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ วันวิดา กิจจา และอภิกมาส มากจ้อย (2558: 1040) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWL Plus ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWL Plus พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

6. ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้ แสดงให้เห็นที่มาและแนวทางในการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุม ตามวัตถุประสงค์ที่ว่าด้วยการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus พบว่า ผู้เรียนทักษะการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามการเรียนรู้ตามจุดประสงค์จึงทำให้เข้าใจในเรื่องการอ่านจับใจความสำคัญและสามารถทำแบบทดสอบได้ การนำเทคนิคการสอน KWL Plus มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูสามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับความต้องการของการพัฒนาทักษะของนักเรียนได้ เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด และการจัดเนื้อหาที่คำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัย มีกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ประกอบกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนควรเตรียมพร้อมเรื่องต่าง ๆ ทั้งวิธีการสอนตามขั้นตอนโดยใช้เทคนิค KWL Plus ให้เข้าใจก่อนนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้
2. การเลือกเนื้อหาที่นำมาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนโดยใช้เทคนิค KWL Plus ควรเลือกเนื้อหาที่ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป ควรมีเนื้อหาที่หลากหลายและอยู่ใกล้ตัวของนักเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและทันสมัย เช่น การอ่านจับใจความจากข่าว

ควรเป็นข่าวปัจจุบันมากกว่า เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดไปพร้อมกับพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3. เมื่อนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกลุ่ม ส่งเสริมให้นักเรียนได้กล้าแสดงออกทั้งด้านความคิด และความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง ครูคอยให้คำปรึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำกระบวนการสอนการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิค KWL Plus ไปพัฒนาทักษะการอ่านด้านต่าง ๆ ต่อไป

2. ควรนำกระบวนการสอนการอ่านจับใจความสำคัญไปบูรณาการกับสาระ การเขียน ฟัง ดู และพูด หลักการใช้ภาษาไทย และวรรณคดีและวรรณกรรม ในกลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **คู่มือจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จิราภรณ์ บุญณรงค์. (2554). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยเทคนิค KWL กับวิธีการสอนปกติ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนวิชาภาษาไทย**. นครปฐม: บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวชิราวุธวิทยาลัยศิลปากร.
- จินดารัตน์ ฉัตรสอน. (2560). การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL ร่วมกับแบบฝึก. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 6(1), 141-151.
- ภัทรนันท์ ศรีอินทร. (2560). การศึกษาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบKWL-Plus. **วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น.
- ไฉวัลย์ สิงห์หอม. (2555). การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus เพื่อพัฒนา ความสามารถในการอ่านจับใจความผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนภาษาไทยและความ พึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วัชรวิภา เล่าเรียนดี. (2547). **เทคนิคการจัดการเรียนรู้สำหรับครูมืออาชีพ**. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วันวิดา กิจเจา และอภิมาส มากจ้อย. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STADร่วมกับ เทคนิค KWL Plus. วารสารสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 8(2), 1040.

แวมมยุรา เหมือนนิล. (2556). การอ่านจับใจความ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ ฯ: สุวีริยาสาส์น.

การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL
เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
Problem-Based Learning Management Study with KWDL Technique
Problems of Addition, Subtraction, Multiplication, Division
of People of 4th Grade

พิชชาพร หงษ์วิเศษ

Pitchaporn Hongwiset

สาขาวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Curriculum and Learning Management, Saint John's University, Thailand

E-mail: tkhongwises@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนบ้านเจียรพัฒนา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 27 คน เลือกมาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ การแก้โจทย์ปัญหา บวก ลบ คูณ หาร ระคน โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 3) แบบวัดความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้การแก้โจทย์ปัญหา บวก ลบ คูณ หาร ระคน โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 27 คน หลังจากได้รับหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลังเรียน ($\bar{X} = 15.44$) ของนักเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนสอบก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.30$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$)

คำสำคัญ: การแก้โจทย์ปัญหา, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, เทคนิค KWDL

ได้รับบทความ: 23 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 13 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 14 มิถุนายน 2566

Received: May 23, 2023; Revised: June 13, 2023; Accepted: June 14, 2023

Abstract

The purpose of this research were: 1) to compare the achievement of mathematics on the problem of addition, subtraction, multiplication, division 4th grade students before and after learning using problems-based learning in combination with KWDL techniques. 2) to examine the satisfaction of 4th grade students regarding the use of problems-based learning with KWDL techniques in teaching addition, subtraction, multiplication, and division word problems. The sample group used in this research consists of 27 from Class 4/2 at Ban Jianpattana School, Khao Saming District, Trat Province, under the supervision of the Trat Primary Educational Service Area Office. The study was conducted during the second semester of the 2565 academic year, select by cluster random sampling, with the classroom serving as the unit of randomization. The research tools used in this study consist of: 1) the problems-based learning lesson plans for teaching problem-solving in addition, subtraction, multiplication, and division word problems using the KWDL technique for 4th grade students. 2) Pre-test and post-test measurement instruments to assess the learning outcomes of the 4th grade students, with a reliability of 0.84. 3) Satisfaction survey questionnaire to measure the students' satisfaction with the teaching approach of problem-solving in addition, subtraction, multiplication, and division word problems using the KWDL technique for 4th grade students. The statistical analysis used for data interpretation includes calculating the mean and standard deviation.

The research results found that:

The sample group of 27 students, after receiving the teaching intervention using problems-based learning with the KWDL technique, showed a statistically significant increase in their average post-test scores เร็ยน ($\bar{X} = 15.44$) compared to their average pre-test scores เร็ยน ($\bar{X} = 7.30$) at a significance level of .05. Additionally, the students expressed a high level of satisfaction with the teaching approach, ($\bar{X} = 4.47$)

Keywords: Problem Solving, Problem-based Learning Management, KWDL Technique

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้มุ่งสู่ความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม ผ่านการสร้างองค์ความรู้จากสภาพแวดล้อมและสังคม ที่เน้นให้บุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาบุคคลให้สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมในการดำรงชีวิต อีกทั้งสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การศึกษาจึงเป็นรากฐานที่สำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างสรรค์พลังของประชากรในประเทศไทย เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองภายในประเทศ และการแข่งขันในตลาดแรงงานโลก จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของสังคมไทย ส่งผลให้มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรภายในประเทศ พัฒนาทั้งในด้านองค์ความรู้ ทักษะอาชีพ จริยธรรม และคุณธรรม รวมไปถึงการรู้เท่าทันต่อเทคโนโลยี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพ และส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในศตวรรษนี้เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง นอกจากนี้เทคโนโลยีที่ก้าวล้ำไปอย่างรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่อง ดังนั้นทักษะที่สำคัญที่ต้องพัฒนาคือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การวิจัย ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้และการทำงาน

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากพื้นฐานของคณิตศาสตร์นั้น เป็นศาสตร์ที่มุ่งเน้นให้คิดอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน คิดแบบเป็นเหตุเป็นผล สามารถวิเคราะห์ปัญหาและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ส่งผลให้ผู้เรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม สามารถแข่งขันและอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560: 1) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาคณิตศาสตร์จึงมุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ และสามารถนำความรู้มาเชื่อมโยงกับสถานการณ์ จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา นำองค์ความรู้มาแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และสร้างสรรค์ ส่งผลให้เกิดทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ที่ฝึกให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ได้ใช้ทักษะการคิด วิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาความรู้ และสามารถเชื่อมโยงความรู้ในชั้นเรียน หรือจากแหล่งเรียนรู้อื่นได้ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายรูปแบบ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) โดยผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง อาจเป็นปัญหาที่ผู้เรียนพบในชีวิตประจำวัน เป็นบริบทในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา รวมทั้งนำความรู้ และแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2556: 23) โดยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 ระดมสมอง ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหา ขั้นที่ 4 การวางแผนศึกษาค้นคว้า ขั้นที่ 5 การประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหา และขั้นที่ 6 การสรุปผลและรายงานผล ซึ่งในแต่ละขั้นตอนผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด การวิเคราะห์ แสวงหาความรู้ เชื่อมโยงความรู้ การสื่อสาร และการแก้ปัญหา โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ควบคุม กำกับ ดำเนินการให้คำปรึกษา ชี้แนะ ให้กำลังใจและกระตุ้นส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนในการคิดและเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งสามารถสอดแทรกกิจกรรม เทคนิคการสอน และเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์มีหลายเทคนิคที่สามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน โดยเทคนิค KWDL (Know-Want-Do-Learn) ของคาร์และโอเกิลเป็นหนึ่งในเทคนิคที่ถูกนำมาใช้บ่อยที่สุดในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ เพราะเทคนิค KWDL ช่วยให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์และเข้าใจเกี่ยวกับโจทย์ปัญหาอย่างเป็นระบบ และสามารถหาวิธีในการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพได้ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเทคนิค KWDL ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 K (What we know) เรารู้อะไรบ้าง หรือโจทย์บอกอะไรบ้าง ขั้นที่ 2 W (What we want to know) เราต้องการรู้อะไร หรือโจทย์ต้องการทราบอะไร ขั้นตอนที่ 3 D (What we do to find out) เรามีวิธีการอย่างไรเพื่อหาคำตอบ ในสิ่งที่ตนเองต้องการรู้ หรือตามสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบ และขั้นที่ 4 L (What we learned) เราเรียนรู้สาระความรู้หรือคำตอบที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 (D) (วัชราน เล่าเรียนดี, 2554: 149-150)

จากการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิเคราะห์จากรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนบ้านเจียรพัฒนาในปีการศึกษา 2562, 2563 และ 2564 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยในรายวิชาคณิตศาสตร์ต่ำกว่าระดับ 3.0 เมื่อวิเคราะห์ตามตัวชี้วัดพบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งไม่สามารถวิเคราะห์ และแก้โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน ซึ่งเป็นโจทย์ปัญหา 2 ขั้นตอนได้ นั่นหมายความว่านักเรียนไม่สามารถอ่าน ตีความ เรียบเรียงความคิดให้เป็นระบบ และเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่มาใช้ในการแก้โจทย์ปัญหา ทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อหน่าย มีเจตคติที่ไม่ดีต่อรายวิชาคณิตศาสตร์ กล่าวคือ ในรายวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ค่อนข้างเข้าใจยาก มีเนื้อหาที่ต้องใช้ทักษะการอ่าน ตีความ คิด วิเคราะห์ อย่างเป็นระบบ ซึ่งนักเรียนบางคนอาจพบว่ารายวิชานี้เป็นวิชาที่น่าเบื่อ เข้าใจยาก เป็นอุปสรรค ทำให้ไม่มีความสนใจในการศึกษา ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์ หากมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถดึงความสนใจของนักเรียนเข้าสู่บทเรียน ให้นักเรียนรู้สึกสนุก กระตือรือร้น

ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ น่าจะช่วยให้ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์สูงขึ้น

จากหลักการ เหตุผล และปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการนำเทคนิค KWDL มาใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ยัง เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด วิเคราะห์ เชื่อมโยงความรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจำเป็น อย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต พัฒนาตนเอง และสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องอย่างเต็มศักยภาพมากที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับ เทคนิค KWDL
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มที่ศึกษา

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเจียรพัฒนา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 2 ห้อง จำนวน นักเรียนทั้งหมด 55 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนบ้านเจียรพัฒนา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้อง จากทั้งหมด 2 ห้อง จำนวน 27 คน โดยได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) โดยใช้ ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit)

3.2 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการเรียนรู้ (One Group Pretest - Posttest Design)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้การแก้โจทย์ปัญหา บวก ลบ คูณ หาร และระคน โดยใช้กระบวนการปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 แผน รวม 10 ชั่วโมง เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ เนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ สาระที่ 1 จำนวนพีชคณิต มาตรฐาน ค 1.1 ป.4/11 หน่วยที่ 14 เรื่องการคูณ หาร ระคน จำนวน 15 ชั่วโมง แต่ใช้ในการวิจัย จำนวน 10 ชั่วโมง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ที่	เนื้อหา	เรื่อง	จำนวนชั่วโมง
1	โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร ระคน	เมมโมรี่	3
2	โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร ระคน	ไก่อบน้ำผึ้ง	3
3	โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร ระคน	อาหารกลางวันนักเรียน	4
	รวม		10

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แบบ ปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84

3. แบบวัดความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้การแก้โจทย์ปัญหา บวก ลบ คูณ หาร และระคน โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 ข้อ นำมาหาค่า IOC โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง โจทย์ปัญหาวก ลบ คูณ หาร ระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองสอน และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 10 ชั่วโมง (คาบเรียนละ 60 นาที) โดยดำเนินการสอน และเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาพร้อมอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรม และบทบาทของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL

2. ทำการทดสอบนักเรียนก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาวก ลบ คูณ หาร ระคน แบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ

3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 แผน รวมเวลาทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง

4. ระหว่างการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียน จะมีการเก็บคะแนนระหว่างเรียนจากใบกิจกรรมกลุ่ม และใบกิจกรรมย่อยรายบุคคลในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

5. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้แล้ว ทำการวัดความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน แบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ และแบบวัดความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ

6. ตรวจสอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฉบับก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบวัดความพึงพอใจ นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อนำผลทดสอบสมมติฐานต่อไป

3.4 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

จากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้
การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. นำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน มาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ และแปลผล โดยใช้การทดสอบค่าที ชนิดกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent sample)

2. วิเคราะห์ข้อมูลของแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนความพึงพอใจ โดยใช้โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 102)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน แสดงผลดังตาราง

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p - value
ก่อนเรียน	27	7.30	1.88	41.24	0.00*
หลังเรียน	27	15.44	2.19		

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL มีผลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.30$) และหลังเรียน ($\bar{X} = 15.44$) จากการทดสอบค่า t (t-test Dependent Sample) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่องโจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประเด็นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่นำมาอภิปรายดังนี้

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภายหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียน ($\bar{X} = 15.44$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.30$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 เป็นผลเนื่องจาก ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL ประกอบไปด้วย ขั้นนำ ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นสรุปที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเชื่อมโยงความรู้ในการแก้โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน

ดังที่บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556: 23) กล่าวว่า Problem Based Learning เป็นรูปแบบการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งเสริมให้

ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหาการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาเป็นหลัก และภัทราวดี มากมี (2554: 7-14) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หรือ PBL เป็นรูปแบบการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ดีมากวิธีหนึ่ง คือ ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และคิดอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและได้ลงมือปฏิบัติมากขึ้น ยังมีโอกาสออกไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ รุสตา จะปะเกีย (2557: 14) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการเรียนที่เริ่มต้นด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ สนใจ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้เรียน และได้ทำการศึกษาค้นคว้า จนค้นพบคำตอบด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการกลุ่ม แล้วนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาร่วมกันอภิปราย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผ่าน กระบวนการคิด การแก้ปัญหา โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและสนับสนุนในการเรียน

นอกจากนี้การใช้เทคนิค KWDL มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้นั้นส่งผลให้นักเรียนมีการตีความ วิเคราะห์โจทย์ปัญหาเป็นระบบมากขึ้น ดังที่ ปัทมาวรรณ ดวงจันทร์ (2562: 8) ได้กล่าวว่า เทคนิค (KWDL) หมายถึง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนมีขั้นตอนในการแก้ปัญหาที่ชัดเจน ทำให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน จึงสามารถวางแผนแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และยุวดี ศรีสังข์ (2564: 32-45) ได้กล่าวว่า เทคนิค KWDL หมายถึง เทคนิคการแก้โจทย์ปัญหา เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถแก้โจทย์ปัญหาทาง คณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังที่ผลงานวิจัยของ วทัญญู สุวรรณประทีป (2561: 210-218) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐานร่วมกับปัญหาเป็นฐาน และแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และผลงานวิจัยของ เจนจิรา เครือทิวา (2561: 1138-1154) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องแสง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อน เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยด้านความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL

เรื่อง โจทย์ปัญหาบวก ลบ คูณ หาร ระคน พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนถูกกระตุ้นในการทำกิจกรรมระหว่าง การเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนมีความคิดเป็นลำดับขั้นตอน สามารถเรียบเรียงความคิด และเชื่อมโยงเนื้อหา ก่อให้เกิดความสนใจในเนื้อหาที่เรียน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และสนุกกับเนื้อหาที่ครูจัดเตรียมให้ ดังที่ศุภวิ โยเหลา และคณะ (2557: 19-20) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานคือ การจัดการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวนักเรียนมาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง นำไปสู่การเพิ่มความรู้อย่างได้จากการลงมือปฏิบัติ การฟังและการสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญ โดยนักเรียนมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ที่จะนำมาสู่การสรุปความรู้ใหม่ มีการเขียนกระบวนการจัดทำโครงงานและได้ผลการจัดกิจกรรมเป็นผลงานแบบรูปธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจลักษณ์ ภูสามารถ (2563: 73) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และงานวิจัยของ ฉันทกานต์ สอนจันทร์ (2564: 57-68) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ในระยะแรก ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และเทคนิค KWDL เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ถึงรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน มีความเข้าใจที่ถูกต้อง และครูผู้สอนควรสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด เพื่ออำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะการคิดวิเคราะห์ให้เต็มศักยภาพของผู้เรียน

2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ในแต่ละขั้นตอนครูผู้สอนควรกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรม เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนจะได้รับและปฏิบัติ ในบางเนื้อหาที่มีความยากและซับซ้อน ครูผู้สอนควรเพิ่มเวลาในการจัดการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนต้องใช้เวลาในการค้นคว้า และลงมือปฏิบัติ เพื่อหาข้อสรุปวิธีดำเนินการตามสถานการณ์ที่ได้รับ

3. ครูผู้สอนควรช่วยในการสื่อสารระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่ม และช่วยติดตามการทำงานของสมาชิกภายในกลุ่ม ให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ไปใช้กับระดับชั้นอื่น หรือในรายวิชาอื่น หรือหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิคอื่น ๆ เช่น เทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาและความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- เจนจิรา เครือทิวา. (2561). การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องแสงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL. วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 11(2), 1138-1154.
- ฉันทกานต์ สอนจันทร์. (2564). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 18(1), 57-68.
- ดุชนันท์ โยเหลา และ คณะ. (2557). การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร: หจก. ทิพย์วิสุทธิ
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2556). ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Theories and development instructional model). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอสพรีนติ้งไทย แฟคตอรี.
- เบญจลักษณ์ ภูสามารถ. (2563). การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปัทมวรรณ ดวงจันทร์. (2562). การพัฒนาผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ร่วมกับเทคนิค KWDL. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

- ภัทราวดี มากมี. (2554). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning). **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย**, 1(1), 7-14.
- ยุวดี ศรีสังข์. (2564). การพัฒนาแบบฝึกทักษะคณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิค KWDL เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ร้อยละ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**, 32(1), 32-45.
- รุสตา จะปะเกีย. (2557). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยา และความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**
- วทันย สุวรรณประทีป. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐาน ร่วมกับปัญหาเป็นฐานและแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี**, 8(2), 210-218.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2554). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. พิมพ์ครั้งที่ 7 (ฉบับปรับปรุง). นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ Active Learning
Development of Learning Activities for the ED2071 Early Childhood
Literature Course for 3rd Year Students in Early Childhood Education
Program Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus
using active Learning Teaching Techniques

เตือนใจ ผางคำ

Tuenjai Phangkhram

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University

E-mail: tuenjai.pha@pcru.ac.th

จิตรา ชนะกุล

Chittra Chanagul

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Education, Mahasarakham University

E-mail: Chittrachanagul@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ active learning 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย 3) ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการวิจัยเชิงทดลอง แบบแผนการวิจัย คือ แบบทดลองกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง (The One Group Pretest –Posttest Design) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ 1) มคอ.3 รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย 3) แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของ

ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 มีนาคม 2566

Received: March 3, 2023; Revised: March 20, 2023; Accepted: March 22, 2023

นักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ได้รูปแบบการเรียนรู้ TAPSCA แนวคิดที่เป็นองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ คือ 1) แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา 2) แนวคิดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 3) แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด 4) แนวคิดการสะท้อนการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1) จุดประกายความสนใจ (Twinkle) 2) เห็นคุณค่า (Appreciate) 3) ลงมือปฏิบัติ (Practice) 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) 5) สรุปความคิด (Conclusion) 6) สะท้อนการเรียนรู้ (After action Reflection)

2. เปรียบเทียบผลหลังการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ในรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หลังการทดลอง มีผลการประเมินโดยรวม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) รองลงมา คือ ด้านบรรยากาศในการเรียน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.38$) ส่วนด้านอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันและมีความสัมพันธ์กันตามลำดับ

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, วรรณกรรม, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop an active ED 2071 literary early childhood literary course using active learning techniques 2) to compare the academic achievements of 3rd year students in early childhood education before and after ED 2071 early childhood literature course 3) to study the satisfaction of 3rd year early childhood education with ED 2071 literary early childhood literary course. The research pattern is that The One Group Pretest - Posttest Design was obtained by selecting a specific type of 15 people. The research tools were Course ED 2071 Inderal Literature 2) Learning Activity Model with ED 2071 Early Childhood Literary 3) Academic Achievement

Assessment with ED 2071 Early Childhood Literacy 4) The Satisfaction Questionnaire on the Use of Learning model. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation and t-test.

The research results found that:

1. Results of development of learning activities ED 2071 Early Childhood Literature TAPSCA Model. The concepts that are the components of the learning model are: 1) Contemplative Education 2) Proactive learning 3) Concept Maps 4) Learning reflection with the process of organizing learning activities in 6 stages: 1) Twinkle 2) Appreciation 3) Practice 4) Share 5) Conclusion 6) After action Reflection.

2. Comparison of results after studying ED 2071 Literature for early childhood Early childhood education students have academic achievement. significantly higher at the .05 level.

3. 3rd year early childhood education students are satisfied with the learning style in the ED 2071 early childhood literature program. After the experiment, there was an overall assessment result. The mean was at a high level ($\bar{X} = 4.15$) When considering each side, it was found that the aspect with the highest mean was the learning activities process. at a high level ($\bar{X} = 4.49$) followed by learning atmosphere the average was at a high level ($\bar{X} = 4.41$) while the lowest average was media and learning resources. The mean was at a high level ($\bar{X} = 3.38$) have similar averages and are related respectively.

Keywords: Learning Activities, Literary, Early Childhood Education

1. บทนำ

สังคมในยุคศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การพัฒนาผู้เรียนให้ปรับตัวอยู่ในสังคมได้จำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนั้น จำเป็นที่ผู้สอนต้องออกแบบและวางแผนอย่างรอบคอบ แนวคิดหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถสร้างองค์ความรู้และนำความรู้ไปใช้ได้ไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้คือ การเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนได้ลงมือกระทำ มากกว่าการเป็นผู้รับความรู้ฝ่ายเดียวและยังช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสูงขึ้น (Sweller, 2006) ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2555: 64) กล่าวว่า ผู้สอนในศตวรรษที่ 21 ควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางเน้นการบรรยายเนื้อหา เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรักและ

สนุกกับการเรียนรู้ เกิดความรู้สึกลอยลางเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนโดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีทักษะการทำงานเป็นทีม มีการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เรียนรู้จากการกระทำสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับฟังความคิดเห็น มีการสะท้อนคิดผ่านการกระทำกิจกรรมนั้น ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบ active learning โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการจัดการกิจกรรม วิธีการหรือรูปแบบการสอน ที่ทำให้ผู้เรียนสนใจ บทเรียน เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติมากกว่าการฟังอย่างเดียวและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการใช้รูปแบบการสอนที่สำเร็จรูปที่นิยมใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันอาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ เพราะบริบทในห้องเรียนแต่ละห้องมีความแตกต่างกัน ผู้สอนควรใช้หลักการของ Active Learning ในการพัฒนา กิจกรรมสำหรับผู้เรียน ทั้งวิธีการสอน อุปกรณ์การสอน การออกแบบ รูปแบบการสอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาผู้เรียนและชั้นเรียน (นนทสิริ ฐาตาวิทย์, 2559: 17)

แนวคิดสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning มีหลายแนวคิด ได้แก่ แนวคิดของบลูมซึ่งครอบคลุมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562: 29) แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แนวคิดการสะท้อนความคิด เป็นต้น นอกจากนี้ McKinney (2008: 68) ยังได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ไว้หลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning group) การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping) เป็นต้น นอกจากนี้ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553: 12) ยังได้สรุปลักษณะของการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) ไว้ว่า เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิดการแก้ปัญหา และการนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด มีความความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นทักษะการคิดขั้นสูง บูรณาการข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศ และหลักการความคิดรวบยอด โดยเชื่อว่าความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุปทบทวนของผู้เรียน

จากการที่ผู้สอนได้วิเคราะห์สภาพการเรียนการสอนแล้วพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้น ไม่เตรียมการเรียนล่วงหน้ามาก่อน อีกทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์ การสืบหาข้อเท็จจริง ข้อค้นพบใหม่ ๆ การวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อน การสรุปประเด็นและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม ยังต้องได้รับการส่งเสริม ดังนั้นผู้สอนจึงต้องพัฒนาวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ให้น่าเรียน มีชีวิตชีวา เห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี

เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักศึกษาในรายวิชาอื่น ๆ อีกต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ active learning
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังการเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กำหนดแบบแผนการวิจัย คือ แบบทดลองกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง The One Group Pretest –Posttest Design

3.2 กลุ่มทดลอง ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย จำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากเป็นรายวิชาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบสอน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วย 1) มคอ.3 รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีค่าความสอดคล้องมากที่สุดที่ $(\bar{X}) = 4.72$, S.D.= 0.33 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ารูปแบบมีหลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ และกระบวนการจัดการเรียนรู้เหมาะสมสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ และ 2) แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งมีความสอดคล้อง 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้มีค่าความสอดคล้องมากที่สุด $(\bar{X}) = 4.66$, S.D. = 0.45

3.4 วิธีการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ Active Learning
2. ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยศึกษาแนวคิด หลักการจัดกิจกรรม Active Learning ได้แก่ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แนวคิดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

แนวทางการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด แนวคิดการสะท้อนการเรียนรู้ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ TAPSCA ซึ่งมีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1) จุดประกายความสนใจ (Twinkle) 2) เห็นคุณค่า (Appreciate) 3) ลงมือปฏิบัติ (Practice) 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) 5) สรุปความคิด (Conclusion) 6) สะท้อนการเรียนรู้ (After action Reflection)

3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้และ มคอ.3 รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้แจ้งข้อปฏิบัติในการเรียนการสอนกับนักศึกษา ดังนี้

1) ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

2) ชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การมอบหมายงาน บทบาทของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามรายละเอียดของ มคอ 3 ให้นักศึกษาทราบ

4. รวบรวมข้อมูลกับกลุ่มทดลอง มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สอนกลุ่มตัวอย่าง รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

2) ทำการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

(1) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ประเมินกลุ่มตัวอย่างก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่าง

(2) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้และ มคอ. 3 รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ใช้เวลา 15 สัปดาห์ ๆ ละ 3 คาบ

(3) หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Post-test) และประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

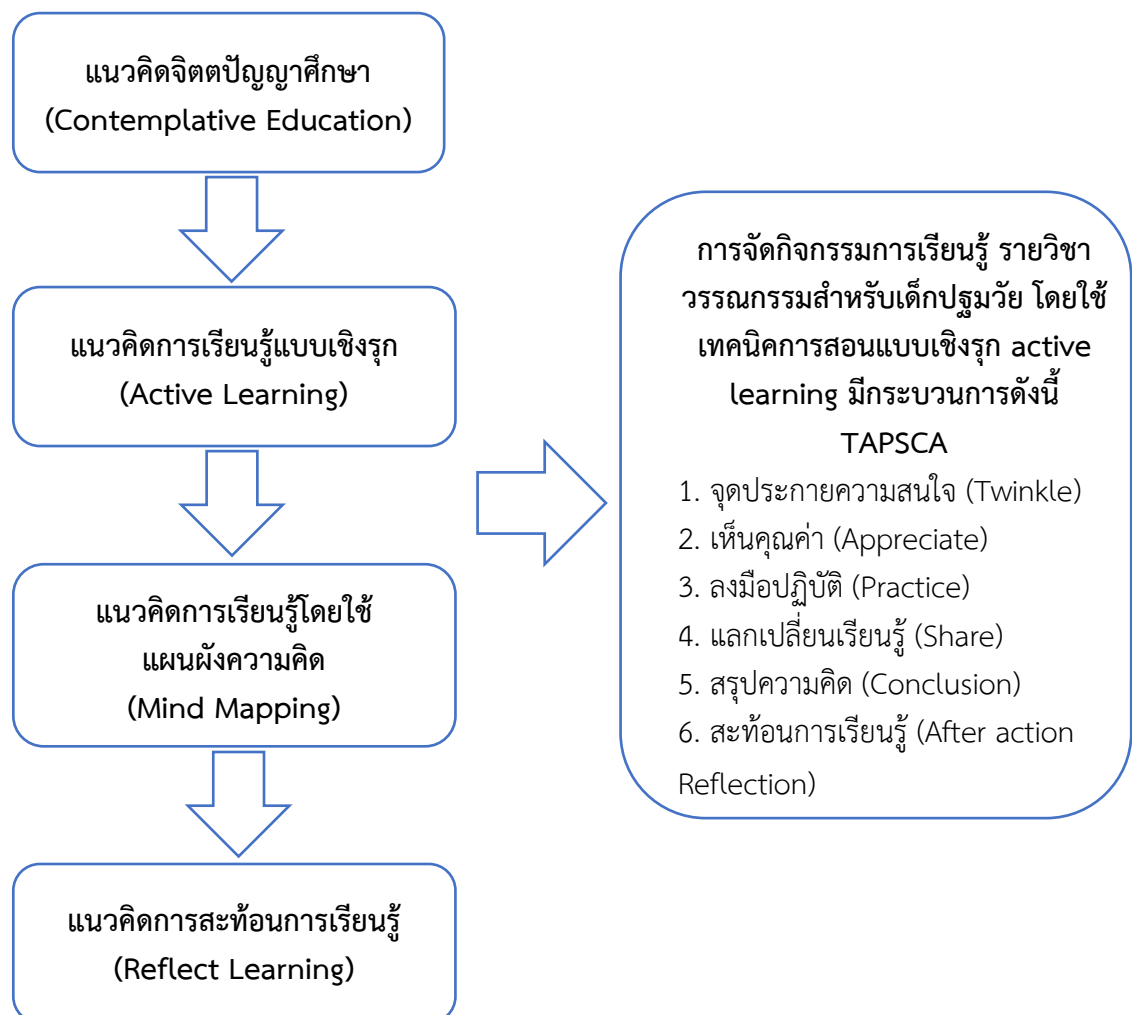
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent

4. สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ active learning สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ได้รูปแบบการเรียนรู้ TAPSCA มีแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบคือ 1) แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา 2) แนวคิดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 3) แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด 4) แนวคิดการสะท้อนการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1) จุดประกายความสนใจ (Twinkle) 2) เห็นคุณค่า (Appreciate) 3) ลงมือปฏิบัติ (Practice) 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) 5) สรุปความคิด (Conclusion) 6) สะท้อนการเรียนรู้ (After action Reflection) โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ากระบวนการจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิภาพที่ 1 ได้ดังนี้

4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีผลดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

รายการ	กลุ่มตัวอย่าง	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{D}$	t
ก่อนการจัดกิจกรรม	15	30	8.37	0.88	1.14	17.82
หลังการจัดกิจกรรม	15	30	15.55	2.02		

*นัยสำคัญระดับที่ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ก่อนเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ active learning มีค่าเฉลี่ยเท่ากับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.88 และคะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.02 ซึ่งสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญระดับที่ .05

2 ผลการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ TAPSCA ในรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

ด้านความรู้

“จำเนื้อหาที่เรียนได้มากขึ้น การเขียนด้วยแผนผังความคิดทำให้เข้าใจเนื้อหา ไม่ต้องท่องมาก”

“การฝึกให้ใช้ผังความคิด ช่วยให้สรุปความคิดตนเองได้ดีขึ้น”

“การได้ร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย ช่วยกันสืบค้นและนำเสนออภิปรายทำให้เกิดการเตรียมตัวและทำความเข้าใจกับเนื้อหามากขึ้น”

“มีการสรุปเนื้อหาให้เข้าใจง่าย และมีการสรุปท้ายคาบ”

ด้านกระบวนการเรียนรู้

“ชอบที่อาจารย์กระตุ้นให้คิดถึงสำคัญของเนื้อหาที่เรียนแต่ละคาบ ทำให้สนใจและอยากเรียนมากขึ้น”

“การได้นำวรรณกรรม เช่น นิทานที่แต่งขึ้นไปทดลองใช้จริงกับเด็ก ทำให้เรียนรู้ธรรมชาติของเด็กปฐมวัย และรู้ข้อดี ข้อจำกัดของตนเองและวรรณกรรมที่แต่ง และนำมาปรับปรุง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์”

“กิจกรรมการจุดประกายความสนใจ ทำให้ตื่นตัวดี”

“การทำกิจกรรมกลุ่มทำให้มีเพื่อนร่วมคิด กล้าแสดงออก”

“ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ ชั่วโง่งแรก ๆ กลัวที่จะถูกถามให้คิด แต่ชั่วโง่งหลัง ๆ กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น กล้าวิพากษ์ ได้รับการยอมรับความคิดเห็นจากกลุ่ม”

“กิจกรรมสะท้อนการเรียนรู้ ช่วยทำให้เกิดการทบทวนและสรุปเนื้อหา เข้าใจได้ง่าย”

ด้านบรรยากาศการเรียนรู้

“เป็นกันเอง อบอุ่นและสนุกสนาน ในการเรียนไม่น่าเบื่อ”

“บรรยากาศเป็นกันเอง อบอุ่น ตื่นตัวเพราะได้ลงมือปฏิบัติตลอด”

“ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีการทำงานร่วมกันกับเพื่อนและนำเสนอหน้าชั้นเรียนร่วมกัน แล้วทุกคนก็ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน”

“ในการร่วมกิจกรรมจับสลาก รู้สึกว่ามีความตื่นเต้นพอสมควรและเป็นการท้าทาย”

ด้านการประเมินผล

“ชอบการสะท้อนการเรียนรู้ เพราะเป็นการประเมินสะท้อนอย่างอิสระ และได้เรียนรู้การสะท้อนจากเพื่อน ๆ ด้วย”

“ชอบที่อาจารย์ให้ประเมินตนเองและมีเพื่อนร่วมประเมิน”

4.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ active learning

ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ปรากฏผลตามตาราง 2

ที่	รายการประเมิน ความพึงพอใจของนักศึกษา	ระดับความพึงพอใจ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ	ลำดับ ที่
1.	ด้านเนื้อหา	4.04	0.29	มาก	3
2.	ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.49	0.24	มาก	1
3.	ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	3.83	0.20	มาก	5

4.	ด้านบรรยากาศในการเรียน	4.41	0.28	มาก	2
5.	ด้านการประเมินผลการเรียนรู้	3.94	0.20	มาก	4
รวม		4.15	0.14	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศรีปทุมวัน ชั้นปีที่ 3 มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หลังการทดลอง มีผลการประเมินโดยรวม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.14) เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.24) รองลงมา คือ ด้านบรรยากาศในการเรียน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.28) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.20) ส่วนด้านอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันและ มีความสัมพันธ์กันตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศรีปทุมวัน ชั้นปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังการเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ active learning อภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศรีปทุมวัน ชั้นปีที่ 3 รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ active learning ได้แก่แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด แนวคิดสะท้อนการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริง ฝึกทักษะการคิดขั้นสูง การทำงานแบบร่วมมือ ฝึกการประเมินและสะท้อนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบองค์รวม (Holistic Change) สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช (2555: 64) ที่กล่าวว่า การศึกษาที่แท้จริงต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบองค์รวม มาออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ TAPSCA มีกระบวนการจัดกิจกรรม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) จุดประกายความสนใจ (Twinkle) 2) ขึ้นเห็นคุณค่า (Appreciate) 3) ขึ้นลงมือปฏิบัติ (Practice) 4) ขึ้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) 5) ขึ้นสรุปความคิด (Conclusion) 6) ขึ้นสะท้อนการเรียนรู้ (After action Reflection) ซึ่งแนวคิดและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สอดคล้องกับงานวิจัยทางการศึกษามากมาย ยืนยันว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเรียนรู้กันอย่างจริงจัง (actively involved) แม้แต่การเรียนรู้จากการฟังผู้เรียนก็ต้องได้ปฏิบัติการฟังจริง ๆ อย่างตั้งใจจึงจะเกิดการเรียนรู้ได้ อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์งานวิจัยที่ผ่านมาไม่ต่ำกว่า

สองทศวรรษให้ข้อเสนอว่าผู้เรียนต้อง “ทำ” มากกว่าเพียงแต่ฟัง กล่าวคือ ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน อภิปราย หรือแก้ปัญหา ที่สำคัญที่สุดต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง ในงานที่ใช้การคิดขั้นสูง ในระดับวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมิน (Chickering, Arthur W., and Zelda F. Gamson. March, 1987: 3) จึงได้มีการเสนอว่า กลวิธีที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) คือกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ทำและคิดในสิ่งที่ทำ (Bonwell, C.C.; & Eison, J. A., 1991: 2) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงและหาค่าความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก

5.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ชั้นปีที่ 3 รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นพบว่า หลังการจัดกิจกรรมตามรูปแบบ TAPSCA ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนรู้ TAPSCA มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอนชัดเจน คือ 1) จุดประกายความสนใจ (Twinkle) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติสมาธิ เปิดใจ เตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้ 2) ขึ้นเห็นคุณค่า (Appreciate) ผู้เรียนมองเห็นเป้าหมายในการเรียนรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ตระหนักเห็นคุณค่าของเนื้อหาที่เรียนแต่ละชั่วโมง ด้วยการสนทนาผ่านเรื่องเร้าเน้นพลัง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้มีเป้าหมายในการเรียนที่ชัดเจนมากขึ้น 3) ขึ้นลงมือปฏิบัติ (Practice) ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเองในการผลิตสื่อ วรรณกรรมสำหรับเด็ก ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง 4) ขึ้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสโต้ตอบ ความคิดเห็นของตนเอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่ตนเองคิดกับผู้อื่น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ เชื่อมโยงแนวคิดที่มากขึ้น ทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายมากขึ้น อีกทั้งได้พัฒนาทักษะการสื่อสาร 5) ขึ้นสรุปความคิด (Conclusion) ผู้เรียนได้ประมวลการเรียนรู้ทั้งเนื้อหา องค์ความรู้ ผ่านการจัดกระทำข้อมูลด้วยแผนผังความคิด 6) ขึ้นสะท้อนการเรียนรู้ (After action Reflection) ผู้เรียนได้สะท้อนการเรียนรู้ตนเองทั้งในด้านเนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้ ปัญหา อุปสรรคและวิธีการแก้ไข จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีคะแนนสูงขึ้น สอดคล้องกับพระมหากษัตริย์ อตถกณฺโณ (2562: 105) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในหลักภาษาไทย พบว่า กิจกรรมที่ผู้สอนจัดให้กับนักศึกษาในวิชาหลักภาษาไทยมีความเหมาะสมในระดับมาก โดยนักศึกษาแสดงความคิดเห็นว่าผลที่นักศึกษาได้รับมากที่สุดคือ กิจกรรมที่ผู้สอนจัดส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน รองลงมาคือ นักศึกษาฝึกการนำเสนอหน้าชั้นเรียน ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการคิด

5.3 นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งด้านเนื้อหา ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ โดยพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน และมีความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ แต่ควรมีการปรับเรื่องเวลาในการทำ กิจกรรมให้มากขึ้นเหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ TAPSCA ตามแนวคิด Active Learning ต้องใช้ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมค่อนข้างมาก ผู้สอนควรมีการยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและความสามารถของผู้เรียนและต้องคอยให้คำแนะนำหรือโค้ชอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับงานวิจัยของเดชตัญญู จุฑาม และคณะ (2559: 7) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ทักษะการคิดของนักศึกษาในรายวิชาทักษะการคิด (Thinking Skills) รหัสวิชา 11-024-112 ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) โดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$) = 4.17 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัณฐุณี ทรัพย์อุปลัมภ์ (2553: 145) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการทดสอบก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ (Active Learning) หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน เนื่องจาก การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) นักศึกษาจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจเนื้อหามาก่อน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มและมีอาจารย์ผู้สอนคอยเป็นผู้แนะนำ จึงทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น

สรุปได้ว่านักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก หลังจากได้รับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา ED 2071 วรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้เทคนิคการสอนแบบ active learning

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรมีการชี้แจงให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียน เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทและพฤติกรรมในการเรียนรู้ ให้เข้าใจ ถึงผลของการเปิดโอกาสให้ตนเอง และผู้อื่นในการมีส่วนร่วมให้มากที่สุด รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ตลอดจนอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทักษะการฟังได้อย่างมีอิสระ

2. ผู้สอนควรให้การสนับสนุน และเปิดโอกาสให้นักศึกษา ได้แสดงออก และร่วมกิจกรรมมากที่สุด ภายใต้การแนะนำ การดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องทันทีที่พบ เพื่อเป็นการกระตุ้นและช่วยให้ผู้เรียนดำเนินการแก้ไขพฤติกรรม

การเรียนรู้ได้อย่างเต็มความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำได้ดีมากขึ้น แทนที่จะปล่อยให้ผิดพลาด เพราะกลัวผู้เรียนจะประมาทหรือกลัว ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้เรียน เข้าใจผิดว่า ที่ทำไปถูกต้อง และฝังใจจำ อีกทั้งควรช่วยเหลือแก้ไขสถานการณ์ เพื่อลดความ วิตกกังวล และความเครียดในการเรียนรู้

3. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจปรับให้เหมาะสมได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับ เนื้อหาของแต่ละแผน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถ กลยุทธ์ และดุลยพินิจของผู้สอน

4. ผู้สอนไม่ควรใจร้อนรีบด่วนสรุปบทเรียนช่วยผู้เรียน เพราะอาจทำให้ ผู้เรียนขาดความพยายามในการฟัง คิด และจดจำ ซึ่งกิจกรรมการฝึกทักษะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการ ฟัง พูด อ่าน หรือเขียน ย่อมต้องอาศัยการฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะ และวิเคราะห์ ทำความเข้าใจรายละเอียด และข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

5. หลังจากผู้เรียนทำกิจกรรมแล้ว ผู้สอนควรแจ้งผลการปฏิบัติงานให้ ผู้เรียนได้ตรวจสอบผลงาน และความรู้ของตนเองเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความ ภาคภูมิใจ และทำความเข้าใจกับเรื่องที่ยังไม่ถูกต้อง

6. ในการนำเสนอในชั้นเรียนขอให้ผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้เพื่อนทุกคนใน กลุ่ม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือให้คำแนะนำด้วย โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำ และดูแลอย่างใกล้ชิด

6.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ในรายวิชาอื่น ๆ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ครู อาจารย์ ในการ จัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning

เอกสารอ้างอิง

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). **เทคโนโลยีการศึกษา ทฤษฎีและการวิจัย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. (2553). การจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) ที่มีผลต่อ พฤติกรรมการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการเรียน รายวิชาภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (0021311). มหาวิทยาลัยราชภัฏ รำไพพรรณี. **รายงานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัย ราชภัฏรำไพพรรณี.

เดชดนัย จุฑาม, เกษรา บาวแฮมขอย, และศิริกัญญา แกนทอง. (2559). การพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทักษะการคิดของนักศึกษาในรายวิชาทักษะการ คิด (Thinking Skills) รหัสวิชา 11-024-112 ประจำปีภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา

- 2558 ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning). วารสารมหาวิทยาลัย
นราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 3(2), 47-57.
- นนทสิทธิ์ ธาดาวิทย์. (2559). การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning. กรุงเทพฯ:
ทริปปี้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- พระมหาอรณพวงษ์ อตถญาโน, บัญชา เกียรติจรัสพันธ์, คชา ประณีตพลกรัง, บัญชา ธรรมบุตร.
(2562). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาหลักภาษาไทย. วารสาร
ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(1), 1-9.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ใน ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสด
ศรีสฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). รายงานความก้าวหน้าการจัดการ
เรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปี 2561-2562. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา.
- Chickering, Arthur W., and Zelda F. Gamson. March. (1987). Seven Principles for
Good Practice in Undergraduate Education. **AAHE Bulletin**. American
Association for Higher Education. Washington, D.C.
- Bonwell, C.C.; & Eison.J. A. (1991). Active Learning: Creative Excitement in the
Classroom. **ASHE-ERIC Higher Education Reports No. 1**. Washington, D.C.
- Chickering, Arthur W., and Zelda F. Gamson. March. (1987). **Seven principles
or good Practice**. AAHE Bulletin 39: 3-7. ED 282 491. 6pp. MF-01;
PC-01.
- Mckinney, S.E. (2008). Developing Teachers for High-Poverty Schools: The Role
of the Internship Experience. **Urban Education**. 43(1), 68-82.
- Sweller,J. (2006). **The worked example effect and human cognition: Learning
and Instruction**. New Jersey: Educational Technologies.

การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
The Development of a Guidance Model for Undergraduate
Studies with Proactive Strategies of Mahamakut Buddhist
University Roi Et Campus

รัชณีย์ เจริญนนท์
Ratchanee Charoennon
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus
E-mail: ratchanee_2513@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และ 2) ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่มีประสิทธิผล

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการดำเนินการให้บริการแนะแนวการศึกษา มีองค์ประกอบของรูปแบบเชิงระบบ ที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์เชิงรุก คือ ด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ผลการสัมภาษณ์และจากการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 9 รูป/คน และจากการประเมินคุณภาพรูปแบบการพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก คือคุณภาพของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ด้วยกระบวนการทำงานของรูปแบบ “PDCA” ที่มหาวิทยาลัยยึดเป็นหลักวงจรบริหารงานคุณภาพอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิผล

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การแนะแนวการศึกษา, ยุทธศาสตร์เชิงรุก

Abstract

The purpose of this research were: 1) to develop an educational guidance model for undergraduate study. with a proactive strategy Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus and and 2) to examine the quality of

ได้รับบทความ: 21 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 3 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 6 เมษายน 2566

Received: March 21, 2023; Revised: April 3, 2023; Accepted: April 6, 2023

undergraduate education guidance patterns. with an aggressive strategy Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus productive.

The research result found that:

The conducting educational guidance services There are elements of a systematic model. that affect the proactive strategy, namely factors, processes, and productivity. and from group conversations by the number of interviewees, 9 photos/person, and from the assessment of the quality of the development model for undergraduate education guidance with an aggressive strategy It was found that the quality of the undergraduate education guidance model with an aggressive strategy It is modern and in demand in the labor market. With the work process of the "PDCA" model that the university adheres to as a systematic and effective quality management cycle.

Keywords: Pattern Development, Study Guidance, Proactive Strategy

1. บทนำ

ปัจจุบันการแข่งขันด้านการศึกษา ส่งผลให้แต่ละสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ต้องใช้กลยุทธ์และยุทธวิธี เพื่อแสดงศักยภาพรูปแบบการให้บริการด้านการศึกษาต่าง ๆ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีจำนวนนักศึกษาเข้าใหม่ลดน้อยลงเป็นอย่างมาก อาจจะไม่ใช้เรื่องใหม่ที่สามารถทำให้มหาวิทยาลัยทั้งหลายตื่นตกใจ เพราะเมื่อศึกษาข้อมูลย้อนหลังพบว่าจำนวนการรับนักศึกษาใหม่ของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี เป็นระยะเวลา 3 - 4 ปี เนื่องมาจากความต้องการที่จะศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของเด็กนักเรียนไทยลดลง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับอดีตที่มหาวิทยาลัยถือเป็นจุดหมายของเด็กนักเรียน ด้วยทัศนคติและค่านิยมที่ปลูกฝังว่าการศึกษาจะเป็นหนทางสู่ความสำเร็จในอนาคต อาชีพ ความเป็นอยู่ และชนชั้นในสังคม ทำให้การแข่งขันทางการศึกษาเป็นไปอย่างเข้มข้น คนเรียนเก่งสามารถสอบแข่งขันเข้าเรียนมหาวิทยาลัยชั้นนำของรัฐ คนมีฐานะก็สามารถเข้าเรียนในสาขาวิชาที่ต้องการในมหาวิทยาลัยเอกชน ฉะนั้นคนชนชั้นกลางลงไปจึงต้องใช้ความสามารถอย่างสูงในการต่อสู้เพื่อที่จะได้เข้าเรียนมหาวิทยาลัยที่ซึ่งจะเป็นใบเบิกทางให้ชีวิต

ประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย การศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สถาบันอุดมศึกษายังคงต้องเป็นคลังความรู้ และสถานที่บ่มเพาะประสบการณ์ให้แก่เยาวชนของชาติ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มหาวิทยาลัยไทยกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้อาจจะทำให้มหาวิทยาลัยบางแห่งอาจถึงวาระที่ต้องปิดตัวลงในระยะเวลาไม่นานนัก มหาวิทยาลัยจึงต้องปรับตัวให้เป็นไปในทิศทางของ

เทคโนโลยีเพื่อความอยู่รอด มหาวิทยาลัยของรัฐบาลอาจได้เปรียบในเรื่องของเงินทุนสนับสนุน สถานที่และชื่อเสียง ในขณะที่มหาวิทยาลัยเอกชนที่นอกจากต้องหาและจัดสรรเงินทุนด้วยตนเองแล้วยังต้องทุ่มงบประมาณไปกับการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของโลกและประชาสัมพันธ์หลักดันชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับ วราภรณ์ สามโกเศศ (2555 อ้างถึงใน อิศราภรณ์ ขวัญใจ, 2562: 2) ที่กล่าวว่า “ปัจจุบันมหาวิทยาลัยเอกชนมีการแข่งขันกันสูงมาก บางมหาวิทยาลัยใช้งบสูงกว่า 25 ล้านบาท ในการทำโฆษณาทีวีจากจำนวนมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีในตลาด แต่ละรายจึงต้องทำการตลาดเชิงรุกแย่งชิงลูกค้ากันตรง ๆ และยิ่งจะต้องแข่งขันกันมากขึ้น เพราะนโยบายการให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา (ICL) ที่ต่อไปรัฐบาลจะยกเลิกการจัดสรรเงินส่วนนี้ให้กับสถาบัน แต่ให้นักศึกษาและบริหารเงินเองโดยตรง ทำให้การตัดสินใจเลือกสถานศึกษาเป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น โดยไม่มีปัจจัยเรื่องทุนการศึกษามาแทรกแซง ขณะเดียวกันตัวนักศึกษาเองจะมีกำลังซื้อสูงขึ้น สามารถเลือกเรียนมหาวิทยาลัยเอกชนที่ตนเองพอใจได้ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยรัฐบาล ยังได้เปรียบอยู่ในแง่ของชื่อเสียง” นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าวไม่ใช่แค่การแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัยภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการแข่งขันกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศด้วย เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนให้ความสนใจและเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศมากขึ้น

ปัจจัยหรือแรงจูงใจในการเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา สิ่งที่ผู้เรียนเลือกเรียนและใช้เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษามีหลายปัจจัย เช่น ชื่อเสียงของสถาบันคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงมีความรู้ความสามารถรวมทั้งบรรยากาศ การเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพรินทร์ สระแก้ว (2556: 76) ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการศึกษาต่อของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคโนโลยีการจัดการเพชรเกษม พบว่าคุณภาพของวิทยาลัย สิ่งแวดล้อมในวิทยาลัย ค่าเล่าเรียนและแหล่งเงินทุน เป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย (2557: 145) ได้ศึกษา เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อสาขาวิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม พบว่าความศรัทธาต่อมหาวิทยาลัย และหลักสูตรการเรียนการสอน ก็จัดว่าเป็นแรงจูงใจในการศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเหมือนกัน ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ ชูจินดา (2558: 70) ที่ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 ในเขตจังหวัดนนทบุรี พบว่าภาพลักษณ์ของสถาบันก็มีผลที่ทำให้เป็นแรงผลักดันให้นักศึกษาเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเช่นกัน อีกทั้งงานวิจัยของ อริสรา บุญรัตน์ (2558: 83) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน ในประเทศไทย พบว่าองค์ประกอบภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ

ดังนี้ ด้านนวัตกรรมของหลักสูตร ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความคุ้มค่าทางวิชาการ ด้านคุณภาพบัณฑิต และด้านความเป็นนานาชาติ ก็เป็นแรงจูงใจในการตัดสินใจให้นิสิตนักศึกษาเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเหมือนกัน

จากสถิติจำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด 5 ปีย้อนหลัง (2559-2563) พบว่า จำนวนนักศึกษาที่สมัครเข้าศึกษาต่อของมหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2559 มีจำนวน 68 รูป/คน ปีการศึกษา 2560 จำนวน 104 รูป/คน ปีการศึกษา 2561 จำนวน 121 รูป/คน ปีการศึกษา 2562 จำนวน 110 รูป/คน และปีการศึกษา 2563 จำนวน 128 รูป/คน ซึ่งจะเห็นได้ว่า นักศึกษาแต่ละปีการศึกษามีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงไม่มาก แต่เมื่อสรุปเป็นภาพรวมแล้วก็ถือว่าจำนวนนักศึกษามีแนวโน้มที่ลดลง

มหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด จึงมีนโยบายเชิงรุกในการออกประชาสัมพันธ์และการแนะแนวการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ต้องเร่งพัฒนาศักยภาพการแข่งขันเพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ ที่น่าจะเกิดขึ้นในเร็ววันนี้ทั้งด้านการยกระดับหลักสูตรให้เป็นไปตามแนวโน้มของโลกปัจจุบัน และตลาดแรงงาน รวมไปถึงหลักสูตรเฉพาะที่เป็นความต้องการของคนเฉพาะกลุ่ม การออกรับสมัครนักศึกษานอกสถานที่ถือเป็นการประชาสัมพันธ์แนะแนวการศึกษาต่อแบบเชิงรุก และสร้างแรงจูงใจให้เกิดกับกลุ่มเป้าหมายพร้อมกระตุ้นให้เกิดแนวคิดเลือกที่ศึกษาต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด มากยิ่งขึ้นซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแนะแนวการศึกษา เพื่อสร้างความแตกต่างและโดดเด่น เพิ่มขีดความสามารถที่จะดึงดูดนักศึกษาในอนาคตเข้าสู่สถาบันได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการแนะแนวการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด จึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกมหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางให้มหาวิทยาลัยนำผลวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการและวางแผนการดำเนินงานแนะแนวให้นักเรียนได้ตัดสินใจเลือกศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ตรงกับความต้องการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคามบุรีรัมย์วิทยาเขต ร้อยเอ็ด ที่มีประสิทธิผล

3. วิธิดำเนินการวิจัย

ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติในการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก
2. ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก
3. ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบร่างรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก ที่มีประสิทธิผล
4. ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกที่มีประสิทธิผล

โดยมีบทสรุปของแต่ละขั้นตอนดำเนินงานวิจัย ปรากฏดังภาพที่ 1 ดังนี้

ขั้นตอน การดำเนินการวิจัย	วิธิดำเนินการวิจัย	ผลผลิต
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติในการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี	1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก 1.2 ศึกษารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก โดยศึกษาสภาพจริงของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร	- กรอบแนวคิดในการวิจัย - ได้ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการจัดการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก จากการวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารแนวคิดทฤษฎี และวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก	2.1 กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ 2.2 ร่างรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก 2.3 นำร่างรูปแบบเสนอต่อทรงคุณวุฒิ 2.4 ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ	ร่างการพัฒนาการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก
ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบร่างรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก ที่มีประสิทธิผล	3.1 กำหนดผู้ตรวจสอบรูปแบบ 3.2 วางแผนการประชุมสนทนากลุ่ม 3.3 กำหนด วัน เวลา และสถานที่ 3.4 ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม 3.5 ปรับปรุงรูปแบบตามผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะ	ได้ทดลองรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก
ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกที่มีประสิทธิผล	4.1 กำหนดผู้ประเมิน และประเด็นการประเมินรูปแบบ 4.2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 4.3 ปรับปรุงรูปแบบ	ได้รูปแบบการแนะแนว ที่มีประสิทธิผล ฉบับสมบูรณ์

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จากการสนทนากลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 9 รูป/คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ 3 ส่วนงานในวิทยาเขต จำนวน 3 รูป และอาจารย์ประจำคณะในวิทยาเขต จำนวน 3 รูป/คน ผู้อำนวยการส่วนงานในวิทยาเขต จำนวน 3 คน สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดนั้น ปัจจัยในด้านการบริการวิชาการมีผลต่อการแนะแนวศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของครู/อาจารย์แนะแนวมากที่สุด ซึ่งทางด้านของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าว โดยระบุว่า....

“ปัจจัยในด้านการบริการวิชาการมีผลต่อการแนะแนวศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของครูหรืออาจารย์แนะแนวมากที่สุดนั้น คือ มหาวิทยาลัยมีช่องทางติดต่อสำหรับผู้ทำหน้าที่แนะแนวหลากหลายช่องทาง และมหาวิทยาลัยมีโควตาพิเศษสำหรับครูหรืออาจารย์แนะแนว ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยให้ข้อมูลข่าวสารการรับสมัครรวดเร็ว ฉับไว” (การสัมภาษณ์: ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา, 15 ตุลาคม 2564)

ซึ่งสอดคล้องกับทางด้านของอาจารย์ประจำคณะในวิทยาเขต ที่ได้สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าว โดยระบุว่า....

“ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรลงพื้นที่ให้ความรู้ สร้างความเชื่อมั่นให้ครูแนะแนว และการจัดให้มีการเยี่ยมชมมหาวิทยาลัย จะช่วยสะท้อนให้เห็นความต้องการด้านบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยที่มีหลายช่องทางในการติดต่อสื่อสาร พร้อมให้ข้อมูลข่าวสารหลักสูตรที่มีความถูกต้อง รวดเร็ว สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับครูแนะแนวที่จะนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนในการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปได้” (การสัมภาษณ์, อาจารย์ประจำคณะในวิทยาเขต, 19 ตุลาคม 2564)

ทั้งนี้ ทางด้านของผู้ผู้อำนวยการส่วนงานในวิทยาเขต ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยในด้านการบริการวิชาการที่มีผลต่อการแนะแนวศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของครูแนะแนว ซึ่งทางด้านของผู้ผู้อำนวยการส่วนงานในวิทยาเขต ได้สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าว โดยระบุว่า....

“การบริการวิชาการที่มีผลต่อการแนะแนวศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของครูแนะแนวที่จะส่งผลต่อการแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่ทำหน้าที่แนะแนวจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมทางการแนะแนวมาโดยเฉพาะ มีทั้งความรู้และทักษะที่เหมาะสมและมีการจัดดำเนินการแนะแนวอย่างมีระบบ และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือผู้ทำงานด้านการแนะแนว

จะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นประชาธิปไตยเป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และจะต้องเป็นผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับว่าเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตร้อยเอ็ดอย่างหนึ่ง” (การสัมภาษณ์, ผู้อำนวยการส่วนงานในวิทยาเขต, 20 ตุลาคม 2564)

ดังนั้น ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ จะพบว่าการแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้สามารถรู้จักตนเอง เข้าใจตนเองรวมทั้งเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่ พร้อมทั้งสามารถพัฒนาตนเอง แก้ปัญหาเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พร้อมทั้งปฏิบัติตนให้เต็มศักยภาพ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การแนะแนวจึงมีความสำคัญและมีประโยชน์มากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีทั้งปัญหาในการศึกษาเล่าเรียน ปัญหาในการศึกษาต่อในอาชีพต่าง ๆ รวมทั้งการประกอบอาชีพ ตลอดจนปัญหาส่วนตัวของนักเรียน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน การบริการแนะแนวจึงมีความสำคัญและจำเป็นในการช่วยเหลือให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขอบข่ายของการจัดบริการแนะแนวคือ การแนะแนวการศึกษา (Educational Guidance) เป็นการแนะแนวนักเรียนด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในสถานศึกษาปัจจุบันที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ขณะนั้น รวมทั้งการแนะแนวการศึกษาต่อและอาชีพ (Vocational Guidance) เป็นการแนะแนวนักเรียนเกี่ยวกับการศึกษาต่อและการเตรียมตัวประกอบอาชีพ หลังจากที่นักเรียนเรียนจบการศึกษา ตลอดจนการแนะแนวส่วนตัวและสังคม (Personal and Social Guidance) เป็นการแนะแนวนักเรียนที่จะช่วยให้มีวิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่มีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ มีอารมณ์มั่นคง ที่สำคัญคือกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ของการแนะแนวการศึกษาต่อ ที่จะต้องมีการติดตามผลเป็นการประเมินผลการดำเนินงานแนะแนวที่ทางมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการไปแล้ว ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลจะนำไปใช้ในการปรับปรุงงานแนะแนวของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

4.2 จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาและครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา รวมทั้งนักวิจัย จำนวน 5 รูป/คน สะท้อนจากแบบประเมินคุณภาพรูปแบบ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตร้อยเอ็ด ซึ่งทางด้านของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าวในด้านของกระบวนการ/วิธีการดำเนินงานของการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยระบุว่า....

“กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตร้อยเอ็ด นั้น พบว่ามี

กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของการแนะแนวอย่างเป็นระบบ ซึ่งสังเกตได้จากการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีจะเริ่มตั้งแต่วันแรกของการตัดสินใจของนักศึกษา มาจนถึงการที่เข้าสู่สถานศึกษา และดำเนินไปจนถึงการสิ้นสุดการเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อในระดับสูง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการและวิธีการดำเนินงานของการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพ” (การสัมภาษณ์, ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 25 ตุลาคม 2564)

ซึ่งสอดคล้องกับทางด้านของผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ได้สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าว โดยระบุว่า....

“กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น พบว่ามีกระบวนการและวิธีการดำเนินงานของการแนะแนวอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประการด้วยกัน ประการแรกคือกิจกรรมช่วยเหลือนักศึกษาด้านการเรียน ซึ่งคือการให้ข้อเสนอแนะทางการเรียนการศึกษาต่อ การทำงานเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน การติดต่อขอรับทุนทางการศึกษาวารสารและหนังสือทางราชการแนะแนวทางการศึกษา ประการที่สองคือการช่วยเหลือนักศึกษาด้านการปรับตัว ส่งเสริมทางด้านสติปัญญา ตลอดจนความเข้าใจในเรื่องความสามารถของตนเองให้สามารถตัดสินใจเพื่่อมุ่งความสำเร็จทางการศึกษาความสามารถทั่วไป ความถนัดเฉพาะ ค่านิยม การค้นหาข้อมูลส่วนบุคคลและนักศึกษาที่มีแนวโน้มของความเคลื่อนไหวด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์” (การสัมภาษณ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา, 28 ตุลาคม 2564)

ทั้งนี้ ทางด้านของครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าวในด้านของกระบวนการ/วิธีการดำเนินงานของการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยระบุว่า....

“กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น พบว่ามีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน นั่นก็คือเพื่อช่วยให้นักศึกษาได้รับข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการเรียน และสามารถเข้าใจคุณสมบัติของบุคคลที่จะศึกษาต่อ รวมไปถึงเพื่อช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตนเองให้เข้ากับการเรียนในแต่ละสาขาวิชา และวางแผนทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งนั่นถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ถึงกระบวนการและวิธีการดำเนินงานของการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพ” (การสัมภาษณ์, ครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา, 29 ตุลาคม 2564)

ทั้งนี้ ทางด้านของครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าวในด้านของความโดดเด่นของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยระบุว่า....

“ความโดดเด่นของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด มีความโดดเด่นทางด้านวัตถุประสงค์การแนะแนว ที่เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้รับข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการเรียนและสามารถเข้าใจคุณสมบัติของบุคคลที่จะศึกษาต่อ และเพื่อช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตนเองให้เข้ากับการเรียนในแต่ละสาขาวิชา และวางแผนทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม” (การสัมภาษณ์, ครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา, 29 ตุลาคม 2564)

ทั้งนี้ ทางด้านของครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าวในด้านของปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยระบุว่า....

“ปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดนั้น เล็งเห็นความสำคัญของการแนะแนวการศึกษา ซึ่งมีขอบข่ายงานตั้งแต่การสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียน การฝึกทักษะหรือเทคนิคการเรียนที่มีประสิทธิภาพ การวางแผนการเรียนที่ดี การรู้ช่องทางการศึกษาและการเลือกทางศึกษาต่อ ตลอดจนการสร้างนิสัยเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย” (การสัมภาษณ์, ครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา, 29 ตุลาคม 2564)

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาและครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา รวมทั้งนักวิจัย จำนวน 5 รูป/คน สะท้อนจากแบบประเมินคุณภาพรูปแบบ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่ารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก และการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยจึงพอสรุปผลการวิจัยได้ว่า การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด การแนะแนวการศึกษาต่อถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานแนะแนว เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถแก้ปัญหาหรือตัดสินใจได้ถูกต้อง สามารถพัฒนาตนเองได้เต็ม ความสามารถทุกด้าน และยังสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งการแนะแนวการศึกษาต่อเป็น กระบวนการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคล การแนะแนวการศึกษาต่อจึงควรแนะแนวในเรื่องสถานที่เรียน เรื่องการสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อ และการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในโรงเรียน

การแนะแนวจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะจัดให้บริการแก่นักเรียนในโรงเรียน เพราะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีโครงสร้างหลักสูตร ประกอบกับสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านของการพัฒนาและการเสื่อมถอย มีปัญหาต่าง ๆ มากมายเกิดขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนปัญหาการปรับตัวของบุคคลด้วยเหตุนี้จึงควรมีการแนะแนวการศึกษาต่อให้กับนักเรียนที่จะตัดสินใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักวิธีการเรียน การศึกษา ค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม รู้จักหลักเกณฑ์ในการเลือกวิชาเรียนหรือโปรแกรมการเรียนให้สอดคล้องกับความสามารถช่วยให้สามารถวางแผนด้านการศึกษาต่อในอนาคตได้ รู้แนวทางในการเลือกสถานที่เรียนต่อ รู้วิธีที่จะเตรียมตัวในการสอบคัดเลือกเข้าสถานศึกษาต่อ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตภายในสถานศึกษาได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 จากการพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก และจากการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด พบว่า รูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกมีประสิทธิผล เนื่องด้วยทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ยึดหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ หรือที่เรียกว่า “PDCA” มาใช้เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานของรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประเมินคุณภาพรูปแบบ พบว่าขั้นตอนการออกแนะแนวการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

P-Plan ฝ่ายสื่อสารองค์กร ได้ทำการประชุมร่วมกับงานแนะแนวของมหาวิทยาลัย เพื่อปรึกษาหารือสำรวจสถานศึกษาเป้าหมายและการแนะแนวการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีหลักสูตรต่าง ๆ

D-Do ฝ่ายสื่อสารองค์กรดำเนินการติดต่อประสานงานสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ทั้งนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยสถานศึกษากลุ่มเป้าหมายที่ทางงานแนะแนว ได้ติดต่อประสานงานไว้จะมีผู้ช่วยคณบดี คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารองค์กร เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนานักศึกษา และตัวแทนนักศึกษาแต่ละหลักสูตร เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรต่าง ๆ และกำหนดวัน เวลาในการออกแนะแนว

C-Check ฝ่ายสื่อสารองค์กรมีการตรวจสอบจำนวนการรับนักศึกษาไปยังฝ่ายวิชาการและวิจัย และประสานงานกับสถานศึกษา เพื่อออกแนะแนวให้นักเรียนที่จะเข้าเรียน ในปีการศึกษาต่อไป

A-Act สรุปจำนวนนักศึกษาใหม่ จากการออกแนะแนวของฝ่ายสื่อสารองค์กรให้ผู้บริหารทราบ และสรุปข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางและปรับปรุงรูปแบบวิธีการแนะแนวต่อไป

ทั้งนี้ การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ทางฝ่ายงานแนะแนวการศึกษาต่อ ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าปัจจัยที่มีผลต่อการแนะแนวนักศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของครู/อาจารย์แนะแนว มีอยู่หลายด้านด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านสถาบัน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้มหาวิทยาลัยมีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย มหาวิทยาลัย คณาจารย์มีความรู้และความเชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับ วรอัปสร บุปผา (2555: 46) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านบุคคลเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มากที่สุด

ด้านหลักสูตร เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่าปัจจัยหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งปัจจัยหลักสูตรที่เปิดสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดจิตวิทยาของ Maslow (1954: 80) ที่ว่าด้วยเรื่องของความต้องการของมนุษย์ ที่ต้องการการยอมรับนับถือจากสังคมภายนอกเป็นแรงจูงใจให้เกิดความเชื่อมั่นในการศึกษาและการประกอบอาชีพ

ด้านการเงิน เมื่อพิจารณาจากการใช้รูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

แล้วพบว่ารายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยในการเลือกศึกษาต่อของนักเรียนมากที่สุด รองลงมาคือค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าครองชีพ ค่าหอพัก และค่าหนังสือและอุปกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ธนวรรณ รักอยู่ (2557: 66) ทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อใน มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีของนักศึกษาภาคปกติ ปีการศึกษา 2556 ที่กล่าวว่าโดย ภาพรวมรายได้ของผู้ปกครองมีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อไม่แตกต่างกัน

ด้านสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้ รูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด มีมาตรการดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพและทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด มีการสนับสนุนทุน เพื่อการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ไกรสิงห์ สุดสงวน (2560: 205) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อใน ระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยกล่าวว่าด้านสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการ ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของสถาบันดังกล่าว

ด้านการบริการวิชาการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าด้านการบริการวิชาการมีผล ต่อการเลือกแนะแนวศึกษาต่อเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่มีช่องทางหลากหลายในการติดต่อสำหรับครูแนะแนว และมี โควตาพิเศษสำหรับครูแนะแนว เจ้าหน้าที่ของทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ให้ข้อมูลข่าวสารการรับสมัครที่รวดเร็ว ฉับไว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐมา อาแว และนิยาฮาเฮร์ ไพบูลย์ (2562: 60) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลือก เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลา-นครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยกล่าวว่าหลักสูตรที่เปิดสอนตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานส่งผลต่อการตัดสินใจ เข้าศึกษาในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลจากการวิจัยจากแบบสัมภาษณ์ จากการสนทนากลุ่ม และจากการ ประเมินคุณภาพรูปแบบ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นข้อคำถามที่ละประเด็น เพื่อเป็นแนวทางการในแนะแนวศึกษาสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่ม ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้น

2. ผลจากการวิจัยจากแบบสัมภาษณ์ จากการสนทนากลุ่ม และจากการประเมินคุณภาพรูปแบบ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นข้อคำถามที่ละประเด็น เพื่อให้ครูแนะแนวทราบแนวทางด้านการบริการของมหาวิทยาลัย

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่อง การพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิง เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมด้านการศึกษาที่พัฒนาทางด้านความสนใจ จึงควรสร้างรูปแบบการศึกษาที่พัฒนาในทักษะด้านอื่น ๆ เช่น การตัดสินใจเลือกอาชีพ ถ้าสามารถทำให้นักเรียนรู้ว่าตนเองชอบที่จะเลือกเรียนในด้านใดจะทำให้นักเรียนได้ตัดสินใจในการเลือกเรียนได้ถูกต้องตามที่ตนเองถนัด

2. ควรพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ซึ่งได้ข้อค้นพบในด้านของปัจจัยที่ส่งผลต่อการแนะแนวศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านการบริการวิชาการ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยผ่านการคัดเลือกด้วยระบบที่หลากหลาย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบกับว่าผลแต่ละรอบมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสิงห์ สุดสงวน. (2560). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(1), 201-207.
- จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อสาขาวิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 11(52), 139-148.
- จุฑามาศ ชูจินดา. (2558). แรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 ในเขตจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว*, 9(2), 66-77.
- ธนวรรณ รักอุ. (2557). การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีของนักศึกษาภาคปกติ ปีการศึกษา 2556. *รายงานการวิจัย*. กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

- ปฐมา อาแว และนิยาฮาเฮร์ ไพบูลย์. (2562). การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี
ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี. *รายงานการวิจัย*.
ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ไพรินทร์ สระแก้ว. (2556). *แรงจูงใจในการศึกษาต่อของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร
วิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคโนโลยีการจัดการเพชรเกษม*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัย
เทคโนโลยีการจัดการเพชรเกษม.
- อริสรา บุญรัตน์. (2558). แนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย.
วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 8(1), 77-85.
- วรอัปสร บุปผา. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *รายงานการวิจัย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อิสราภรณ์ ขวัญใจ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและแนวโน้มการศึกษาต่อ
มหาวิทยาลัยเอกชนขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของนักศึกษา
ปริญญาตรี. *สารนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด*.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Maslow. (1954). *Introduction to the Foundations of Education*. New Jersey:
Prentice Hall.

ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

Effects of Using Instructional Package in Career Subject
for Mathayomsuksa 3rd

ปัทมา พุดจีบ, อินทิรา เกตุศิริ, สรุตรา ปราบสกุล, ชัยชนะรินทร์ ทับมะเริง

Patima Pudjeeb, Intira Ketsiri, Saruta Prabsakul, Chinarin Tubmarerng

ครุศาสตร์บัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Department of Education Program in Agriculture, Surindra Rajabhat University

E-mail: chainarin42@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาการงานอาชีพ ก่อนและหลังเรียน และ 3) หาดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ประชากร ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนรัตนบุรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 394 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 21 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า E_1/E_2 และ E.I.

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 82.04/86.83 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05
3. ค่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมมีค่าเท่ากับ 0.6948 ซึ่งหมายความว่านักเรียนมีความก้าวหน้าร้อยละ 69.48

คำสำคัญ: การงานอาชีพ, ชุดกิจกรรม, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of the research were to 1) develop the Instructional Package to be the criteria 80/80; 2) compare the achievement before and after

ได้รับบทความ: 22 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 7 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 13 มิถุนายน 2566

Received: May 22, 2023; Revised: June 7, 2023; Accepted: June 13, 2023

learning using the Instructional Package and 3) find the effectiveness index of Instructional Package. 394 students in Rattanaaburi school in mathayomsuksa three: in the first semester of the academic year 2022 were population. All mathayomsuksa 3/2 students (n=21) were the sample groups selected by simple random sampling. The research instruments consisted of learning management plans, Instructional Package, and achievement tests. The statistics used for data analysis are percentage, mean, standard deviation, t-test, E1/E2, and E.I.

The research result found that:

1. the efficiency of Instructional Package development is 82.04/86.83 which was higher the criteria set
2. a comparison of different achievement levels and test scores before and after learning using Instructional Package; found that after studying higher than before studying significantly at the .05 level
3. The effectiveness index of Instructional Package is 0.6948, confirming that the students in the research progressed 69.48 percent.

Keywords: Achievement, Career Subject, Instructional Package

1. บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิตโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต มาใช้ประโยชน์ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์และแข่งขันในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียงและมีความสุข กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 5)

โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ มัธยมศึกษาปีที่ 1 จนถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด 8 กลุ่มสาระ คือ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการงานอาชีพ และกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ การจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ประกอบด้วย สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือตนเองครอบครัว และสังคมได้ในสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เน้นการปฏิบัติจริงจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จของงาน เพื่อให้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง สาระที่ 2 การอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เห็นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม เห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 224)

จากการประเมินผลการเรียนรู้ ในปีการศึกษา 2562 – 2564 พบว่า นักเรียนขาดทักษะในการคิดและการปฏิบัติ รวมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ไม่กระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการงานอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 70 – 73 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 80 (โรงเรียนรัตนบุรี, 2564: 54) ประกอบกับการจัดการศึกษาในปีการศึกษา 2564 เป็นการจัดการศึกษาแบบออนไลน์ เพราะอยู่ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาวิธีที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น โดยสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพ ขึ้นมาเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการรวบรวมสื่อการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย คำชี้แจง ชื่อเรื่อง จุดมุ่งหมาย กิจกรรม และการประเมินผล โดยครูเป็นผู้สร้างขึ้นประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์หลายชนิด และองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สมพร ประมวลศิลป์ชัย, 2542: 36)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาการงานอาชีพ ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

3. เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) แบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดตัวแปรตามก่อนการทดลองและหลังการทดลอง (One Group Pretest – Posttest Design) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ที่เรียนวิชาการงานอาชีพ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 12 ห้อง รวมทั้งสิ้น 394 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ที่เรียนวิชาการงานอาชีพ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 21 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (จับฉลาก)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 2 หน่วยการเรียนรู้ รวม 7 แผนการจัดการเรียนรู้

2. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ รวม 7 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาการงานอาชีพ จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก

3.4 วิธีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ รูปแบบและขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จากเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

2) ออกแบบและวิเคราะห์เนื้อหาในการจัดทำแผนการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ รวม 7 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลา 14 ชั่วโมง ประกอบด้วย (1) ความหมายและความสำคัญของการดูแลเสื้อผ้า (2) วัสดุ ในการดูแลเสื้อผ้า (3) หลักการดูแลเสื้อผ้า (4) ขั้นตอนในการดูแลเสื้อผ้า (5) การซักผ้า (6) อาหารประเภทสำหรับ และ (7) การเตรียม ประกอบ จัด และตกแต่งอาหารประเภทสำหรับ

3) การหาคุณภาพ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป ผลการประเมินพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้ง 7 แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 มีคุณภาพในระดับเหมาะสมมากที่สุด

4) จัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1) ศึกษารายละเอียดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

2) ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และเทคนิควิธีการเขียนชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) ดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามขั้นตอนในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดย วิเคราะห์ผู้เรียนถึงความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปัญหานักเรียน ศึกษาความยากง่ายในการใช้คำถาม การใช้ภาพประกอบ ขนาดและสี การใช้ภาษา การใช้ตัวอักษร และองค์ประกอบการทำรูปเล่ม

4) นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน ความเหมาะสมของภาษา เพื่อขอคำแนะนำในส่วนที่บกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ผลการประเมินพบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหมด 7 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

5) นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำไปทดลองแบบรายบุคคล (Try Out 1:1) เพื่อหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 คน เป็นนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน แล้วเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้อีกหลังจากนั้นให้

นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนนำผลการเรียนมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์เท่ากับ 65.72/68.30

ขั้นที่ 2 นำไปทดลองกับกลุ่มเล็ก (Try Out 1:10) เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เป็นนักเรียนเก่ง ปานกลางและอ่อน แบ่งเป็นนักเรียนเก่ง 3 คน ปานกลาง 3 คน และอ่อน 3 คน ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน แล้วเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากนั้นให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน นำผลการเรียนมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ พบว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์เท่ากับ 76.52/78.78

ขั้นที่ 3 นำไปทดลองภาคสนาม (Try Out 1:100) เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 3 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน ที่มีระดับความสามารถเก่ง ปานกลางและอ่อน ในสภาพห้องเรียนจริงให้ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน แล้วเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากนั้นให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน นำผลการเรียนมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์เท่ากับ 82.35/83.21

6) ได้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นำมาจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

3. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของ บุญชม ศรีสะอาด, (2543: 28) และ สมนึก ภัททิยธนี, (2544: 79) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ

2) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยสามารถสร้างแบบทดสอบจำนวน 60 ข้อ นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเลือกใช้แบบทดสอบที่มีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ถือเป็นแบบทดสอบที่อยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้

3) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน แล้วนำผลการทดสอบมาตรวจให้คะแนน นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (P) โดยใช้ค่าความยากง่ายตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบทดสอบแต่ละข้ออยู่ระหว่าง

0.20-1.00 ปรากฏค่าผลการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (P) ที่ได้อยู่ระหว่าง 0.31-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (B) ที่ได้อยู่ระหว่าง 0.20-0.80 คัดเลือกไว้ 30 ข้อ

4) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เข้าเกณฑ์มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 216) ปรากฏว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมทุกหน่วยการเรียนรู้ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.97

5) พิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับจริงของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนจำนวน 30 ข้อ โดยใช้วิธีการสลับข้อและตัวเลือก เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยเตรียมจัดสภาพห้องเรียนและนักเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ก่อนทำการทดลอง ได้ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre - test) กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน
3. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
4. เมื่อสิ้นสุดการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ทำการทดสอบหลังเรียน (Post – test) ด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (แบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน จะเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันสลับข้อและตัวเลือก)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน โดยใช้สถิติทดสอบ t-test (Dependent Samples Test)

4. การหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สถิติ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) ค่าอำนาจจำแนก (B) และค่าความเชื่อมั่น (r_{tt})

5. วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สูตร E_1/E_2

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่าการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 82.04/86.83 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ดังแสดงในตารางที่ 1

4.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 2

4.3 ผลการหาค่าดัชนีประสิทธิผลของ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลของ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ มีค่าเท่ากับ 0.6948 ซึ่งมีความหมายว่านักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นร้อยละ 69.48 บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ กลุ่มสาระการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	E_1/E_2
ผลการปฏิบัติกิจกรรม(E_1)	70	57.43	0.88	82.04	82.04/86.83
ผลการทดสอบหลังเรียน(E_2)	30	26.05	1.12	86.83	

จากตารางที่ 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ คะแนนระหว่างเรียน (E_1) ได้คะแนนเฉลี่ย 57.43 คะแนน (S.D. = 0.88) คิดเป็นร้อยละ 82.04 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (E_2) ได้คะแนนเฉลี่ย 26.05

คะแนน (S.D. = 1.12) คิดเป็นร้อยละ 86.83 แสดงให้เห็นว่าการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.04/86.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{x}$	S.D.	t	P
ก่อนทดลอง	21	17.05	1.60	29.17*	.001
หลังทดลอง	21	26.05	1.12		

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 17.05 คะแนน (S.D.=1.60) และมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 26.05 คะแนน (S.D.= 1.12) ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่าง	คะแนนเต็ม	n	ผลรวมคะแนน	E.I.
ก่อนเรียน	30	21	358	0.6948
หลังเรียน	30	21	547	

จากตารางที่ 3 พบว่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ มีค่าเท่ากับ 0.6948 ซึ่งมีความหมายว่านักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นร้อยละ 69.48

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี พบว่า มีประสิทธิภาพ 82.04/86.83 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อธิบายได้ว่าชุดกิจกรรมการ

เรียนรู้ที่สร้างขึ้นส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และกระตุ้นให้เกิดทักษะการปฏิบัติจนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการวิจัยของ ลักษณ์นา บุญตา และคณะ (2563: 189-203) ที่ได้รายงานผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงาน เรื่องการประดิษฐ์ศิลปะหัตถกรรมจากกระดาษสาผักตบชวา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเท่ากับ 82.95/853.74 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมวรรณชนก มณเฑียร และปิยาภรณ์ พิษญาภิรัตน์ (2563: 159-167) ที่ได้รายงานผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด ICANDO เรื่อง การประดิษฐ์เศษวัสดุในท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ว่ามี ประสิทธิภาพเท่ากับ 87.81/84.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 เนื่องจากผู้วิจัยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ใช้ประกอบการสอน โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและครูผู้สอน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ คอยรูนนิชาห์ มะ (2563: 17) ที่ได้รายงานผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการประดิษฐ์สร้างสรรค์งานกระดาษ เรื่อง การประดิษฐ์สร้างสรรค์งานกระดาษ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สรุปผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ ญัฐติรัตน์ (2565: 111-123) ที่ได้รายงานผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.3 การวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ มีค่าเท่ากับ 0.6948 ซึ่งมีความหมายว่านักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นร้อยละ 69.48 อาจกล่าวได้ว่านักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและน่าพอใจ เนื่องจากการสร้างชุดกิจกรรมมีกระบวนการหลายขั้นตอน เมื่อสร้างเสร็จแล้วต้องผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมิน จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม จากนั้นเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีผลต่อค่าดัชนีประสิทธิผล สรุปได้ว่านักเรียนมีพัฒนาการเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารวธา วีระพันธ์ และชญาภา บาลไธสง (2560: 52-63) ที่ได้รายงานผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเท่ากับ 0.7099 ซึ่งหมายความว่านักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีการพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 70.99

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการงานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. ก่อนจะนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ไปใช้ในการเรียนการสอน ครูควรศึกษาวิธีการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้าใจ ถึงลำดับขั้นตอนการสอนชัดเจนก่อน เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น
2. ครูควรอธิบายชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนด้วยชุดกิจกรรมให้นักเรียนทราบล่วงหน้าก่อนเพื่อเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมชั่วโมงแรก และเน้นให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของการช่วยเหลือกันในระบบกลุ่ม ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม
3. ครูควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน และควรเตรียมอุปกรณ์สำรองไว้เมื่อวัสดุอุปกรณ์เกิดการชำรุดเสียหาย
4. การแบ่งกลุ่มในการปฏิบัติกิจกรรม ครูควรจัดนักเรียนแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ โดยคณะพิเศษ คณะเด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน และควรมีการจัดกลุ่มไว้ก่อนล่วงหน้าก่อนที่จะทำการเรียนการสอนเพื่อไม่เสียเวลาในการแบ่งกลุ่ม และอธิบายบทบาทให้นักเรียนทราบในการปฏิบัติงานกลุ่มและขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมครูผู้สอนควรดูแลช่วยเหลือ แนะนำนักเรียนเมื่อเกิดปัญหา คอยกระตุ้นให้กำลังใจ ควบคุมเรื่องเวลาและพฤติกรรมของนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาค้างต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาผลการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ในรายวิชาอื่นและในระดับชั้นอื่นด้วยเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนต่อไป

7-+ ของโรงเรียนรัตนบุรี ได้อย่างเหมาะสม

2. ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตรงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและเหมาะสมกับสถานศึกษาที่ได้สอนและทำงานวิจัย

3. ทำให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนทั้งนี้เพราะได้มีการฝึกให้นักเรียนได้ฝึกทักษะตามชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่พัฒนาขึ้น อันประกอบด้วย ข้อสอบก่อนเรียน ใบความรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะและข้อสอบหลังเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คอยรุณนิชา อ. มะ. (2563). **รายงานการพัฒนาชุดกิจกรรมการประดิษฐ์สร้างสรรค์งานกระดาษเรื่อง การประดิษฐ์สร้างสรรค์งาน กระดาษ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**. เข้าถึงได้จาก <http://www.pattani1.go.th/> (สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2565).
- ดาวธนา วีระพันธ์ และชญาภา บาลโธสง. (2560). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 11(3), 52-63.
- โรงเรียนรัตนบุรี. (2564). **รายงานประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: Sar)**.
- ลักษณา บุญตา, สุพัฒน์ เศรษฐคุณกุล และสายฝน เสกขุนทด. (2563). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเรื่องการประดิษฐ์ศิลปหัตถกรรมจากกระดาษสา ผักตบชวา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี**, 10(2), 189-203.
- สมพร ประมวลศิลป์ชัย. (2542). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและค่านิยมต่อภูมิปัญญาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ชุดการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยกับการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณินพนธ์ กศ.บ. (การมัธยมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**.
- สมวรรณชนก มณเฑียร และปิยาภรณ์ พิษญาภิรัตน์. (2563). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด ICANDO เรื่อง การประดิษฐ์เศษวัสดุในท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารบัณฑิตวิทยาลัยพิษณุพนธ์**, 15(2), 159-167.

สุดารัตน์ ณัฐติรัตน์. (2565). การพัฒนาชุดกิจกรรมการสร้างสร้งงานประดิษฐ์ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น, 9(3), 111-123.

การเปรียบเทียบผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ
และการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อสมรรถนะทาง
วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

A Comparison of The Learning Results Through the Design
Thinking Process and Inquiry-Based learning (5E) to Scientific
Competencies of Grade 8 Students

สุภาพร บุตรสัย, พนิดา ศกุนตนา, วิไลลักษณ์ ลังกา

Supaporn Butsai, Panida Sakuntanak, Wilailak Langka

การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัด ประเมิน และวิจัยการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Master of Education, Educational Measurement, Evaluation, and Research,

Faculty of Education, Srinakharinwirot University

E-mail: supaporn.supa@g.swu.ac.th, panidam@g.swu.ac.th, wilailakl@swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบก่อนเรียนและหลังเรียน 2) เปรียบเทียบสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 70 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ จำนวน 35 คน และกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (two-stage random sampling) ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง แบบ Randomized control Group Pretest-Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ จำนวน 4 แผน และแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จำนวน 4 แผน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความเบ้ (SK) และความโด่ง (Ku) สถิติ Hotelling T^2 และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามแบบทางเดียว (One-way MANOVA)

ได้รับบทความ: 8 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 16 มิถุนายน 2566

Received: June 8, 2023; Revised: June 16, 2023; Accepted: June 16, 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ทั้งในภาพรวม และจำแนกตามสมรรถนะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ทั้งภาพรวมและจำแนกตามสมรรถนะหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กระบวนการคิดเชิงออกแบบ, การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E), สมรรถนะทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The purpose of this research were: 1) to compare the scientific competencies of students who were taught by a design thinking approach before and after learning. 2) to compare the students' scientific competencies between the groups that performed the design thinking approach and those that performed the inquiry-based learning (5E). The samples of this research were grade 8 students at Surathampitak School, under the Office of Secondary Educational Service Area, Nakhon Ratchasima, semester 2, the academic year 2022; there are a total of 70 students divided into learning management through the design thinking of 35 students and inquiry-based learning (5E) 35 students. This study employed a two-stage random sampling. This research took four weeks to collect the data. The data was collected using a randomized control group pretest-posttest design and research tools consisting of a scientific competencies test, 4 Design thinking lesson plans, and 4 inquiry-based learning (5E) lesson plans. Analyzed by descriptive statistics, Mean (M), standard deviation (SD), skewness (Sk) and kurtosis (Ku), Hotelling's T^2 , and MANOVA.

The research result found that:

1. The students who were managed by the design thinking process had overall scientific competence. and classified by performance after learning was higher than before learning at statistical significance at the .05 level.

2. The students who received the design thinking learning management process had higher overall and classified scientific competencies after taking the approach than students who acted inquiry-based learning (5E) with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Design Thinking, Inquiry-based Learning Management (5E), Scientific Competencies

1. บทนำ

การจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (scientific literacy) ซึ่งโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) เป็นโครงการที่องค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Cooperation and Development: OECD) ประเทศไทยเข้าร่วมโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติมาตั้งแต่ ค.ศ. 2000 แต่การประเมินทุกครั้งที่ผ่านมาให้ข้อมูลว่า นักเรียนไทยยังคงทำคะแนนได้ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนจากประเทศอื่น ๆ จากผลการสอบด้วยข้อสอบที่เน้นเฉพาะความรู้ตามสาระวิชาวิทยาศาสตร์ ดังนั้นประเทศไทยจึงเป็นประเทศหนึ่งที่กำหนดให้การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่มีเป้าหมายคือความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และการเพิ่มจำนวนผู้ที่เรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์เป็นเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 4) การส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หรือการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ จากรายงานวิจัยของ Research in Education and Design Lab พบว่าการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design thinking) เป็นกระบวนการในการพัฒนานวัตกรรม โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นจุดศูนย์กลาง (Human Centered) ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำไปใช้ในองค์กรระดับโลกในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ นำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาบูรณาการเข้าไปในเนื้อหาทางวิชาการและเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสามารถบูรณาการกับสหวิทยาการได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบยังเป็นประโยชน์ สำหรับการเรียนรู้ที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายและช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายของผู้เรียน เป็นการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาทั้งทักษะการคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี ร่วมกับการพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของคนในศตวรรษที่ 21 (มานิตย์ อาษานอก, 2561: 12) โดยสอนให้เด็กเรียนรู้ที่จะนำความรู้และความสามารถที่ตนเองมีอยู่ ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้เหมาะสมกับสถานการณ์และหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย ถึงแม้การเรียน

จะให้ห้องความรู้และทำให้เด็กเกิดความเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ อยู่แล้ว แต่ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น บางครั้งองค์ความรู้เดิมอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้นให้จบได้ ดังนั้นเด็กจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและสร้างสรรค์องค์ความรู้ของตนเองขึ้นมา

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้และทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง ระดมสมองหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างหลากหลายผ่านการลงมือสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์หรือชิ้นงานที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาที่ทำหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความทักษะด้านความร่วมมือ การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมมีกระบวนการคิด ทบทวนความรู้เดิมเพื่อปรับปรุง และสร้างความคิดที่หลากหลาย มีการทดลอง การประเมินผลการเรียนรู้ของวิธีการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง (ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา และชูจิต ตรีรัตนพพันธ์, 2560: 17) และเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานทั่วโลกที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤต ซึ่งหมายถึงความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรอบตัวโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของอากาศ ภูมิอากาศ ดิน อาหาร พลังงาน และระบบนิเวศ ได้ถูกยกมาเป็นประเด็นสำคัญในระดับโลก ระดับชาติ ระดับชุมชน ถึงหลักสูตรในสถานศึกษาเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ในการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การทำความเข้าใจผู้เรียนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก และการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจนเกิดองค์ความรู้ (Constructivism) จากกระบวนการสืบค้น สำรวจ จนทำให้ความรู้ที่ได้รับรู้นั้นมีความหมายและฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องสร้างความสนใจของผู้เรียน มีการสำรวจค้นคว้า อธิบาย ขยายความรู้เพิ่มเติม และประเมินผลผู้เรียนจากสภาพจริง โดยบทบาทของครูในการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้จึงต้องมีการสร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบและการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่มีต่อสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวคิด พัฒนาการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะการเชื่อมโยงความรู้ พัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ก่อนเรียนและหลังเรียน

2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน สุธรรมพิทักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 525 คน ซึ่งจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถของนักเรียน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 70 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power version 3.1.9.7 เพื่อหาจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ผู้วิจัยกำหนดค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยของ จันทรแสง ประเสริฐศรี (2561: 117) ได้ค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.95 กำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05 และระดับอำนาจการทดสอบที่ 0.95 ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 62 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดตัวอย่างอีกจำนวน 8 คน เพื่อเป็นการป้องกันอัตราการขาดหายของตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 70 คน

ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling)

ขั้นที่ 1 การสุ่มห้องเรียนที่มีนักเรียนคละความสามารถ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) จากทั้งหมด 15 ห้อง สุ่มมา 2 ห้องเรียน

ขั้นที่ 2 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม 2 ห้องเรียนในขั้นที่ 1 เข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (random assignment)

ขั้นที่ 3 สุ่มรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนทั้ง 2 ห้อง (random treatment) โดย 1) กลุ่มทดลองโดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 2) กลุ่มควบคุม โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

การวิจัยนี้ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental design) ซึ่งดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัยแบบ Randomized control Group Pretest-Posttest Design โดยมีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

การสุ่ม	กลุ่มตัวอย่าง	การวัดก่อน	การจัดการ เรียนรู้	การวัดหลัง
R	E	Obs ₁	Tx	Obs ₂
R	C	Obs ₃	-	Obs ₄

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท ได้แก่

- 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 แผน แบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) พบว่ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 4.76 – 4.90 อยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 แผน พบว่ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 4.61 – 4.75 อยู่ในระดับมากที่สุด
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ สร้างแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ ตามสถานการณ์ที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้คำถามในแต่ละสถานการณ์ มีรูปแบบการตอบ 3 รูปแบบได้แก่ ข้อสอบแบบเลือกตอบ 1 คำตอบ เลือกตอบเชิงซ้อน และแบบเขียนตอบ การวิเคราะห์ได้ข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) .20 - .67 และค่าความยากง่าย (p) ตั้งแต่ .23 - .73 นำแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ที่คัดเลือกไว้จำนวน 15 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ .871

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ทั้งนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) โดยใช้แบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ เป็นเวลา 1 คาบ คาบละ 50 นาที แล้วนำผลการทดสอบมาตรวจให้คะแนน

2. ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยดำเนินการสอนเอง โดยใช้เนื้อหาเดียวกันทั้งนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และใช้ระยะเวลาในการทดลองเท่ากันซึ่งใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 8 คาบ คาบละ 50 นาที กลุ่มทดลองได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และกลุ่มควบคุมได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

3. เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนด ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ชุดเดิมเป็นเวลา 1 คาบ คาบละ 50 นาที

4. ทำการตรวจให้คะแนนการทำแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความเบ้ (Sk) และความโด่ง (Ku) ของคะแนนสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

2. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ โดยใช้สถิติ Hotelling T^2

3. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม (One-way MANOVA)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ โดยใช้สถิติ Hotelling T^2 พบว่าเวกเตอร์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามทั้งสามตัวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Wilks' Lambda = .090, $F=166.725$, $df=33$, $p=.000$) จึงสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามรายตัว (ANOVA) ได้โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Hotelling's $T^2 = 47.720$, $df = 33$) รายละเอียดดัง ตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามของคะแนนสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์รายด้านของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ Hotelling's T^2

Effect	Multivariate test	Value	F	Hypothesis df	Error df	p
ก่อนเรียนและหลังเรียน	Pillai's Trace	.910	166.725*	2.000	33.000	.000
	Wilks' Lambda	.090	166.725*	2.000	33.000	.000
	Hotelling's Trace	10.105	166.725*	2.000	33.000	.000
	Roy's Largest Root	10.105	166.725*	2.000	33.000	.000

Hotelling's $T^2 = 47.721$, $df = 33$

หมายเหตุ * $p < .05$

4.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ หลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม (One-way MANOVA) พบว่าเวกเตอร์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม ทั้งสามตัวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 (Wilks' Lambda=.048, $F=440.005$, $df=3,66$, $p=.000$) จึงสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามรายตัว (ANOVA) ได้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีคะแนนการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ คะแนนการออกแบบและประเมินกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และคะแนนการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์รายด้านของนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถิติ MANOVA

Effect	Multivariate test	value	F	Hypothesis df	Error df	p
กลุ่ม	Pillai's Trace	.952	440.005*	3.000	66.000	.000
ทดลอง	Wilks' Lambda	.048	440.005*	3.000	66.000	.000
และกลุ่ม	Hotelling's Trace	20.000	440.005*	3.000	66.000	.000
ควบคุม	Roy's Largest Root	20.000	440.005*	3.000	66.000	.000
Test of Between-Subject Effect						
Source	Dependent Variables	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Correct Model	การอธิบายปรากฏการณ์ฯ	1.429	1	1.429	1.090	.300
	การออกแบบและประเมินฯ	1.563	1	1.563	.000	1.000
	การแปลความหมายข้อมูลฯ	44.800	1	44.800	22.288	.000

Intercept	การอธิบาย ปรากฏการณ์ฯ	1651.429	1	1651.429	1259.744	.000
	การออกแบบและ ประเมินฯ	606.229	1	606.229	397.253	.000
	การแปล ความหมายข้อมูลฯ	864.514	1	864.514	430.089	.000
Group	การอธิบาย ปรากฏการณ์ฯ	1.429	1	1.429	1.090	.300
	การออกแบบและ ประเมินฯ	.000	1	.000	.000	1.000
	การแปล ความหมายข้อมูลฯ	44.800	1	44.800	22.288	.000
Error	การอธิบาย ปรากฏการณ์ฯ	89.143	68	1.311		
	การออกแบบและ ประเมินฯ	103.771	68	1.526		
	การแปล ความหมายข้อมูลฯ	136.686	68	2.010		
Total	การอธิบาย ปรากฏการณ์ฯ	1742.000	70			
	การออกแบบและ ประเมินฯ	710.000	70			
	การแปล ความหมายข้อมูลฯ	1046.000	70			

หมายเหตุ * $p < .05$ การแปลความหมายข้อมูลฯ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ สามารถพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ก่อนเรียนและหลังเรียน

พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีคะแนนสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ในภาพรวมและจำแนกตามสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ในทุกด้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การทำความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง นำความคิดสร้างสรรค์และมุมมองที่หลากหลายมาร่วมกันวิเคราะห์สร้างไอเดียหาแนวทางการแก้ไข และนำแนวทางต่าง ๆ มาทดสอบและพัฒนา เพื่อให้ได้แนวทางหรือนวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ มี 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึก (Empathize) ให้ทำความเข้าใจ เข้าใจในปัญหา โดยการจัดการเรียนรู้นักเรียนสามารถสังเกตสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลโดยสามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ 2) ขั้นการกำหนดปัญหา (Define Problems) เป็นการกำหนดปัญหาที่เกิดขึ้น จากการร่วมกันสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาภายในกลุ่มจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ฝึกการออกแบบวิธีการสำรวจตรวจสอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และประเมินวิธีการสำรวจตรวจสอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์ 3) ขั้นการสร้างความคิด (Ideate) มุ่งเน้นไปที่การค้นหาไอเดียสร้างสรรค์ที่จะสามารถตอบโจทย์ปัญหา ผ่านการระดมสมองในทีม (Group Brainstorm) แลกเปลี่ยนความคิด และได้แสดงความสามารถในวิเคราะห์ ตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล 4) ขั้นการสร้างต้นแบบ (Prototype) เป็นการทดสอบสมมติฐานที่ว่าไอเดียที่ได้คิดค้นขึ้นนั้นจะสามารถตอบโจทย์ปัญหาได้จริงหรือไม่ แล้วทำการทดสอบซ้ำเพื่อให้มั่นใจได้ว่าผลงานที่คิดขึ้นจะสามารถตอบโจทย์ปัญหาได้อย่างถูกต้องครบถ้วน 5) ขั้นการทดสอบ (Test) กระทำซ้ำเกี่ยวกับการทดสอบ ประเมินผลการทดลอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาและสามารถตอบโจทย์ปัญหาได้อย่างดีที่สุด นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้สู่ชีวิตจริงโดยการนำแนวคิดองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ และได้ฝึกทักษะกระบวนการที่ได้มาซึ่งองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ส่งผลต่อสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในทุกด้าน เพราะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ฝึกกระบวนการคิดที่ใช้การทำความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง โดยเอาผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง และนำเอาความคิดสร้างสรรค์และมุมมองที่หลากหลายมาสร้างไอเดีย หาแนวทางการแก้ไข และนำเอาแนวทางต่าง ๆ มาทดสอบและพัฒนา เพื่อให้ได้แนวทางหรือนวัตกรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมานิตย์ อาษานอก (2561: 10) ได้กล่าวว่า การนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาบูรณาการเข้าไปในเนื้อหาทางวิชาการและเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถบูรณาการกับ สหวิทยาการได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบยังเป็นประโยชน์ สำหรับการเรียนรู้ที่สามารถสร้าง

ประสบการณ์ที่หลากหลายและช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายของผู้เรียน เป็นการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิกานต์ กลิ่นอาจ (2562: 97) ได้ศึกษาการวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เรื่อง เคมีไฟฟ้า ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เรื่อง เคมีไฟฟ้า ที่มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 2 นิยามปัญหา ขั้นที่ 3 สร้างความคิด ขั้นที่ 4 สร้างต้นแบบ ขั้นที่ 5 ทดสอบ มีประเด็นที่ควรเน้น ได้แก่ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางเคมีไฟฟ้าในการออกแบบชิ้นงานและแก้ปัญหาการเลือกใช้อุปกรณ์การออกแบบในชีวิตจริงและการออกแบบชิ้นงานที่ตอบสนองความต้องการในเชิงลึกของบุคคล และ 2) การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบสามารถพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียน โดยนักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่สูงขึ้นจากวงจรปฏิบัติการที่ 1 วงจรปฏิบัติการที่ 2 และวงจรปฏิบัติการที่ 3 ตามลำดับ

5.2 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบและกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) พบว่า นักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ มีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนในภาพรวมและจำแนกตามสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ในทุกด้านสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนได้มีการเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง มีการสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างลึกซึ้งนำไปสู่การสร้างสรรค์วางแผนการออกแบบ สามารถวิเคราะห์ปัญหาในการอธิบายและประเมินคุณค่าของการสำรวจตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ และนำเสนอแนวทางในการตอบคำถามอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ จัดทำต้นแบบ (Prototype) เพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง นำผลที่ได้รับไปปรับใช้จนเกิดความสมบูรณ์แบบ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อนำไปสู่การคิดเชิงออกแบบที่มีประสิทธิภาพสูงสุด วิเคราะห์และประเมินข้อมูล คำกล่าวอ้าง และข้อโต้แย้งที่หลากหลายรูปแบบ และลงข้อสรุปทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ครูผู้สอนต้องมีประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ต้องการแก้ไขอย่างชัดเจน สถานการณ์ที่กำลังเป็นที่น่าสนใจในปัจจุบัน และนักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อหรือสามารถเข้าร่วมกิจกรรมนั้นได้ เพื่อให้

นักเรียนได้ใช้ศักยภาพในการเรียนรู้มากที่สุด เช่น ได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วางแผนการทำงาน เป็นต้น

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ผู้สอนควรปล่อยให้ผู้เรียนได้คิดออกแบบด้วยตนเองและทำงานตามกระบวนการที่ตั้งไว้ตามแผนการเรียนรู้ ผู้สอนไม่ควรชี้นำแก้ไข สไตล์ (Style) ผลงานออกแบบ ควรให้ข้อเสนออย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสรุปสร้างความรู้ด้วยตนเองตามขั้นตอนที่เรียนมา เพื่อนำไปออกแบบผลงานสร้างสรรค์ได้อย่างมีคุณภาพ

3. ครูผู้สอนต้องจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมสำหรับการแนะนำนักเรียนในการศึกษาค้นคว้า ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ เช่น การไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ไปศึกษาดูงานจากสถานที่จริงที่ไม่ไกลจากโรงเรียนหรือชุมชน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน

4. การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ สามารถพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ได้ทุกด้าน ครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งพบว่านักเรียนมีสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ด้านการแปลความหมายข้อมูลและการใช้ประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ ดังนั้นควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะด้านนี้

2. การศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาเปรียบเทียบการสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เท่านั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพื่อติดตามผลหลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เสร็จสิ้นไปแล้วช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อศึกษาความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์แสง ประเสริฐศรี. (2561). การพัฒนาการรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคม. **ปริญญานิพนธ์ (การวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนิกานต์ กลิ่นอาจ. (2563). วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เรื่องเคมีไฟฟ้า. **ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา)**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา และชูจิต ตีร์รัตนพันธ์. (2560). **DESIGN THINKING: LEARNING BY DOING** การคิดเชิงออกแบบ: เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ. ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC): กรุงเทพมหานคร.
- มานิตย์ อาษานอก. (2561). การบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้. **วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 1(1), 6-12.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

**แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3**
**The Guidelines for The Development of Creative Leadership of
School Administrators Under Surin Primary
Educational Service Area Office 3**

กมลวรรณ เมียะแก้ว, ธัญเทพ สิทธิเสื่อ, ประภาพร บุญปลอด
Kamonwan Myakaew, Thanyatpeth Sitthisuea, Prapaporn Boonplod
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Department of Educational Administration, Faculty of Education,
Surindra Rajabhat University
E-Mail: Pagamonwan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 และ 3) ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 และระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูจำนวน 292 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ มีค่า 0.9394 แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

ได้รับบทความ: 12 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 25 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2566

Received: May 12, 2023; Revised: May 25, 2023; Accepted: May 26, 2023

คือ 1) ด้านการมีความไว้วางใจ 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 3) ด้านการมีความยืดหยุ่น 4) ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจและ 5) ด้านการมีจินตนาการ

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมและรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยรายข้อน้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวมในแต่ละองค์ประกอบจากระยะที่ 1 มากำหนดเป็นประเด็นคำถามในการยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก พิจารณาตามรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีความยืดหยุ่น ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการมีความไว้วางใจ และด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ตามลำดับจำนวน 18 แนวทาง

3. การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ปรากฏว่ามีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the current conditions of creative leadership of school administrators. 2) to study the development approaches of creative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3 and 3) to evaluate the development approaches of creative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3. Research methods was divided into 3 phases. Phase 1 is to study the current conditions of creative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3. Phase 2 is to study the development approaches of creative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3 and Phase 3 is to evaluate the development approaches of creative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 292 school administrators and teachers obtained by stratified random sampling. The tools is a questionnaire with a confidence value of 0.9394, used for data collection were questionnaires, interview forms and assessment forms. Statistics used were Percentage, Mean and Standard deviation.

The research result found that:

1. The current state of creative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3, found that an overall was at a high level ($\bar{X} = 4.21$) when considering the Mean side by side, it was found that were at the high level in all 5 aspects, ranked from descending to the following: 1) Trust 2) Vision 3) flexibility 4) problem solving and decision making and 5) imagination

2. Guidelines for the creative leadership development of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3, overall and each aspect with individual Mean less than the total Mean in each component from Phase 1 were used as questions in drafting the approaches for the creative leadership development of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3, using an in-depth interview process considered by aspect, including flexibility, vision, imagination, trust and problem-solving and decision-making, respectively, totaling 18 approaches.

3. An evaluation of creative leadership development guidelines of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3 by 17 experts, it was found that the overall suitability was at the highest level, The overall probability was at the highest level and the overall usefulness was at the highest level.

Keywords: The Guidelines for the Development, Creative Leadership

1. บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาการปฏิรูปการศึกษา การกำหนดนโยบายสำคัญหลายประการที่ขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างโอกาสและพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ซึ่งมีประชากรวัยเรียนมากที่สุดที่ต้องเร่งพัฒนาให้ได้ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 และมีสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วประเทศภายใต้การกำกับดูแลของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละแห่ง สถานศึกษาก็มีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาให้ตอบสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการประสบผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ ตามพันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน การจัดการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จเพราะนอกจากจะปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของสถานศึกษาแล้วยังเป็นจุดเชื่อมของนโยบายกับการ

ปฏิบัติที่ใกล้ชิดกับครู และผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งผู้บริหารนอกจากจะต้องมีคุณลักษณะที่ดีที่มีความคิดริเริ่มมีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำครูเป็นผู้ชี้แนะแนะนำเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นผู้นำเชื่อถือ ให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนให้มาร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา อีกทั้งยังเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของบุคลากรภายในโรงเรียน กำกับดูแลการจัดการศึกษา สนับสนุนผู้ปกครองหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้เขามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนนอกจากนี้ความเป็นผู้นำย่อมเกิดขึ้น แม้ว่าผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหารแต่ผู้บริหารก็ควรจะเป็นผู้นำ

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการจูงใจประสานงานและนำบุคคลอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ อย่างท้าทาย การแสดงออกของผู้นำที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากรในด้านความสามารถ ในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และกระตุ้นให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งการแสดงออกถึงการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา มีทัศนคติในเชิงบวกต่อโลกต่อชีวิตเชื่อมั่นในคุณค่าศักยภาพของตนเองและผู้อื่นที่พร้อมจะก้าวข้ามอุปสรรคไปด้วยกัน มีการแสดงถึงความยืดหยุ่นทางความคิดและการกระทำ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความสมดุลในชีวิตที่รู้จักพัฒนาตนเองเสมอ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และจิตวิญญาณ สามารถผลักดันให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติหน้าที่ให้ บรรลุเป้าหมาย แนะนำกระบวนการใหม่ ๆ มาใช้ภายในองค์กรเพื่อที่จะทำให้ครูสามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิดกล้าตัดสินใจมีความคิดสร้างสรรค์มองถึงความเป็นปัจเจกบุคคลหาแนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบกับการสื่อสารภายในองค์กรหลากหลายทันต่อเหตุการณ์มีความสามารถในการปรับตัวมีความง่ายคล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและให้เกิดประสิทธิผลแก่สถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ให้ความสำคัญในการพัฒนาและการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ “งานได้ผล คนสำราญ องค์กรสำเร็จ” คือ ภาพแห่งความสำเร็จที่คาดหวังว่าทุกภาคส่วนผู้บริหารการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาครูและบุคลากรทางการศึกษาจะได้ร่วมด้วยช่วยกันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารในสถานศึกษาและเป็นผู้กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ กำหนดจุดหมาย วางแผน กำหนดเป้าหมาย ตลอดจนวิธีดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อให้การบริหารโรงเรียนบรรลุเป้าหมายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายรัฐที่กำหนดไว้ และจะต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาให้สูงขึ้น ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ควรมีจินตนาการมีความยืดหยุ่น มีการแก้ปัญหาและสร้างความไว้วางใจ ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดียอมนำพาไปสู่การบริหารสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมาย ภาวะผู้นำที่สร้างสรรค์หลากหลายเหล่านี้ จะเป็นกลไกสำคัญยิ่งและมีอิทธิพล

สูงต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา คุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้นำเสมอ

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ลักษณะที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ ซึ่งจะต้องใช้รูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมและมีสมรรถนะในการบริหารงานและปัจจัยแห่งการจูงใจต่าง ๆ เพื่อให้ครูเกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้บริหารและต่อองค์กร ทำให้ปฏิบัติหน้าที่เต็มศักยภาพส่งผลให้ระบบการทำงานมีการเชื่อมโยงกันการทำงานจะไม่ติดขัด และเกิดประสิทธิภาพดังผลปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ย่อมแสดงให้เห็นถึงผลของการปฏิบัติหน้าที่ของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่ยังไม่สามารถจูงใจให้ข้าราชการครูร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น สิ่งที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของครูสมบูรณ์และสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์การศึกษาได้ในที่สุดก็คือ ภาวะผู้นำ (Leadership) ของผู้บริหารสถานศึกษา คำว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสถานศึกษาทุกระดับ เพราะภาวะผู้นำก่อให้เกิดผลที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะในภาวะวิกฤติของการศึกษาไทยที่ต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วนต้องการภาวะผู้นำที่เข้มแข็งมีความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาและสร้างความมั่นใจที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร และทำให้การศึกษาของไทยก้าวหน้าไปในทางที่ดีขึ้น (นิรุฒ มีพันธ์, 2559: 3)

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและมีความคาดหวังที่จะเห็นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการบริหาร ต้องมีวิธีการปรับเปลี่ยนการบริหารโดยใช้แนวคิดวิธีการการจูงใจกลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาประสิทธิผลของโรงเรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันของ คณะกรรมการสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์นี้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการบริหารได้เป็นอย่างดีเพื่อเป้าหมายสูงสุด คือคุณภาพทางการจัดการศึกษาจึงได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 แบ่งเป็น 4 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 5 คน

ขั้นที่ 3 สังเคราะห์องค์ประกอบและประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

1) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 292 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 5 ด้าน (1) ด้านการมีความยืดหยุ่น (2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ (3) ด้านการมีจินตนาการ (4) ด้านการมีความไว้วางใจ (5) ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ รวม 45 ข้อ

3) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการยกร่าง

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 นำข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมในแต่ละด้าน เพื่อยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ขั้นที่ 3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 5 คน

3. ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ขั้นที่ 1 ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ดำเนินการประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิมีความสามารถด้านการบริหารและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 พบว่า

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการมีความยืดหยุ่น 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 3) ด้านการมีจินตนาการ 4) ด้านการมีความไว้วางใจ และ 5) ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

2. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน โดยอ้างอิงจากผลการศึกษาผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้องค์ประกอบทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการมีความยืดหยุ่น 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 3) ด้านการมีจินตนาการ 4) ด้านการมีความไว้วางใจ และ 5) ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

3) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

4.2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. ผลสรุปการวิเคราะห์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการยกย่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยนำข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมในแต่ละด้านนำมาเป็นประเด็นในการยกย่อง

2. ผลการยกย่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้วิจัยได้ 16 ประเด็น

3. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน พิจารณาให้ ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยอ้างอิงจากผลการยกย่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้วิจัยได้ 16 ประเด็น ในองค์ประกอบจำนวนทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบหลักและ 18 แนวทางย่อย

ด้านที่ 1 ด้านการมีความยืดหยุ่น มี 3 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้ครูรู้จักปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทในองค์กร เพื่อเป็นแนวทางให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบูรณาการวิธีการทำงานได้อย่างหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบการทำงานเดิม

ด้านที่ 2 ด้านการมีวิสัยทัศน์ มี 4 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาแนวทางในการดำเนินงานจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้บริหารที่มีประสบการณ์การทำงานที่ประสบความสำเร็จเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการฝึกวางแผน เตรียมความพร้อมเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษา (4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่ได้วางแผนไว้เพื่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

ด้านที่ 3 ด้านการมีจินตนาการ มี 3 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการทำงาน มีการประเมินสถานการณ์และแนวโน้มความเป็นไปได้ในการบริหารงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกระตุ้นความคิดของครูให้เกิดจินตนาการมองเห็นประโยชน์ของโอกาสที่เกิดขึ้น นำไปสู่ความสำเร็จ ในอนาคต 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายงานที่ท้าทายและให้ความเป็นอิสระในความคิดของครูเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายร่วมกัน

ด้านที่ 4 ด้านการมีความไว้วางใจ มี 3 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเชื่อถือไว้วางใจให้กับบุคลากร ด้วยการบริหารตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความเมตตาและความยุติธรรม 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติงานเป็นแบบอย่างที่ดีมีความน่าเชื่อถือและสร้างความไว้วางใจให้กับบุคลากร 3) ผู้บริหารสถานศึกษา

ควรมีการปรับปรุงพัฒนาตนเองสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 5 ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ มี 5 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะกระบวนการคิดและการตัดสินใจที่รอบคอบบนพื้นฐานเหตุและผล สามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องรวดเร็ว 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูล ให้มองเห็นความเชื่อมโยงและเรียงลำดับความสัมพันธ์หรือ ความเกี่ยวข้องกันของปัญหา 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในกระบวนการแก้ไขปัญหา 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์ทำความเข้าใจปัญหา กำหนดประเด็นปัญหาให้ชัดเจน เพื่อหาวิธีการแก้ไขและตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ประสบการณ์เดิมมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ

4.3 ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ผลการประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จากผู้เชี่ยวชาญมีความสามารถด้านการบริหารเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับภาวะผู้นำ จำนวน 17 คน

ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ในด้านความเหมาะสม โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลเพื่อเป็นการขยายผลการวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการมีความยืดหยุ่น ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการมีความ

ไว้วางใจและด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาบริหารโดยยึดหลักความสุจริต มีวินัย ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทน มุ่งมั่น ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ เป็นแบบอย่าง ปรับตัวได้ตามสถานการณ์พร้อมที่จะเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ปรับเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นมาพัฒนาองค์กรอาศัยความรู้ประสบการณ์เพื่อแก้ปัญหา มีความสามารถคิดวิเคราะห์นับได้ว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์โน้มน้าวให้ผู้ตามมีความเต็มใจและมีความกระตือรือร้นในการร่วมกันปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นผลแห่งความสำเร็จและความมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงแข ขำนอก (2559: 100-102) วิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านการมีความยืดหยุ่น ผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม และมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารในยุคปัจจุบันควรมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

5.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการมีความยืดหยุ่น มีจำนวน 3 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรทักษะการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การส่งเสริมให้ครูรู้จักปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทในองค์กร เพื่อเป็นแนวทางให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรบูรณาการวิธีการทำงานได้อย่างหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบการทำงานเดิม ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังเพื่อนำมาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดการเรียนสอนของ บุคลากรภายในสถานศึกษาและมีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงรับฟังข้อเสนอแนะของบุคลากรในการทำงานเพื่อช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพร ไสยถน (2563: 75) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีพฤติกรรมของความยืดหยุ่นผ่อนปรน สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามความเหมาะสมกับเวลาและสถานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

2. ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีจำนวน 4 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด 2) ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรศึกษาแนวทางในการดำเนินงานจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้บริหารที่มีประสบการณ์การทำงานที่ประสบความสำเร็จเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการฝึกวางแผน เตรียมความพร้อมเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษา และ 4) ผู้บริหารปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่ได้วางแผนไว้เพื่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษา ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจนและสร้างสรรค์ เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีการกำหนดภาพและจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาในอนาคตได้อย่างชัดเจน เพื่อที่จะได้นำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ขวัญฤทัย ภู่อาระ (2562: 81) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ และตระหนักถึงการมีวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารในการมองภาพในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีการกำหนดทิศทางและจุดหมายของสถานศึกษาที่ชัดเจนเพื่อที่จะพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จในอนาคต

3. ด้านการมีจินตนาการ มีจำนวน 3 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนการทำงาน มีการประเมินสถานการณ์และแนวโน้มความเป็นไปได้ในการบริหารงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีการกระตุ้นความคิดของครูให้เกิดจินตนาการมองเห็นประโยชน์ของโอกาสที่เกิดขึ้น นำไปสู่ความสำเร็จ ในอนาคตและ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายงานที่ท้าทายและให้ความเป็นอิสระในความคิดของครูเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายร่วมกันผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยการแสวงหาความรู้รวมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์เป็นแนวคิด และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา ทั้งนี้การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ผู้บริหารต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปต้องมีการพัฒนาตนเองพัฒนาวิชาชีพ โดยการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดทักษะกระบวนการ วิธีการ หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหา มาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ เตือนใจ สุนกุล (2562: 3) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความทุ่มเทให้การทำงานตามเป้าหมายของโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับ มนูญยา ควรำพึง และคณะ (2564: 17-32) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารต้องสร้างกระบวนการคิดใหม่ ๆ ที่มีความหลากหลาย เพื่อนำไปปรับใช้ในการบริหาร เน้นคิดนอกกรอบ โดยมุ่งผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ และต้องมีทักษะ ไหวพริบในการทำงานอย่างมีเหตุและผล

4) ด้านการมีความไว้วางใจ มีจำนวน 3 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเชื่อถือไว้วางใจให้กับบุคลากร ด้วยการบริหารตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความเมตตาและความยุติธรรม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติงานเป็น

แบบอย่างที่ดีมีความน่าเชื่อถือและสร้างความไว้วางใจให้กับบุคลากร และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับปรุงพัฒนาตนเองสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และควรสร้างขวัญกำลังใจด้วยการให้รางวัลและกล่าวชมเชยบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับ Bennis (1976) กล่าวว่าผู้นำจะต้องรู้วิธีการที่จะสร้างและรักษาความเชื่อถือไว้วางใจโดยการแสดงความคิดความสามารถในการทำงาน ปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องกับวิสัยทัศน์อย่างชัดแจ้ง

5. ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจมีจำนวน 5 แนวทาง 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะกระบวนการคิดและการตัดสินใจที่รอบคอบบนพื้นฐานเหตุและผลสามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องรวดเร็ว 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูล ให้มองเห็นความเชื่อมโยงและเรียงลำดับความสัมพันธ์หรือ ความเกี่ยวข้องกันของปัญหา 3) ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในกระบวนการแก้ไขปัญหา 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์ทำความเข้าใจปัญหา กำหนดประเด็นปัญหาให้ชัดเจน เพื่อหาวิธีการแก้ไขและตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ประสบการณ์เดิมมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงแข ข่านอก (2559: 100-102) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6” พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 ด้านการแก้ปัญหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของครูและบุคลากร เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ แก้ปัญหา รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความร่วมมือให้คณะครูร่วมกันแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีทักษะในการแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์ ตามลำดับส่วนข้อที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสามารถนำมาคาดคะเน ปัญหาได้ถูกต้องชัดเจน

5.3 การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ต้องมีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของตนเองโดยการศึกษาแบบอย่างวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบความสำเร็จเก็บข้อมูลที่หลากหลายเพื่อนำมาประยุกต์ได้อย่างเหมาะสม และหาแนวทางในการดำเนินงานให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน พร้อมทั้งจะปรับปรุงพัฒนาตนเองให้สามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ และสามารถนำ

ศักยภาพของตัวเองไปพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ครบทั้งองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีความยืดหยุ่น ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการมีความไว้วางใจ ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจซึ่งสอดคล้องกับ แก้วมณี ปัทมะ (2564: 90) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจากการศึกษาแนวคิดหลักการเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำและการสังเคราะห์ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการมีความยืดหยุ่น ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการมีความไว้วางใจ และด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ กำหนดเป็นสมรรถนะและจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้ผู้บริหารในปัจจุบันได้มีความเข้าใจ และนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อจะได้นวัตกรรมที่เป็นรูปแบบที่จะนำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อให้มีเครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและสถานศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- แก้วมณี ปัทมะ. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ขวัญฤทัย ภู่อาระ. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

- ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**.
บัณฑิตมหาวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- เตือนใจ สุนกุล. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- นิรุธ มีพันธ์. (2559). ตัวแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน
ระดับมัธยมศึกษาในภาคเหนือตอนบน. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**.
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ดวงแข ขำนอก. (2559). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6. **วิทยานิพนธ์
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- มนัญญา ควรรำพึง, เบญจพร ชนะกุล และสุภาพ เต็มรัตน์. (2564). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์
ของผู้บริหารใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษากระบี่. **วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์**, 6(3), 17-32.
- สุภาพร โสภณ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็น
องค์กรสมรรถนะสูงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 21. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Bennis, W. (1976). **The Unconscious Conspiracy: Why Leaders Can't Lead**.
Retrieved from: <https://eric.ed.gov/?id=Ed144241> (Accessed 7 December
2022).

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคดิจิทัล
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์

Development Guidelines for Administration of the School's Support
System in Digital Era of the Opportunity Expanded School Under the
Office of Primary Educational Service Area in Buriram Province

ณภัสกร มณีพุทธรสกุล, วสันต์ชัย กากแก้ว, ธัญเทพ ลิทธิเสื่อ

Napassakorn Maneeputtaworasakul, Vasanchai Kakkeaw, Thanyathap Sittisuea

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surindra Rajabhat University

E-mail: 164054010111@srru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ 2) เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา และ 3) หาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำนวน 318 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบรายคู่โดยใช้วิธีของ Scheffe' และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ในสภาพปัจจุบัน เมื่อพิจารณาภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามขนาดสถานศึกษา เมื่อพิจารณาโดยรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, ยุคดิจิทัล, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study guidelines for the development the current administrative conditions of the student supporting system in digital era of opportunity expansion schools under the Primary Educational Service Are Offices in Buriram province; 2) to compare guidelines for the development the administration of the student supporting system in digital era of opportunity expansion schools classified by school size; and 3) to provide the administrative development guidelines for the student supporting system in digital era of opportunity expansion schools under the Primary Educational Service Are Offices in Buriram province, The sample group consisted of 318 school administrators and teachers who are responsible for the student supporting system, The statistics used for data analysis were: Frequency, percentage, average, standard deviation, F-test, and Scheffe's pair difference test, a content analysis was also applied for data analysis.

The research result found that:

1. According to the current guidelines for the development, administrative conditions of the student supporting system in digital era of opportunity expansion schools under the Primary Educational Service Are Offices in Buriram province, the study showed that the overall current condition is at a high level. When considering each aspect, it was found that the average current condition is at a high level in all aspects.

2. Owing to the comparison guidelines for the development of the administration of the student supporting system in digital era of opportunity expansion schools classified by school size, the study showed that, in general, there are statistically significant differences at .05 level among schools with different size according to a pair comparison using Scheffe's method.

3. The administrative development guidelines for the student supporting system in digital era of opportunity expansion schools. Finally, the study revealed that the suitability, feasibility, and profitability at the highest level in all aspects.

Keywords: Developmental guidelines, Student Care and Support System, Digital Era, Schools Expanding Educational Opportunities

1. บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนผลักดันให้ผู้เรียนมีการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นส่งผลให้มีการนำมาใช้ในวงการศึกษาอย่างกว้างขวาง เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการศึกษาทั้งตัวสื่อกลางในการเรียนรู้ ในการเข้าถึงองค์ความรู้สู่การจัดการศึกษายุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ในด้านการศึกษาถูกนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน โดยการนำสื่อดิจิทัลรูปแบบต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน รวมถึงการบริหารการศึกษาดิจิทัลเทคโนโลยีมีผลกระทบต่อการบริหารงานของสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การบริหารกิจการนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษา เพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT มาใช้การเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ เพื่อการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ประโยชน์และความสำคัญของเทคโนโลยีบริหารการศึกษา การใช้เทคโนโลยีบริหารการศึกษาของผู้บริหารศึกษาระดับต่าง ๆ นั้น โดยทั่วไปก็เพื่อให้งานต่าง ๆ ที่ต้องรับผิดชอบสำเร็จลุล่วงด้วยดี (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559: 1)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ทันเวลาถูกวิธีเสริมสร้างทักษะชีวิต ให้คำปรึกษาอย่างทั่วถึง ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือและสงเคราะห์นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่ประสบปัญหาหรือครอบครัวที่ด้อยโอกาสโดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม พัฒนา

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหากับนักเรียนในวัยเรียนในด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจหรือภาวะทางสังคม รวมถึงเป็นการพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมและแก้ปัญหาพฤติกรรมของครูและบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน เร่งแก้ปัญหายาเสพติดและเพศศึกษาในโรงเรียนเป็นระบบมีคุณภาพสามารถตรวจสอบได้และส่งเสริมให้สถานศึกษาทำงานเป็นเครือข่ายกับสถาบันทางศาสนา ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมและแก้ปัญหาพฤติกรรมของครูและบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน เร่งแก้ปัญหายาเสพติดและเพศศึกษาในโรงเรียนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหามาให้นักเรียน ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง ระบบการดูแลช่วยเหลือเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐานและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552: 2)

ซึ่งในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาปัจจุบัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และด้านการส่งต่อ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ เขต 4, 2565)

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล จึงได้ศึกษา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ต่อมานักเรียนและการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลในสถานศึกษา ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามขนาดของสถานศึกษา

3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของแนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

1. ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล

2. ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบทักษะชีวิตของผู้เรียนในยุคดิจิทัลจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

3. สร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล

4. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 318 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแบบสอบถามระดับสภาพปัจจุบันของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล

3.2 ระยะที่ 2 การเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

1. นำผลการวิจัยที่ได้จากระยะที่ 1 มาเปรียบเทียบโดยใช้สถิติ F-test, การทดสอบเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe-Method)

2. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำโดยใช้การจัดลำดับความสำคัญ

3.3 ระยะที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

1. นำผลการวิจัยที่ได้จากระยะที่ 1 มาร่างแนวทาง โดยการสัมภาษณ์โรงเรียนที่เป็น Best practice และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการยกระดับ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน
3. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและจัดทำเป็นแนวบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การศึกษาระดับสภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ระดับสภาพปัจจุบันของพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4.2 เปรียบเทียบระดับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล จำแนกตามขนาดของโรงเรียนเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการทดสอบของ Scheffe เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าเฉลี่ยการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลในโรงเรียนขนาดใหญ่ สูงกว่าค่าเฉลี่ยโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลในโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลางไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4.3 การศึกษาแนวทางการการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ได้จำนวน 24 แนวทาง และประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ระดับสภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ด้านส่งต่อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่สูงที่สุด และด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล อยู่ในลำดับที่ต่ำสุด ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครูในบางโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามกระบวนการขั้นตอนที่วางแผนไว้ได้ตามเป้าประสงค์ อีกทั้งบริบทของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านขนาดของโรงเรียน ถิ่นที่อยู่อาศัย ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่แตกต่างกันส่งผลต่อสังคมรอบข้างของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Watson-Davis (2011: 71) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความเข้าใจของครูในระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน จุดมุ่งหมายของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อทดสอบความเข้าใจเบื้องต้นของครูและประสบการณ์ ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความเข้าใจของครูในระบบดูแลนักเรียน และนักเรียนได้รับผลอย่างไร และผลสรุปบ่งชี้ถึงความจำเป็นในการสนับสนุนระบบสำหรับครูและนักเรียนเพื่อให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในทุกระดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยจิตราพร สุทธิสาร (2562: 101) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน รองลงมาคือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการคัดกรองนักเรียนตามลำดับ

5.2 เปรียบเทียบระดับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก บริบทโรงเรียนของแต่ละเขตพื้นที่มีความแตกต่างกัน มีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันไปด้วย และอาจขาดความพร้อมด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่ อีกทั้ง

โรงเรียนขนาดเล็ก มีความจำกัดด้านบุคลากร และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ไม่เท่ากัน จึงทำให้การดำเนินงานการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามขนาดของสถานศึกษามีความต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขาวลิต นคารัตน์ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 จำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ สอดคล้องกับงานวิจัยของอะหมัด หลีสันมะหมัด (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอำเภอสิงหนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอำเภอสิงหนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยกร่างแนวทางการพัฒนาจากการสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาจำนวนทั้งสิ้น 24 แนวทาง และผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้แนวทางทั้งหมด 5 แนวทาง จึงสามารถให้ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ที่กล่าวว่า การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบดูแลช่วยเหลือและการเพิ่มขีดความสามารถการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีเป็นโอกาสที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกด้าน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐวิภา คำปันศรี (2559: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรมีเครื่องมือในการใช้ในขั้นตอนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างหลากหลายครอบคลุมทุกรายละเอียดพฤติกรรมทุกด้านของนักเรียนได้อย่างถูกต้องและมีการวางแผนจัดการเวลาในการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนให้ครบทุกคน 2) ด้านการ

คัดกรองนักเรียน มีจัดอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการที่ถูกต้อง พร้อมทั้งมีการใช้เครื่องมือในการคัดกรองนักเรียนที่หลากหลาย 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียนควรมีการจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างหลากหลายตามความเหมาะสม 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคควรจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายต่อเนื่องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างจริงจัง สร้างความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนและเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้ครูที่ปรึกษาได้ดูแลและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นสามารถให้คำปรึกษาแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน มีการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงตามสภาพปัญหา มีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกที่สามารถแก้ไขปัญหาของนักเรียนจากผู้เชี่ยวชาญได้อย่างถูกวิธีและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โอปอ ยังเหลือ (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนชุมชนวัดตะเคียนงามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่าแนวทางการพัฒนา โดยรวมมีด้านดังต่อไปนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนควรจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียน จัดทำแบบประเมินพฤติกรรมเด็กด้านการคัดกรองนักเรียน โรงเรียนควรสร้างเครื่องมือในการคัดกรองนักเรียนให้เป็นรูปแบบเดียวกัน จัดอบรมให้ความรู้ในด้านการคัดกรองนักเรียนให้แก่ครู ประชุมชี้แจงให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ด้านการส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ประชุมวางแผน กำหนดนโยบายในการส่งเสริม นักเรียนในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งจากผู้เรียนและผู้ปกครอง ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคโรงเรียนควรเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างน้อยปีละครั้ง โรงเรียนจัดประชุมร่วมกับผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง จัดทำ 150 ตูรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียนโดยรักษาความลับของนักเรียน เพื่อแสดงความไว้วางใจในการแสดงออกถึงปัญหาที่นักเรียนพบ และมอบหมายงานให้ครูที่นักเรียนไว้วางใจที่สุดในการเป็นที่ปรึกษาแก่นักเรียนด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนควรสร้างพันธมิตรและเครือข่าย ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐในการส่งต่อนักเรียนเมื่อประสบปัญหา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล สถานศึกษาควรมีการวางระบบการบริหารงานนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการจัดเก็บข้อมูลของผู้เรียน

2. ด้านการคัดกรอง สถานศึกษามีการประชุมเพื่อหาแนวทางและพิจารณาเกณฑ์การแบ่งกลุ่มนักเรียนร่วมกัน การคัดกรองนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนมาวิเคราะห์ เพื่อคัดกรองและจัดกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหา ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Google form

3. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญห สถานศึกษาควรมีการประชุมวางแผนนโยบายแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ประชุมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบ Line Facebook

4. ด้านการส่งเสริมนักเรียน สถานศึกษาควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมที่โรงเรียนดำเนินการให้มีหลากหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมด้านทักษะชีวิต ความสามารถด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบออนไลน์ส่งเสริมนักเรียน

5. ด้านการส่งต่อ สถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภายในและภายนอกสถานศึกษา วางแผน บันทึกผล ติดตาม ตรวจสอบผล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลผ่านการติดต่อสื่อสารตามช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำดิจิทัลเข้ามาใช้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละด้าน เพื่อปรับปรุงการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบและมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกิดขึ้นหลังจากนำแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ไปใช้

3. ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำ สภาพปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อติดตามผลการนำความรู้ความเข้าใจ และทักษะปฏิบัติการไปใช้และพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

จิตราพร สุทธิสาร. (2562). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- เขาวลิต จินคาร์ตัน. (2551). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2. **วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐวิภา คาปนศรี. (2559). สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. (2565). **นโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. เข้าถึงได้จาก www.brm4.go.th. (สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อะหมัด หลีสันมะหมัด. (2557). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอำเภอสิงหนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1. **วิทยานิพนธ์ (การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- โอปอ ยังเหลือ. (2558). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนชุมชนวัดตะเคียนงามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Watson-Davis, D. (2011). Teacher's Understanding, Perceptions, and Experiences of Students in Foster Care: A Forgotten Population. **Dissertation Abstracts International**, 71(3), 107-A.

แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์

โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว

The Guidelines of Buddhist Participation in the Conseruation of Buddhist Archaeological Sites in Sa Kaeo Province

พระครูวิสาละปัญญาวีรวัฒน์, พระมหาสุพร รกขิตธมโม, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

Phrakhrvisalpunyaphirat, Phamaha Suporn Rakkhitadhammo,

Benjamas Suwannawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: VISALPUNYAPIRAT@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธ 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว และ 3) เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย 4 อำเภอ คือ (1) อำเภอด่านช้าง (2) อำเภอวังน้อย (3) อำเภอโคกสูง และ (4) อำเภอวังน้อย โดยมีการศึกษาเชิงเอกสาร สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม มีกลุ่มเป้าหมาย 30 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธ มีดังนี้ 1) สภาพปัญหาด้านบุคคล การตัดสินใจ ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขาดความศรัทธา การดำเนินกิจกรรมขาดการต่อเนื่อง 2) สภาพปัญหาด้านทรัพยากรมนุษย์ ปัจเจกบุคคล ยึดความคิดเห็นตนเองเป็นสำคัญ ไม่มีศรัทธา 3) สภาพปัญหาด้านชุมชน ไม่มีความสามัคคี ขาดการเชื่อมโยงผู้นำชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 4) สภาพปัญหาด้านสังคม การไม่มีส่วนร่วม ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม และไม่มีการศึกษาเรียนรู้

2. การมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว มีดังนี้ 1) ระดับปัจเจกบุคคล การมีส่วนร่วมคิดการแสดงออกทางความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทำ ชาวบ้านมาร่วมงาน การมีส่วนร่วมปฏิบัติในการบูรณะ 2) ระดับกลุ่มบุคคล ด้านร่วมคิดเป็นการการเข้าร่วมอภิปรายในการลงมือร่วมกัน การมีส่วนร่วมปฏิบัติมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน 3) ร่วมระดับชุมชน การมีส่วนร่วมคิดเป็นการเปิด

ได้รับบทความ: 8 ตุลาคม 2565; แก้ไขบทความ: 17 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 2 ธันวาคม 2565

Received: October 8, 2022; Revised: October 17, 2022; Accepted: December 2, 2022

โอกาสให้ทุกภาคส่วนมาร่วมกัน การช่วยเหลือเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และ 4) ระดับสังคม การมีส่วนร่วมคิด มีข้อมูล ความรู้ และความคิดเห็นที่เป็นความจริง

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธ ในจังหวัดสระแก้ว มี 4 แนวทาง คือ 1) ด้านบุคคล การอบรมความรู้เพื่อให้ปัจเจกบุคคล เข้าใจ และมีความสามารถนำไปถ่ายทอดได้ การสร้างจิตสำนึก และการสร้างความศรัทธา 2) ด้านกลุ่มบุคคล การมีกลุ่มเรียนรู้ สามารถมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน การถ่ายทอดความรู้ และการรักษาฟื้นฟู 3) ด้านชุมชน การเข้าร่วมประชุมอภิปราย การสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นการระดมความรู้ และการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม และ 4) ด้านสังคม การสร้าง ภาวศรัทธา การทำความตกลงเครือข่าย การทำประโยชน์ร่วมกัน สร้างความสามัคคี และการพัฒนาเครือข่าย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การอนุรักษ์, โบราณสถาน

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the participation of Buddhists in the conservation of Buddhist archaeological sites; 2) to study the participation of Buddhists in the conservation of Buddhist archaeological sites in Sa Kaeo Province; and 3) to propose guidelines for Buddhist participation. in the conservation of Buddhist archaeological sites in Sa Kaeo Province the researcher has defined research areas in 4 districts, namely (1) Ta Phraya District, (2) Watthana Nakhon District, (3) Khok Sung District, and (4) Aranyaprathet District. This includes documentary studies, interviews, group discussions. It has a total population of 30 people/person.

The research result found that:

1. The condition of problems concerning participation of Buddhists in the preservation of Buddhist archaeological sites. Found that, 1) Personal problems, decision making, not participating in various activities, lack of faith Lack of improvement or coordination in activities. 2) Problems in human resources, individual, self-centered, lack of faith. 3) Problems in community, unity, lack of unity. lack of connection between community leaders and relevant agencies; and 4) social problems. non-participation did not participate in the activity no education.

2. The participation of Buddhists in the preservation of Buddhist archaeological sites in Sa Kaeo Province. Found that, 1) Individual level participation, thinking, expressing opinions participation do villagers attending the event Participation in restoration practices and participation in decision making Attending meetings 2) Group level on the collective side, the idea is to participate in the discussion of joint action. participatory practice participate in common practice and participation in decision making. 3) Participate at the community level. Participation is an opportunity for all sectors to come together. Participation helps to provide information. Participation in practice gives people the opportunity to participate in their work. and participation in decision making, and 4) social level, participation in thinking, having information, knowledge, and opinions that are true. Participation in action to provide support for resources, services and participation in decision-making is to develop a strategic plan for the conservation of archaeological sites.

3. There are four approaches for Buddhist participation in the conservation of Buddhist archaeological sites in Sa Kaeo Province. There are four approaches: 1) Personnel, knowledge training for individuals to understand and have the ability to transmit consciousness building and participation in building faith Individuals have faith and love to participate. 2) Group aspects. having a learning group can have mutual understanding knowledge transfer rehabilitation treatment and unity this is to enhance participation in the preservation of ancient monuments. building new knowledge is a knowledge gathering creating a culture of participation and building readiness in the community; and 4) social aspect, creating network partners. mutual cooperation network agreement mutual benefit unity and network development participation of members in the network and can create prosperity in society.

Keywords: Participation, Conservation, Archaeological Site

1. บทนำ

โบราณสถานในสมัยก่อนนั้นได้สร้างขึ้นอันเกิดจากความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนสมัยก่อน เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น พิธีกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นธรรมเนียมและการปฏิบัติตามความเข้าใจของความรักศรัทธา ความเชื่อเป็นพื้นฐานการกระทำทั้งในทางที่เป็นไปทั้งในทางที่เป็นกุศลและอกุศล และความเชื่อส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายทอด

ทางวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในแต่ละสังคม (สุวรรณ สุวรรณวโช, 2546: 1) ทำให้สังคมที่ต่างกันมีความเชื่อไม่เหมือนกัน แต่ในลักษณะเดียวกันนั้น ความเชื่อที่นับถือย่อมมีการวิวัฒนาการมาจากธรรมชาติ ศาสนา ความคิดของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ที่ส่งผลให้มนุษย์นั้นเชื่อถือตามและปฏิบัติตามด้วยความเคารพกันมารุ่นต่อรุ่น พระพุทธศาสนามีความเคารพหรือความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างสิ่งก่อสร้างคือ สิ่งที่สร้างขึ้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น เจดีย์ วัด อาราม พระพุทธรูป หรือรูปเปรียบของพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิต, 2542: 795) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้น ยังมีความเชื่อและเคารพต่อสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นสิ่งที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจ การอนุรักษ์โบราณสถานในเขตเมืองประวัติศาสตร์โบราณสถานที่ปรากฏในจังหวัดสระแก้ว ซึ่งอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม ปรากฏให้เห็นซากปรักหักพังอยู่มากมาย อันเนื่องมาจากสาเหตุการลักลอบขุดค้นหาโบราณวัตถุ การก่อสร้างบ้านเรือนรุกล้ำเขตโบราณสถาน การบุกรุก การลักขโมยชุดของเก่ายังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเขตชุมชนบางชุมชนยังเกิดความขัดแย้งกันอยู่ ด้านผลประโยชน์ “ความขัดแย้งในบางชุมชนของพุทธศาสนิกชนยังเกิดขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากขาดความสามัคคีในชุมชน ระดับผู้นำ หรือผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจต่าง ๆ การขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ส่งผลถึงกิจกรรมภาครัฐที่จะร่วมด้วยช่วยกันในการอนุรักษ์โบราณสถานของจังหวัดสระแก้ว อันเกิดจากความขัดแย้ง” ศักดิ์ชัย ศรีเพียร (การสัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2565) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค การให้เช่าโบราณสถานเพื่อกิจการต่าง ๆ รวมทั้งความเสื่อมสลายไปตามเวลา ด้วยเล็งเห็นปัญหาและความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานดังกล่าวมา การอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในเขตจังหวัดสระแก้ว มาใช้ในการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในเขตจังหวัดสระแก้วเพื่อให้โบราณสถานอันเป็นมรดกของชุมชนและของประเทศชาติอยู่คู่กับเมืองเก่าตลอดไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว เพื่อให้เกิดความความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์โบราณสถานซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของจังหวัดสระแก้วสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3.2 กลุ่มเป้าหมาย/พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ในเขตจังหวัด นครราชสีมา 4 อำเภอได้แก่ อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง อำเภอวัฒนานคร และอำเภอ อรัญประเทศ โดยมีกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 30 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์สำหรับกลุ่ม ประชากร เพื่อรวบรวมข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ 2) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้แบบ สนทนากลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มประชากร โดยการสัมภาษณ์ สอบถามสภาพปัญหาการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์โบราณสถาน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจาก หนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ การสัมภาษณ์และ สนทนากลุ่ม 2) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การ สัมภาษณ์ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์กระบวนการ การบูรณาการเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์โบราณสถาน 2) สรุปและนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษา ในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญของวัตถุประสงค์ 3) การนำเสนอการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์โบราณสถาน 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย การนำเสนอข้อมูล โดยการวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบร้อยแล้ว นำมาพรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์ โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์ โบราณสถานในจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) สภาพปัญหาด้านบุคคล พุทธศาสนิกชนยังไม่ให้ ความร่วมมือ ขาดศรัทธา ไม่มีการแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และยังมีการลักลอบ

ลักษณะ บุกกรุก ทำลาย หรือยังไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงการขาดความศรัทธาของบุคคลในชุมชนที่จะเข้าร่วมหรือการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของจังหวัดสระแก้ว 2) สภาพปัญหาด้านทรัพยากรมนุษย์ ขาดความซื่อสัตย์ ผิดศีลธรรม ความละเอียดใจ ความเกรงกลัวต่อบาป ไม่มีแล้ว ผิดชอบชั่วดี ไม่ยึดติดในใจ ขาดความคิดที่อิงความดีงาม ขาดคุณธรรมประจำใจ เกิดความประมาทในชีวิต ผิดศีลธรรม ย่อมเกิดความทุกข์ยาก สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง ส่งผลถึงความครัวแตกแยกทั้งครอบครัวและชุมชนส่งผลถึงขาดความสามัคคี 3) สภาพปัญหาด้านชุมชน ยังขาดระเบียบวินัย ไม่มีความสามัคคี ไม่สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนให้เกิดขึ้นได้ เพราะกิจกรรมในชุมชนหากไม่มีคนมาช่วยแล้งงานก็ไม่สำเร็จ ไม่สามารถมีความเข้าใจของการมีส่วนร่วม โดยไม่เห็นความสำคัญ ขาดความสามัคคีและเสียสละด้านชุมชน ทำให้ไม่มีส่วนร่วมและไม่มีความรู้ด้านการซ่อมแซมและไม่ทราบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมาปรับปรุงเมื่อใด โดยไม่มีการประสานงานของชุมชน 4) สภาพปัญหาด้านสังคม ไม่มีส่วนร่วม ไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มีความคิดเห็นที่แตกต่าง สังคมไม่สนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานก็จะขาดทั้งความรู้ ขาดความเข้าใจ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะด้าน เมื่อสังคมนั้น ๆ มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรม และมีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวข้องกับความรู้ด้านอนุรักษ์โบราณสถานก็สามารถช่วยให้ในเรื่องของการจัดเก็บข้อมูล ให้เป็นระบบ และยังเชื่อมความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีความรักสมัครสมาน ช่วยเหลือเกื้อกูลตามวิถีชีวิตในสังคม

4.2 การมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) การมีส่วนร่วมระดับปัจเจกบุคคล การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และการมีส่วนร่วมนำไปปฏิบัติจริง การทำงานร่วมกันได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านหรือคนในชุมชนที่มาช่วยงาน เพราะบางงานก็ต้องใช้แรงงานมาก และก็ได้ได้รับความร่วมมือด้วยดีทั้งผู้นำชุมชน หรือแม้แต่ชุมชนข้างเคียงก็มามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมระดับกลุ่มบุคคล เป็นการร่วมคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ การแสดงความคิดเห็นของกลุ่มบุคคล และร่วมทำสิ่งที่ต้องการร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติกิจกรรม การตัดสินใจ การที่องค์กรจะยั่งยืนเมื่อตัดสินใจอย่างไรแล้ว จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขให้รอบด้าน ตรงนี้ต้องระมัดระวังเพราะอาจทำให้งานที่จะดำเนินนั้นล่าช้า และเกิดการผิดพลาดขึ้นได้ แต่ที่ผ่านมามีได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มีปัญหาไรติดขัด กลุ่มบุคคลให้ความร่วมมือและประสานงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง 3) การมีส่วนร่วมระดับชุมชน การมีส่วนร่วมระดับชุมชนเป็นการพัฒนาที่ยึดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมทำการช่วยเหลือเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้กระจายไปสู่ประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ ชุมชนก็ได้มีการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ความรู้ หรือข่าวสารที่จะเกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวกับการ

อนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งนี้ได้ประชาชน และชาวบ้านได้ให้ความสะดวก และรับฟังเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการที่จะเกิดขึ้น และ 4) การมีส่วนร่วมระดับสังคม การมีส่วนร่วมระดับสังคม เป็นการแสดงออกถึงภาพรวมทั้งจังหวัดสระแก้ว ทั้งนี้เพื่อการดำเนินการช่วยเหลือและสมัครสมานสามัคคี โดยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงานและเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริการ และการประสานงานขอความช่วยเหลือปฏิบัติการ ได้ดำเนินการจัดทำแผนการดำเนินงานกรมศิลปากร องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การส่งเสริมบทบาทผู้นำให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการ กิจกรรม ส่งเสริมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ

4.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว

1. แนวทางการมีส่วนร่วมด้านปัจเจกบุคคล การอบรมความรู้ การสร้างจิตสำนึก การสร้างอาสาสมัคร บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบด้านจิตอาสาของอาสาสมัคร ต้องการเป็นผู้แทนเสนอความต้องการ ในการเรียนรู้ของประชาชน โดยประสานงานกับครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประชาสัมพันธ์ สื่อสาร เผยแพร่ข้อมูลเพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้ของประชาชน ในขณะเดียวกันก็ร่วมส่งเสริม สนับสนุน และร่วมจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานโดยอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการติดตามผล และดูแลการจัดกิจกรรมศึกษาในชุมชน ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุน การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการศึกษาเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนด้วย และการสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่บุคคล สระแก้ว โดยการเข้าร่วมอบรมความรู้ หรือแม้แต่การช่วยสร้างประโยชน์แก่สาธารณะ ชุมชน หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงความเชื่อ ความรักความศรัทธาที่จะนำความรู้ไปสู่การพัฒนาหรือปฏิบัติร่วมกันอย่างถูกต้องหรือถูกกระบวนการ และวิธีการ

2. แนวทางการมีส่วนร่วมด้านกลุ่มบุคคล แนวทางการมีส่วนร่วมกลุ่มบุคคล ถือเป็นหน้าที่ของกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพราะเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นรูปแบบการปรับปรุงตามแผนงานที่ได้กำหนดเอาไว้จะต้องเป็นหน้าที่ของผู้รู้หรือเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร และกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการมีกลุ่มเรียนรู้ การจัดอบรมอาสาสมัครโดยอาจคัดเลือกจากกลุ่มทางเฟสบุค ซึ่งมีจิตสาธารณะเป็นทุน เข้ามาร่วมกันดูแลมรดกโลกทางวัฒนธรรมของชาติ และส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน มีการเสนอแนวทางให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยเห็นวาทกรรมศิลปากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน หรือพุทธศาสนิกชน และสถานศึกษาทุกระดับชั้น ควรบูรณาการการทำงานแผนงานร่วมกัน การถ่ายทอดความรู้ การรักษาฟื้นฟู และการมีหลักความสามัคคี

3. แนวทางการมีส่วนร่วมด้านชุมชน ต้องมีการประชุมอภิปราย การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี และการใช้กลไกการสื่อสารและการยอมรับเพื่อเพิ่มคุณค่าให้แก่สมาชิกที่เผยแพร่ความรู้ และสมาชิกที่นำความรู้ไปใช้ เพื่อสร้างความสามารถในการช่วยสังคมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานของจังหวัดสระแก้ว โดยศึกษาจากแนวปฏิบัติที่ดีขององค์กรอื่นหรือส่วนงานอื่นเพื่อนำมาพัฒนาประสิทธิภาพงานของชุมชน การสร้างวัฒนธรรมมีส่วนร่วม และการสร้างความพร้อมเพียงในชุมชน โดยยึดหลักสราณียธรรม 6 ประการ ชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาด้านการทำงาน สร้างความรู้สึที่ดี หรือมีความรักในงานที่ทำ มีความกระตือรือร้น เอาใจใส่ตั้งใจทำงานไม่สะเพร่า ไม่หนีหรือเลี่ยงงานมีความรับผิดชอบ ทำตนให้มีประสิทธิภาพเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น มีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ไม่ผิดศีลธรรม มีหลักสราณียธรรม และมีความพยายามช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ

4. แนวทางการมีส่วนร่วมด้านสังคม ต้องยึดหลักทางพระพุทธศาสนา โดยปฏิบัติตามหลักอปิธานิยธรรม ธรรมที่ส่งเสริมความเจริญให้เกิดขึ้น โดยมีการสร้างภาคีเครือข่าย การประสานงานเครือข่าย การทำความตกลงเครือข่าย สมาชิกเครือข่ายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในการอนุรักษ์ การที่เครือข่ายภาคประชาชนจะมีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ได้จะต้องได้รับการส่งเสริมทั้งความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องถึงกระบวนการทั้งขั้นพื้นฐาน และขั้นสูง จึงจะสามารถแก้ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานจังหวัดสระแก้วได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาเครือข่ายสู่ความเจริญในสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 โบราณสถานมีความสำคัญของประวัติศาสตร์บ้านเมืองมาในสมัยก่อน จนถึงปัจจุบัน ถือเป็นศิลปกรรมในการก่อสร้างประดิษฐ์ขึ้นมา แสดงถึงการมีคุณค่าทางจิตใจ และการดำเนินวิถีชีวิตของสังคมปัจจุบัน โดยมีอารยธรรมทางประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและความสัมฤทธิ์ผลทางการสร้างสรรค์ตามความเป็นจริง โบราณสถานเกือบทั้งหมด มักจะมีรูปแบบที่เป็นงานสถาปัตยกรรมดั่งนั้นในสภาพการณ์เช่นนี้จึงต้องผ่านการออกแบบ และสร้างทาสขึ้นตามกระบวนการช่าง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงพื้นเพการกินอยู่หรือวัฒนธรรมของชุมชนในขณะนั้น ในขณะเดียวกันการสร้างทาสของช่างหรือวงการช่างก็ย่อมจะมีพัฒนาการไม่ว่าโดยประสบการณ์ในกลุ่มช่างเอง หรือได้รับอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งแสดงถึงศิลปกรรมอันเกิดจากความจรรโลงใจในยุคสมัย ความสำเร็จผลทั้งในการออกแบบและการสร้างสรรค์ ทั้งนี้การอนุรักษ์ยังผลส่งถึงคุณค่าทางจิตใจ แนวคิด ประเพณี พิธีกรรม ที่พุทธศาสนิกชนได้เคยปฏิบัติกันมา และเชื่อมโยงถึงผลผลิตที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นให้เห็นเป็นรูปธรรมและเป็นมรดกทางวัตถุ สอดคล้องกับ

“สำนักงานโบราณคดี กรมศิลปากร ได้แสดงให้เห็นถึง ความมุ่งหมายในการอนุรักษ์ โบราณสถานในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งคำว่า มรดกทางวัฒนธรรม เป็นทรัพย์สิน สัมบัติทางวัฒนธรรมของคนรุ่นก่อนที่ตกทอดมาให้คนรุ่นหลัง แต่หากพิจารณาโดยรวมแล้ว ความเชื่อ ค่านิยม และผลผลิตที่เกิดจากพฤติกรรมกรรมการประดิษฐ์คิดค้นคัดเลือก และปรับปรุง สร้างสรรค์ของบรรพบุรุษที่ยึดถือ เรียนรู้ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันซึ่งโดยทั่วไปแล้วอาจ จำแนกมรดกทางวัฒนธรรมออกไปเป็น 2 ลักษณะได้แก่ 1) มรดกวัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาเป็นนามธรรมซึ่งแสดงออกให้เห็นผ่านทางด้านจริยธรรม ค่านิยม ปรัชญา แนวคิด ประเพณี และพฤติกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เป็นต้น และ 2) มรดก ทางวัตถุ ได้แก่ ผลผลิตที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นให้เห็นเป็นรูปประธรรม เช่นโบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น” (สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2550: 17)

5.2 การมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีหน่วยงานหรือกลุ่ม บุคคล กลุ่มชุมชน และสังคมที่จะต้องแสดงออกร่วมกัน เป็นการพัฒนาร่วมกันของชุมชน สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยส่งผลถึงสภาพจิตใจ อารมณ์ต่าง ๆ ของการเข้าร่วม กิจกรรมและการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบ ทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้าง ขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้นการเข้าไป มีส่วนร่วมยังทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิด ความพอใจในการทำงาน เกิดความผูกพันต่อหน่วยงานและภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม มีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานได้ ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมจากความ เกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน และประชาชนมี บทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงาน เพื่อเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ และลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้อง ทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยม ของประชาชน เป็นเครื่องชี้ขาดตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ และทัศนคติที่ได้กล่าวมา ข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ สอดคล้องกับ สมศักดิ์ คงเที่ยง ได้กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมจึงเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อ กิจกรรมของกลุ่ม กิจกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่ อาศัยการมีส่วนร่วมเป็นตัวกระตุ้นให้ทำงาน

สำเร็จได้ตามเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทั้งเครื่องมือและกระบวนการในกิจการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น ๆ บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ขององค์การ การที่บุคคลมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพันต่อกิจกรรมนั้น ๆ และมีความผูกพันต่อองค์การในที่สุดจึงทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทำให้ความเกี่ยวข้องและการเกี่ยวข้องก่อให้เกิดความผูกพัน” (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2543: 298)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อเนื่อง เพราะกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่ในแต่ละอำเภอ และเกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และยังสามารถสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่กับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน หรือสังคมสืบไป

2. ควรปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ ที่กำลังประสบปัญหาหันมาสนใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในชุมชนท้องถิ่น เพราะซึ่งทุกวันนี้ค่านิยมได้เปลี่ยนแปลงไป เยาวชนคนรุ่นใหม่ไปยึดติดกับค่านิยมแบบสมัยใหม่ ไม่หันมาสนใจการมีส่วนร่วมหรือการอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อเป็นการต่อยอดในการศึกษาเรียนรู้สืบไป

3. ความมีการรับผิดชอบจากองค์กรต่าง ๆ ในอำเภอ ตำบล หน่วยงาน องค์การบริหารส่วนจังหวัด ราชการอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดสระแก้วหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยการช่วยเหลือประชาสัมพันธ์ หรือกระจายข่าวสารข้อมูล เช่น สถานีวิทยุชุมชน ป้ายไว้นิล สื่อเทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ข่าวสารข้อมูลของกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกรมศิลปากร เพื่อกระจายไปสู่ชุมชนต่อชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และส่งผลถึงวิถีการดำเนินชีวิตในส่วนของ การปรับเปลี่ยนใช้ในสมัยปัจจุบัน เพื่อเท่าทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประเด็นที่ว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว แบบเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่

2. ควรศึกษาประเด็นที่ว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในภาคตะวันออก เพื่อดำเนินการตามแนวคิดเดียวกัน

3. ควรศึกษาประเด็นที่ว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงพุทธในจังหวัดสระแก้ว ด้านประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ราชบัณฑิต. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: บารมี
พับลิเคชั่นส์.
- สุวรรณ สุวรรณวโซ. (2546). **พื้นฐานความเชื่อของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2550). **แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์**.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2543). **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษา
ตามอัยยาศัย อำเภอสระเคดจ จังหวัดสงขลา

Application of the Iddhipàda Principle in the Students' Conduct of the
Independent Education Centers, Sadao District, Songkhla Province

พระครูสังฆรักษ์ธนา สุจิตโต (ทะระศรี), พระครูโฆสิตวัณณานุกูล

PhrakruSangharak Thana Sucitto (Tarasri), PhrakruKositwattanankul

พระครูวิจิตรสาธิต, พระปลัดธันวา วิชชากรโ

PhrakruWijitsaturot, PhrapaladThanwa Witchakaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus

E-mail: sucittothana@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการปฏิบัติตนของนักเรียน 2) ศึกษาอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัยยาศัย อำเภอสระเคดจ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สาเหตุพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน เกิดจากผู้ปกครองขาดจิตสำนึก ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว ขาดความร่วมมือของสังคม ผู้ปกครองเข้าใจในพฤติกรรมของวัยรุ่น

2. อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความพากเพียร จิตตะ เอาใจใส่ ฝายใจรัก วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตีตรองหาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข

3. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัยยาศัย อำเภอสระเคดจ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาเล่าเรียน ด้านกิริยาวาจา ด้านความรับผิดชอบ ทำให้เกิดผลในด้านที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักอิทธิบาท 4, การปฏิบัติตน, นักเรียน

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of students' conduct, 2) to investigate Iddhipàda principle in Theravada Buddhist

ได้รับบทความ: 30 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 7 กันยายน 2565

Received: August 30, 2022; Revised: September 5, 2022; Accepted: September 7, 2022

scriptures, and 3) to apply the principle of Iddhipàda in the students' conduct of the Independent Education Centers, Sadao District, Songkhla Province. It is qualitative research focusing on document research and Field Research.

The research results found that:

1. The causes of aggressive behavior of students were parents, lacking conscience, family care and warmth of family, cooperation of society, and parents' understanding of the behavior of adolescents.

2. Iddhipàda refers to the principle leading to success: Chanda: aspiration, Viriya: effort, Citta: thoughtfulness, and Vimamsa: investigation for further rectification.

3. Application of the Iddhipàda in the conduct of students of Independent Education Centers, Sadao District, Songkhla Province, on the study, manners, and responsibility results in better outcomes.

Keyword: Application, Iddhipàda Principle, Conduct, Students

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2749 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23 มาตราที่ 24 และ มาตราที่ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามไว้ในทุกวิชา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ คำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ในยุคปัจจุบันนักเรียนขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ความสนใจในการเฝ้าเรียน ไม่ขยันเรียน ขาดเรียนบ่อยครั้ง ทำให้ผลการเรียนแย่งลงส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว

เด็กยุคใหม่ที่เติบโตท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สะดวกสบาย หลากอย่างในชีวิตที่ได้มาง่าย เพราะผู้ปกครองเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยวัตถุนิยม เช่น เงิน คอมพิวเตอร์ เกม และข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งเป็นผลทำให้ความเฝ้าเรียน ความรับผิดชอบ

ต่อตนเองและครอบครัว รวมทั้งความมีสัมมาคารวะต่อครูบาอาจารย์ได้ถูกละเลย จึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมในการปฏิบัติตนที่ผิดศีลธรรม ขาดทักษะในการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน ที่สำคัญเด็กไทยมีความอดทนต่ำและเคยชินกับความสบายไม่สู้งานหนัก เด็กควรรู้จักฝึกฝนช่วยเหลือตัวเอง อาจจะพบกับความลำบากบ้าง แต่นั่นก็คือ การฝึกฝนตัวเองให้รู้จักความอดทน ฝึกแก้ไขปัญหาที่ตัวเองต้องเผชิญ จากนั้นให้เด็กลองแก้ไขปัญหาลittle by little ง่ายบ้าง ยากบ้าง โดยดูตามวัยของเด็กเป็นหลัก รวมไปถึงการฝึกให้เขารู้จักที่จะขอความช่วยเหลือในยามจำเป็นก็เป็นเรื่อง que เด็กควรจะต้องได้เรียนรู้ด้วย การฝึกการสร้างนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนไม่สามารถสอนในห้องเรียนได้ต้องอาศัยกิจกรรมที่เหมาะสมในการที่สร้างแรงจูงใจ โดยธรรมชาติของเด็ก คือ มีความอยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ครู การสร้างแรงจูงใจให้เด็กอยากเรียนรู้ การฝึกให้เด็กมีประสบการณ์ชีวิตโดยเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะต่าง ๆ ทั้งในด้านการเรียน การปฏิบัติตนต่อตนเองและผู้อื่น ตามหลักจิตวิทยาการศึกษาถือว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักที่สำคัญในสังคมไทยมีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในด้านการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีตลอดจนหล่อหลอมรวมจิตใจของคนไทยให้มีคุณธรรมและจริยธรรม (พระครูประพัฒน์วรธรรม, 2548: 1) คำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงฐานแห่งความสำเร็จ คือ หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลู่ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาทซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ ฉันทะ คือ ความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญ ส่วนหนึ่ง จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกรักของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำสมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา ดังนี้ รวมความหมายของคำว่า ปัญญาไว้อย่างเต็มที่ โดยรวมแล้วอิทธิบาท 4 นี้เป็นหลักธรรมที่สะท้อนการให้เกียรติให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และการปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจัง การสร้างความเคารพจึงเป็นหลักการสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลปฏิบัติตนในโรงเรียน ครอบครัว และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของนักเรียนที่ดีก่อให้เกิดมีความสุข มีความอบอุ่น เกิดความรัก ความเข้าใจ และร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ของ

ตนให้สมบูรณ์ และเพื่อเป็นการนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา โดยมุ่งศึกษา ดังนี้

- 1) หลักการปฏิบัติของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา
- 2) หลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- 3) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสระเค็ด จังหวัดสงขลา

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลจากภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ครูและนักเรียน) แบบจำเพาะเจาะจง

3.3 ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

1. เรียบเรียงข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาคสนาม
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้
3. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
4. เรียบเรียงเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 ศึกษาการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

การปฏิบัติตนของนักเรียนจะเห็นได้ว่า สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษานั้น พบว่า การสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษามีสถานศึกษาเป็นจำนวนมากที่ได้ละเลย หรือขาดความเข้มแข็งในการที่จะรักษาหรือส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากร ทั้งที่เป็นผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้ เพราะมีการมุ่งเน้นการผลิตคนให้มีความรู้เป็นปริญญาชนมากกว่าปัญญาชน หรือบางแห่งผลิตคนแต่เป็นคนที่ไม่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ มีแต่วุฒิการศึกษาเป็นเครื่องประดับเท่านั้นหรือผลิตคนที่มีความรู้แต่ขาดคุณธรรมและจริยธรรม หรือมีทัศนคติและค่านิยมที่ผิด ๆ จนทำให้คนในสังคมวัดคุณค่ากันที่ผลประโยชน์ การมุ่งหาสิ่งตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างขาดคุณธรรมประจำใจ มีความฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยัง ได้ให้ความเห็นว่าการแก้ไขหรือการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อเป็นรากฐานแห่งการปฏิบัติตนในสถานศึกษาเมื่อเยาวชนต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนในการเติมเต็มเรื่องการให้ความรู้ทางด้านปฏิบัติตนจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก แต่ในปัจจุบันแม้จะมีภาคีวิชาอันเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่สอนให้นักเรียนรู้จักประพฤติปฏิบัติตนก็จริงอยู่ แต่สิ่งหนึ่งที่ขาดแคลนและขาดเป็นอุปสรรคปัญหาต่อสถานศึกษา คือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจที่จะเป็นผู้เอื้อคุณสมบัตินี้ต่อเยาวชน ซึ่งในปัจจุบันนั้นบุคลากรครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อทุก ๆ วิชา วิชาหลักที่เป็นแกนในการสอบเท่านั้นจึงถูกยกย่องส่งเสริม แต่วิชาที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์กลับถูกลดทอนคุณค่า เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงส่งผลกระทบในระยะยาวต่อเยาวชนนักเรียนนักศึกษา เพราะการที่สังคมลดทอนบทบาทการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จึงกลายเป็นรูปแบบของชิ้นผลงานเอกสารเล็กน้อยเท่านั้น ครูผู้สอนจึงขาดความกระตือรือร้นขาดแรงบันดาลใจขาดทักษะที่จะเป็นผู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมได้ในสมัยโลกาภิวัตน์เช่นนี้

4.2 หลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

อิทธิบาท 4 หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบาก บากบั่น ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใด ๆ ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิต ผักเฝ่ ฝายใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายาม อาชีพนั่น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตริตระอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป จากผลการศึกษาหลักธรรมและแนวคิดในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4 ทุก ๆ คน ถ้านำหลักอิทธิบาทไปใช้จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ

การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การทำงานเกษตรและการประกอบอาชีพอื่น ๆ ถ้ามีความตั้งใจก็มีความสุขในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจ ตั้งใจทำ พอใจในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป

อิทธิบาท 4 เป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จ และเป็นแรงเสริม กำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท 4 ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่ชอบ ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบา ที่ยาก ก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจดไม่ก้าวหน้า

2. ประโยชน์ของวิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งงานค้างกลายเป็นคนหย่อนสมรรถนะ

3. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันที่ ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้ โดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้เสียแล้ว

4. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาด และทำให้มองเห็น ลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิด ๆ ถูก ๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลือง เวลาและทำให้โง่ ฯลฯ

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท 4 หมายถึง การมีหลักธรรมไว้คอยยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้เกิดความรัก ความพอใจ ความขยัน อดทน ความตั้งมั่น มีใจจดจ่อ และความไตร่ตรองในงานที่ปฏิบัติเป็นหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานโดยตรง สามารถวัดระดับความสำเร็จในงานได้อย่างแม่นยำ หากปฏิบัติตามกรอบหลักอิทธิบาท 4 ได้ครบถ้วนก็ถือว่าได้ผลงานที่ได้รับนั้นประสบความสำเร็จ

4.3 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์ การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตาม อัธยาศัย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาเล่าเรียน ทำให้เกิดผลในด้านที่ดีขึ้น นำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการ เรียนมากขึ้น อีกทั้งยังมีความรับผิดชอบในงานที่มอบหมาย มีความฝึกฝนในการเรียนการสอน มากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลต่อพฤติกรรมของการเรียนรู้ต่อโลกที่อาศัยอยู่ รู้จักใส่ใจต่อความ เป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวมากขึ้น

หลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการใช้กิริยาวาจา ช่วยทำให้เป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั้งหลาย เพราะก่อนที่จะพูดอะไรออกไป ได้กลั่นกรองความถูกต้องก่อนจะพูดออกไป อีกทั้งยังพูดแต่คำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวาน อันเป็นเหตุให้น่าฟัง อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตน พัฒนาคนและพัฒนาชาติต่อไป

หลักอิทธิบาท 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือ ความคิด วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หลักทั้ง 4 ประการนี้นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แล้วทำให้เด็กนักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น ทั้งหน้าที่ในโรงเรียน หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทางบ้าน ตลอดจนการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกิจการงานมากขึ้น โดยไม่ทอดธุระ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีสาเหตุประมวบรวมกันในหลาย ๆ ด้าน อันเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหามวลรวมที่ก่อให้เกิดผลต่อนักเรียนแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป เพราะนักเรียนแต่ละคนมาจากพื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไป สามารถอภิปรายผลได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1 การปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ปัญหาการเรียนของเด็กเกิดจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นที่ตัวเด็กเอง และสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ซึ่งหากเกิดจากหลายปัจจัยผสมผสานกันระหว่างเด็ก ครอบครัว และโรงเรียน จะยิ่งทำให้ปัญหาการเรียนแย่ลง เช่น เด็กมีสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ อยู่กับครอบครัวที่ยากจน และพ่อแม่หย่าร้าง รวมทั้งเรียนในโรงเรียนที่ไม่มีคุณภาพ จะยิ่งทำให้การแก้ไขปัญหายากยิ่งขึ้น ในทางกลับกัน ถ้าเด็กมีความบกพร่องทางการเรียนเฉพาะด้าน เช่น มีปัญหาเรื่องคำนวณ หรือการเขียน แต่สติปัญญาฉลาด ไม่มีปัญหาทางอารมณ์ ปรับตัวได้ดี มีฐานะดี ถ้าหากได้รับการศึกษาที่เหมาะสมจะช่วยแก้ปัญหการเรียนให้ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะการยึดมั่นในหลักอิทธิบาท 4 ก็จะสามารถทำให้ความตั้งใจเป็นไม่อุปสรรคต่อการเรียน เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนปลูกฝัง ส่งเสริมพัฒนาหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เป็นประจำ ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจหลักอิทธิบาท 4 เป็นอย่างดี สามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อผลสำเร็จในการศึกษาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ เกรียรติ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิธรรมของบุคคลากรในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติ ภาค 8” (วสันต์ เกรียรติ, 2551) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิธรรมของบุคคลากรในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติ ภาค 8 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะและด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์ (2518) ที่ได้ อธิบายไว้ว่า อิทธิบาท 4 (วิธีทำงานให้สำเร็จ) ที่พระพุทธเจ้า

ตรัสไว้คือ หลักอิทธิบาทสี่ ซึ่งมีอยู่ในหลักสูตรวิชาทางศาสนาแทบทุกโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎกที่กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลมุ่งหมาย (พระธรรมปิฎก ปอ.ปยุตโต, 2538) สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตญาณ) อธิบายไว้ว่า ใครจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีความพอใจเป็นฐานจิต ที่จะให้ดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตญาณ), 2537)

5.2 ศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ในพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญในการดำรงชีพด้วยหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ เส้นทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่ให้ถึงความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน การทำหน้าที่การงาน ช่วยให้ปฏิบัติประสพผลสำเร็จได้ตามความมุ่งหมาย ไม่ว่าจะเป็นงานทางราชการ การค้าขาย การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การทำการเกษตร และประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ตนดำเนินการอยู่ประสพผลสำเร็จได้ตามความประสงค์ ถ้าหากมีความพอใจในการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยการตั้งใจมั่น และใช้ปัญญาพิจารณาอย่างแยบคายในการดำเนินงาน การทำงานถ้าประกอบด้วยธรรม 4 ประการนี้จะประสพผลสำเร็จในการทำอย่างแน่นอน ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่า ผู้ที่เจริญในอิทธิบาทนั้นทำให้มีสมาธิในการทำงานที่เกิดจากความพอใจในสิ่งที่ทำจะนำไปสู่ความเพียรพยายามมุ่งมั่นใจจดใจจ่อในการทำงาน ขณะเดียวกันก็คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณาอยู่ เสมออย่าม่นำไปสู่ความสำเร็จในที่สุด

สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2548: 48) ได้เขียน เกี่ยวกับอิทธิบาท 4 สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จหรือทาง แห่งความสำเร็จ 4 ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้าง ว่า มีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ 2 พันกว่าปีนี้ ไม่มีใครว่าใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย กล่าวคือ ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ วิริยะ คือความพากเพียร ความพยายาม ไม่ย่อท้อ จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้ และวิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้งคอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา และ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ และ 4) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้น ๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิด การทำก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้ ให้แนวคิดไว้สอดคล้องกันว่า อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำการงานหรือการอาชีพ ประการแรก คือ อิทธิบาท แปลความว่าทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพนั่นเอง และ ปิ่น มุทุกันต์ ได้อธิบายว่า อิทธิบาท อิทธิ แปลว่า ฤทธิ์ บาท แปลว่า ทางปฏิบัติ รวมกัน

เข้าเป็นศัพท์เดี่ยว อิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ ฤทธิ์ของคนสามัญก็คือการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จความประสงค์ หรืออีกอย่าง คือ ปฏิภาณแห่งความสำเร็จอิทธิ บาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จใน หน้าที่การงานต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

5.3 ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติตนของนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา

หลักอิทธิบาท 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือ ความคิด วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หลักทั้ง 4 ประการนี้นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลาแล้ว ทำให้เด็กนักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น ทั้งหน้าที่ในโรงเรียน หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทางบ้าน ตลอดจนการเอื้อเพื่อช่วยเหลือกิจการงานมากขึ้น โดยไม่ทอดธุระ

1. ด้านฉันทะ เด็กนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา ได้ปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีใจรักในการศึกษาเล่าเรียนเล่าเรียน คือ พอใจที่จะศึกษาเล่าเรียนและทำด้วยใจรักต้องการที่เล่าเรียนให้สำเร็จตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลสำเร็จแห่งการศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ ปิ่น มุทุกันต์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า ฉันทะนี้เป็นข้าศึกโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่อหน่าย ไม่รู้สึกท้อแท้ในการทำงานตรงกันข้าม ฉันทะทำให้เกิดกำลังใจภายในที่จะสู้ป้องกัน สร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก เพราะฉะนั้น เมื่อมีความรักเกิดขึ้นแล้วงานที่หนักก็กลายเป็นเบา ที่ยากก็จะกลายเป็นง่าย ดูแต่หนุ่ม ๆ สาว ๆ รักกันก็แล้วกัน ถึงแม้จะต้องบุกน้ำลุยโคลน หรือผ่านป่าช้าดงเสือไปหาคนรักก็กล้าทำได้ และเมื่อได้คุยกับคนรักก็ลืมง่วง ลืมเหนื่อย ลืมหิว ถึงคนรักงานที่ตนทำก็แสดงลักษณะคล้าย ๆ กัน ไม่ต้องอื่นไกล ดูแต่พระสงฆ์นี้ก็ได้อ เพราะรักสมณธรรมมิใช่หรือ ถึงกับยอมโกนผมโกนคิ้ว ทรมาณตนอยู่อย่างอดอยากปากแห้ง ประโยชน์ของฉันทะเป็นอย่างนี้ (ปิ่น มุทุกันต์, 2514: 226) และสอดคล้องกับ สารภี จันทรศรีนิล (2550: 98) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนอำเภอพรหมคีรีจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า “ประชาชนมีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านวิริยะ เด็กนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา มีความพยายามที่ปรับปรุงตัวให้ตนเองรู้จักที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม คือ ขยันหมั่นเล่าเรียน หมั่นกระทำการสิ่งถูกต้องดีงาม ตลอดจนเชื่อฟังคุณผู้ปกครอง และครูอาจารย์ เข้มแข็ง อดทน ช่วยงานผู้ปกครองและครูอาจารย์ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

ปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ของวิธียะ โดยตรง ก็คือ กำจัดความเกียจคร้านเสียได้ ถ้าพิจารณาให้ยาวความไป เราจะเห็นว่า งานต่าง ๆ ที่จะสำเร็จได้ผลดี ผู้ทำจะต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชา ถูกตามจังหวะและเหตุการณ์แวดล้อมของแต่ละงาน ยกตัวอย่างเช่น เราขุดบ่อจะเอาน้ำ ก็จะต้องขุดต่อเนื่องลงไปจนถึงน้ำและใส่ปลอกกันบ่อพังเรียบร้อยแล้วจึงหยุด ถ้าใครขุดบ่อแบบขุด ๆ หยุด ๆ เดือนละตอกละคืบ จะเป็นอย่างไร บ่อที่ขุดแล้วก็พัง ทับถมลงไปต้องขุดกันใหม่ซ้ำไป แต่การที่คนเราจะทำงานต่อเนื่องได้ดังนี้ ต้องอาศัยวิธียะในใจ (ปิ่น มุทุกันต์, 2514: 226) และยังสอดคล้องกับมลชา กระวีพันธ์ ที่ได้สรุปไว้ว่า นักเรียนโรงเรียนเสาชิงช้า อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ พบว่า ด้านความกตัญญูตเวที ด้านความเมตตากรุณา ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี ด้านความอดทน และด้านความมีระเบียบวินัยอยู่ในระดับมาก (มลชา กระวีพันธ์, 2550: 56)

3. ด้านจิตตะ เด็กนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา เอาจิตฝึกใจ คือ ตั้งจิตรับรู้ในการปฏิบัติตนให้รู้จักที่อดทนอดกลั้น และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัว อุทิศใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ของจิตตะ เรื่องการทำงานนั้นเป็นทฤษฎีพิเศษ คือ งานแทบทุกอย่างมักมีความเปลี่ยนแปลง หรือแปรเปลี่ยนไป ผิดจากที่ผู้ทำคาดการณ์ไว้ ทั้งนี้ เพราะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น เราปลูกบ้านเรือน เราคิดเหมือนกันว่า ประตูหน้าต่างจะต้องติดกลอนไว้เพื่อกันขโมย แล้วก็ได้มอบหมายให้คนเฝ้ารักษาคอยปิดเปิดแล้วด้วย ถึงกระนั้นก็นอนใจไม่ได้ เพราะว่า ตัวคนเฝ้านั้นเองอาจเผลอเรอ ไม่ได้ลงกลอน ขโมยก็เข้าบ้านได้ นี่ยกตัวอย่าง เราจะป้องกันเหตุดังกล่าวได้ก็ด้วยตนเองเป็นคนมีอิทธิบาทข้อจิตตะ คือ เอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอ จริงอยู่ความเสียหายบางอย่างย่อมอยู่นอกวิสัย แม้เราจะตรวจตราอยู่อย่างไรก็เสียหายจนได้ แต่ถ้ามีจิตตะเอาใจฝึกใจอยู่แล้ว ตนก็จะแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่เหมือนคนที่ดูแลบ้านเรือนของตนดี ย่อมชนของมีค่าออกจากบ้านได้ทันก่อนโจรจะลามมาถึง (ปิ่น มุทุกันต์, 2514: 226)

4. ด้านวิมังสา เด็กนักเรียนศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา รู้จักที่ปฏิบัติตนด้วยสติปัญญา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในการปฏิบัติตนต่อครอบครัวและครูอาจารย์ รวมถึงการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ดียิ่งขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวไว้ว่า คุณของวิมังสา ก็คือ ปัญญาเป็นแสงสว่างพอใจถอยออกมาเทียบกับสิ่งภายนอกเสียก่อนก็ได้ คนเรามักจะมีมือมีเท้าสมบูรณ์ แต่ก็ยังจำเป็นต้องมีอวัยวะเครื่องเห็นอีกอย่างหนึ่ง คือ ตา เวลาทำงานเรา

จะต้องอาศัยสัมตาคูดด้วย เช่น เขียนหนังสือ เราจึงจะรู้ว่าตัวหนังสือที่เขียนนั้นเรียบร้อยหรือไม่ และแม้มีตาแล้วในที่บางแห่งยังต้องมีแสงสว่างช่วยให้มองเห็นอีกด้วย จึงจะทำไม่ผิดวิมังสาถ้าจะเปรียบเหมือนตา หรือเหมือนแสงสว่าง นั้นเอง นอกจาก ช่วยให้เรทำงานไม่ผิดแล้วยังช่วยให้เรามองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีขึ้นด้วย (ปิ่น มุทุกันต์, 2514: 226)

6. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงเอกสารและเชิงปฏิบัติการแก่ผู้สนใจทั้งหลาย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อไปพัฒนาแก้ปัญหาในโรงเรียนต่าง ๆ
2. ควรศึกษาหลักพุทธธรรม คือ หลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. ควรศึกษาการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในพฤติกรรมนักเรียนทุกชั้นเรียนในโรงเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดการอบรมให้นักเรียนมีความเข้าใจหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิต
2. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโรงเรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมต่าง ๆ
2. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของโรงเรียนและคุณค่าของพระพุทธศาสนา
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์หลักธรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- ปิ่น มุทุกันต์. (2514). **แนวสอนธรรมตามหลักสูตรนักธรรมตรี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2518). **บทความบรมครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- พระครูประพัฒน์วรธรรม. (2548). **ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต**. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). **การศึกษาเพื่อสันติภาพ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตญาโณ). (2537). **นิเทศธรรม**. กรุงเทพมหานคร: อีรพงษ์การพิมพ์.
- มลทา กระวีพันธ์. (2550). การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนเสาชิงช้าวิทยาลัยอาเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วสันต์ เภรวิริต. (2551). การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิธรรมของบุคลากรในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติ ภาค 8. **ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สารภี จันทศรีนวล. (2550). การนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนอำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะ ตามหลักมรรคมืองค์ 8

ของพุทธปรัชญาเถรวาท

An Analytical Study of Concept of Sammasankappa in the Noble Eightfold Path of Theravada Buddhist Philosophy

พรชัย บุตรสาลี, วิเชียร ชาบุตรบุญทริก, บรรพต แด้ไฮสง

Pornchai Butsali, Wichian Chabutbuntrik, Banpot Khathaisong

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Pornchai6004@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสัมมาสังกัปปะตามหลักมรรคมืองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาท 2) วิเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท งานวิจัยเล่มนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาและปรัชญา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมมาสังกัปปะ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สัมมาสังกัปปะตามหลักมรรคมืองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นกระบวนการทางความคิดมีส่วนประกอบ 3 อย่าง คือ 1) เนกขัมมสังกัปปะ หรือเนกขัมมวิตก หมายถึง ความนึกคิดที่ปลอดโปร่งจากกาม ไม่หมกมุ่นพัวพันติดข้องในสิ่งสนองความอยากต่าง ๆ จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากราคะหรือโลภะ 2) อพยยาบทสังกัปปะ หรืออพยยาบทวิตก จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากโทสะ และ 3) อวิหิงสาสังกัปปะ หรืออวิหิงสาวิตก หมายถึง ความนึกคิดที่ปราศจากโมหะ

2. วิเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท ในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นทางการปฏิบัติ เป็นผลมาจากการที่บุคคลใช้เหตุผลจากสัมมาทิฐิมาพอสมควร แล้ว ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นทางความคิด ไปสู่การกระทำทางวาจาและทางกาย และเพื่อเป้าหมายสูงสุดคือการกำจัดกิเลส 3 ประการได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ หลักการปฏิบัติมีความสอดคล้องกับหลักปฏิบัติในไตรสิกขาและหลักมหาสติปัฏฐานสูตร สามารถปรับใช้ร่วมกับการดำเนินชีวิตประจำวันได้

3. วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ 1) การใช้คุณธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิต เพื่อเพิ่มพูนการดำเนิน

ได้รับบทความ: 20 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 กุมภาพันธ์ 2566; ตอรับตีพิมพ์: 7 มีนาคม 2566

Received: January 20, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 7, 2023

การออกจากกามคือปัญญา สำหรับคุณธรรมสำคัญเพื่อเพิ่มพูนตำริความไม่พยาบาท คือ ความอดทน และคุณธรรมสำคัญเพื่อเพิ่มพูนตำริความไม่เบียดเบียนคือความมีเมตตากรุณา 2) การดำเนินชีวิตประจำวันภายใต้หลักไตรสิกขาด้วยการมีศีล สมาธิ ปัญญา และภายใต้ หลักมหาสติปัฏฐานสูตร ด้วยการเจริญสติในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: แนวคิดสัมมาสังกัปปะ, มรรคมองค์ 8, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study of Sammasankappa (Right Thought) in the Noble Eightfold Path of Theravada Buddhist Philosophy, 2) to analyze the concept of Sammasankappa (Right Thought) of Theravada Buddhist Philosophy and 3) to analyze an applying guideline the concept of Sammasankappa (Right Thought) of Theravada Buddhist Philosophy. This is a documentary research by collecting data from the Tripitaka, Commentary, academic documents on Buddhism and philosophy, and researches related to Sammasankappa (Right Thought).

The research results found that:

1. Sammasankappa in the Eightfold Path of Theravada Buddhist Philosophy was mental process, consisted of 3 points: 1) Nekkhamma Sammasankappa (ill-advised intentions) or Nekkhamma-vitakka (thought freed from lust) was not immersed oneself with things satisfying various cravings; as it freed from sensuality or greed, 2) Abyapada Sammasankappa (Thoughts do not interfere with each other) or Abyapada-vitakka were considered as it freed form hatred, and 3) Avihimsa Sammasankappa or Avihisa-vitakka meant thought considered as it freed form anger.

2. To analyze the concept of Sammasankappa of Theravada Buddhist Philosophy was a starting point for practice. It was the result of a person's reasonable use of right views properly. It was considered as the starting point of idea, lead to verbal and physical action for the ultimate goal eliminated greed, hatred, and delusion. Those defilements clang in our mind. Practical principles should be conformed to the Threefold Learning and Mahasatipatthana Sutta (The sutra on the cultivation of mindfulness) should apply for practice in daily life.

3. To analyze an applying guideline the concept of Sammasankappa of Theravada Buddhist Philosophy divided into 2 ways: 1) using important virtues for living to increase our thought from sensual desires, called wisdom. The important virtue was to increase our thought with carelessness. We should endure. We should increase an important virtue for thought of non-exploit, 2) daily living under the Threefold Learning. We should comprise of precepts, concentration, and wisdom. And we should practice under Mahasatipatthana-Sutta with developing our mindfulness in daily life.

Keywords: Concept of Sammasankappa, The Noble Eightfold, Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

สัมมาสังกัปปะ มีคำจำกัดความดังนี้ เนกขัมมสังกัปปิ อพยาบาทสังกัปปิ อวิหิงสาสังกัปปิ นี้เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ นอกจากนี้ ยังมีคำจำกัดความแบบแยกออกเป็นระดับโลกียะและระดับโลกุตระ ดังนี้ สัมมาสังกัปปะ มี 2 อย่าง คือสัมมาสังกัปปะ ที่ยังมี อาสวะ เป็นฝ่ายบุญ อำนวยวิบากแก่ชั้นนี้ อย่างหนึ่ง กับสัมมาสังกัปปะ ที่เป็น อริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตระ และเป็นองค์มรรค อย่างหนึ่ง สัมมาสังกัปปะ ที่ยังมีอาสวะ คือ เนกขัมมสังกัปปิ อพยาบาทสังกัปปิ อวิหิงสาสังกัปปิ สัมมาสังกัปปะ ที่เป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค คือ ความตริภัก (ตักกะ) ความนึกคิด (วิตักกะ) ความดำริ (สังกัปปิ) ความคิดแบบแน่ว (อัปปนา) ความคิดปักแน่นแน่น (พยุปปนา) ความเอาใจจดจ่อลงจ้องสังขารของบุคคลผู้มีจิตเป็นอริยะ มีจิตไร้อาสวะ มีอริยมรรค เป็นสมังคี ผู้กำลังเจริญอริยมรรคอยู่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 748-756) เพื่อรวบรัด ในที่นี้ จะทำความเข้าใจกันแต่เพียงคำจำกัดความแบบทั่วไป ที่เรียกว่าเป็นขั้นโลกียะเท่านั้น ตามคำจำกัดความแบบนี้ สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ หรือความนึกคิดในทางที่ถูกต้อง การที่จะมองเห็นสิ่งทั้งหลายถูกต้องตามที่มันเป็นได้ จะต้องใช้โยนิโสมนสิการ ซึ่งหมายความว่า ขณะนั้นความนึกคิด ความดำริต่าง ๆ จะต้องปลอดโปร่งเป็นอิสระ ไม่มีทั้งความชอบใจ ความยึด ติด พัวพัน และความไม่ชอบใจ ผลักแย้ง เป็นปฏิปักษ์ต่าง ๆ ด้วย ข้อนี้มีความหมายว่า จะต้องมิสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ และองค์ประกอบทั้งสองอย่างนี้ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับในฝ่ายมิจฉานั่นเอง

รูปแบบการใช้ชีวิตของมนุษย์ในยุคแห่งเทคโนโลยีนั้นเป็นไปด้วยความเร่งรีบแข่งกับเวลา มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายในการใช้ชีวิต เมื่อทุกอย่างเป็นของสำเร็จรูป ทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่ใช้ความคิดน้อยลง หรือขาดโยนิโสมนสิการ เรื่องศีลธรรมคุณงามความดี

กลายเป็นเรื่องล้าสมัย การใช้ชีวิตเพื่อบำเรอภาคคุณ กลายเป็นวัฒนธรรมการใช้ชีวิตรูปแบบใหม่ตามสมัยนิยม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลกระทบ ต่อการพัฒนาอารมณ์และจิตใจของเยาวชน เกิดการกลืนวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคม ศีลธรรมนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนโดยเฉพาะหลักการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญนั่นก็คือหลักมรรคมีองค์ 8 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับวิธีการปฏิบัติให้สอดคล้องกับรูปแบบชีวิตในยุคเทคโนโลยี

สัมภาษณ์กับปะ กล่าวได้ว่า เป็นองค์มรรคที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นตัวปัญญาจัดเป็นปัญญาสิกขา เพราะคนเราจะสุข หรือทุกข์ขึ้นอยู่กับความคิดเป็นประการสำคัญ ถ้ารู้จักใช้ความคิดให้ถูกต้อง หรือคิดเป็น ก็สามารถบรรเทาทุกข์ ทำให้ความทุกข์ลดน้อยลง และมีความสุขได้ แต่ถ้าไม่รู้จักใช้ความคิดให้ถูกต้อง หรือคิดผิด ย่อมก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความกลุ้มใจ ความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้สุขภาพจิตเสียและนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมาย ในขณะที่ผู้ประพฤติปฏิบัติดำเนินไปตามหลักสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีความสัมพันธ์กับอริยมรรคข้ออื่น ๆ ซึ่งได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ กล่าวคือ เมื่อเข้าใจมโนสาส์นกับปะว่าเป็นทางผิดและเข้าใจสัมมาสังกัปปะว่าเป็นทางถูกต้อง บุคคลย่อมปฏิบัติสัมมาทิฐิ เมื่อทำความพยายามเพื่อกำจัดความชั่วและบำเพ็ญสัมมาสังกัปปะอยู่ บุคคลนั้นชื่อว่าปฏิบัติสัมมาวายามะและเมื่อบุคคลกำจัดความดำริผิดด้วยจิตอันมีสติ เป็นผู้ที่มีสติ เข้าถึงสัมมาสังกัปปะอยู่ บุคคลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติสัมมาสติ

ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะตามหลักมรรคมีองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อศึกษาความสำคัญและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักสัมมาสังกัปปะมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยเน้นหนักไปที่การส่งเสริมแนวคิดเพื่อการสร้างจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะเริ่มต้นเดินบนเส้นทางอริยมรรคมีองค์ 8 ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะตามหลักมรรคมีองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาท” จะนำไปสู่คำตอบทางวิชาการและเป็นประเด็นที่น่าสนใจเพื่อการทำงานวิจัยที่แพร่หลายทางด้านปรัชญาสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสัมมาสังกัปปะตามหลักมรรคมีองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดสัมมาสังกัปปะ ของพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คือ การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) จากเอกสารตำราวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ส่วนที่เป็นนรลักษณ์ ตำรา เอกสารงานวิจัย วารสารและข้อเขียนของนักวิชาการทางพุทธปรัชญาเถรวาท โดยใช้ห้องสมุดวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และหอสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลหลัก ซึ่งผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องสัมมาสังกัปปะ ในอริยมรรคมีองค์ 8 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาสังคมไทย

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สัมมาสังกัปปะซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นทางความคิดที่จะดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมีองค์ 8 โดยใช้แนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท

3.3 การสังเคราะห์ข้อมูล หลังจากการวิเคราะห์สัมมาสังกัปปะ โดยใช้แนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทแล้ว จากนั้นผู้วิจัยได้นำเอาหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยมรรคมีองค์ 8 มาสังเคราะห์เพื่อประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยใช้สัมมาสังกัปปะ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นทางความคิด

3.4 การนำเสนองานวิจัย หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสัมมาสังกัปปะ สภาพปัญหาของสังคมพุทธในยุคเทคโนโลยี และสังเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอแนวคิดในสัมมาสังกัปปะ มาใช้ในชีวิตประจำวันในสังคมพุทธในยุคเทคโนโลยี ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นทางความคิดที่จะดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมีองค์ 8 แล้ว ผู้วิจัยได้จัดระบบข้อมูลแล้วเรียบเรียงข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามลำดับ และจัดทำเป็นรูปแบบรายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ เพื่อให้คณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยมหาวิทยาลัยตรวจสอบความสมบูรณ์ต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวเคราะห์แนวคิดสัมมาสังกัปปะตามหลักมรรคมีองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

4.1 สัมมาสังกัปปะตามหลักมรรคมีองค์ 8 ของพุทธปรัชญาเถรวาท

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้แสดงความหมายของสัมมาสังกัปปะไว้อย่างสอดคล้องกัน กล่าวคือ สัมมาสังกัปปะ ได้แก่ ความคิดชอบ หรือความคิดที่ถูกต้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ความนึกคิดในทางเสียสละ ไม่ติดในการปรนเปรอสนองความอยากของตน ไม่หมกมุ่นพัวพันติดข้องในสิ่งสนองความอยากต่าง ๆ ความคิดที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว ความคิดเสียสละและความคิดที่เป็นคุณ เป็นกุศลทุกอย่าง จัดเป็นความคิดที่ปราศจากราคะ หรือโลภะ (เนกขัมมะ) 2) ความนึกคิดปลอดจากพยาบาท หรือความนึกคิดที่ประกอบด้วยเมตตา ไม่ขัดเคือง หรือเพ่งมองในแง่ร้าย เป็นความดำริที่ไม่มีความเคียดแค้นชิงชัง ขัดเคือง โดยเฉพาะมุ่งเอาธรรมที่ตรงข้าม คือ เมตตา ซึ่งหมายถึงความปรารถนาดี ความมีไมตรี ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากโทสะ (อพยาบาท) และ 3) ความนึกคิดปลอดจากการเบียดเบียน หรือความนึกคิดที่ประกอบด้วยกรุณา ไม่คิดร้าย หรือมุ่งทำร้าย โดยเฉพาะมุ่งเอาธรรมที่ตรงข้ามคือกรุณา ซึ่งหมายถึงความคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจาก โทสะ เช่นเดียวกัน (อวิหิงสาวิตก)

ความสำคัญของสัมมาสังกัปปะ สัมมาสังกัปปะ มี 2 ระดับ คือ โลภียสัมมาสังกัปปะและโลกุตตรสัมมาสังกัปปะ โลภียสัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบธรรมดา ซึ่งเป็นของกัลยาณปุณฺณและบุคคลที่กำลังปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น กล่าวคือ พระโสดาบัน โดยแบ่งออกเป็น ความนึกคิดในทางสละปลอดจากกาม ความนึกคิดในทางสละปลอดจากพยาบาทและความนึกคิดในทางสละปลอดจากการเบียดเบียน ส่วนโลกุตตรสัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบของพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์ ความคิดระดับนี้ เป็นความคิดที่พ้นจากโลกียวิสัย ซึ่งได้แก่ ความตริกตรอง ความใคร่ครวญ ความดำริ ความปักใจ การพินิจ การยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ของภิกษุผู้มีจิตไกลจากข้าศึก คือกิเลส มีจิตหาอาสวะมิได้ เกิดร่วมกับอริยมรรค ดำเนินตามอริยมรรค เป็นองค์ประกอบแห่งมรรค

สัมมาสังกัปปะ มีความสำคัญอย่างมาก กล่าวได้ว่า เป็นองค์มรรคที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นตัวปัญญา จัดเป็นปัญญาสิกขา เพราะคนเราจะสุข หรือทุกข์ย่อมขึ้นอยู่กับความคิด เป็นประการสำคัญ ถ้ารู้จักใช้ความคิดให้ถูกต้อง หรือคิดเป็น ก็สามารถบรรเทาทุกข์ ทำให้ความทุกข์ลดน้อยลงและมีความสุขได้ แต่ถ้าไม่รู้จักใช้ความคิดให้ถูกต้อง หรือคิดผิด ย่อมก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความกลุ้มใจ ความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้สุขภาพจิตเสียและนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมาย ในขณะที่ผู้ประพฤติปฏิบัติดำเนินไปตามหลักสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีความสัมพันธ์กับอริยมรรคข้ออื่น ๆ ซึ่งได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ กล่าวคือเมื่อเข้าใจมิจฉาสังกัปปะว่า เป็นทางผิดและเข้าใจสัมมาสังกัปปะว่า เป็นทางถูกต้อง บุคคลย่อมปฏิบัติสัมมาทิฐิ เมื่อทำความพยายามเพื่อกำจัดความชั่วและบำเพ็ญสัมมาสังกัปปะอยู่

บุคคลนั้นเชื่อว่าปฏิบัติสมาธิและเมื่อบุคคลกำจัดความดำริผิดด้วยจิตอันมีสติ เป็นผู้ที่มีสติ เข้าถึงสัมมาสังกัปปะอยู่ บุคคลนั้นเชื่อว่า ปฏิบัติสมาธิ

4.2 วิเคราะห์แนวคิดในสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท

การคิดที่ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ เป็นความคิดที่ชอบ เพราะถ้าหากขาด โยนิโสมนสิการแล้ว สัมมาสังกัปปะย่อมไม่สามารถจะถึงความสมบูรณ์ได้ หลักธรรมที่เป็น เครื่องส่งเสริมสนับสนุนสัมมาสังกัปปะ เพื่อให้สัมมาสังกัปปะถึงความเจริญงอกงามไปบุลย์ ยิ่งขึ้นไป ได้แก่ กุศลวิตก กัลยาณมิตรและกุศลกรรมบถ เป็นต้น บุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่เป็นเครื่องส่งเสริมสนับสนุนสัมมาสังกัปปะดังกล่าวข้างต้น ย่อมประสบความสำเร็จรุ่งเรือง ในการปฏิบัติธรรม ส่วนหลักธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสัมมาสังกัปปะ เช่น มิจฉาสังกัปปะ อกุศล วิตก นิเวรณ อกุศลกรรมบถและความประมาท เป็นต้น บุคคลผู้ต้องการความเจริญก้าวหน้า ในธรรม มีความต้องการพ้นจากกองทุกข์ทั้งมวล จะต้องกำจัด บรรเทา ละเว้นจากหลักธรรม เหล่านี้ เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม บทบาทของสัมมาสังกัปปะในสังคมไทย ปัจจุบัน สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีการบวช การเข้าพรรษาและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเพณีการบรรพชาอุปสมบท อันได้แก่ การบรรพชาเป็นสามเณร โดยการสมาทาน ศีล 10 และการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ โดยการ สมาทานศีล 227 ตลอดรวมถึงทั้งการบวชเป็นชี การบวชชีพราหมณ์ เนกขัมมะและเนกขัมมนารี การสมาทานอุโบสถศีลของแต่ละปักษ์

สัมมาสังกัปปะเป็นธรรมในหมวดของความคิดที่จะนำไปสู่การกระทำเพื่อการละ กิเลสทั้งสามประการคือโลภะ โทสะ และโมหะ รวมถึงการออกจากกาม พยาบาทและการ เบียดเบียน เป็นกระบวนการที่สอง ต่อจากสมาธิภาวนา สัมมาสังกัปปะนั้นเป็นจุดเชื่อมไปสู่การ ลงมือกระทำทางวาจา คือ สัมมาวาจา และการลงมือกระทำทางกาย คือ สัมมากัมมันตะ บนพื้นฐานการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล คือ สัมมาอาชีวะ พร้อมทั้งความพยายามอย่าง ต่อเนื่องทางใจ คือ สัมมาวายามะ และจุดเริ่มต้นที่สำคัญคือ สัมมาสติ และสัมมาสมาธินั่นเอง

4.3 วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท

แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดสัมมาสังกัปปะของพุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ 1) การใช้คุณธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิต เพื่อเพิ่มพูนการดำริในการออก จากกามคือปัญญา สำหรับคุณธรรมสำคัญเพื่อเพิ่มพูนดำริความไม่พยาบาท คือความอดทน และคุณธรรมสำคัญเพื่อเพิ่มพูนดำริความไม่เบียดเบียนคือความมีเมตตากรุณา 2) การดำเนิน ชีวิตประจำวันภายใต้หลักไตรสิกขาด้วยการมีศีล สมาธิ ปัญญา และภายใต้หลักมหาสติปัฏ ฐานสูตร ด้วยการเจริญสติในชีวิตประจำวัน เบื้องต้นผู้ปฏิบัติต้องมีสมาธิภาวนาและสัมมา สังกัปปะเป็นบาทฐานในการดำเนินชีวิต จากนั้น ให้เริ่มจากองค์ที่ 7 คือสัมมาสติ ส่วนองค์ที่ เหลือจะค่อยพัฒนาไปตามลำดับแนวคิดในองค์ธรรมสัมมาสังกัปปะนั้น เป็นแนวคิดหรือดำริ ที่จะออกจากกามพยาบาทและการเบียดเบียนซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อปฏิบัติ ในหลัก

ไตรสิกขาและหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งผู้ปฏิบัติสามารถศึกษาเทียบเคียง หรือประยุกต์ใช้ ร่วมกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามหลักมรรคมีองค์ 8 เพื่อส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติได้ เป็นอย่างดี

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมสัมมาสังกัปปะภายในตน โดยเห็นควรให้คนในสังคมหันมา สนใจการเจริญสติในชีวิตประจำวัน เพื่อเพิ่มพูนสัมมาสังกัปปะภายในตนให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป
2. สร้างความเข้าใจในการส่งเสริมสัมมาสังกัปปะ ตามหลักไตรสิกขา และหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ เป็นการศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ใน ฐานะข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ว่า วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา สามารถศึกษาได้ในมิติไหนบ้าง ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาบ้างแล้วในบางส่วนเช่นในเบื้องต้น ผู้วิจัยมองว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจควรจะมีการทำวิจัยต่อไปอีกคือ

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์และการพัฒนาสังคมด้วยการนำ หลักการพัฒนาความคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาทมาใช้เพื่อเกิดประโยชน์ในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน
2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักการส่งเสริมความคิดเพื่อการ ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพญาณมงคล และคณะ. (2558). *คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา*. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้งกรุ๊ป.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2553). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญา.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*. กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *ชีวิตที่สมบูรณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ระฆังทอง.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 42. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม ในเครือ บริษัทสำนักพิมพ์เพ็ชฌาณดีไฮต์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วัฒนา พลชาติ. (2553). ศึกษาวิเคราะห์วิธีการพัฒนาปัญญาตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปาฏฐกถา
ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

An Analytical Study of the Problem of Buddhist Ethics in
Dhammapadaṭhakathā according to Buddhist Ethics

พระมหาบุญส่ง เขมโก (สายดวง)

Pramaha Boonsong Khemako (Saiduang)

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: boonsong.khemako@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปาฏฐกถา 2) ศึกษาเกณฑ์การตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์ 3) วิเคราะห์การตัดสินปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปาฏฐกถา ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ธัมมปาฏฐกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ธรรมบทเป็นบทแห่งธรรมหรือธรรมที่ตรัสไว้เป็นบทสั้น ๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล มีทั้งหมด 423 บท เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นเพื่ออธิบายหรือตีความคำหรือข้อความของคาถาธรรมบท มีลักษณะคำประพันธ์เป็นร้อยกรองหรือคาถากล่าวเฉพาะปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปาฏฐกถามีอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านกายกรรมหรือกายทุจริต ด้านวจีกรรมหรือวจีทุจริต และด้านมโนกรรมหรือมโนทุจริต

2. เกณฑ์การตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นเกณฑ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกโดยยึดเอาเกณฑ์การตัดสินตามประเภทของกรรม ได้แก่ กรรมดีและกรรมชั่ว, เกณฑ์การตัดสินตามทัศนะของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา 2 ท่าน คือ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) และวสิน อินทสระ

3. วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปาฏฐกถาใน 3 ด้าน คือ ด้านกายกรรม เป็นการกล่าวถึงเรื่องพระพุทฺธคิตฺตเถระผู้เคยเป็นพรานนก และพ่อค้าหมูนามว่า จุนทสุกริกผู้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการเลี้ยงหมูและฆ่าหมูเป็นจำนวนมาก การกระทำของคนทั้งสองถือว่าเป็นการทำตามหน้าที่, ด้านวจีกรรมเป็นการกล่าวถึงการยุยงให้คนแตกแยกกัน (ปิสุณวาจา) และการพูดเพ้อเจ้อ (สัมผัปปลาปะ) คือการพูดที่ทำประโยชน์ให้พินาศ และด้านมโนกรรม

ได้รับบทความ: 20 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 1 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 3 มีนาคม 2566

Received: January 20, 2023; Revised: March 1, 2023; Accepted: March 3, 2023

เป็นการกล่าวถึงความโลภมากในทรัพย์ของผู้อื่น (อภิชฌา) ซึ่งปรากฏในเรื่อง กุหกพราหมณ์ และความมีจิตคิดปองร้ายต่อผู้อื่นและสัตว์อื่น ซึ่งปรากฏในเรื่องกุกกุกมิต

คำสำคัญ: ปัญหาจริยธรรม, คัมภีร์ธัมมปาฏฐกถา, พุทธจริยศาสตร์

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the ethical problem in the Dhammapadthakathā, 2) to study the judging criteria of Buddhist ethics, and 3) to analyze of judging on ethical problems in the Dhammapadthakathā scriptures based on Buddhist ethics. It is a documentary research by collecting data from Tripitaka, Dhammapadthakathā and related researches, and presented the research results by inductive analytical descriptive method.

The research results found that:

1. The Dharmapada is the verse of the Dharma that the Lord Buddha spoke in short stanzas for different times, places, and different people, totaling 423 verses. It is a scripture composed to explain or interpret the words or text of the Dhammapada spells. It has the characteristics of poetry or incantations. Specifically, there are 3 aspects of ethical problems in the Dhammapadthakathā scriptures, namely physical or physical misconduct, verbal or verbal misconduct, and mental or mental misconduct.

2. Criteria for judging according to Buddhist ethics are the criteria that appear in the Tripitaka based on the criteria for judging according to the type of karma, namely good and bad karma following to the views of Buddhist scholars are 2 persons, namely, Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) and Wasin Indrasara.

3. Analyzing ethical problems in the Dhammapadthakathā scriptures in three aspects: the acrobatics aspect is about Phra Putikattathera, who used to be a bird hunter; and a pig dealer named Chuntasukrik, who lives by raising pigs and slaughtering a large number of pigs. The actions of the two were considered duties, On the other hand, verbal action speaks of inciting divisions (Pisunāṇvācā) and idle chatter is talk of usefulness and destruction; and the mental karma aspect, which refers to the covetousness of other people's property (Aphicha) which appears in the brahman liar (Kuhaka Brahmana) and the malice towards other people and other beings which appears in the kukkutamit.

Keywords: Ethical Problems, Dhammapadthakathā Scriptures, Buddhist Ethics

1. บทนำ

จริยศาสตร์ เป็นวิชาที่ทำให้คนใจสูง มีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีความประพฤติดี เว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำสิ่งที่ควรทำ แสวงหาคำตอบว่า อะไรดี อะไรชั่ว วิเคราะห์เบื้องหลังแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ว่า เขาประพฤติเช่นนั้น ๆ เพราะอะไร มีอะไรอยู่เบื้องหลังแห่งการกระทำของเขาคล้ายจิตวิทยา มีข้อแตกต่างเพียงเล็กน้อย เช่น จิตวิทยาศึกษาพฤติกรรมของคนและอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับใจ ไม่ได้พิจารณาว่าถูก หรือผิด ส่วนจริยศาสตร์พิจารณาถึงความถูก ผิด ดี ชั่วของพฤติกรรมและอารมณ์นั้น ๆ ด้วย (วศิน อินทสระ, 2549: 14)

พระพุทธศาสนาปรากฏหลักคำสอนที่เป็นพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมของบุคคลในด้านต่าง ๆ อันก่อให้เกิดคุณค่าที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง คนไทยในอดีตนิยมทางสายกลาง ทำสิ่งใดก็ต้องรู้จักประมาณตน นับแต่การทำงาน การติดต่อสัมพันธ์ในวงงาน ความเป็นเพื่อนแม้จะสนิทสนมชิดเชื้อกันดี แต่ก็ต้องไม่สนิทสนมกันเกินไป ความเป็นอิสระของทุกคนยังมีอยู่ 2) ความซื่อสัตย์จริงใจ เป็นคุณค่าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของคนในอดีต คนซื่อสัตย์จริงใจจะได้รับการนับถืออย่างมาก คนคดโกงจะได้รับการประณาม 3) ความผสมผสานกลมกลืนระหว่าง คน สัตว์ สิ่งแวดล้อม คนไทยจะเหมือนคนเอเชียโดยทั่วไปที่เล็งเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทั้งทางชีวภาพและทางกายภาพ ศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนคิดแบบนี้ ตามความเชื่อของคนตะวันออกแล้วถือว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและคนควรศึกษาธรรมชาติเพื่อความเข้าใจซาบซึ้งความสมดุลของธรรมชาติ ไม่ใช่บังคับบัญชาเอาชนะธรรมชาติ ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ปรากฏคัมภีร์ธรรมบทที่แสดงหลักคำสอนเกี่ยวกับเรื่องของจริยธรรมของมนุษย์ที่พึงประสงค์ ซึ่งคัมภีร์ธรรมบท เป็นข้อธรรมที่ปรากฏอย่างตรงไปตรงมาในข้อหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ชัดเจนและตรงจุด

ธรรมบท เป็นชื่อของคัมภีร์หนึ่งในคัมภีร์ของพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คำว่า ธรรมบท แปลว่า บทแห่งธรรม คัมภีร์ธรรมบทจึงเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมบทธรรมต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้ามีพระภาคทรงตรัสไว้เป็นพุทธภาษิตแก่บุคคลต่าง ๆ ซึ่งบทธรรมเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระ ต่างสถานที่ เป็นบทธรรมสั้น ๆ ที่ปรากฏในรูปของคาถาประพันธ์ ผู้อ่านสามารถจดจำได้ง่ายและมีความไพเราะลึกซึ้ง ที่สำคัญคือ ธรรมบทแต่ละบท ล้วนเป็นสังฆธรรมซึ่งถือว่าเป็นอมตวาจาของพระผู้มีพระภาค ปรากฏนัยว่า บรรดา คัมภีร์ในพระไตรปิฎก คัมภีร์ธรรมบทเป็นคัมภีร์ที่ได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากที่สุด ธรรมบทจึงเป็นเพชรเม็ดงามเป็นเพชรน้ำเอกชั้นเยี่ยมที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

กุศลกรรม คือกรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดี หรือกรรมดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจาก กุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ หรือ โอหะ แต่ถ้าจำแนกตามทวารคือทางที่ทำการหรือแสดงออกของกรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 160) จัดเป็น 3 ข้อคือ 1) กายกรรม กรรมทำด้วยกาย หรือการกระทำทางกาย 2) วจีกรรม กรรมทำด้วยวาจา

หรือการกระทำทางวาจา 3) มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ม.ม. (ไทย) 13/64/65., อภิ.สง. (ไทย) 34/663/259)

พระพุทธศาสนามีคำปรากฏเกี่ยวกับเรื่องกรรม ซึ่งเป็นการกระทำว่า กรรมหมายถึงการกระทำที่ดีและไม่ดี เพราะกรรมคือการกระทำ ส่วนการส่งผลของการกระทำนั้น มีทั้งกรรมหนักและกรรมเบา กรรมจะส่งผลหนัก หรือจะส่งผลเบาขึ้น ขึ้นอยู่กับการประกอบกรรม หรือทำกรรมนั้นมีเจตนากระทำหรือไม่ (ตั้งใจ หรือจงใจกระทำ) หรือไม่มีเจตนากระทำ (ไม่ตั้งใจ) ถ้าหากตั้งใจกระทำความดี ผลของการกระทำนั้นก็จะส่งผลมากในส่วนตัว ตรงกันข้าม ถ้าหากไม่ได้ตั้งใจกระทำความดี ผลของการกระทำนั้นก็จะส่งผลน้อย หรือไม่ส่งผลเลย ถ้าตั้งใจ หรือมีเจตนาที่จะประกอบกรรมชั่ว หรือกระทำความชั่ว ผลของการกระทำความชั่ว ก็จะส่งผลมาก แต่ถ้าหากไม่มีเจตนา หรือไม่ตั้งใจที่จะกระทำความชั่ว หรือความไม่ดี หรืออาจเป็นการกระทำโดยประมาท ก็จะได้รับผลการกระทำนั้นเช่นกัน แต่เป็นไปในทางลบ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความดี หรือกระทำความชั่วเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากการกระทำทั้งสิ้น

กรรมที่กระทำแล้วย่อมส่งผลเสมอ เพราะทุกชีวิตจะดำเนินไปในทางดี หรือทางชั่ว ก็ขึ้นอยู่กับกรรม หรือการกระทำที่ได้กระทำไว้ ปรากฏพุทธวจนะในจุฬามณีวงศ์สูตร ที่ทรงตรัสตอบสุภมาณพโตเถยบุตร ว่า “มาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ม.อ. (ไทย) 14/289/357)

วิบากกรรม คือผลของกรรม หรือเศษกรรมที่เหลือหลังจากกรรมให้ผลเช่น พระจักขุบาล ที่ท่านกระทำความผิดครั้งเป็นหมอยาในอดีตชาติ ครั้นมาชาติปัจจุบันท่านได้บรรลุพระอรหันต์แล้ว ยังต้องได้รับวิบากกรรมอีก

ผู้วิจัยเห็นว่า กรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตรเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกับจริยธรรมในแง่ของพุทธจริยศาสตร์มากที่สุดและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก เป็นสิ่งที่พึงศึกษา เพราะถ้าบุคคลศึกษาเรียนรู้อย่างเข้าใจโดยถ่องแท้แล้ว รู้ประโยชน์และโทษของกรรมแล้ว สมควรเป็นเรื่องที่บุคคลสามารถทำความเข้าใจและเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตร
2. เพื่อศึกษาเกณฑ์การตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์
3. เพื่อวิเคราะห์การตัดสินปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตร ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ อันได้แก่คัมภีร์ธรรมบท ขุททกนิกาย สุตตันตปิฎก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรมในแง่ของพุทธจริยศาสตร์และข้อมูลทุติยภูมิ อาทิ ตำรา งานวิจัยทั่วไป รวมทั้งเอกสาร บทความที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.2 ขั้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา 2) เพื่อศึกษาเกณฑ์การตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์ 3) เพื่อวิเคราะห์การตัดสินปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

3.3 ขั้นสรุปผลการวิจัยโดยเขียนรายงานในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยการบันทึกข้อมูลโดยจัดทำเป็นรูปเล่มและนำเสนอผลการวิจัย

3.4 ขั้นนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยดังนี้

4.1 ปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา

พุทธจริยศาสตร์ในแง่ของศาสตร์ว่าด้วยหลักแห่งความประพฤติและปฏิบัติออกมาในรูปปณิธานอิงหลักธรรมของพระผู้มีพระภาค โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่ใช้ชีวิตประจำวันเป็นหลัก ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์ใน 2 ประเด็น ส่วนอีกประเด็นเป็นมุมมองของปรัชญา คือ พุทธจริยศาสตร์แบบดั้งเดิม ซึ่งหมายถึง คำสอนที่มาจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์และปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น พุทธจริยศาสตร์ร่วมสมัย เป็นการอธิบายความหมายของพุทธจริยศาสตร์ในประเด็นความขัดแย้งต่าง ๆ หรือเกณฑ์พิจารณาและตัดสินใจในกรณีที่ต้องมีทางเลือก 2 ทางเพื่อเป็นการยุติข้อขัดแย้ง หรือปัญหาที่เกิดขึ้น และในแง่ของปรัชญา สัจนิยมเชิงจริยธรรม (moral realism) สัจนิยมมีความซ้อนทับกับประเด็นข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พุทธิปัญญานิยมและปรนัยนิยม กล่าวคือ สัจนิยมเห็นว่าจริยธรรมมีลักษณะเฉพาะต่างจากกฎเกณฑ์อื่น ๆ ข้อความทางจริยธรรมมีค่าความจริงและอ้างถึงข้อเท็จจริงทางจริยธรรมบางอย่าง โดยข้อเท็จจริงเหล่านี้ดำรงอยู่อย่างเป็นปรนัย ไม่ขึ้นกับบุคคล หรือบริบทใด ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดำรงอยู่ไม่ว่ามนุษย์จะรู้ หรือเชื่อหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้มีนัยว่า ความรู้ว่าจะไรถูกผิดไม่สัมพันธ์กับแรงจูงใจทางจริยธรรม อีกองค์ประกอบเพิ่มเติมก็คือ ความคิดที่ว่ามนุษย์อาจเข้าไม่ถึง หรือเข้าถึงข้อเท็จจริงทาง

จริยธรรมเหล่านี้ไม่ได้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่า สังคมนิยมใช้แม่แบบจากวิทยาศาสตร์ที่เห็นว่า สิ่งที่อยู่เป็นเอกเทศต่างหากไปจากผู้รู้ โดยผู้รู้อาจจะไม่สามารถค้นพบสิ่งเหล่านั้นได้ อติสัจนิยม (anti-realism) จะปฏิเสธอย่างน้อยองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เช่น เห็นว่า ข้อความทางจริยธรรมไม่มีค่าจริงแท้ เห็นว่าความจริงแท้ของข้อความทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับบุคคล เห็นว่าความรู้ทางจริยธรรมนำสู่แรงจูงใจทางจริยธรรมเสมอ หรือเห็นว่า เราสามารถยืนยันความจริงแท้ทั้งหมดของข้อความทางจริยธรรมได้

ในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกถา ว่า ผู้ละทิ้งความชนะและความพ่ายแพ้ได้แล้ว มีใจสงบ ย่อมนอนเป็นสุข เป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวาย ไม่มีบาป ผู้คบค้าสมาคมกับคนพาล ย่อมเศร้าโศกลึกลับกาลนาน เป็นทุกข์ตลอดเวลา เหมือนอยู่ร่วมกับศัตรู การอยู่ร่วมกันกับนักปราชญ์มีแต่ความสุข เหมือนอยู่ในหมู่ญาติ “ถ้าคนมีใจดี ก็จะทำดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะทำชั่วหรือทำชั่วไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว ล้วนส่งผลกระทบและมีอิทธิพลโดยตรงต่อสังคมทั้งสิ้น

ในแง่ของปรัชญา กรรมเป็นเรื่องของการกระทำ หรือการปฏิบัติตน ซึ่งเป็นกฎแห่งเหตุและผลซึ่งสอดคล้องตามหลักของอิทัปปัจจยตา หรือปัจจุสมุปบาท นั่นคือ ปัจจัยที่สืบเนื่องถึงกัน เมื่อกระทำสิ่งใด ผลตอบรับจะเป็นเช่นดั่งนั้น พระพุทธศาสนาสอนให้ปฏิบัติมากกว่าดำเนินการทางทฤษฎี ดังนั้น ปรัชญาจึงมองพระพุทธศาสนาเป็นลัทธิปฏิบัตินิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยึดการกระทำหรือการปฏิบัติเป็นหลัก มุมมองและการกระทำปรัชญาพิจารณาถึงเหตุผลของตามพฤติกรรม ดังนั้น เรื่องกรรมในธัมมปัทฏฐกถา ปรัชญาจึงมองว่าเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล กรรมไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง มีการเปลี่ยนแปลงและสัมพันธ์กับเหตุและปัจจัยอื่นเสมอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพิจารณา กรรมตามทัศนะของปรัชญา มองว่าพฤติกรรมเป็นสาเหตุมาจากกิเลส จึงทำให้บุคคลกระทำการกรรม เมื่อกระทำแล้วย่อมได้รับผลของกรรมนั้น ที่เรียกกันว่า วิบากกรรม แต่กรรมก็ตกอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ คือ กรรมมีสาเหตุให้เกิดกรรม กรรมนั้นก็ดับ เพราะเหตุแห่งการหยุดพฤติกรรมนั้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น กรรมก็จัดไปรวมในกลุ่มของอิทัปปัจจยตา

4.2 เกณฑ์การตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์

อุดมคติสูงสุดของชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนา มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล การกระทำของมนุษย์จึงเกิดจากการวางแผนเพื่อหวังผลที่เกิดขึ้น ผลที่มนุษย์คาดหวังคือ จุดมุ่งหมาย ดังนั้นมนุษย์จึงดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมาย คำว่าจุดมุ่งหมายของชีวิตในทางปรัชญาเรียกว่า อุดมคติของชีวิต ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น ความต้องการพื้นฐานจะมีเช่นเดียวกันนั่นคือปัจจัย 4 ซึ่งใช้เกื้อหนุนในการมีชีวิตอยู่ อันประกอบด้วย อาหาร ที่อยู่ อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ทางโลกหรือโลกียะมุ่งแสวงหาความสุขสบายในชีวิต

ปัจจุบัน ทางธรรมหรือโลกุตระมุ่งแสวงหาความสงบสุข ความถูกต้องดีงาม และมีเป้าหมายเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ เหตุนี้ชีวิตมนุษย์จึงมีเป้าหมายของชีวิตที่แตกต่างกัน เป้าหมายสูงสุดในชีวิตมนุษย์ในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ

เกณฑ์การตัดสินในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคได้ทรงจำแนกกรรมเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะที่กระทำ คือกรรมดี หรือ กุศลกรรม และอกุศลกรรม คือกรรมชั่ว พระผู้มีพระภาคตรัสสอนเรื่องกรรมตามนัยแห่งกุกกุรวตติกสูตร ว่าด้วยการประพจน์วัตรเลียนแบบสุนัข โดยทรงแสดงกรรมและผลของกรรมไว้ 4 ชนิด คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาวและกรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว อันเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมคือกรรมดำมีวิบากดำ นั้นหมายถึง การที่บุคคลอื่นเบียดเบียนบุคคลอื่นด้วยพฤติกรรม และสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมได้รับความไม่สบายกายไม่สบายอันเกิดจากการกระทำนั้นที่เกิดจากการปรุงแต่งกาย วาจา ใจ อันมีความเบียดเบียนบุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียน เป็นทุกข์โดย ส่วนเดียว กรรมขาวมีวิบากขาว หมายถึง การที่บุคคลไม่ถูกเบียดเบียนด้วยพฤติกรรมจากบุคคลอื่นและเกิดความสุขสงบทางกายและใจ ไม่มีการปรุงแต่งกาย วาจา ใจ อันไม่ก่อให้เกิดความเบียดเบียนบุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุขโดยส่วนเดียว กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว คือ การกระทำด้วยกาย วาจา ใจ ที่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียนบ้าง ไม่เบียดเบียนบ้าง ย่อมเสวยเวทนาที่เป็นสุขและทุกข์เจือกัน กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว คือปฏิบัติมรรค 8 ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมกรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว คือ บุคคลใดทำกรรมเช่นใดไว้แล้ว บุคคลนั้นก็ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม กรรมและผลของกรรมมีความเป็นอิสระ มีความเป็นเหตุและผล คือบุคคลสร้างเหตุเช่นใด ก็จะได้รับผลเช่นนั้น กรรมจึงมีความเที่ยงตรง ไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอก หรือพระผู้เป็นเจ้าของแต่อย่างใด

เกณฑ์การตัดสินตามทัศนะของปราชญ์ในพระพุทธศาสนา ระบบพุทธจริยศาสตร์ มีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมและศีลธรรม ศักดิ์ธรรมคือส่วนที่เป็นความจริงโดยธรรมชาติที่พระองค์แสดงไว้โดยหลักแห่งไตรลักษณ์และปฏิจจสมุปบาทเป็นต้น ซึ่งแสดงถึงความเป็นธรรมฐิติ ธรรมธาตุ และธรรมนิยามแห่งสรรพสิ่งโดยความเป็นอยู่เองตามธรรมชาติ ส่วนศีลธรรมนั้นรากฐานอยู่บนศีลธรรมเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สูงสุดในทางพระพุทธศาสนาคือการเข้าถึงพระนิพพาน โดยมีเกณฑ์หลักในการตัดสินการกระทำคือความเป็นกุศลและอกุศล และเกณฑ์รองคือมโนธรรมความรู้สึกผิดชอบชั่วดีต่อสังคม พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น เป็นการปฏิบัติขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับเบญจศีล เมื่อปฏิบัติขั้นสูงขึ้นได้เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมสูง ๆ ขึ้นไป หลักพุทธจริยศาสตร์เป็นจริยธรรม หรือพุทธจริยธรรมจึงเป็นแบบแห่งการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม มีระดับขั้น 3 ระดับ คือ ศีล 5 หรือเบญจศีล

เป็นพุทธจริยธรรมระดับต้นกุศลกรรมบถหรืออกุศลกรรมบถ 10 เป็นพุทธจริยธรรมระดับกลางและมรรค 8 เป็นพุทธจริยธรรมระดับสูงดังนั้นในแง่ของพุทธจริยศาสตร์ สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินว่าการกระทำใดเป็นกุศลกรรมและเป็นอกุศลกรรม คือ สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นกุศลกรรม คือ กุศลมูล 3 ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานทางทฤษฎีและสิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นอกุศลกรรม คือ อกุศลมูล 3 นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ศาสนาพุทธเป็นสัมบูรณ์นิยมในแง่ที่ว่า กุศลมูล 3 กับอกุศลมูล 3 เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำและเกณฑ์นี้เป็นสิ่งตายตัวแน่นอน

4.3 วิเคราะห์การตัดสินปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกถาตามหลักพุทธจริยศาสตร์

ปัญหาจริยธรรมทางกายกรรมหรือกายทุจริต การประกอบกรรมดำมีวิบากค่านั้นหมายถึง การที่บุคคลอื่นเบียดเบียนบุคคลอื่นด้วยพฤติกรรม และได้ประกอบกรรมฝ่ายชั่วที่เรียกว่า อกุศลกรรม เพราะตามแนวพุทธจริยศาสตร์นั้น ให้ถือเจตนาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่า การกระทำใด ดี หรือชั่ว ถูก หรือผิด เพราะการกระทำทั้งหมดของมนุษย์มีเจตนาเป็นตัวคอยบ่งชี้ เพราะฉะนั้นเจตนาจึงเป็นตัวแท้ของกรรม ด้วยหมายความว่า บุคคลคิดแล้วจึงกระทำการด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ตีสละ นั้น ได้ประกอบ อกุศลธรรมปาณาติบาต ครอบตามเกณฑ์ในการตัดสินกรรมดีและกรรมชั่ว

ปัญหาจริยธรรมทางวจีกรรมหรือวจีทุจริต จากการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมทางวจีกรรมหรือวจีทุจริต ปิสุณาวาจา การพูดส่อเสียด คือการยุยงให้คนแตกกัน เพราะโลภะหรือโทสะ เพราะมุ่งทำตนให้เป็นที่รักของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ปัญหาจริยธรรมทางมโนกรรมหรือมโนทุจริต ความชั่วทางใจล้วนเป็นบ่อเกิดของความชั่วทางกายและทางวาจา เพราะว่า ใจคิดอย่างไรกายหรือวาจาก็กระทำตามอย่างนั้น จากตัวอย่างที่ปรากฏทำให้ทราบว่า พุทธจริยศาสตร์ที่มากับเรื่องราวหรือนิทานที่ได้รับการแต่งแต้มให้ตัวละครดำเนินเรื่องราวนี้ นับเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับผู้ที่มีความสนใจและเป็นเกณฑ์ในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้เป็นอย่างดี โดยใช้นิทานในเรื่องเป็นอุทาหรณ์หรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต กรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เป็นกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตรประจำวัน ของแต่ละบุคคลและใช้หลักการพิจารณาจากในแง่ของวิชาความรู้เรื่องอกุศลกรรมบถ 10 มาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในนิทาน เพื่อประกอบให้เกิดภาพที่ชัดเจนสำหรับบุคคลที่ได้อ่าน อันจะเป็นการนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติและการละเว้น

ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ กรรมที่บุคคลทำในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่มิได้สูญหายไปไหน ย่อมติดตามผู้ทำอยู่ทุกฝีก้าว เพื่อรอโอกาสที่จะให้ผล สบโอกาสเมื่อใด ย่อมให้ผลเมื่อนั้น กรรมชั่วทำให้ชีวิตตกต่ำลำบาก ยังผู้ทำให้ได้รับผลชั่ว ที่ว่าได้ชั่วก็เพราะมีนิสัยชั่วเกิดขึ้นในจิต ถ้าทำบ่อย ๆ นิสัยชั่วก็พอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ จะเกาะแน่นเป็นลักษณะนิสัยของผู้คนนั้นยากที่จะแก้ไขได้ เหมือนดินพอกหางหมู ความชั่ว หรือนิสัยชั่วที่พอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ นั้นย่อมชักนำเขา

ไปในทางที่ชั่ว ในที่สุดเขาก็จะพบกับหายนะอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ในตอนต้นคนทำชั่วบางคนอาจได้รับความสุขเพราะการกระทำนั้น ดังเช่นนายจุนทสุกริก ผู้ฆ่าหมูเลี้ยงชีพ ก่อนหน้าที่เขาจะล้มป่วย เขาไม่เคยประสบความทุกข์หรือเดือดร้อนใจอะไรเลย เขารู้สึกเพลิดเพลินยินดีในการฆ่านั้น มองไม่เห็นว่าจะเป็นบาปแต่อย่างใด แม้พระพุทธรูปประทับอยู่ในพระวิหารใกล้ ๆ บ้าน เขาก็มิได้มีความรู้สึกซาบซึ้งในพุทธบารมีแต่อย่างใด ข้อนี้เป็นผลเนื่องมาจากการเสพสุขในสิ่งชั่วจนเคยชินนั่นเอง จึงทำให้เขามีมติดบอด ซาชินกับสิ่งชั่วนั้น มองไม่เห็นในสิ่งที่เปื้อนโทษว่าเป็นโทษ ซ้ายยังยินดีต่อการกระทำที่เป็นโทษนั้นอยู่ร่ำไป แต่ในคราวใดเขาต้องการฝึกฝนอบรมตนเพื่อยกจิตขึ้นสู่ระดับ ทาน ศีล ภาวนา ในคราวนั้น จิตของเขาย่อมตื่นรนเป็นทุกข์เดือดร้อน เพราะรู้สึกผิดต่อประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ตนเองไม่คุ้นเคย ต่อเมื่อจิตตั้งมั่นดีแล้วในทาน ศีล ภาวนา นั้นแหละ เขาจึงจะเกิดความรู้เท่าทันตามความเป็นจริง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ปัทมสูตร ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ขออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 ปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตร จากการศึกษาหลักกรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหลักคำสอนที่ร่วมสมัยและเหมาะสมกับยุคสมัย แม้ว่าจะปรากฏเพียงพระคาถาสั้น ๆ ดังนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจังเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ หลักกรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตร ควรจะมีบทบาทในการทำให้คนไทยได้มีศักยภาพทางด้านคุณภาพชีวิตและจริยธรรมกันมากขึ้น ผู้วิจัยได้แยกนำเสนอคุณค่าของหลักกรรมในคัมภีร์ธรรมบทไว้ 2 ประเด็นหลัก คือ คุณค่าของหลักจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตรต่อครอบครัว โดยทั่วไป มนุษย์ต้องการความสุขในชีวิตเป็นเบื้องต้น ส่วนความสุขขั้นสูงขึ้นไปนั้นต้องรอจังหวะและโอกาสที่จะปฏิบัติให้สูงขึ้นได้ ดังนั้นในระดับนี้ จึงพิจารณาจากการใช้ชีวิตประจำวันและความต้องการพื้นฐานในชีวิต โดยใช้หลักหัวใจเศรษฐกิจเป็นบรรทัดฐานในการแสดงซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่าและเกิดคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถนำหลักกรรมไปเป็นเครื่องชี้ทางในการดำเนินชีวิต เป็นกรอบหรือแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันและก่อเกิดครอบครัวได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย (2540: 152) ที่กล่าวว่า “บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีลและทัสสนะ ดำรงอยู่ในธรรม กล่าวคำสัตย์ ทำหน้าที่ของตน ย่อมเป็นที่รักของประชาชน” โดยต้องยึดหลักพื้นฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องของศีลเป็นองค์ประกอบเพิ่มเติม ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตส่วนตัวได้อย่างเป็นสุข ถ้าส่วนตัวเป็นสุข สังคมส่วนรวมก็ย่อมจะเป็นสุขด้วย คุณค่าของหลักจริยธรรมในสังคม เป็นพันธกรณีของมนุษย์ที่มีต่อกันในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การกระทำตามหน้าที่โดยมุ่งประโยชน์เพื่อหน้าที่เป็นสำคัญนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด เพื่อธำรงไว้ซึ่งความดีงาม และหน้าที่ของแต่ละฝ่าย

จะต้องเกื้อกูลแก่สัตว์โลกทั้งมวล หลักกรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตรกล่าวว่ามีคุณค่าและคุณประโยชน์สำหรับการใช้ชีวิตในปัจจุบัน โดยเฉพาะในครอบครัวและในสังคม

5.2 เกณฑ์การตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์ พระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำทั้งที่ถูกและผิดนั้น จะต้องเป็นการกระทำที่เป็นไปอย่างเสรี แต่เป็นเสรีภาพที่สัมพันธ์กับกฎของเหตุและผลและที่สำคัญคือ ความตั้งใจ หรือเจตนาอันแรงกล้าของบุคคลที่มีต่อการกระทำนั้น ๆ โดยนัยนี้ กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการทำความชั่วซึ่งเป็นเจตจำนงเสรีที่สัมพันธ์กับเหตุผล เจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำตามหลักพุทธจริยศาสตร์ แต่เจตนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับตัดสินการกระทำของมนุษย์ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีเกณฑ์หลักและเกณฑ์ร่วมเพื่อใช้ในการตัดสินอีกความดีและความชั่ว ในแง่ของพุทธปรัชญา จัดได้ว่า เป็นสมมติบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำใดจะดีหรือชั่วก็ให้ดูจากผลที่เกิดจากการกระทำนั้นช่วยตัดสิน ถ้าผลที่ตามมา ไม่ทำให้เดือดร้อนก็เป็นความดีไป แต่ถ้าให้ผลเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นแล้ว ก็จะจัดเป็นความชั่ว หรือไม่ดีไปทันที เกณฑ์ในการตัดสินความดีและความชั่วของมนุษย์นั้น พระพุทธศาสนาใช้เจตนาหรือแรงจูงใจและผลของการกระทำเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินว่า การกระทำใดเป็นความดีหรือการกระทำใดเป็นความชั่ว แต่ก็ยังให้ความสำคัญแก่เจตนาเป็นประการสำคัญ ส่วนเกณฑ์อื่น ๆ คือ มโนธรรม หรือความสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดีและการยอมรับของวิญญูชนผู้เป็นนักปราชญ์ หรือเป็นบัณฑิตนั้นใช้เป็นหลักในการตัดสินร่วมกับเกณฑ์ตัดสินหลักกล่าวโดยสรุป ไม่ว่าจะเป็นเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม หรือเกณฑ์การตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ล้วนใช้พื้นฐานตามหลักการพื้นฐานทั่วไปทางจริยศาสตร์ เพียงแต่ว่า เกณฑ์ตัดสินทางพระพุทธศาสนานั้น ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้นในการพิจารณาและใช้หลักการทางมโนธรรม หรือจิตสำนึกในแง่ดีเป็นข้อมูลในการพิจารณาร่วม กล่าวคือทั้งเรื่องเกณฑ์ทางจริยธรรม หรือเกณฑ์ทางพุทธจริยศาสตร์ล้วนไม่มีข้อแตกต่างกันแต่ประการใด สอดคล้องกับ วิทย์ วิศทเวทย์ (2538: 54) กล่าวว่า สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินว่าการกระทำใดเป็นกุศลกรรมและเป็นอกุศลกรรม คือ สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นกุศลกรรม คือกุศลมูล 3 ถือได้ว่า เป็นมาตรฐานทางทฤษฎีและสิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นอกุศลกรรม คืออกุศลมูล 3 นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ศาสนาพุทธเป็นสัมบูรณ์นิยมในแง่ที่ว่า กุศลมูล 3 กับอกุศลมูล 3 เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำและเกณฑ์นี้เป็นสิ่งตายตัวแน่นอน

5.3 วิเคราะห์การตัดสินปัญหาจริยธรรมในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตรตามหลักพุทธจริยศาสตร์

ปัญหาจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตร ผู้วิจัยใช้วิธีพิจารณาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่เป็นไปและสอดคล้องกับหลักการของเกณฑ์วินิจฉัยและตัดสินกรรมดีของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่พยายามประเมินหลักคำสอน

ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันกับแนวความคิดโดยทั่วไปแต่ประการใด กรรมและวิบากกรรมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ตัวกรรมเป็นการให้เกิดวิบากกรรม หรือผลของกรรมนั้น มีชื่อเรียกว่า ปากฐานจตุกกะ แปลว่า กรรมที่ว่าโดยฐานะที่ยังกรรมวิบากให้เกิดขึ้น มีอยู่ 4 ประการคือ 1) อกุศลกรรม เป็นกรรมฝ่ายบาป เป็นตัวการบันดาลกรรมวิบากประเภทที่มีพฤติกรรมเป็นความทุกข์ความเดือดร้อน ให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของกรรม 2) กามาวจรกุศลกรรม เป็นกรรมฝ่ายบุญ เป็นตัวการบันดาลกรรมวิบากประเภทที่มีพฤติกรรมเป็นความสุขในกามสุคติภูมิให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของกรรม 3) รูปาวจรกุศลกรรม เป็นกรรมฝ่ายบุญ เป็นตัวการบันดาลกรรมวิบากเป็นความสุขในรูปภูมิให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของกรรม 4) อรูปาวจรกรรม เป็นกรรมฝ่ายบุญ เป็นตัวการบันดาลกรรมวิบากเป็นความสุขในอรูปภูมิให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของกรรม มนุษย์ทั้งหลายมีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันออกไป กุศลกรรมและอกุศลกรรมทำหน้าที่แบ่งสัตว์ให้แตกต่างกันออกไป ซึ่งแบ่งเป็นประเภทได้ 2 ประเภท คือ ให้เป็นฝ่ายชั่วช้าเลวทราม และให้เป็นฝ่ายประณีตงดงาม ซึ่งผลของกรรมมี 2 อย่างดังนี้ 1) ผลภายใน คือ ผลที่เกิดขึ้นแก่จิตใจของผู้ทำ เป็นผลที่แน่นอน คือ คนทำความดี รู้สึกตนว่าได้ทำความดี จิตใจย่อมผ่องใสขึ้น รู้สึกตนว่าเป็นคนชั่ว จิตย่อมเศร้าหมอง อาการที่จิตผ่องใสหรือเศร้าหมองนั้น เป็นผลโดยตรงของกรรมดี กรรมชั่ว ความสุข หรือความทุกข์ของบุคคลอยู่ที่อาการของจิตนี้ว่า ผ่องใส หรือเศร้าหมองมากกว่าทรัพย์สมบัติ ชื่อเสียงเกียรติยศ ถ้าใจเศร้าหมอง ทรัพย์สมบัติมากมายก็ไม่สามารถให้ความสุขแก่เจ้าของได้เท่าที่ควร บางครั้งอาจจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทุกข์เดือดร้อนมากขึ้นก็ได้ ผู้ที่มีใจผ่องแผ้วเต็มที่ 2) ผลภายนอก คือ ผลที่มองเห็นได้ง่าย เป็นวัตถุสิ่งของ หรือสิ่งสมมติ เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ หรือทางตรงกันข้ามคือเสื่อมทรัพย์ ถูกนิินทา ตีเตียน เจ็บป่วย ต้องพลัดพรากจากกันไป ผลภายนอกเป็นของไม่แน่นอน บางคราวผลที่เกิดขึ้นสมแก่กรรม แต่บางคราวไม่สมแก่กรรม เช่น คนทำความดีอาจถูกถอดยศก็ได้ถ้าทำให้ผู้มีอำนาจให้ยศ เกิดความไม่พอใจ มีใจไม่เป็นธรรม หรือมีอคติจงใจใส่ร้าย คนที่เชื่อมั่นในหลักกรรมว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ย่อมทำแต่ความดีหลีกเลี่ยงความชั่ว รู้จักพึ่งตนเอง ขยันทำกิจการ ไม่เกียจคร้าน ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ไม่สร้างวิมานในอากาศ ประสงค์สิ่งใดก็ลงมือทำ เพื่อให้เป็นจริงตามปรารถนา เมื่อมีอุปสรรคเกิดขึ้นก็ไม่ย่อท้อพยายามหาทางแก้ไขและต่อสู้จนประสบความสำเร็จ คนประเภทนี้แม้จะเกิดมายากจนเพราะอำนาจของกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีต ก็มักจะก่อร่างสร้างตัวจนมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นด้วยอำนาจกรรมดีที่ทำในปัจจุบัน สอดคล้องกับ โสวิทย์ บำรุงภักดี (2565: 101) ความมีเหตุผลของมนุษย์จะผลักดันให้มนุษย์กระทำการต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความสุขสบายและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ซึ่งความคิดเช่นนี้น่าจะเชื่อว่าสัตยาณจะเป็นผู้บงการมากกว่าความมีเหตุผล ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปจากพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ เช่น เมื่อรู้สึกหนาวก็พยายามหาบริเวณที่มีแดด เพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดความหนาวเย็น หรือเมื่อคราวรู้สึกร้อนก็พยายามเข้าหาเงาไม้หรือศาลาเพื่อหลีกเลี่ยงความร้อน หรือในการฝึกสัตว์ถ้าเราทำให้มัน

เจ็บปวด มันจะไม่ทำตามที่เราต้องการ แต่ถ้ามีการให้รางวัลซึ่งทำให้มันมีความสุข มันก็จะทำตามที่เราต้องการ

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหลักกรรมในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหลักคำสอนที่ร่วมสมัยและเหมาะสมกับยุคสมัย แม้ว่าจะปรากฏเพียงพระคาถาสั้น ๆ ดังนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจังเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ จึงเสนอแนะไว้ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หลักกรรมในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกา ควรจะมีบทบาทในการทำให้นักไทยได้มีศักยภาพทางด้านคุณภาพชีวิตและจริยธรรมกันมากขึ้น

2. ควรนำหลักกรรมไปเป็นเครื่องชี้ทางในการดำเนินชีวิต เป็นกรอบหรือแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันและเกื้อกูลครอบครัว โดยต้องยึดหลักพื้นฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องของศีลเป็นองค์ประกอบเพิ่มเติม

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาศึกษาวิเคราะห์เรื่องกรรม 12 เจริญศาสตร์ในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกา
2. ศึกษาศึกษาวิเคราะห์เรื่องจิตเชิงอภิปรัชญาในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกา

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2549). **พุทธจริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดา.
- วิทย์ วิศเวทย์. (2538). บทวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาท. **พุทธศาสนศึกษา**, 2(1), 54.
- โสวิทย์ บำรุงภักดี. (2565). **กรรม คือ การกระทำ: เกณฑ์วินิจฉัยทางพระพุทธศาสนาและปรัชญา**. ขอนแก่น: เอ็มมี ก๊อปปีเซเตอร์.

การศึกษาเปรียบเทียบปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน

A Comparative Study of Paññā Pāramī

in Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism

พระครูสังฆรักษ์อนันต์กิตติ์ สัจจญาโณ, พระมหาพจน์ สุวโจ, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร

Phrakhrusangharak Anankit Saccañño, Phramaha Phocana Suvaco,

Phra Palad Kitti Yuttidharo

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: b4700029@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญญาบารมีใน พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนา มหายาน และ 3) เปรียบเทียบปัญญาบารมีใน พระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน งานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร โดยสำรวจข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์เถรวาทและ มหายาน และสำรวจข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากตำราวิชาการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้ว นำมาเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญญาบารมีในฝ่ายเถรวาท คือ ความรอบรู้ รู้ชัด รู้แจ้ง เป็นปัญญาที่พระโพธิสัตว์ มุ่งบำเพ็ญเพื่อการตรัสรู้ และสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เจริญในธรรม มีลักษณะเป็นความเข้าใจถึง ความเป็นอนัตตาของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง เกิดจากการบำเพ็ญปัญญาของพระโพธิสัตว์ใน อดีตชาติหลาย ๆ ชาติ เมื่อสมบุรณ์จึงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2. ปัญญาบารมีในฝ่ายมหายาน ใช้คำว่า “ปรัชญาปารมิตา” หมายถึง ความรู้ เจาะในบุคคลศูนยตาและธรรมศูนยตา คือ ปัญญาในการหยั่งรู้ถึงความเป็นศูนยตาของสิ่ง ทั้งหลาย ที่พระโพธิสัตว์มุ่งบำเพ็ญมาจากในอดีตชาติ เมื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงมอบ หนทางการหลุดพ้นให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ตรากจณวาระสุดท้ายเข้าสู่ปรินิพพาน

3. ในประเด็นเปรียบเทียบ ความหมายของปัญญาบารมีในเถรวาทไม่ได้จำกัด ความเฉพาะพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ยังใช้กับสาวกทั่วไป ส่วนมหายานจำกัดความแคบลงมา เฉพาะพระโพธิสัตว์เท่านั้น สำหรับปัญญาบารมีแบ่งออกเป็น 3 ระดับเหมือนกัน แต่ใช้เกณฑ์ การแบ่งต่างกัน กล่าวคือ เถรวาทมุ่งบำเพ็ญปัญญาบารมีเพื่อเข้าสู่จุดหมายสูงสุดก่อนแล้วจึง ช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนมหายานจะมุ่งเน้นไปที่การบำเพ็ญปัญญาบารมีเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น

ได้รับบทความ: 13 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 7 กุมภาพันธ์ 2566; ตอรับตีพิมพ์: 9 กุมภาพันธ์ 2566

Received: January 13, 2023; Revised: February 7, 2023; Accepted: February 9, 2023

จุดมุ่งหมายของการบำเพ็ญปัญญาบารมีทั้ง 2 นิกายนั้นเหมือนกัน ได้แก่ การบรรลุ
อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง

คำสำคัญ: ปัญญาบารมี, พุทธศาสนาเถรวาท, พุทธศานามหายาน

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the Paññā Pāramī in Theravada Buddhism, 2) to study the Paññā Pāramī in Mahayana Buddhism and 3) to compare the Paññā Pāramī in Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism. This is a qualitative research, focusing on studying and researching documents by surveying primary sources from the Tipitaka, Commentaries and scriptures both Theravada and Mahayana. This research also explores secondary information from academic texts and related documents. Then it is presented by analytical description.

The research result found that:

1. Paññā Pāramī in the Theravada field meant enlightenment, awakening and realization. This was about Bodhisattava to perform meritorious act for enlightenment and preached all creatures. IT the characteristics meaning aimed at Anattā. The concept of Paññā Pāramī in Theravada mentioned to perform meritorious act for many lives. When it was completed, it would enlighten to become the Buddha.

2. Paññā Pāramī in the Mahayana, the word *Paramitā* philosophy meant the enlightenment in the personal *Suñyatā* and the *Suñyatā* Dharma. Both meant the wisdom of knowing the center of all things. This was about Bodhisattava to perform asceticism from the past lives. Having become a Buddha, He would point the way of liberation to all beings til the last day of his death (*Nirvāna*).

3. The comparative study found that meaning of *Paññā Pāramī* in Theravada did not define only the Buddha but was available to disciples. For Mahayana, it defined only Bodhisattvas. *Paññā Pāramī* was divided into 3 levels. But using a different criterion, Theravada Buddhism firstly aimed to practice wisdom to reach the highest destination and then help creatures later. Mahayana would focus on practicing *Paññā Pāramī* for the benefit of the happiness to creatures.

The aim of perform *Paññā Pāramī* of both group were similarity. Both group performed *Paññā Pāramī* for *Anuttarasammasambodhiñāna* and help all creatures.

Keywords: Paññā Pāramī, Theravada Buddhism, Mahayana Buddhism

1. บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่เกิดจากความคิดหาเหตุผลของพระพุทธเจ้า เพื่อจะแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ทุกคน ซึ่งอาจจะมีทั้งปัญหาส่วนบุคคลและปัญหาส่วนรวม ที่เรียกว่า ปัญหาสังคม และในที่สุดพระพุทธองค์ก็ประสบความสำเร็จ จากการคิดหาเหตุผล ในการแก้ไขปัญหามนุษย์นั้นกลายมาเป็นปัญญา พระทัยของพระองค์ก็เปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณ โดยนำเอาความรู้ที่ตนได้มาเผยแผ่ช่วยแก้ไขปัญหามนุษย์ และปัญญานั้นได้ กลายมาเป็นหลักธรรมคำสอนที่ได้แพร่ไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก โดยการเผยแผ่ด้วยพระองค์ เองและการเผยแผ่ของสาวกทั้งหลาย แม้พระพุทธองค์จะปรินิพพานไปแล้วก็ตาม แต่คำสอน ก็ยังคงเป็นตัวแทนของพระองค์ที่ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจำเป็นต้องบำเพ็ญคุณความดีอย่างยิ่งมาก่อน คือ ทรงเปี่ยมด้วยพระบารมีทั้ง 10 ประการจึงได้ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระองค์ทรงบำเพ็ญบารมี 10 มีได้ทรงปรารถนาสักกสมมติ มารสมบัติ พรหมสมบัติ สมบัติพระเจ้าจักรพรรดิ แต่พระองค์ทรงปรารถนาความเป็นพุทธะ ทรงบำเพ็ญเพื่อถอนสัตว์ออกจากโลก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543: ที.ม.อ. (ไทย) 12/22) การสร้างบารมีนี้เอง เป็นสิ่งที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ต้องการตรัสรู้บำเพ็ญอยู่ ตลอดเวลา ดังเช่น พระสมณโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นพระพุทธเจ้าประเภท ปัญญาธิกะ เพราะกำลังพระปัญญินทรีย์แรงกล้า พระองค์ทรงพิจารณาในการบำเพ็ญปัญญา บารมี มองเห็นอานิสงส์ของปัญญาว่าท่านจะบริสุทธิ์ก็ด้วยปัญญา ศีลจะบริสุทธิ์ก็ด้วยปัญญา ภาวนาจะบริสุทธิ์ก็ด้วยปัญญา กิเลสทั้งหลายจะหมดก็ด้วยปัญญา กำลังอะไรจะเสมอด้วย กำลังของปัญญา เพราะไม่มีบุคคลหมู่ใดไม่ต้องการมีปัญญา ฉะนั้น พึงสั่งสมปัญญาบารมีเกิด เพราะปัญญาเป็นอาวุธในการกำจัดกิเลสทั้งหลายดังพุทธพจน์ว่า “แสงสว่างเสมอด้วยปัญญา ย่อมไม่มี” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543: ส.ส. (ไทย) 15/13/13)

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ประมาณ 100 - 200 ปี เป็นช่วงเวลาที่มีการ สังกายนาเป็นครั้งที่ 2 พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเกิดการแบ่งแยกเป็นนิกายต่าง ๆ ถึง 18 นิกาย เนื่องจากมีทัศนะ อุดมคติ การตีความหลักธรรม และวัตรปฏิบัติที่แตกต่างกัน เรียกว่า ความวิบัติแห่งศีลสามัญญตาและทิวฐิสามัญญตา (อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2539: 5) โดยมีนิกายสำคัญที่มีระบบชัดเจน มีหลักการมั่นคงเป็นที่ยอมรับของนักปราชญ์อยู่ 2 นิกาย คือ นิกาย “เถรวาท” (นิกายดั้งเดิม) และมหาสังฆิกะ ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ 6-7

มหาสังฆิกะได้ก่อกำเนิดนิกาयใหม่ โดยกลุ่มคณะสงฆ์และคฤหัสถ์ ที่เรียกตนเองว่า “มหายาน” แปลว่า ยานอันใหญ่ หมายความว่า เป็นยานพาหนะอันใหญ่ที่สามารถนำมนุษย์ และสัตว์ทุกชีวิต ทุกชนชั้นวรรณะ ไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ได้เท่า ๆ กัน (พระมหาวิชาญ กำเนิดกลับ, 2549: 1)

ด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนานิกายมหายานมีแนวความคิดโดดเด่นเฉพาะด้านที่แตกต่างไปจากพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมาก เช่น การบำเพ็ญปัญญาบารมี หมายถึง อุทิศการบำเพ็ญปัญญาบารมีมุ่งสู่พุทธภาวะแทนการบรรลุเฉพาะอรหันต์ตามคติความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ ระดับของปัญญาบารมีที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ เพื่อประโยชน์สุขของสรรพสัตว์เป็นที่สุด แนวความคิดเรื่องการใช้ปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ตามคติของแดนสุขาวดี ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบปัญญาบารมีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกัน อย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนา มหายาน
3. เพื่อเปรียบเทียบปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแนวทางหรือขั้นตอนดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์พระสูตรของมหายาน ที่แปลเป็นภาษาไทย
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ได้กล่าวถึงปัญญาบารมี ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยคัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญญาบารมีทั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

3.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมข้อมูลจากทั้ง 2 แหล่งแล้ว นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เปรียบเทียบ โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นประเด็นตามจุดประสงค์ของการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกันของปัญญาบารมีของพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

3.3 ขั้นตอนในการนำเสนอข้อมูล

ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า วิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) แล้วสรุปผลการวิจัยเป็นประเด็น แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาบารมีในพุทธศาสนาเถรวาทกับ พุทธศาสนมหายานแล้ว มีผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

4.1 ปัญหาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ปัญหาบารมี คือ ความรอบรู้ รู้ชัด รู้แจ้ง คือ รู้ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล ธรรมมีโทษ ธรรมไม่มีโทษ ธรรมที่ให้ผลเป็นทุกข์ ธรรมที่ให้ผลเป็นสุข ธรรมที่ควรเสพ ธรรมที่ไม่ควรเสพ มุ่งเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นคุณแก่การตรัสรู้ ละเว้นธรรมอันไม่เป็นคุณแก่การตรัสรู้ เป็นปัญหาที่พระโพธิสัตว์มุ่งบำเพ็ญประพฤติดุปฏิบัติตนเพื่อความสูงสุด เพื่อความประเสริฐ และเพื่อถึงฝั่งอันคือพระนิพพาน จนเกิดเป็นความเข้าใจตามความเป็นจริง ในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาของธรรมทั้งหลาย และตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ในที่สุด ปัญหาบารมีเกิดขึ้นพร้อมกับแนวคิดเรื่องบารมีของพระโพธิสัตว์ เป็นการบำเพ็ญปัญญาในอดีตหลาย ๆชาติ เพื่อให้เกิดปัญญาที่ทำให้มนุษย์ธรรมดา สามารถตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นปัญหาที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ในอดีตได้บำเพ็ญมาเช่นกัน และเมื่อตรัสรู้แล้วได้ใช้ปัญหาบารมีที่ตนเองได้บำเพ็ญมา ประกอบกับอาศัยความกรุณาเมตตาในการสั่งสอนให้มนุษย์ทั่วไปได้หลุดพ้นจากความทุกข์

ปัญหาบารมีมีความสำคัญต่อการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเป็น 1 ใน 10 บารมี ที่ทำให้พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีทั้ง 10 บรรลุธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ปัญหาบารมียังทำให้บารมีอื่น ๆ มีความบริสุทธิ์ และยังช่วยให้กำจัดกิเลสให้หมดไปได้ ทำให้ผู้ที่บำเพ็ญปัญหาบารมีมีปัญญาและความฉลาดเป็นอย่างมากเพื่อใช้ในการเผยแผ่พระธรรม ปัญหาบารมีแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ระดับปัญหาบารมี ระดับปัญญาอุปบารมี และระดับปัญญาปรมัตตบารมี โดยใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหิต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง กล่าวคือ การใช้ปัญญาช่วยเหลือสรรพสัตว์ ในเรื่องเล็กน้อยที่หาข้อยุติไม่ได้ จัดเป็นปัญญาบารมี ได้แก่ วิรุทธบัณฑิต การใช้ปัญญาช่วยเหลือสรรพสัตว์ โดยใช้ปัญญาแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ช่วยชีวิตสรรพสัตว์ได้ จัดเป็นปัญญาอุปบารมี ได้แก่ มโหสถชาดก ส่วนการใช้ปัญญาช่วยเหลือสรรพสัตว์ โดยใช้ปัญญาในการหาสาเหตุและช่วยชีวิตสรรพสัตว์ได้ จัดเป็นปัญญาปรมัตตบารมี ได้แก่ เสนกบัณฑิตชาดก

การบำเพ็ญปัญหาบารมีในฝ่ายเถรวาท มี 3 วิธี ได้แก่ 1) โดยวิธีสุตมยปัญญา คือ การที่มีความพอใจที่จะได้ถาม สอบถาม อรรถธรรม เหตุการณ์ต่าง ๆ จากบัณฑิตผู้รู้

ทั้งหลายโดยไม่เลือกบุคคล 2) โดยวิธีจินตตามยปัญญา คือ การใช้ปัญญาในการคิด พิจารณา หาเหตุผลอย่างแยบคายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น สัตว์อื่นให้พ้นจากความทุกข์ และ 3) โดยวิธีภาวนามยปัญญา คือ ความพอใจในการอบรมจิตใจเกิดเป็นสมาธิอยู่เสมอ จิตใจปราศจากนิวรณ์ ตั้งมั่นในฌาน ละเหตุแห่งโมหะ จนเกิดปัญญาที่รู้เห็นตามความเป็นจริงในขั้นธ อายตนะ เป็นต้น ผลที่เกิดจากการบำเพ็ญปัญญาบารมีมาในภพชาติอื่น ๆ จนครบสมบูรณ์ทำให้มีจิตใจที่ตั้งมั่น แน่วแน่ พากเพียรเจริญปัญญาต่อการหลุดพ้น แต่ปัญญาบารมีเพียงอย่างเดียวก็ไม่อาจทำให้การหลุดพ้นสมบูรณ์ได้เพราะเป็นเพียงแค่ปัญญา ยังต้องอาศัยบารมีอื่น ๆ ร่วมด้วย มีจุดมุ่งหมายเพื่อมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และยอมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เจริญในธรรม ได้แก่ มรรคอันเป็นหนทางแห่งการหลุดพ้น สรรพสัตว์ที่ได้บำเพ็ญปัญญาบารมีมาสมบูรณ์ได้ พังธรรมย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ และยังส่งผลให้เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีรูปร่างกาย สวยงามซึ่งเป็นลักษณะมหาบุรุษข้อที่ 12

4.2 ปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท

นับตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ 2 ประมาณพ.ศ. 100 พระพุทธศาสนาก็เริ่มแตกแยกเป็น 2 ฝ่าย คือ คณะสงฆ์ที่ยึดหลักคำสอนโดยไม่เปลี่ยนแปลง เรียกว่า นิกายเถรวาท หรือสเถรวาท และคณะสงฆ์ที่แยกออกจากนิกายเดิม คือ พวกภิกษุชาววัชชีบุตรที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมพระพุทธพจน์ ฝ่ายที่ถือมติของอาจารย์ของตน เรียกว่า อาจารย์วาท หรือมหาสังฆิกะ หลังจากนั้นประมาณ พ.ศ. 200 มีนิกายย่อยที่แตกไปจาก 2 นิกายใหญ่นั้น มีจำนวนมากถึง 26 นิกาย แต่นิกายที่สำคัญและเป็นหลักของนิกายอื่น ๆ มีเพียง 2 นิกายเท่านั้น คือ นิกายเถรวาทหรือสเถรวาท และนิกาย มหาสังฆิกะ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาจนกลายเป็นนิกายเถรวาท และนิกายมหายานในปัจจุบัน คำสอนเรื่องหลักปรัชญาปารมิตา หรือปัญญาบารมี ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เกิดขึ้นมาพร้อมกับคำสอนที่เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์เพื่อมุ่งตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียกว่า บารมีหรือปารมิตา อันมีต้นเค้ากำเนิดมาจากพระพุทธศาสนาเถรวาทเช่นกัน คือ ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าได้ถูกรวบรวมไว้ตั้งแต่เมื่อใด ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้รวบรวม แต่แนวความคิดรวบรวมธรรมให้เป็นหมวดหมู่ นี้ปรากฏมีขึ้นแล้วตั้งแต่พระพุทธศาสนาเถรวาทดั้งเดิม ที่มีกรรวบรวมพระธรรมจัดเป็นหมวดหมู่ขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นถึงอานิสงส์ที่จะเกิดขึ้น จากการปฏิบัติธรรมที่ตนได้มุ่งหวังเอาไว้ ต่อมาแนวความคิดนี้อาจขยายไปสู่การจัดกลุ่มธรรมเพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าไว้โดยเฉพาะอันเรียกว่า บารมีหรือปารมิตา

คำว่า บารมี และ ปารมิตามีความหมายอย่างเดียวกัน หมายถึง การถึงฝั่งอื่น การหลุดพ้น (ธรรม) ที่ทำให้ถึงฝั่งอื่น เป็นต้น เมื่อนำ บารมี ไปใช้กับบุคคลในอุดมคติของมหายาน คือ พระโพธิสัตว์ คำว่า บารมี จึงถูกจำกัดความให้แคบลง เป็นเพียงปฏิบัติสำหรับพระโพธิสัตว์ที่ต้องบำเพ็ญเพียรไปจนกว่าจะได้ตรัสรู้อนุตรสัมโพธิญาณหรือบรรลุพุทธภาวะในที่สุด ดังนั้น ปรัชญาปารมิตา จึงเกิดมาพร้อมกับแนวคิดเรื่องบารมี

อันเป็นปัญญาน้อยอดเยี่ยมที่พระโพธิสัตว์ที่ต้องบำเพ็ญไปจนกว่าจะแจ้งในบุคคลศุขนุตา และธรรมศุขนุตา คือ เห็นบุคคลและธรรมทั้งปวงเป็นของว่าง ไม่ควรยึดถือ ถ้อยมัน ซึ่งถือว่าเป็นการบูรณาการขั้นสุดท้ายของทุกบารมี ได้ตรัสรู้อนุตรสัมโพธิญาณในที่สุด

ปรัชญาปารมิตา มีลักษณะของความรู้ที่แท้จริง คือ ความรู้ที่พระโพธิสัตว์สามารถแยกแยะความจริง 2 ประการ คือ ความจริงขั้นสมมติสัจจะและความจริงขั้นปรมัตถ์ออกจากกันได้ โดยการพิจารณาเห็นสภาวธรรมทั้งปวงตามความเป็นจริง ว่าเป็นเพียงศุขนุตาธรรมเท่านั้น คือ ไม่มีตัวตน ไม่มีสิ่งที่รู้ เกิดเป็นศุขนุตาเห็นสภาวธรรมทั้งหลายเป็นความว่างในสภาวศุขนุตาจะไม่มีความเห็นแก่ตัวหลงเหลืออยู่ เพราะปัญหาที่ได้จากการเข้าใจว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายต่างก็ปรารถนาความสุข และไม่ปรารถนาความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น ได้นำไปสู่ความกรุณาและมุทิตาในสัตว์ทั้งหลาย เป็นพุทธะโดยสมบูรณ์ ปรัชญาปารมิตาเป็นบารมีในลำดับที่ 6 อันเป็นบารมีสุดท้ายที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญ เป็นปารมิตาที่สูงที่สุด มีฐานะเหนือปารมิตาทั้งปวง ปารมิตาอื่น ๆ เนื่องจากบารมีทั้งหมดนั้นทำที่สุดแล้วก็รวมลงในปรัชญาปารมิตา เพราะการปฏิบัติปรัชญาปารมิตานี้ ทำให้บุคคลย่อมรู้แจ้งสรรพสิ่งตามที่มันเป็นจริง และปรัชญาปารมิตาเป็นสิ่งที่ทำให้บารมีข้ออื่น ๆ มีความสมบูรณ์

พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญปรัชญาปารมิตา มีจิตใจที่เข้าถึงศุขนุตาความว่างเปล่า ทำให้ผู้มีความองอาจ กล้าหาญ ไม่มีความกลัวเกิดขึ้นในจิตใจเลย เพราะเข้าใจความจริงแท้ของสรรพสิ่งทั้งปวง เป็นเครื่องมือที่ทำลายอวิชชา ทำลายอภุศลทั้งมวล เห็นแจ้งชัดในปฏิจจสมุปบาท และเข้าสู่พระนิพพานได้ แต่เนื่องด้วยมหากรุณาพระโพธิสัตว์ทำให้อย่างไม่เข้าสู่พระนิพพาน แต่ยังคงอยู่เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ด้วยอุบาย เป็นที่รักของมารดา บิดา มิตรสหายญาติพี่น้อง และสมณพราหมณ์ทั้งปวง สามารถข่มเสียซึ่งคำถามและคำตอบของผู้กล่าวถ้อยคำคัดค้านด้วยวิธีแห่งธรรม

การบำเพ็ญ ปรัชญาปารมิตา มีอยู่ 3 ระดับ คือ 1) เลากิกะ ปัญญาเกี่ยวกับโลก เป็นปัญหาที่บำเพ็ญเพื่อวิชาความรู้ทั่วไป 2) โลโกตตร ปัญญาพ้นจากโลก เป็นปัญหาที่บำเพ็ญเพื่อเข้าสู่พระนิพพาน และ 3) โลโกตตรตม ปัญญาพ้นโลกอย่างที่สุด เป็นปัญหาที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพื่อหวังประโยชน์สุขแก่ทุกสรรพสัตว์ หัวใจสำคัญของการบำเพ็ญปรัชญาปารมิตาต้องไม่ยึดติดในสิ่งใด ๆ แบ่งการบำเพ็ญปรัชญาปารมิตาได้ 3 วิธี คือ 1) การเข้าสอบถามนักปราชญ์ผู้รู้ทั้งหลาย (ศรุตมयी) ในขั้นนี้ บำเพ็ญด้วยการสอบถามความรู้จากนักปราชญ์ต่าง ๆ โดยไม่เลือกชนชั้น ฟังให้เข้าใจแทงตลอดในสิ่งที่ได้ยิน 2) การมุ่งเน้นพัฒนาปัญญาของตนให้เกิดปัญญา (จินตามयी) วิธีนี้จะพัฒนาปรัชญาปารมิตาจากการคิด เกิดทัศนะสามารถแยกแยะหรือเข้าใจชัดถึงความจริงระดับสมมติและปรมัตถ์เสียได้ ไม่ยึดติดในสิ่งทั้งหลายภายนอก และ 3) การทำให้เกิดจากสมาธิ และวิปัสสนา (ภาวนามयी) วิธีสุดท้ายพัฒนาปรัชญา ปารมิตาจากวิปัสสนา ในระดับนี้เป็นการให้ภายในจิตใจแจ้งในบุคคลศุขนุตา

และธรรมศูนยตา คือ เห็นบุคคลและธรรมทั้งปวงเป็นของว่าง ไม่ควรยึดมั่น ถ้อยมั่น เข้าถึงสภาวะของศูนยตา

พระโพธิสัตว์บำเพ็ญปรัชญาปารมิตาเพื่อการหลุดพ้น อันเป็นผลมาจากการบำเพ็ญปรัชญาปารมิตา ใช้ปัญญาเป็นตัวควบคุมจิตให้อยู่ในกรอบของความคิด ขำระกิเลสออกจากจิตใจ ตามคติของมหายาน เชื่อว่าจิตทุกดวงมีความเป็นพุทธะอยู่ในตัวเอง เพียงแค่กำจัดสิ่งที่มีปิดบังให้ออกจากจิต ความรู้แจ้งนั้นก็ปรากฏ จิตจะปลอดจากสิ่งที่ปิดบังทั้งปวง ความว่างของจิตที่ปลอดจากกิเลสนี้ คือ นิพพานหรือความหลุดพ้นที่แท้จริง เกิดเป็นปัญญาอันยิ่ง รู้แจ้งในกุศล และอกุศล สำเร็จ เป็นพระพุทธเจ้า และเมื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วทรงมอบหนทางการหลุดพ้นให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ตรากจณวาระสุดท้ายเข้าสู่ปรินิพพาน

4.3 เปรียบเทียบปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบปัญญาบารมีในพุทธศาสนาเถรวาทกับพุทธศาสนาฝ่ายมหายานแล้ว มีประเด็นเปรียบเทียบ 3 ประเด็น คือ ความหมายของปัญญาบารมี ระดับของปัญญาบารมี และจุดมุ่งหมายของปัญญาบารมี

1. ความหมายของปัญญาบารมี

ความหมายของปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานในภาพรวมแล้วไม่ได้ต่างกันมากนัก คือ หมายถึงปัญญาที่ทำให้หลุดพ้น แต่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทจะให้ความหมายครอบคลุมไปถึง ปัญญาอันเป็นความรู้ในการปฏิบัติตน คือ การเลือกธรรมที่สมควรเสพ ธรรมอันเป็นคุณ ไปจนถึงความรู้ในชัดแจ้งถึงความเป็นอนัตตาของธรรมทั้งหลายจึงบรรลุธรรม และไม่ได้เจาะจงใช้กับพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ยังใช้กับสาวกทั่วไปเมื่อสาวกมีปัญญาที่สามารถตรัสรู้ธรรมได้ ก็เรียปัญญานั้นว่า ปัญญาบารมี ส่วนมหายานไม่ได้เน้นถึงการปฏิบัติตน แต่เน้นไปที่ความเข้าใจชัดแจ้งสภาพศูนยตา แล้วจึงบรรลุธรรม จำกัดความแคบลงมาใช้กับพระโพธิสัตว์เท่านั้น

2. ระดับของปัญญาบารมี

พระพุทธศาสนาเถรวาท และมหายานได้แบ่งระดับของปัญญาบารมีเป็น 3 ระดับเหมือนกัน แต่มหายานจะไม่ได้มีเกณฑ์การแบ่งชัดเจนเหมือนเถรวาท โดยเถรวาทใช้ปัญญาในการช่วยเหลือสรรพสัตว์เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ส่วนมหายานจะมุ่งเน้นไปที่การบำเพ็ญปัญญาบารมีเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีลักษณะการแบ่งระดับขั้นของปัญญาบารมีที่ใช้เกณฑ์นี้ โดยจัดการบำเพ็ญปัญญาบารมีเพื่อตนเองเป็นขั้นต้น บำเพ็ญปัญญาบารมีเพื่อเข้าสู่นิรวาณเป็นขั้นกลาง และบำเพ็ญปัญญาบารมีเพื่อประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์จัดเป็นบารมีขั้นสูงสุด ที่เป็นดังนี้ก็เพราะอิทธิพลแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ที่มุ่งช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ก่อน ส่วนตนเองพ้นทุกข์ทีหลัง จึงแตกต่างจากเถรวาทแบบตรงกันข้ามที่มุ่งบำเพ็ญปัญญาบารมีเพื่อเข้าสู่จุดหมายสูงสุดก่อนแล้วจึงช่วยเหลือผู้อื่น

3. จุดมุ่งหมายของปัญญาบาารมี

จุดมุ่งหมายของการบำเพ็ญปัญญาบาารมีของทั้ง 2 นิกายนั้นเหมือนกัน คือ เพื่อบรรลุนิพพานสัมมาสัมโพธิญาณ และช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ แต่การที่จะตรัสรู้ บรรลุนิพพานสัมมาสัมโพธิญาณได้ต้องอาศัยบาารมีอื่น ๆ ร่วมด้วย การหลุดพ้นนั้นมีรายละเอียด ที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ การหลุดพ้นของจิต ฝ่ายเถรวาทเชื่อว่าจิตใจมีกิเลส และมักจะ มุ่งสู่ที่ต่ำ ที่สกปรก จำเป็นต้องใช้ปัญญาบาารมีเป็นตัวควบคุมให้จิตมีความตั้งมั่น แน่วแน่ พากเพียรชำระกิเลสให้หมดและบรรลุนิพพาน ฝ่ายมหายาน เชื่อว่าจิตทุกดวงมีความเป็นพุทธะ อยู่ในตัวเอง เพียงแต่ใช้ปัญญาบาารมี กำจัดสิ่งที่ปิดบังให้ออกจากจิต ความรู้แจ้งนั้นจะปรากฏ จิตจะไม่มีสิ่งปิดบัง สภาวะที่จิตรู้แจ้ง ไม่มีอะไรปิดบัง คือ ความหลุดพ้น เกิดเป็นปัญญาอันยิ่ง และยอมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

5. อภิปรายการวิจัย

5.1 ปัญญาบาารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ ดังนี้ ปัญญาบาารมี คือ ความรู้ที่สามารถทำให้หลุดพ้น ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เป็นปัญญาที่เกิดจากการบำเพ็ญในอติตชาติหลาย ๆ ชาติ โดยสามารถบำเพ็ญปัญญาบาารมีได้ 3 วิธี ได้แก่ 1) วิธีสุตมยปัญญา 2) วิธีจินตามยปัญญา และ 3) วิธีภาวนามยปัญญา เมื่อบำเพ็ญปัญญา บาารมีจนสมบูรณ์แล้ว ปัญญาบาารมีส่งผลให้เกิดความพากเพียรเจริญปัญญาต่อการหลุดพ้น เพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และยอมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เจริญในธรรมในชาติสุดท้าย

5.2 ปัญญาบาารมีในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน สรุปได้ ดังนี้ มหายานใช้คำว่า ปรัชญาปารมิตา หมายถึง ความรู้ที่ช่วยให้ข้ามจากโลกียะ ไปยังโลกุตตระ ได้แก่ ปัญญาใน เข้าใจถึงความเป็นศูนย์ตาของสิ่งทั้งหลาย และนำไปสู่พุทธภาวะ นิกายมหายานเป็นนิกายที่ แยกตัวออกมาจากฝ่ายเถรวาท จึงนำคำสอนที่เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพื่อเป็นพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าของฝ่ายเถรวาทมาด้วยเช่นกัน ความสำคัญของการบำเพ็ญปรัชญาปารมิตา ของมหายาน คือ การที่ไม่ยึดติดในทุกสิ่ง ไม่ยึดติดแม้แต่ตัวปัญญา สามารถบำเพ็ญปรัชญา ปารมิตาได้ 3 วิธี คือ 1) การเข้าสอบถามนักปราชญ์ผู้รู้ทั้งหลาย (ศรุตมย) 2) การมุ่งเน้น พัฒนาปัญญาของตนให้เกิดปัญญา (จินตามย) และ 3) การทำให้เกิดจากสมาธิ และวิปัสสนา (ภาวนามย) พระโพธิสัตว์จำเป็นบำเพ็ญปรัชญาปารมิตาเพื่อการหลุดพ้นเป็นพระสัมมาสัม พุทธเจ้า และทรงชี้ทางการหลุดพ้นให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย จนวาระสุดท้ายเข้าสู่ปรินิพพาน

ถึงแม้ว่ามหายานจะนำหลักคำสอนเรื่องปัญญาบาารมีจากเถรวาทไป แต่พระพุทธศาสนานิกายมหายานมีพัฒนาการทางด้านความคิดที่แตกต่างไปจาก พระพุทธศาสนาแบบเถรวาท คำสอนเรื่องปัญญาบาารมีจึงมีความคล้ายกันและแตกต่างกัน ดังนี้ การให้ความหมายของปัญญาบาารมีทั้ง 2 นิกาย มีความคล้ายกัน คือ หมายถึงปัญญาที่ ทำให้หลุดพ้น แต่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทจะให้ความหมายรวมถึงปัญญาที่เป็นความรู้

ในการปฏิบัติตนเพื่อการหลุดพ้น และยังใช้กับสาวกทั่วไป ส่วนมหายานเน้นถึงไปที่ความรู้ที่เข้าใจชัดแจ้งสภาพศูนยตา และใช้กับพระโพธิสัตว์เท่านั้น ปัญญาบารมีจึงมีลักษณะเป็นความว่าง เกิดการบำเพ็ญปัญญาในอดีตหลาย ๆ ชาติ เมื่อบำเพ็ญจนสมบูรณ์แล้วปัญญาที่บำเพ็ญมาทำให้พระโพธิสัตว์ตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ และใช้ปัญญาบารมีที่ตนเองได้บำเพ็ญมาประกอบกับความเมตตากรุณา สั่งสอนให้มนุษย์ทั่วไปได้หลุดพ้นจากความทุกข์ ถือได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายของการบำเพ็ญปัญญาบารมี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงความรู้วิชาการ

1. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญปัญญาบารมี เป็นหลักธรรมที่สูงส่ง และทรงคุณค่าในสังคม สามารถสร้างให้เกิดมีขึ้นกับตนเองได้ และสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวมได้ ยังสามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวัน เพราะช่วยส่งเสริมให้บุคคลผู้ปฏิบัติได้รับผลอย่างดีและเกิดความสงบสุขภายในจิตใจ ลดความขัดแย้งในสังคมได้ เพราะการสั่งสมปัญญาบารมี ถือว่าเป็นการสร้างคุณประโยชน์ในสังคมส่วนรวมด้วย

2. สถาบันการศึกษาและรัฐตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมเรื่องการบำเพ็ญปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ให้ถูกต้อง และสอนให้สังคมดำเนินตามอย่าง เพื่อเป็นการสร้างปัญญา ส่งเสริมความมีเมตตา กรุณา ในสังคมได้อย่างถูกต้อง ช่วยลดความขัดแย้งได้อย่างยั่งยืน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิเคราะห์หลักปัญญาบารมีทั้ง 3 ระดับ ของพระพุทธศาสนาเถรวาท ในมิติทางพระโพธิสัตว์ และมิติทางปรัชญาปารมิตาของพระพุทธศาสนา มหายน

2. ควรศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมปรัชญาปารมิตาของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา มหายน และเปรียบเทียบการบำเพ็ญปัญญาบารมีในชาดกของพระพุทธศาสนาเถรวาท

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องการสร้างปัญญาบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระพุทธศาสนา มหายน โดยใช้บุคคลตัวอย่างในสังคมเป็นข้อเปรียบเทียบว่า ใครบ้างที่เข้าข่ายบำเพ็ญปัญญาบารมีเป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อพุทธภูมิและโพธิญาณ

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์จีนนิกาย. (2531). **พระพุทธศาสนาสยาม**. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพพิมพ์เป็น
ธรรมบรรณการ.
- พระมหาวิชาญ กำเนิดกลับ. (2549). การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรรยาวดาร. **ศิลปะศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2543). **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2557). **อรรถกถา ภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. (2539). **พระพุทธศาสนาสยาม**. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพมหานคร: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.

การใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา A Study of the use of Natural Media in Propagating Buddhism

พระครูใบฎีกาบุญจันทร์ กम्मสุทฺโธ (ถนอมพลกรัง), พระศรีสังฆญาณมุนี, พูนศักดิ์ กมล
Phrakhrubaideeka Bunchan Kammasuttho (Thanomphonkrang),

Phra Srisatchyanamuni, Poonsak kamol

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Buaonsomsak014@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้สื่อธรรมชาติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาการใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) วิเคราะห์การใช้สื่อธรรมชาติเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเน้นการศึกษาจากพระไตรปิฎก หนังสือ บทความ วรรณคดี และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปเนื้อหาแล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้สื่อในการเผยแผ่พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงใช้สิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติเป็นการนำเอาธรรมชาติดึงดูดคนโดยการใช้หลักธรรมเข้าไปเพื่อเป็นการอธิบายธรรมที่ดูเป็นเรื่องยากสำหรับคนทั่วไป ก็สามารถทำให้เข้าใจง่ายขึ้น
2. การใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การยกเอาสัตว์หรือสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติเข้าสอดแทรกในการสื่อธรรมเป็นการทำให้ธรรมนั้นดูไม่น่าเบื่อ คนทุกวัยสามารถฟังธรรมที่พระองค์ทรงแสดงได้ เป็นการปรับธรรมเข้าหาสังคม เข้าหาบุคคล เพื่อเป็นการเผยแผ่เชิงรุกปรับเข้าหาได้ทุกช่วงวัย
3. การใช้สื่อในการสื่อธรรมพระองค์จะทรงพิจารณาสภาพแวดล้อมในสถานที่นั้น ๆ ว่า การสื่อธรรมในแต่ละบุคคลนั้นจะสามารถเข้าใจได้มากน้อยเพียงใด โดยอาศัยสิ่งที่อยู่รอบ ๆ สถานที่นั้น ๆ ถ้าอยู่ในป่าพระองค์ก็จะทรงใช้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในป่านั้น ๆ เช่น ต้นไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ รวป่า ดอกไม้หรือพฤษชาติต่าง ๆ ถ้าหากใกล้ภูเขา ลำธาร พระองค์ก็จะทรงยกสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเข้ามาประกอบในการสื่อธรรม เป็นการนำสิ่งที่อยู่รอบตัวที่มีอยู่โดยปกติแล้วนำมาสอนด้วยการสอดแทรกกับหลักธรรมเพื่อให้ผู้ฟังสามารถพิจารณาเห็นตามได้ แสดงให้เห็นว่าธรรมที่พระองค์ได้แสดงนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพิจารณาตามได้ สามารถเข้าใจได้ และนำมาประพฤติปฏิบัติได้

คำสำคัญ: การใช้สื่อธรรมชาติ, การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา

ได้รับบทความ: 28 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 28 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 10 เมษายน 2566

Received: February 28, 2023; Revised: March 28, 2023; Accepted: April 10, 2023

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the natural media in Buddhist scriptures, 2) to study the use of the natural media in propagating Buddhism, and 3) to analyze the use of the natural media in propagating Buddhism by emphasizing the study of the Tripitaka, books, articles, commentaries, and other related documents, then analyzing and summarizing the information and presenting the information in the form of descriptions.

The research result found that:

1. Using the media to propagate the Buddha's teachings and disciplines, he used natural things to bring nature back to teach people by inserting dharma into explaining dharma that seemed difficult for ordinary people to easily understand.

2. The use of natural media in the propagation of Buddhism is to raise animals or natural things to intervene in dharma communication to make the dharma look not boring, people of all ages can listen to the dharma that he preaches, adjusting Dharma approaches society, approaches individuals for proactive propagation, adapts to all ages.

3. Using media in Dharma communication, His Highness will consider the environment in that place to see how much Dharma in an individual can be understood based on the surroundings of that place. If in the forest, he would use things that are in that forest, such as trees, branches, leaves, forest railings, flowers or various plants. If near mountains, streams, he would bring those things into the media of Dharma. It is bringing things that are around that are usually taught by interpolating with principles so that listeners can consider accordingly. It shows that the Dharma that he has shown is something that can be considered, can be understood, and can be put into practice.

Keywords: The use of Natural Media, Propagation, Buddhism.

1. บทนำ

การเผยแผ่พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้เริ่มต้นขึ้นหลังจากที่ได้ทรงตรัสรู้เป็นพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และพระพุทธเจ้าทรงใคร่ครวญถึงภูมิธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ว่าเป็นสิ่งที่ยากแก่คนที่มีธุลีในดวงตามาก คือ ผู้ที่ยังข้องอยู่กับกิเลสราคะตัณหานานับประการ

แต่พระพุทธรูปก็ยังคงทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงเล็งเห็นสัตว์โลกวิญญูะยังคงอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์อย่างมาก พระองค์จึงทรงตัดสินพระทัยที่จะอนุเคราะห์แก่เวไนยสัตว์ ด้วยการเผยแผ่หลักธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ พระพุทธเจ้าจึงเริ่มต้นที่จะเผยแผ่พระธรรมวินัย การใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ในการเผยแผ่แก่พระสาวกและพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เข้าถึงหลักธรรมโดยสอนให้เห็นถึงหลักของธรรมชาติดังหลักธรรมที่ว่า “การไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/90/50) เพื่อแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของตนเองเป็นประการแรก ปัจจุบันการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์และทั้งของชาวพุทธเองนั้น ก็ยังยึดถือปฏิบัติกันตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และความเคารพในกฎกติกาของสังคมมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย พร้อมมีการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติมากกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของตนด้วยเหตุนี้ธรรมชาติกับพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และยังเป็นความเชื่อจุดดวงประทีปส่องทางในการดำเนินชีวิตเพราะมีการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อเกิดความสุขต่อตนเองครอบครัวสังคมและประเทศชาติ (พระบุญโชค ชยธมโม (สงแสง), 2548: 1)

เพราะเหตุนี้การเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยปัญหาที่พบเจอคือพุทธบริษัท และการสอนที่น่าสนใจในการเผยแผ่พระธรรมวินัยภาษาที่ใช้ไม่เป็นที่เข้าใจอีกทั้งยังขาดแคลนพระภิกษุที่มีความสามารถ ในการเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริงวิธีการหรือกลวิธีการเผยแผ่ธรรมะเช่นไม่มีการกำหนดหัวข้อธรรมะ ที่เหมาะสมกับผู้ฟังหรือไม่มีการศึกษาหัวข้อธรรมะอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปเผยแผ่หรือไม่มีการยกสื่อธรรมชาติมาประกอบการสอน เนื่องจากพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากเกินไป มีการเรียไรทำบุญสร้างวัตถุมากเกินความจำเป็นทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ ในด้านการพัฒนาจิตใจลดน้อยลงมากหากไม่มีการศึกษาและทำความเข้าใจ และนำสื่อธรรมชาติมาสอนให้เห็นคุณค่าในเร็ววันก็อาจทำให้ธรรมชาติถูกทำลายมากไปกว่านี้ผู้คนก็มองเห็นธรรมได้น้อยลงในที่สุด จากเหตุผลดังกล่าวการใช้สื่อทางธรรมชาติ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขึ้นอาจจะช่วยให้ธรรมชาติเป็นสื่อที่สามารถพัฒนาคน ให้มีความรู้และขัดเกลาจิตใจให้อ่อนโยนก่อให้เกิดความรักในธรรมชาติรักชุมชน และสามารถใช้ประโยชน์เป็นการศึกษาที่แตกต่างกันในกลุ่มบุคคล การใช้ธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมาแต่สมัยพุทธกาลไม่ว่าจะเป็นข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ก็ยังยึดหลักของกฎธรรมชาติ ทำอย่างไรมนุษย์จะประพฤติปฏิบัติ หรือดำเนินชีวิตได้ดี ก็ต้องรู้ความจริง ถ้ามนุษย์รู้ธรรมคือรู้ตัวความจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยในธรรมชาตินี้เมื่อใด เขาก็จะสามารถเอาประโยชน์จากธรรมชาติได้ตัวอย่างเช่น เขาต้องการจะกินผล

มะม่วง เขาเห็นต้นมะม่วง จะกินผลก็เก็บเอา แต่ต่อมาถ้าเขารู้ว่ามะม่วงที่จะเกิดมาเป็นผลสุก ให้เรารับประทานได้นั้นเกิดจากต้นไม้นี้ ซึ่งก่อนนั้นต้องโตมาจากเมล็ด และชอบที่ดินอย่างนั้น ต้องอาศัยปุ๋ย อาศัยน้ำ อุณหภูมิ ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยในธรรมชาติ ถ้ามนุษย์รู้อย่างนี้แล้ว ต่อไปก็ไม่ต้องคอยไปหาต้นมะม่วงที่อยู่ไกล เขาจะสามารถปลูกต้นมะม่วงในสวนของตนเองได้ถึงตอนนั้นมนุษย์ก็ได้ประโยชน์จากกฎธรรมชาติหรือธรรม การรู้ธรรมจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555: 12-13) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้สื่อธรรมชาตินในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันว่ามีแนวทางในรูปแบบใด และจะได้พัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสื่อธรรมชาตินในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการใช้สื่อธรรมชาตินในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อธรรมชาตินเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนของการศึกษา ดังนี้

- 3.1 ศึกษาชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก และหนังสือ
- 3.2 ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความ อรรถกถา และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3.3 วิเคราะห์นำเสนอข้อมูลและสรุปเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบของการพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การใช้สื่อธรรมชาตินในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ทำให้ทราบว่า ในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏความหมายว่าธรรมคือธรรมชาติ ความหมายของสื่อธรรมชาตินี้หมายถึง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดจนสรรพสัตว์ พืช บุคคล และสิ่งแวดล้อมของสื่อธรรมชาตินี้ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในโลก โดยลักษณะของสื่อธรรมชาตินี้ในพระพุทธศาสนา เป็นสื่อในการแสดงธรรม เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาธรรม เป็นองค์ประกอบที่นำมาประกอบในการอุปมาอุปไมยในการเผยแผ่ธรรม เช่น

1. ประเภทของพืช เป็นการยกองค์ประกอบที่สำคัญของต้นไม้ขึ้นมาจำแนก แต่ละส่วนเพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับหลักธรรมว่าต้นไม้มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ กิ่ง ใบอ่อน ใบแก่ เปลือก สะเก็ด กระจี๊ แก่น สิ่งเหล่านี้มีอยู่โดยปกติในธรรมชาติเป็นสิ่ง

ที่สามารถรู้และเข้าใจได้โดยง่ายต่อการสอนต่อการอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับหลักธรรมนั้น ๆ ธรรมชาตินี้เป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อโลกและต่อพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนานี้ อาศัยการธรรมชาตินี้ในการปฏิบัติธรรมการอยู่อาศัยและเป็นสื่อที่สำคัญในการพิจารณาธรรม พระพุทธเจ้าทรงให้ศึกษาธรรมชาตินั้นก็คือป่าไม้ ดังนั้นจึงมีหลักของการธุดงค์เพื่อแสวงหา โมกขธรรมและศึกษาถึงสภาวะธรรมชาติ คือ ป่าไม้ที่เป็นธรรมชาติที่เป็นสื่อการสอนที่ดีของ พระสงฆ์ดังที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาที่กล่าวถึงเรื่องพีชไว้เพื่อเป็นการนำเอาสื่อเหล่านี้มาใช้เป็นสื่อธรรมชาติที่มองเห็นภาพได้อย่างชัดเจนและพระพุทธเจ้าทรงได้ตระหนักถึงการ อนุรักษพีชพรรณต่าง ๆ ให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อสร้างความร่มรื่นและบรรยากาศที่ดีใน การปฏิบัติธรรมการใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่ในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ทรง ประกาศพระธรรมวินัย พระสัทธรรมที่ประกาศนั้นบางครั้งก็เป็นสิ่งที่ยากเกินกว่าที่ปุถุชน ทั่วไปจะสามารถเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งได้ ดังนั้นการที่นำเอาหลักธรรมที่คนทั่วไปเข้าใจได้ยาก มาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของบุคคลนั้น ๆ โดยการยกเอาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติมา เป็นสื่อในการเปรียบเทียบให้เห็นและเข้าใจหลักธรรมที่พระองค์ได้เทศนา ในแต่ละครั้งการ ยกเอาสิ่งที่เป็นบริบทตามธรรมชาติที่อยู่ในสถานที่นั้น ๆ ก็จะแตกต่างกันไปตามสถานที่หรือ โอกาสในการแสดงธรรม การยกเอาสื่อธรรมชาติมาเป็นตัวสื่อสารระหว่างพระธรรมที่เข้าใจ ได้ยากและธรรมชาติที่คนทั่วสามารถมองเห็นและเข้าใจได้ จึงเกิดเป็นธรรมโดยธรรมชาติ เป็นธรรมที่จริงแท้แน่นอน เป็นธรรมที่ตั้งอยู่ทุกกาลเวลา เป็นธรรมที่บุคคลทั่วไปสามารถ เข้าใจและสามารถนำมาประพจน์ปฏิบัติได้ ธรรม คือความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดาของมัน เราอาจจะแปลได้หลายอย่าง เช่นแปลว่า ธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ความเป็นจริง หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ ธรรมชาติและธรรมดานี้เอง ธรรมชาติ คือสิ่งต่าง ๆ ธรรมดา คือความเป็นไปของ ธรรมชาติ หรือความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย ธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมดา พระพุทธเจ้าจะ เกิดหรือไม่เกิด มันก็อยู่ของมันอย่างนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงนี้แล้ว ก็ทรง นำมาเปิดเผยแสดงสั่งสอน ความจริงนี้เป็นกฎธรรมชาติ เช่น ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ผลเกิดจากเหตุ เหตุก่อให้เกิดผล เหตุอย่างใดก็ก่อให้เกิดผลอย่างนั้น หรือเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดผลขึ้นมา มนุษย์จะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ธรรมคือความเป็นจริงแห่งเหตุปัจจัยนี้ก็ทำงาน ของมันอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้ามนุษย์ไม่รู้ ก็ไม่สามารถเอาประโยชน์จากมันได้ และถ้ามนุษย์ ประพจน์ปฏิบัติดำเนินชีวิตไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงนี้ ก็เกิดผลเสียแก่ตนเอง แต่ถ้ามนุษย์ ปฏิบัติถูกต้อง และดำเนินชีวิตด้วยความรู้เข้าใจกฎแห่งธรรมชาติ คือความเป็นจริง ผลดีก็ ได้แก่ตัวมนุษย์เอง

2. ประเภทของสัตว์ เป็นการนำเอาเหล่าสรรพสัตว์น้อยใหญ่ต่าง ๆ ที่ปรากฏในขณะนั้นหรือในอดีตเพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการสื่อธรรม พระพุทธศาสนา ถือว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายเป็นพี่น้องในโลกนี้ และเป็นเพื่อร่วมทุกข์ในวัฏฏะสงสาร จึงปรากฏ หลายครั้งที่พระพุทธองค์ได้ยกเอาเหล่าสรรพสัตว์น้อยใหญ่ที่มีคุณหรือมีบุพพกรรมต่าง ๆ

มาเป็นเป็นข้ออุปมาเปรียบเทียบในการสื่อธรรม เพื่อให้เป็นข้อคิดเป็นการสื่อธรรมโดยตรง ที่ผู้ฟังสามารถรับรู้และเข้าใจได้ง่ายขึ้นการใช้สัตว์เลี้ยงเป็นสื่อ การใช้สัตว์ป่าเป็นสื่อ การสัตว์ในชาดกเป็นสื่อ การใช้ดิน น้ำ ลม ไฟ และภูเขาสื่อ การใช้สื่อแต่ละประเภทในการแสดงธรรมแต่ละครั้งของพระพุทธองค์ ก็จะขึ้นอยู่กับบริบทหรือสถานที่นั้น ๆ เช่น ถ้าหากพระองค์ประทับอยู่ในป่าก็จะทรงยกธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ มาเป็นสื่อเพื่อให้ผู้ฟังกับบริบทหรือสถานที่นั้น ๆ ให้บุคคลที่ฟังได้เข้าใจง่ายขึ้น การใช้สื่อในแต่ละครั้งพระองค์จะแสดงตามโอกาสตามความเกี่ยวเนื่องเพื่อให้เกิดผลแก่ผู้ฟังมากที่สุด เช่น พระองค์ทรงตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายเพื่อเปรียบเทียบพระธรรมกับนายโคบาลประกอบด้วยองค์ 11 ประการว่า เป็นผู้ไม่สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้ องค์ 11 ประการ อะไรบ้าง คือ นายโคบาลในโลกนี้

1. ไม่รู้รูปโค
2. ไม่ฉลาดในลักษณะโค
3. ไม่กำจัดไขขา
4. ไม่ปกปิดแผล
5. ไม่สูมไฟ
6. ไม่รู้ทำน้ำ
7. ไม่รู้ว่าโคต็มน้ำแล้ว
8. ไม่รู้ทาง
9. ไม่ฉลาดในที่หากิน
10. รีดนมไม่ให้เหลือ
11. ไม่บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง

ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ 11 ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้ ฉนใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม 11 ประการก็ฉนนั้นเหมือนกันเป็นผู้ไม่สามารถถึงความเจริญองงามไพบุลย์ในธรรมวินัยได้ ธรรม 11 ประการอะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

1. ไม่รู้รูป
2. ไม่ฉลาดในลักษณะ
3. ไม่กำจัดไขขา
4. ไม่ปกปิดแผล
5. ไม่สูมไฟ
6. ไม่รู้ทำน้ำ
7. ไม่รู้ธรรมที่ต็มแล้ว
8. ไม่รู้ทาง
9. ไม่ฉลาดในโคจร
10. รีดนมไม่ให้เหลือ

11. ไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆปิตร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ๑๑๑. เอกาทสก. (ไทย) 24/17/432-433)

แสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อในการแสดงธรรมของพระพุทธองค์ในแต่ละครั้งนั้นก็จะแตกต่างกันออกไปตามวาระตามโอกาสหรือตามบริบทในสถานที่นั้น ๆ ที่จะสามารถนำเข้ามาเป็นสื่อในการสอนแล้วผู้ฟังจะสามารถเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งได้ การยกสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำมา

อุปมาเพื่อแสดงธรรมก็ต้องอาศัยความเป็นพระพุทธรูปเจ้าคือความเป็นพระสัพพัญญูคือสิ่งที่พระองค์รู้แจ้งในเบื้องต้น รู้แจ้งในท่ามกลาง และรู้แจ้งในที่สุด

3. ประเภทของบุคคล อันได้แก่ บุคคลทั่วไปไม่จำเพาะเจาะจงในฐานะหรือยศพระองค์ทรงให้ความสำคัญกับทุกบุคคล ทุกชนชั้นวรรณะ ไม่มองใครสูงหรือต่ำกว่าใคร เป็นการให้ความเสมอภาคในการสอนในการสื่อธรรมของพระองค์ การยกเอาบุคคลมาเป็นสื่อพระองค์ทรงเลือกจากโอกาสหรือตามเหตุการณ์นั้น ๆ การนำมาอุปมาเป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมนั้น เป็นไปเพื่อด้วยความเมตตาในเหล่าสรรพสัตว์เพื่อมุ่งหวังให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏให้พ้นจากทุกข์ที่กำลังได้รับอยู่ ไม่ได้เป็นไปเพื่อการดูหมิ่นหรือรังเกียจแต่ประการใด ทุกชนชั้นวรรณะที่พระองค์ได้เลือกมาเป็นการอุปมาในการสื่อธรรมนั้นพระองค์ทรงให้ความสำคัญกับชนทุกชั้นวรรณะพระพุทธรูปได้ตรัสสอนคำแห่งธรรมกล่าไว้ว่า “อานนท์การแสดงธรรมให้คนอื่นฟังมิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่ายผู้แสดงธรรมแก่คนอื่นฟังตั้งธรรม 5 อย่างไว้ในใจ” คือ 1) เราจักกล่าวไปตามลำดับ 2) เราจักกล่าวยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ 3) เราจักแสดงด้วยอาศัยความเมตตา 4) เราจักแสดงโดยไม่เห็นแก่อาภิส 5) เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและคนอื่น ในการแสดงธรรมนั้นผู้ที่เป็นนักเผยแผ่จะกล่าวหรือแสดงธรรมต้องยึดหลักการสอน 5 ประการดังกล่าวแก่ผู้ฟังซึ่งมีอยู่ 4 ประเภทตามระดับสติปัญญา กล่าว คือ อุคฆฏิตัญญู ผู้สามารถรู้ได้อย่างฉับพลันเพียงแต่ยกหัวข้อขึ้นแสดง ก็อาจรู้ได้ทันที วิปจิตัญญูสามารถรู้ได้เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน เนยยะผู้สามารถเข้าใจได้ เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน ปทปรมะผู้ไม่สามารถเข้าใจอะไรที่ลึกซึ้งและมีความเห็นผิดอย่างรุนแรง การใช้สื่อในการสอนในแต่ละครั้งพระองค์จะทรงเลือกตามสถานที่ตามบริบทหรือตามโอกาสนั้น ๆ เพื่อให้สื่อหรือธรรมที่แสดงนั้นออกมาให้ได้ผลมากที่สุดและให้ชนทั้งหลายได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น การใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้น มุ่งเน้นหลักธรรมที่อยู่ในชีวิตประจำวันสิ่งที่อยู่คู่กับชาวบ้าน สิ่งที่ประชาชนทั่วไปเห็นและเข้าใจได้อย่างชัดเจน การประกาศพระสัทธรรมโดยอาศัยสื่อทางธรรมชาติเข้ามาช่วยในการอธิบาย ก็เพื่อทำให้สิ่งที่ดูยากให้เข้าใจง่ายขึ้น เป็นการยกเอาพระธรรมที่ดูเหมือนเข้าถึงยากให้เข้าถึงได้ง่ายโดยอาศัยการนำสื่อทางธรรมมาประยุกต์เป็นเครื่องประกอบสื่อในการอธิบาย

การยกบุคคลเพื่อเป็นสื่อในการสอนนั้นปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่หลายครั้งแต่ละครั้งก็เพื่อจำแนกบุคคลออกเพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นชัดในสิ่งที่พระองค์กำลังแสดงอยู่ในขณะนั้น และเป็นไปเพื่อการสรรเสริญหรือชี้โทษแห่งการกระทำนั้น ๆ ที่บุคคลนั้นที่กำลังกระทำอยู่หรือเป็นสิ่งที่ผ่านมาแล้ว การตรัสถึงลักษณะของบุคคลในปฏิภาณสูตร ว่าด้วยบุคคลผู้ตอบได้ถูกต้อง ว่า

บุคคล 4 จำพวก ไหนบ้าง คือ

1. บุคคลผู้ตอบได้ถูกต้อง แต่ไม่รวดเร็ว

2. บุคคลผู้ตอบได้รวดเร็ว แต่ไม่ถูกต้อง

3. บุคคลผู้ตอบได้ถูกต้องและรวดเร็ว

4. บุคคลผู้ตอบได้ไม่ถูกต้องและไม่รวดเร็ว

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล 4 จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

และในอุคฆฏิคคณสูตร ว่าด้วยบุคคลผู้เข้าใจได้ฉับพลันพระองค์ทรงยกบุคคล

4 จำพวกไว้ว่าบุคคล 4 จำพวก ไหนบ้าง คือ

1. อุคฆฏิคคณ (ผู้เข้าใจได้ฉับพลัน)

2. วิปจิตคณ (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ)

3. เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้)

4. ปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะ)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล 4 จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อ.จตุกก. (ไทย) 21/132/202) จากการศึกษาวิเคราะห์การใช้บุคคลเป็นสื่อ นั้นทำให้ทราบว่า แต่ละครั้งที่พระองค์ได้ยกบุคคลขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อในสอนนั้น พระองค์จะทรงเลือกบุคคลที่มีความเด่นชัดในเรื่องนั้น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับพระธรรมที่พระองค์กำลังแสดง

4. ประเภทของสิ่งแวดลอม กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของดิน น้ำ ลม ไฟ ที่แสดงถึง สภาพแวดลอม ที่เกี่ยวกับมนุษย์และประโยชน์ที่ได้รับจากดินเพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ศึกษาธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ในฐานะสิ่งแวดลอมที่แสดงถึงความจริงในแบบธรรมชาติ การยกสิ่งแวดลอมมาเป็นสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้นเป็นไปใน 2 ลักษณะคือ 1) เป็นไปเพื่อการอุปมาเปรียบเทียบในการเผยแผ่ธรรมที่ทำให้ธรรมที่ยากให้ดูง่ายและบุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นซึ่งเป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลมากขึ้นเพราะเป็นธรรมที่เข้าใจได้ง่าย และ 2) เป็นไปเพื่อการอนุรักษสิ่งแวดลอมในธรรมชาติ จากการบัญญัติพระวินัยให้พระภิกษุ ภิกษุณี ให้ประพฤติปฏิบัติตามนั้น ดังจะเห็นในพระวินัยหลายข้อที่พระองค์บัญญัติห้ามไม่ให้สิ่งแวดลอม แต่กลับแนะนำให้บำรุงรักษาสิ่งแวดลอมและแนะนำให้เหล่าพระสาวกดำรงตนให้อยู่กลมกลืนกับธรรมชาติ ช่วยรักษาบำรุงผืนป่าและสิ่งแวดลอมให้งอกงามไพโรจน์คู่กับชีวิต คู่กับพระศาสนา คู่กับโลก และคู่กับพระธรรมและวินัยประเภทของสื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล การใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสื่อสารของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกประเภทของสื่อและอุปกรณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการสื่อสาร ได้แก่ การใช้บุคคลเป็นสื่อ การใช้ธรรมชาติ สิ่งแวดลอมเป็นสื่อ การใช้สัตว์เลี้ยงเป็นสื่อ การใช้สัตว์ป่าเป็นสื่อ การสัตว์ในเขาดกเป็นสื่อ การใช้ดิน น้ำ ลม ไฟ และภูเขาเป็นสื่อ การใช้สื่อแต่ละประเภทในการแสดงธรรมแต่ละครั้งของพระองค์ ก็จะขึ้นอยู่กับบริบทหรือสถานที่นั้น ๆ เช่น ถ้าหากพระองค์ประทับอยู่ในป่าก็จะทรงยกธรรมชาติสิ่งแวดลอมที่อยู่รอบ ๆ มาเป็นสื่อเพื่อให้ถูกกับบริบทหรือสถานที่นั้น

ๆ ให้บุคคลที่ฟังได้เข้าใจง่ายขึ้น การใช้สื่อในแต่ละครั้งพระองค์จะแสดงตามโอกาสตามความเกี่ยวเนื่องเพื่อให้เกิดผลแก่ผู้ฟังมากที่สุด

4.2 การใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้ทราบว่า การใช้สื่อในการเผยแผ่พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงใช้สิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติเป็นการนำเอาธรรมชาติกลับมาสอนคนโดยการสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปเพื่อเป็นการอธิบายธรรมที่ดูเป็นเรื่องยากสำหรับคนทั่วไป ก็สามารถทำให้เข้าใจง่ายขึ้น การยกเอาสัตว์หรือสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติเข้าสอดแทรกในการสื่อธรรมเป็นการทำให้ธรรมนั้นดูไม่น่าเบื่อ คนทุกวัยสามารถฟังธรรมที่พระองค์ทรงแสดงได้ เป็นการปรับธรรมเข้าหาสังคม เข้าหาบุคคล เพื่อเป็นการเผยแผ่เชิงรุกปรับเข้าหาได้ทุกช่วงวัย สื่อในการใช้ในการสื่อธรรมพระองค์จะทรงพิจารณาสภาพแวดล้อมในสถานที่นั้น ๆ ว่า การสื่อธรรมในแต่ละบุคคลนั้นจะสามารถเข้าใจได้มากน้อยเพียงใด โดยอาศัยสิ่งที่อยู่รอบ ๆ สถานที่นั้น ๆ ถ้าอยู่ในป่าพระองค์ก็จะทรงใช้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายในนั้น ๆ เช่น ต้นไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ รวป่า ดอกไม้หรือพฤกษาต่าง ๆ ถ้าหากใกล้ภูเขา ลำธาร พระองค์ก็จะทรงยกสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเข้ามาประกอบในการสื่อธรรม เป็นการนำสิ่งที่อยู่รอบตัวที่มีอยู่โดยปกติแล้วนำมาสอนด้วยการสอดแทรกกับหลักธรรมเพื่อให้ผู้ฟังสามารถพิจารณาเห็นตามได้ แสดงให้เห็นว่าธรรมที่พระองค์ได้แสดงนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพิจารณาตามได้ สามารถเข้าใจได้ และนำมาประพฤติปฏิบัติได้ กระบวนการเรียนการสอน สื่อจัดว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้กระบวนการเรียนการสอนครบบริบูรณ์และยังอาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวชี้ถึงประสิทธิภาพของการเรียน การสอนในครั้งนั้น ๆ อีกด้วยเพราะตัวสื่อจะเป็นตัวการสำคัญที่นำเอาความรู้และประสบการณ์เข้า ไปสู่การรับรู้ของผู้เรียน ซึ่งการรับรู้นี้เองที่ครูผู้สอนจะเลือกช่องทางให้ถูกต้อง มิฉะนั้นแล้วความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดจะไม่สามารถเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ตามประสงค์ของครูผู้สอน ประสาทสัมผัสที่รับรู้ได้แม้มีเพียง 5 ประการ ได้แก่ การรับรู้ทางตา การรับรู้ทางเสียง การรับรู้ทาง สัมผัส การรับรู้ทางรส และการรับรู้ทางกลิ่นแต่ในทางปฏิบัติแล้วจะพบว่ามีการเลือกใช้การรับรู้ไม่เหมาะสมกันมาก อันเนื่องมาจากยึดเอาความสะดวกคุ้นเคยของผู้สอนเช่น การใช้การบรรยายในการ สอนเพื่ออธิบายรูปทรงขององค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของสถาปัตยกรรมไทยกับอินเดียที่ผสมผสานมากับความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นต้น

4.3 วิเคราะห์การใช้สื่อธรรมชาติเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้ทราบว่าผู้เรียนจะรับรู้และเกิดผลของการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างแน่นอน เพราะภาพนึกจากการฟังจะถูกแปลความหมายไปตามประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ซึ่งก็ย่อม แตกต่างกันดังนั้นก็จึงควรจะต้องนำภาพมาใช้ประกอบการบรรยายดังกล่าวด้วยจึงจะสามารถ ชี้ให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างของสถาปัตยกรรมได้อย่างชัดเจน ประเด็นนี้คงจะสรุปได้ว่าความสมบูรณ์ของกระบวนการเรียนการสอนจำเป็นต้องให้ความสำคัญในองค์ประกอบของ แต่ละส่วน โดยเฉพาะในส่วนของการสอนนั้น ในแนวคิดด้านเทคโนโลยีการศึกษาจะถือว่าสื่อ

การสอนคือ การทำให้ความเป็นนามธรรมไปสู่ความเป็นรูปธรรมหลักพระพุทธานั้น เป็นหลักคำสอน ที่สอนเน้นหนักในเรื่องของธรรมชาติทั้งในส่วนของธรรมชาติที่มีอยู่ภายใน และ ธรรมชาติที่มีอยู่นอก โดยเฉพาะเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งดูเหมือน พระพุทธานั้นมีบทบาทสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ถึงหลักธรรมชาติ พระพุทธานักกับต้นไม้เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกทั้งนี้เพราะพระพุทธานั้นถือได้ว่าเป็น ศาสนาที่เกิดขึ้นในท่ามกลางธรรมชาติและป่าไม้ ด้วยเหตุนี้ต้นไม้จึงเป็นสิ่งที่ พระพุทธานำให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและหากพิจารณา

จากหลักคำสอนของพระพุทธานี้จะพบว่ามีหลักคำสอนหลายเรื่องที่น่าสนใจ ในเรื่องของการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ลำธาร ภูเขา และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และ ได้นำหลักธรรมมา เป็นสื่อประยุกต์ใช้ในการสอนทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้ผู้ฟังหรือสาวกได้ เข้าใจในหลักคำสอน ซึ่งโดยมากเราจะพบการนำเอาต้นไม้การอนุรักษ์ทรัพยากร มาสอนบ้างนั้น จะปรากฏอยู่ในรูปของการ อยู่ป่าเป็นวัตรบ้าง นำต้นไม้มาเปรียบเทียบกับหลักธรรมโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อที่จะสอนให้ผู้คน เข้าใจในเรื่องที่จะสอนนั้น ซึ่งจากการศึกษามา พบว่า พระพุทธานำได้เสนอหลักคำสอนที่ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ ป่าไม้ ลำธารภูเขา ดังนั้นทัศนะของพระพุทธานี้มี ต่อธรรมชาติพระพุทธานำ ได้มอง ธรรมชาติใน หลายแง่มุม ซึ่งล้วนแต่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในการ อยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

5. อภิปรายการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า

5.1 สื่อธรรมชาติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การใช้สื่อธรรมชาติในการแสดง พระสัจธรรมของพระพุทธองค์นั้นในคัมภีร์พระไตรปิฎกปรากฏสื่อในหลากหลายสิ่ง ที่พระพุทธองค์ทรงหยิบยกมาเป็นเครื่องประกอบขยายพระสัจธรรมที่ทรงแสดงเช่น ช้าง ม้า ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร สัตว์น้อยใหญ่ หรือแม้กระทั่งมนุษย์ การที่พระพุทธองค์ทรงเลือกสื่อในการ แสดงธรรมจะขึ้นอยู่กับสถานที่และโอกาสนั้น ๆ ด้วยความเหมาะสมในการแสดงพระสัจธรรม

5.2 การใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้าท่าน พระองค์ทรงใช้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวหรือสิ่งที่ชาวบ้านสามารถ มองเห็นและเข้าใจได้โดยง่าย เนื่องจากพระสัจธรรมที่พระองค์ได้แสดงในแต่ละครั้งนั้นมีความลึกซึ้ง ซึ่งอาจจะทำให้ชาวบ้านหรือบุคคลนั้น ๆ ไม่สามารถเข้าใจถึงความหมายของ หลักธรรมได้ พระองค์จึงทรงหยิบยกเอาสิ่งต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบกับอุปมาอุปไมยเพื่อขยาย หลักธรรมนั้น ๆ ให้ดูง่ายและเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น

5.3 วิเคราะห์การใช้สื่อธรรมชาติเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การที่ พระพุทธองค์ทรงยกสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำมาขยายพระสัจธรรมนั้นยังแสดงให้เห็นถึงการให้

ความสำคัญต่อสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งสิ่งที่อยู่ตามชาติหรือแม้แต่บุคคลต่าง ๆ พระองค์ทรงให้ความสำคัญความเท่าเทียมโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ ทำให้เมื่อศึกษาการใช้สื่อธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถมองเห็นถึงความสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงมีต่อเหล่าสรรพสัตว์โดยไม่จำเพาะเจาะจงหรือชนชั้นใดเป็นสำคัญ ทรงให้ความสำคัญต่อทุกสรรพสิ่งต่อเหล่าสัตว์โดยความเท่าเทียม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำหลักการการใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นการพัฒนาแนวทางการสื่อธรรมให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน
2. ควรนำหลักการปฏิบัติที่เห็นได้ชัดเจนออกมาเผยแผ่สู่สังคม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักการการใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตให้ได้มากที่สุดกับชุมชน สังคมในปัจจุบันให้เห็นผลได้ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- พระบุญโชค ชยธมโม (ส่งแสง). (2548). ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธรรมนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักภิกขุอธิปัตติกรรม
ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

An Analytical Study of the Practice Bhikhu Aparihaniyadhamma
of Buddhist Monks in Buddhist Scriptures

พระรุ่ง ติสวโร (นิมขุนทด)

Phra Rung Tissawaro (Nimkhunthod)

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: tissawarop@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการปฏิบัติหลักภิกขุอธิปัตติกรรมของคณะสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปัตติกรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์พระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา พร้อมเอกสารวิชาการเกี่ยวกับอธิปัตติกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติหลักภิกขุอธิปัตติกรรมของคณะสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นธรรมเพื่อความเจริญอย่างเดียว ส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำให้เกิดขึ้นในคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเรื่องประชุม เลิกประชุม ต้องพร้อมเพรียงกัน เพราะการงานในพระพุทธศาสนาจะต้องรับผิดชอบด้วยกันช่วยกันคิดช่วยกันทำในสิ่งที่ถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำให้อยู่ในระเบียบวาระประชุม ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น หลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่มีการบัญญัติเพิ่มเติม ไม่มีการแก้ไข เพราะเป็นบัญญัติที่ออกมาด้วยพระญาณหยั่งรู้ ปัจจุบัน อดีต และอนาคต ตามหลักของการปฏิบัติของพระพุทธเจ้า

2. วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปัตติกรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย การเชื่อฟังในเรื่องที่ถูกต้องตามกรอบพระธรรมวินัยนั้น มีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตน นับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่ ถ้าพระภิกษุผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไม่เห็นด้วยในประเด็นที่ประชุมก็สามารถอธิบายเชิงปรึกษาหารือตามหลักเหตุผลได้ ไม่ลุ่มหลงแก่ความอยากที่เกิดขึ้น มีศีล ค่อยตรวจสอบกาย วาจา ให้ระวังสิ่งที่มาช่วย จากอายตนะภายใน อายตนะภายนอก สมาธิ และปัญญาเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้ความอยากมาครอบงำ และอยู่ในสเนหาสนะป่าเป็นสิ่งแวดล้อม

ได้รับบทความ: 11 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 19 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 พฤษภาคม 2566

Received: May 11, 2023; Revised: May 19, 2023; Accepted: May 22, 2023

ที่สนับสนุนให้เกิดความสงบ อากาศบริสุทธิ์ สุขภาพแข็งแรง ถ้าหากเรามีเสียงรบกวนมาก ก็อย่าไปใส่ใจ ปล่อยวาง หนักแน่นมีสติและปัญญา ไตร่ตรองในเรื่องนั้นก็จะพบความสุขทั้งกายและใจในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ พร้อมต้อนรับภิกษุสามเณร ที่ยังไม่มาขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวชมาถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีศีลเสมอกัน ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบเหมือนกัน การไม่เห็นแก่ตัว เปิดใจกว้าง ๆ ความไม่หวังที่อยู่ ไม่มีอิฉาวิชา เอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การปฏิบัติ, ภิกษุอุปหานิยธรรม, พระพุทธศาสนา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the practice of Bhikkhu Aparihaniyadhamma of Buddhist monks in Buddhist scriptures and 2) to analyze the application of Bhikkhu Aparihaniyadhamma principles in Thai society. This research is a qualitative research by studying from the Tripitaka other Buddhist scriptures, academic documents on Buddhism and other academic documents on the Bhikkhu Aparihaniyadhamma and related research by descriptive analysis method.

The research result found that:

1. The practice of Bhikkhu Aparihaniyadhamma of Buddhist monks in Buddhist scriptures is the Dhamma for prosperity only. It supports the cooperation in thinking and doing of Buddhist monks. Even for the meeting the monks have to start and finish the meeting altogether because they have to take joint responsibility for Buddhist affairs, giving right opinions and controlling the meeting to run according to the agenda. They must not regulate the rules that the Buddha did not. The principles of Buddhist practice are the Buddha's teachings without additions and amendment because they were regulated through insight knowing and seeing about present, past and future according to the Buddha's practices.

2. An analysis of the application of Bhikkhu Aparihaniyadhamma principles in Thai society as for obedience to the right matters according to the discipline, there are respect, humbleness and respect to senior monks, if some junior monks do not agree to the matters in the meeting, the senior monks can reasonably explain and give discussion. Precepts or moralities are used to

inspect and control body and speech. There should be awareness of instigation from sense-organs and sense-objects. Meditation and wisdom are used to prevent the overpower by desires. Living in forestry dwelling causes quiet, fleshy air and strong health. In case of much noise, do not mind, ignore it and have mindfulness and wisdom to consider it clearly so that there will be physical and mental happiness in living the monkhood. All monks and novices are welcome to join and live peacefully and happily. All the monks and the novices, who were ordained righteously, have equal moralities and practice the same principles, are selfless, generous, not jealous of dwelling, not envious and have charities, live together happily.

Keywords: Practice, Parihaniyadhamma, Buddhism

1. บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ในพุทธกาล ใช้หลักปฏิบัติภิกขุอธิกขาณียธรรมมาปกครองคณะสงฆ์ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว (พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, 2562: 89) เกิดความไม่สงบมีปัญหาในหมู่พระสงฆ์ การปฏิบัติตามหลักภิกขุอธิกขาณียธรรมเริ่มย่อหย่อนลง จึงได้มีการทำปฐมสังคายนาขึ้นที่เมืองราชคฤห์ โดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ทำให้หมู่คณะสงฆ์มีความสงบปกรองอย่างมีความสุข ต่อมาในภายหลังก็มีลัทธิเกิดขึ้นมากมาย สอนธรรมะผิดเพี้ยนไปตามที่ตนเองเข้าใจ จึงทำให้หลักการปฏิบัติไม่ถูกต้อง และในทุกครั้งที่พระพุทธศาสนา ได้เผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ มักจะกันพื้นที่ของวิกฤติการณ์นั้น ๆ ให้แก่ศาสดาและศาสนธรรมอยู่เสมอ แต่องค์ประกอบส่วนหนึ่งซึ่งมักจะได้รับการตั้งข้อสังเกตหลักที่จะประยุกต์ใช้หรือที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และการบริหารที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก เช่น อภิธานียธรรม โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ เพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพเร็วขึ้น จึงควรนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงานหลักอภิธานียธรรม คือ ธรรมไม่ให้ความเสื่อม มีความเจริญอย่างเดียว มี 7 ประการคือ (พระจรจรัญ กิตติวุฒโฑ, 2556: 18) 1) หมั่นประชุมกันบ่อย ๆ 2) ประชุมพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน พร้อมเพรียงกัน ทำกิจที่พึงทำ 3) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่อนุญาต 4) เชื้อฟัง เคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ 5) ไม่ละอานาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น 6) ยินดีในเสนาสนะป่า 7) ต้อนรับภิกษุสามเณรที่ยังไม่เคยมาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข เป็นหลักธรรมที่น่าไปประยุกต์ใช้ขับเคลื่อนกระบวนการบริหารงานในองค์กรให้มีคุณภาพควบคู่กันไป การอยู่ร่วมกันในลักษณะสังคมของบรรพชิตที่เรียกว่า สังฆะ หมายถึง หมู่หรือกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ซึ่งจะพบว่าระบบสังฆะนี้เองที่เป็น

บ่อเกิดของพระวินัย คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่สังคมสังฆะพึงยอมรับ และการประพฤติปฏิบัติร่วมกันทั้งในส่วนข้อห้ามและข้ออนุญาต โดยคำว่า สังฆะ นั้นยังมีความหมายอีกนัยหนึ่งก็คือ พระสงฆ์จำนวน 4 รูปขึ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2550: 1) ธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมเพื่อให้ทราบธรรมชาติของชีวิต เป็นธรรมในการปกครอง ถ้าบุคคลใด หมูใด คณะใด สถาบันใด ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้บุคคลนั้น หมูนั้น คณะนั้น สถาบันนั้น จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ไม่มีความเสื่อม ไม่มีความเสียหาย มี 7 ประการคือ (กนก จันทร์ขจร, 2549: 651-652) เป็นเหตุให้เกิดความสามัคคี ในพระธรรม ภาสิตว่า อรติ โลกนาสิก้า ความริษยา ทำโลกให้ฉิบหาย แต่ตรงกันข้าม ถ้ามีเมตตาต่อกัน ก็ย่อมจะค้าประกันโลกไว้ให้เจริญสืบไปได้ ผู้อยู่ร่วมหมู่คณะต้องมีเมตตาทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจต่อกัน ความสามัคคี อันจะเป็นเหตุหน้าความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองตามมาได้ (พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ธีรธมโม), รัฐศาสตร์ใน พระไตรปิฎก, 2552: 47)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยนำหลักอภิปริหานิยธรรมมาควบคุมหมู่คณะสงฆ์นั้น ๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์การปฏิบัติตามหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับจุฬาลงกรณ พ.ศ. 2532 อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2553 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หนังสือ บทความ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา หากเนื้อหาไม่สมบูรณ์ จึงทำการปรับปรุงแก้ไข ให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น แล้วนำมาใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอสรุปข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวินัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้ ขอบเขตด้านเนื้อหา การปฏิบัติตามหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและวิเคราะห์

การปฏิบัติตามหลักกติกุขอปรีหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ขอบเขตด้านเอกสาร แหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2500 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2532 อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2553 แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาข้อมูลจากตำรา หนังสือวิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัยต่าง ๆ บทความ เอกสาร วารสาร และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักกติกุขอปรีหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 ศึกษาการปฏิบัติตามหลักกติกุขอปรีหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักการบริหารงานคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาพระภิกษุทุกรูปอยู่ภายใต้อปรีหานิยธรรม มีสาระสำคัญ คือภิกษุทั้งหลายหรือชนทั้งหลายบางพวก ในอดีตหรือในอนาคตหรือไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะอปรีหานิยธรรมความเป็นผู้ไม่ชอบการทำงาน ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย ในสิ่งที่ไม่มียประโยชน์ ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ เพราะการนอนหลับนำมาซึ่งความเกียจคร้านในการประพฤติปฏิบัติธรรม ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ความเป็นผู้ว่าง่าย และความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร

ประเภทของอปรีหานิยธรรม อปรีหานิยธรรมมีอยู่ 2 ประเภท 1) ราชอปรีหานิยธรรม พระผู้มีพระภาครับสั่งกับวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธว่า พราหมณ์ สมัยหนึ่งเราอยู่ที่สารนทเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอปรีหานิยธรรมแก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ตั้งอยู่ในความดี ดำรงอยู่ในหลักคำสอนมีความตั้งมั่นในศีลธรรม ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอปรีหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่และมีความเสื่อมใสอยู่ เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกเจ้าวัชชีมีอปรีหานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียวก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ามีครบทั้ง 7 ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ไม่เข้าใจกันและกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้นบัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมากมายพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ขอท่านจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด” จากนั้นวัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธมีใจยินดีขึ้นชมในพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้วลุกจากที่นั่งจากไป ราชอปรีหานิยธรรม

เป็นหลักใหญ่ เป็นหลักในการปกครองอย่างมั่นคง อยู่เย็นเป็นสุขในแว่นแคว้นนั้น ๆ หลักการบริหารนิยธรรมนี้ เป็นหลักที่นำมาใช้ประยุกต์ใช้ ปรับใช้ ดัดแปลง ในการปกครองอย่างเที่ยงธรรม

ภิกขุอุปหานิยธรรม พระผู้มีพระภาคทรงลูกจากพุทธอาสนะ เสด็จเข้าไปยังหอฉันประทับนั่งบนพุทธ อาสนะที่ปูลาดไว้แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงอุปหานิยธรรมแก่เธอทั้งหลายเธอทั้งหลายจงฟังจงใส่ใจให้ดีเราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัส แล้วพระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย 1) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ ประชุมกันมากครั้ง 2) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็ก ประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ 3) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่เราได้บัญญัติไว้ แล้วถือปฏิบัติมันตามสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แล้ว 4) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตติกาล บวชมานาน สำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง 5) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหา ก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว 6) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า 7) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังตั้งสติไว้ในภายในว่า ทำอย่างไรเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา พึงมา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่อนุญาตซึ่งผิดต่อหลักคำสอนพระพุทธองค์ มีความเคารพพระมหาเถระต่อผู้ปกครองระดับพระสังฆาธิการ พร้อมไม่ตกในอำนาจของกิเลสทั้งหลายมีอกุศลมูลเป็นต้นมีสติและปัญญาค่อยประคับประครองจิตใจ ให้มีเกาะมีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ เพื่อไม่ให้ตกเป็นทาสแก่กิเลสตัณหา อยู่ในเสนาสนะที่เหมาะสม มีบรรยากาศที่เย็นสบาย ปลุกต้นไม้ให้เยอะ ๆ ภายในบริเวณวัดจะได้เพิ่มอากาศที่บริสุทธิ์ ส่งเสริมสุขภาพกายและใจให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น และมีจิตใจที่เสียสละต้อนรับสหธรรมมิตรที่มา เยือนดูแลความเรียบร้อย เป็นกันเองให้ความสะดวกแก่เพื่อนสหธรรมมิตร ไม่ถือทิฐิมานะ อ่อนน้อมถ่อมตน ทำให้การปกครองของคณะสงฆ์เกิดความสามัคคีมีความสุข ตามหลักอุปหานิยธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอุปหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่ และใส่ใจอุปหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่ จะทำให้หมู่สงฆ์ คณะสงฆ์ มีความกลมเกลียวกัน สามัคคีกัน มีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวาระการประชุม ในเรื่องต่าง ๆ ประชุมพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน

การปกครองคณะสงฆ์ตามแบบพระธรรมวินัย การปกครองคณะสงฆ์กระจายกันอยู่ในสำนักในวาทีหรือในภิกษุอื่น ๆ ทางรัฐยังไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภายในคณะสงฆ์ แต่ก็ให้อุปถัมภ์ในบางคราว ในวาทีหรือในภิกษุที่พระราชผู้ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐนั้น ๆ นับถือ เช่น พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงอุปถัมภ์ฝ่ายเถรวาท มีพระโมคคัลลิตบุดิสสเถระเป็นหัวหน้าในสมัยสังคายนาของฝ่ายเถรวาท ครั้งที่ 3 ส่วนพระเจ้ากนิษฐกะ ทรงอุปถัมภ์ฝ่ายอักษิณวาทในสมัยสังคายนาฝ่ายนั้น

หลักการบริหารนิยธรรม เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการประชุม ปรีชาในวาระเรื่องประชุมครบถ้วนในเรื่องให้สมบูรณ์ อยู่ในหลักการบริหารนิยธรรมมีการประชุมพร้อมกัน และเลิกประชุมพร้อมกัน ในกรณีการยกเลิกประชุม (สังฆกรรม) มีอยู่ด้วยกัน 10 ประการ ดังนี้ คือ 1) อันตรายแต่พระราช 2) อันตรายแต่โจร 3) อันตรายแต่ไฟ 4) อันตรายแต่น้ำ 5) อันตรายแต่มนุษย์ 6) อันตรายแต่คน 7) อันตรายแต่สัตว์ร้าย 8) อันตรายแต่สัตว์เลื้อยคลาน 9) อันตรายต่อชีวิต 10) อันตรายต่อพรหมจรรย์ ถ้าเหตุการณ์ ใดๆ อย่างใด อย่างหนึ่งเกิดขึ้นพึงหยุดทำสังฆกรรมทันทีเพราะเกรงต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น

4.2 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิกขณนิยธรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย

การปฏิบัติหลักภิกขุอธิกขณนิยธรรม แต่ละข้อเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่ คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารปกครอง และทำให้เกิดความสุขความเจริญในหลาย ๆ ด้าน ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ความสามัคคีแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดสุข และบุคคลผู้อนุเคราะห์สงฆ์ผู้สามัคคีกันแล้ว ผู้ยินดีในความสามัคคีกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่พลัดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป เพราะสามัคคีกัน หลักภิกขุอธิกขณนิยธรรม 7 ประการนี้ จึงเป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญอย่างเดียว ไม่นำไปสู่ความเสื่อมเลย นำมาซึ่งความสุขแก่คณะสงฆ์

การปฏิบัติหลักภิกขุอธิกขณนิยธรรมในการปกครองสงฆ์ การนำแนวคิดหลักภิกขุอธิกขณนิยธรรม 7 มาปกครองคณะสงฆ์ มาประยุกต์ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์และองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยปัจจุบัน เป็นการนำมาใช้โดยจำแนกตามลักษณะของงานที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ 1) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการจัดการปกครองคณะสงฆ์ เช่น ประชุมพร้อมกันเลิกพร้อมกัน ทำอย่างนี้เป็นประจำ จะทำให้หลักการบริหารนิยธรรมมีบทบาทในการบริหารคณะสงฆ์ และเป็นการปรับสภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการขององค์กรคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ จะต้องประชุมกันบ่อย ๆ 2) ด้านการศาสนศึกษาของสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหา รวมไปถึงบริบทสิ่งแวดล้อมสถานศึกษาด้วย จะต้องจัดระบบระเบียบให้น่าเรียนน่าศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์ที่กำลังประสบอยู่ในหลาย ๆ ด้านได้มีการแก้ไขอย่างถูกต้องตามสภาพการ ของปัญหานั้น ๆ เพื่อที่จะใช้การศึกษาของคณะ

สงฆ์เป็นหลักเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาในส่วนอื่น ๆ ของคณะสงฆ์ 3) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อให้การจัด การศึกษาสงเคราะห์ที่มี การดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา 4) ด้านการเผยแผ่พระศาสนาของคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อให้การเผยแผ่ พระศาสนาเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย และมีผู้รับผิดชอบในการจัดการเผยแผ่อย่างแท้จริง 5) ด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้ด้วยการยึดหลักการ จัดการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ เพื่อให้สนองตอบต่องานด้านการศึกษา และการเผยแผ่ พระศาสนาเป็นสำคัญ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับ ใช้เพื่อให้การจัดการสงเคราะห์เป็นไปอย่างถูกต้องตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา คือ มุ่งเน้นการสงเคราะห์ด้าน จิตใจหรือหลักธรรม

การประยุกต์ใช้แนวคิดการปกครองสงฆ์ด้วยหลักกฏอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท คือองค์กรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ด้วยการนำหลักศาสนธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการจัดองค์ คณะสงฆ์มาปรับใช้กับ สภาพสังคมในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามหลักกฏอปริหานิยธรรม 7 ประการนั้น ต้องนำมาพัฒนาตัวบุคคลเป็นสำคัญ เพราะทั้งหลายทั้งปวงตัวบุคคลนั่นเอง ที่เป็นเครื่องมือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ได้มาเพื่อความสำเร็จ ซึ่งหากมีการ ดำเนินการอย่างจริงจังแล้ว เชื่อได้แน่ว่าสังคมทั่วไปย่อมได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล เพราะเป็นการใช้รูปแบบหลักการและวิธีการขององค์กรที่ประสบความสำเร็จมาแล้วด้วยดี สามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองลดปัญหา ความขัดแย้งให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ

การนำหลักอปริหานิยธรรม คือ การประชุมกัน ปรีक्षाกันลดทิวมนะลง เอาปัญหาที่เกิดขึ้นมียุณนำมาเข้าสู่วาระ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการหันหน้าเข้าหากัน สนทนากัน ร่วมกันหาแนวทาง ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาภายใต้กรอบอันเป็นกติกาของ พระธรรมวินัยเหมือนกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์เวลามีปัญหาอะไรเกี่ยวกับสงฆ์ คณะสงฆ์ พระองค์จะเลือกประชุม ซึ่งการกระทำดังกล่าวแท้ที่จริงแล้วก็คือ หลักการอันเป็น เนื้อหาสาระของกฏอปริหานิยธรรมนั่นเอง ในทุกที่หากมีความขัดแย้งกัน ให้นำเอาหลัก กฏอปริหานิยธรรมมาประยุกต์รวมกับหลักธรรมคำสอน ซึ่งเป็นหลักการปกครองคณะสงฆ์ ที่ส่งเสริมสนับสนุนด้านคุณธรรม และจริยธรรมของภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม บนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม

การปฏิบัติเพื่อความเจริญในฐานะเป็นภิกษุหลักธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความ เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับภิกษุทั้งหลาย มี 7 ประการ ดังนี้

1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ทำปฏิทินไว้ เพื่อกันลืม ประชุมทุกเดือน บางวัดทุกอาทิตย์ เช่น คณะสงฆ์ในการจัดวาระประชุมบางครั้งเกี่ยวกับทางบ้านเมืองก็มี

ทางเกี่ยวกับมหาเถรสมาคมก็มี หรือเรื่องที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อคณะสงฆ์นั้น ๆ ก็ต้องประชุม วาระประชุมเร่งด่วนก็มี ในฐานะเป็นลูกวัดผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ก็ให้ความร่วมมือ เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา เกิดความดีงามแก่คณะสงฆ์ ไปในทางที่ดี เชื่อฟังพระเถระผู้ใหญ่ เข้าประชุมพร้อมกัน จะได้รับรู้เหมือนกัน ตั้งใจฟังในที่ประชุม เข้าใจตรงกัน ไม่เข้าใจตรงไหน ก็สามารถแสดงความคิดเห็นได้ ตามเนื้อหาประเด็นนั้น ๆ อันดับแรกในการประชุมจะต้องตรงต่อเวลา เพราะบางครั้งวาระประชุมมีหลายเรื่อง จะต้องทำตามกำหนดการที่ได้วางเอาไว้ ถ้าตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ทำให้การประชุมได้ความละเอียดชัดเจน ทุกท่านรู้เรื่อง เพราะมาประชุมพร้อมเพียงกัน ปฏิบัติตามมติที่ประชุม

2) ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมเพียงกัน ห้ามเลิกก่อนเวลา เพราะท่านที่เลิกก่อนเวลา อาจจะมีกิจธุระที่จำเป็นจริง ๆ ก็บอกให้เลขาที่จดบันทึกนำบอกที่หลังก็ได้ แต่ถ้าไม่มีกิจธุระ ออกก่อนเวลาเลิกประชุม ทำให้เราไม่รู้เรื่องในแต่ละประเด็นว่ามี สรุปตัวว่าอย่างไร การสื่อสารที่เราฟังไม่จบอาจคลาดเคลื่อนได้

3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว เป็นมาตรฐาน เป็นสูตรสำเร็จ เป็นแนวทางที่ดี ใครปฏิบัติตามแล้วย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชีวิตพระสงฆ์ ชีวิตของคฤหัสถ์ ต้องมีความเชื่อในคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เชื่อว่าทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ความชั่ว พระพุทธเจ้าให้มีศรัทธาเสียก่อนเป็นเบื้องต้นในการกระทำกิจต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยกุศลทั้งหลาย และสุดท้ายต้องมีปัญญาประกอบด้วยจึงจะสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิต บางสำนักในทางพระพุทธศาสนา เวลาสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้า สอนไปตามกิเลสตนเองความโลภ โกรธ หลง สอนอะไรก็ได้จะได้ลาภ ยศ สรรเสริญ ให้มันเกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือเรียกว่า สัทธรรมปฏิรูป สิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงตรัสสอน ไม่เคยแนะนำสอนในสิ่งที่ติงามมีเหตุมีผล ตามหลักของพระพุทธศาสนา แต่ทุกวันนี้บางสำนักบางท่านหากินกับสัทธรรมปฏิรูป ทำให้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผิดเพี้ยนไป ผู้คนได้ฟังแล้วปฏิบัติตามแล้วยังไม่เข้าถึงหลักธรรมอันแท้จริง ดังนั้นทุกวัดทุกสำนักควรรักษาคำสั่งสอนแบบดั้งเดิม ที่เป็นหลักธรรมอันบริสุทธิ์อยู่แล้วมีปรีชาปฏิบัติ และเกิดปฏิเวธอยู่ในตัวอยู่แล้ว ใครศึกษาค้นคว้าแล้วนำมาปฏิบัติ ก็เกิดปฏิเวธในการดำเนินชีวิตที่ติงาม ตามกรอบพระพุทธศาสนา

4) เชื่อฟัง เคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ การเชื่อฟังเคารพนับถือ เป็นสิ่งสำคัญ ถือว่าเป็นการอ่อนน้อมต่อพระมหาเถร ผู้อาวุโส เกิดก่อนบวชก่อน เพราะผู้บวชก่อน บวชมานานจะมีประสบการณ์มีโอกาสค้นหาศึกษาเล่าเรียนมาก แล้วนำมาปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ถือว่าเป็นแนวทางนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่พระภิกษุที่เกิดในภายหลัง บวชทีหลัง ถือว่าเป็นพระผู้น้อย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความเชื่อฟังในสิ่งที่ครูบาอาจารย์ได้แนะนำคำสั่งสอนและปฏิบัติตามด้วย และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การอ่อนน้อม

ถ่อมตนเป็นสิ่งที่ผู้คนสรรเสริญ ให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ ทำให้พระภิกษุมีแต่ความเจริญประสบความสำเร็จในชีวิตพระอย่างแน่นอนเพราะมีความเชื่อฟัง มีความเคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์

5) ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น อันดับแรกต้องมีสติ มีความยับยั้งชั่งใจ ความอยากเกิดขึ้นก็ให้มีสติให้ความมระลึก รู้เท่าทันในอารมณ์ที่เกิดขึ้น นึกถึงผลเสียที่จะตามมาทีหลัง มันทำให้เกิดความทุกข์ มากกว่าที่จะเกิดสุข ถ้าผิดพลาดไปแล้ว ก็สามารถปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตนเองไปในทางที่ถูก ต้องค่อยเผื่อระวังความอยากในสิ่งที่ไม่ดีที่จะเกิดขึ้น การเผื่อระวังนั้นก็คือให้มีสติอยู่ทุกเมื่อก็ต้องสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กายและจิตใจ ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรสชาติ กายสัมผัสจิตใจความรู้สึกดีและไม่ดี สิ่งเหล่านี้จะต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา ถ้ามันผิดพลาดไปแล้วลงไปแล้ว จะทำให้เกิดความทุกข์อย่างแน่นอน ดังนั้น มีสติและปัญญาพิจารณาในขณะที่ความอยากที่จะเกิดขึ้น คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และหักห้ามอย่างมีสติและปัญญาพร้อมความอดทนเข้ามาช่วย ก็จะทำให้เราไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

6) ยินดีในเสนาสนะป่า พระภิกษุทุกรูปทุกวัด ในปัจจุบันภายในบริเวณวัดส่วนมากมีแต่ต้นไม้ที่อยู่รอบกุฏิบ้างศาลาบ้าง มองดูแล้ว ทำให้บรรยากาศภายในวัดสดชื่น มีต้นไม้เยอะ มีการปลูกหญ้าเพิ่ม ปลูกต้นไม้เพิ่มก็ยิ่งดีจะได้เพิ่มอากาศที่สดใสดึงประชาชนเข้าวัด เข้าหาพระ และเป็นสถานที่พักผ่อนได้ฟังธรรมะและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดถึงจะเป็นที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุอีกด้วย อากาศดี เหมาะในการปฏิบัติธรรมเข้าถึงธรรมได้ง่าย สภาธรรมเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะมียินดีเสนาสนะป่า ดังในครั้งพุทธกาลในการประชุมกันส่วนมากก็ประชุมใต้ต้นไม้มีป่าไม้เต็มไปหมด และวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานก็อยู่ใต้ต้นไม้ อยู่ในป่า เป็นต้น

7) ต้อนรับภิกษุสามเณร ที่ยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข การต้อนรับปฏิสันถารเป็นสิ่งที่จำเป็น อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรผู้มาเยือนเป็นกันเอง สนทนาปราศรัย การพูดด้วยไมตรีจิต การแสดงไมตรีต่อกันระหว่างผู้ใหญ่ต่อผู้น้อย หรือผู้ที่เสมอกัน ถือว่าเรามีสมเด็จพ่อองค์เดียวกันนั่นก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การต้อนรับก็ถือว่าเป็นพี่เป็นน้องกัน ครอบครัวยุติธรรมกัน ดูแลกัน หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว สิ่งที่เหลือมีแต่พระธรรมวินัยเท่านั้นที่เป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า ดังนั้น เหล่าสาวกทั้งหลายจะต้องช่วยเหลือกัน ต้อนรับอย่างเต็มที่ ทำให้พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์มีแต่ความเจริญไม่มีทางเสื่อมอย่างแน่นอน

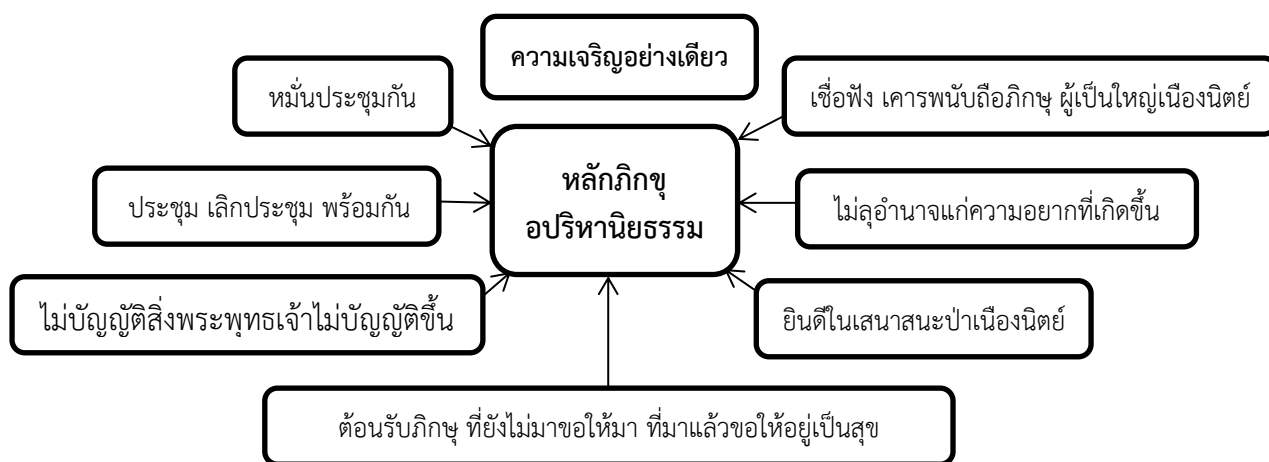
การปฏิบัติเพื่อความเจริญความสำเร็จในฐานะเป็นผู้สั่งสอน คุณธรรม 7 ประการนี้ พระพุทธองค์ตรัสสอนให้ผู้ที่จะเป็นครูหรือผู้สอนคนอื่นเป็นตัวอย่างได้ และตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่หนักยิ่ง แต่เป็นการบำเพ็ญคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ เพราะการเป็นครู ถือว่าเป็นผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐ ทำคนให้เป็นคน ทำคนชั่วให้เป็นคนดี ทำให้คนมืดบอดให้สว่างไสว

ชื่อว่าเป็นการให้ธรรมเป็นทาน เพราะทานในพระพุทธศาสนานั้น ได้กำหนดหลักใหญ่ไว้ 2 อย่าง คือ อามิสทาน การให้สิ่งของเป็นทาน และธรรมทาน การให้ธรรมเป็นทาน การสั่งสอนคนอื่น การแนะนำคนอื่นในสิ่งที่ประโยชน์ แนะนำในสิ่งที่ดีงาม ก็ถือว่าเป็นการให้อย่างหนึ่ง คือ เป็นธรรมทาน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญยิ่งกว่าเป็นการให้อันสูงสุด

ข้อบัญญัติและจารีตในหลักสิกขุปรินิยธรรม

พระพุทธองค์ทรงให้เคารพ กันตามอายุพรรษา แทนการเคารพกันเพราะชนชั้นวรรณะหรือฐานะทางสังคม เพื่อพระสงฆ์สาวกจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากความเสมอภาคกันในฐานะเป็นพระสงฆ์ สาวกแล้ว ยังมีความเสมอภาคกันในเรื่องการตัดสินใจดำเนินการกิจกรรมสำคัญ ๆ มีสังฆกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ก็ให้โอกาสทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในการพิจารณาตรวจสอบและการลงมติตัดสินใจ เพื่อร่วมกันรับผิดชอบในการปกครองดูแลกันเองของคณะสงฆ์เนื่องจากสิกขุสงฆ์ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัยตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้ และรากฐานสำคัญของการปกครองสงฆ์ก็คือการร่วมมือร่วมใจกันดำรงและรักษาหลักการปกครองต่าง ๆ ไว้

หลักสิกขุปรินิยธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 การปฏิบัติหลักสิกขุปรินิยธรรม พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ทำให้คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา มีแต่ความเจริญ สอดคล้องกับหลักสิกขุปรินิยธรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 71ม. (ไทย) 10/137/83-84) ซึ่งเป็นหลักธรรมอีกหมวดหนึ่งที่ทำให้มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว อาทิเช่น หิริ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว เป็นพหูสูต รู้หลักพระธรรมวินัย สติตั้งมั่น เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท ปัญญา ความเข้าใจถ่อง

แท้ในเหตุผล การปฏิบัติเพื่อความเจริญในฐานะเป็นสมาชิกแห่งสังคม อีกอย่างก็คือ เมตตา มโนกรรม คือ ฝึกหัดพึงระลึกในจิตที่มีเมตตา ได้แก่ การตั้งความรู้สึกลงในคนและสัตว์ทั้งหลายว่า (พระมหาประกอบ กิตติญาโณ (อิมจิตฺต) และจรัส ลีลา, 2564: 47) ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการ ความทุกข์ แต่ต้องการความสุขฉนั้นใด เพราะฉะนั้นขอให้บุคคลนั้น ๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความ ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ให้คิดถึงกันด้วย เมตตา และพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้า และลับหลัง เหมือนกับ พระไตรปิฎกที่กล่าวว่า (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อภ.ทสก. (ไทย) 24/69/125) ถ้าวัตถุเป็นถ้อยคำที่เป็นจริงเมื่อพูดแล้ว ย่อมยังให้ผู้ฟังและผู้พูดและผู้ฟัง ย่อมขัดเกลากิเลสในใจของผู้พูดและผู้ฟัง และย่อมทำให้ปัญญาเจริญขึ้น ละความไม่รู้ เมื่อละกิเลส เป็นลำดับ ย่อมถึงความสิ้นแห่งกิเลสทั้งหลาย เป็นไปเพื่อละละกิเลสจริง ๆ เช่น เรื่องความ ไม่คลุกคลีหมู่คณะ ซึ่งพระอุปัชฌาย์อาจารย์ได้อบรมสั่งสอน พระที่อยู่ได้บังคับบัญชา ต้องมีความเชื่อฟัง มีความเคารพ สอดคล้องกับพระไตรปิฎก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539: อภ.ทสก. (ไทย) 24/17/31-33) ที่ว่า โสวจิตฺตสา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รับฟังเหตุผล ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จได้อย่าง กว้างขวางไพบุลย์

5.2 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสิกขาของพระสงฆ์ใน สังคมไทย ทั้ง 7 ข้อ คือ 1) การประชุมพร้อมกัน 2) เลิกพร้อมกัน 3) ไม่บัญญัติสิ่งที พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น 4) เชื่อฟัง เคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ 5) ไม่ลุ อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น 6) ยินดีในเสนาสนะป่า 7) ต้อนรับภิกษุ ที่ยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ในที่นี้ผู้เขียนจะนำเสนอเกี่ยวกับคำพูดเกี่ยวกับการประชุม การ สื่อสารด้วยคำพูด เช่น หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การประชุมกันอยู่บ่อย ๆ เป็นเหตุนำมาซึ่ง ความสุขในหมู่คณะ ซึ่งพระพุทธองค์ก็ใช้วาจาตรัสคำสั่งสอนไปในแนวทางที่ดี ไม่ว่าจะเรื่อง โอวาทปาฏิโมกข์ พระองค์ใช้ภาษาสื่อสารด้วยเหตุผลอันประกอบด้วยปัญญา ใช้ภาษาที่ง่าย ฟังแล้วเข้าใจ พระองค์จะตรัสในสิ่งที่เป็นประโยชน์จะไม่ตรัสมาก พูดมาก เพราะการพูดมาก ก็ทำให้เกิดโทษ ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อภ.สตก. (ไทย) 23/61/72) “โมคคัลลานะ เมื่อมีถ้อยคำแก่งแย่ง ก็พึงหวังการต้อง พูดกันมาก เมื่อมีการพูดกันมาก ก็พึงหวังความพัวพัน คนพัวพันก็มีความไม่สำรวม จิตของผู้ไม่สำรวมก็ห่างไกลจากสมาธิ” ในห้องประชุม ภิกษุต้องประชุมกันเนื่องนิตย์เพื่อทำกิจ เหล่านี้คือ (ส.รัตนธ, 2552: 158) 1) ประชุมการทำอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน 2) ประชุมกัน สวดมนต์ทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็น 3) ประชุมกันศึกษาพระธรรมวินัย การพูดในห้องประชุม มันไม่ยากอย่างที่คิด ต้องเตรียมตัวพูด เปิดโอกาสให้พระสงฆ์สามารถได้แสดงออกถึงความคิด สร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ การสื่อสารที่ดีเริ่มจากเราเข้าใจและอยากจะสื่อออกไปให้คนอื่นได้ เข้าใจด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 7) กล่าวว่า “การสื่อสารทำให้มนุษย์

สามารถทำสิ่งที่อินทรีย์ธรรมดาของมนุษย์ทำไม่ได้ให้ทำได้มากขึ้น อินทรีย์ คือ อวัยวะที่เป็นเจ้าหน้าที่ทำงานต่าง ๆ เช่น ตาเป็นเจ้าหน้าที่ดู หูเป็นเจ้าหน้าที่ฟัง มือเป็นเจ้าหน้าที่จับยึดฉวยไว้ เท้าเป็นเจ้าหน้าที่ในการเหยียบการเดินทางจนกระทั่งสมองเป็นเจ้าหน้าที่ในความคิด” ในทางพระพุทธศาสนามีธรรมที่จะเป็นตัวปรับให้ทันกับการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

การสื่อสารในที่ประชุมจะต้องเตรียมข้อมูลมาเป็นอย่างดี พูดภาษาตอกไม้ พูดหรือสื่อสารให้ผู้ฟังได้เข้าใจในสิ่งที่กำลังจะพูด ดังนั้นขอแค่มีใจที่จะพูดและตั้งใจพูด เชื่อว่าเป็นนักพูดอย่างมีความมั่นใจ อย่างเช่น การทำสังฆกรรม กรรมอันสงฆ์พึงทำกิจกรรมทางพระวินัยที่ภิกษุจำนวน 4 รูปขึ้นไป อาศัยการพูดคุย หรือสื่อสารให้ผู้อื่นได้เข้าใจ ผู้พูดและผู้ฟังจะต้องมีความตั้งใจพูดและตั้งใจฟังในสิ่งที่สื่อสารกัน จึงทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ถือว่าปฏิบัติตามหลักภิกขุอุปหานิยธรรม ธรรมที่ปฏิบัติตามแล้วมีแต่ความเจริญแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาสืบไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักภิกขุอุปหานิยธรรมของคณะสงฆ์ใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นประเด็นที่สมควรจะทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในอุปหานิยธรรม
2. การศึกษาเปรียบเทียบหลักอุปหานิยธรรมสำหรับพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. ศึกษาการประยุกต์ใช้สติกับอุปหานิยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การปฏิบัติหลักภิกขุอุปหานิยธรรมของคณะสงฆ์ใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมเพื่อความเจริญอย่างเดียว เป็นหลักธรรมที่รักษาไว้ ตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมคงเดิม แต่ยังทันสมัยอยู่เสมอ หลักภิกขุอุปหานิยธรรมนี้ ช่วยในการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำให้เกิดความสามัคคีในคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเรื่องประชุม เลิกประชุม ต้องพร้อมเพียงกัน เพราะการงานในพระพุทธศาสนาจะต้องรับผิดชอบด้วยกัน วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย การมีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตน นับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่ถือว่า มีสัมมาคารวะ เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้เป็นใหญ่ การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทำให้มีแต่คนรัก ตักน้ำไม่ไหล ตักไฟไม่ไหม้ เพราะเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้เป็นใหญ่ พร้อมมีสติและปัญญา ไตร่ตรองในเรื่องนั้น ๆ ก็จะพบความสุขทั้งกายและใจในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ การปฏิบัติตามกฎระเบียบเหมือนกัน การไม่เห็นแก่ตัว มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำให้เกิดความเจริญให้แก่หมู่คณะสงฆ์สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันทร์ขจร. (2549). **ธรรมเพื่อชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: หจก.จิรัชการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรพต ธีรธมฺโม). (2552). **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **ไอทีภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ. (2562). การปกครองคณะสงฆ์ไทยในยุคปฏิรูปไทยแลนด์ 4.0. **วารสารวิชาการ มจรบุรีรัมย์**, 4(2), 87-103.
- พระขจรศักดิ์ กิตติวุฒโฒ. (2562). การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง. **วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 2(2), 17-24.
- พระมหาประกอบ กิตติญาโณ (อิมจิตฺต) และจรัส ลีภา. (2564). การพัฒนาสังคมในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 8(2), 47.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ส.รัตนรติ. (2522). **หลักธรรมสำคัญสำหรับชาวพุทธ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพของชุมชน บ้านนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

Application of Sammà-àjāva Principle in Promoting the Occupation of Ban na thawi Community, Ban na thawi District, Songkhla Province

พระสมเกียรติ กิตติปาโล (วิจารณ์ปรีชา), พระครูโฆสิตวัณณานุกุล

Phra Somkiat Kittipalo (Wijanpreecha), PhrakruKositwattananukul

พระครูวิจิตรสาธุรส, พระปลัดธันวา วิชชากรโ

PhrakruWijitsaturot, PhrapaladThanwa Witchakaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

E-mail: somkiat.wijanpreecha@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาหลักสัมมาอาชีวะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document Research) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประกอบอาชีพของชุมชนตำบลนาทวี มีปัญหาการประกอบอาชีพที่เป็น มิฉฉาวฉิบหาหรืออาชีพทุจริต ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพต้องห้ามทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการประพฤติดัดและขัดต่อวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมไทย ส่งผลกระทบทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบของสังคม ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น และนำไปสู่ความไม่เป็นระเบียบทางสังคม

2. หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาครอบคลุมหลักศีลธรรมในความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพให้ได้มาซึ่งทรัพย์ที่สุจริตมีการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ใจ หักเหน็ดเหนื่อยในการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา จัดเป็น กุศลกรรม และเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะรักษาความสัตย์ การเลี้ยงชีพชอบทางใจ เป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ

3. หลักสัมมาอาชีวะ คือแนวทางการประกอบอาชีพที่ไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย บ้านเมือง ตั้งอยู่ในหลักจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตน ไม่ประกอบอาชีพทุจริต ก็จะทำให้

ได้รับบทความ: 29 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 7 กันยายน 2565

Received: August 29, 2022; Revised: September 5, 2022; Accepted: September 7, 2022

ให้ตนเอง ครอบครัว และชุมชนตำบลนาทวี ประกอบแต่สัมมาอาชีพ คือ การประกอบอาชีพสุจริตที่ไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมายก็จะเกิดความสงบสุขสืบไป

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักสัมมาอาชีพ

Abstract

The purpose of this research were: 1) To study the occupation of Ban Na Thawi Community, Ban Na Thawi District, Songkhla Province, 2) To explore of Samma Ajiva in Theravada Buddhism, and 3) Apply the application of Samma Ajiva principle in the occupation of Ban Na Thawi Community, Na Thawi District, Songkhla Province. It is qualitative research focusing on document research.

The research results found that:

1. Occupation of Ban Na Thawi sub-district Community involved with micchà vanijjà, trades which should not be plied by a lay disciple, or unethical occupation. This is a forbidden occupation in Buddhism, which is misconduct and contrary to the culture of people in Thai society. This can lead to social disorganization, conflict, and social disorganization.

2. The principle of Sammà-àjāva in Buddhism encompasses moral principles of physical, verbal, and mental conduct in the work of obtaining the right property by refraining from making a living in an unsuitable way, with a verbally pleasing. It is charitable with the right livelihood and integrity, also with mental well-being as a guideline leading to inner happiness. It is a way of life based on the Sammà-àjāva principle.

3. The principle of Sammà-àjāva is non-immoral occupational practices and the laws of the country, based on ethics as the basis for conducting oneself without engagement in corrupt careers. Sammà-àjāva is conducive to peace in Ban Na Thawi Community as it is the right livelihood that is immoral and not against the law.

Keyword: Application, Sammà-àjāva Principle

1. บทนำ

ความยากจนของคนในชนบท มีปัญหาจากที่ดินทำกินซึ่งเป็นปัญหารากฐานที่สำคัญของชีวิต เมื่อคนจนไม่มีที่ดินทำกิน หรือแม้กระทั่งเกษตรกรที่มีที่ดินทำกิน แต่ไม่สามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตทั้งในอาชีพและรายได้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากคุณภาพดิน แหล่งน้ำ

สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ตลอดจนเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้คนยากจนไม่สามารถรักษาที่ดินทำกินไว้ได้ ส่งผลให้มีการอพยพจากชนบทเข้าสู่ตัวเมือง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ซึ่งปัญหาความยากจนของประชาชนนี้เป็นปัญหาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนตลอดมา จนก่อให้เกิดเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย

การประกอบอาชีพของคนภาคใต้ ภาคใต้ยังคงพึ่งพาภาคเกษตร รองลงมา คือ ภาคอุตสาหกรรม สำหรับภาคบริการ ซึ่งประกอบด้วย สาขาที่พักและบริการอาหาร การค้าขนส่ง และบริการอื่น ๆ โดยการผลิตภาคเกษตรที่สำคัญของภาค ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ประมง และไม้ผล อย่างไรก็ตาม โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ภาคบริการเริ่มมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของภาคใต้และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2560 ภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนการผลิต ลดลงจากในปี 2556 เนื่องจากความผันผวนด้านราคาของสินค้าเกษตรหลักในพื้นที่โดยเฉพาะยางพาราที่ปรับตัวลดลง ขณะที่ในปี 2560 ภาคบริการมีสัดส่วนการผลิต เพิ่มขึ้นจากในปี 2556 ส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นจากสาขาที่พักและบริการอาหาร และสาขาการขนส่ง ส่วนภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการผลิตลดลงจากปี 2556 การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้อยู่ในระดับต่ำ

การประกอบอาชีพของคนจังหวัดสงขลา ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสงขลา ปี 2557 มีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับ 1 ของภาคใต้ และเป็นอันดับที่ 13 ของประเทศ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี เป็นอันดับที่ 23 ของประเทศ เป็นอันดับที่ 6 ของภาคใต้ และเป็นอันดับที่ 1 ของกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดสงขลา ขึ้นอยู่กับภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ประกอบด้วย อุตสาหกรรมต่อเนื่องจากยางพารา และอุตสาหกรรมแปรรูปและถนอมสัตว์น้ำ การผลิตที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ เกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้ และการทำเหมืองแร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ข้าว และผลไม้ 1) การเกษตรส่วนใหญ่เป็นการใช้ที่ดิน เพื่อปลูกไม้ยืนต้น คือ ยางพารา รองลงมาคือ การใช้พื้นที่ทำนา และปลูกไม้ผล 2) การปศุสัตว์ ปศุสัตว์ที่สำคัญหลายชนิด ได้แก่ โคเนื้อ สุกร ไก่เนื้อ ไก่ไข่ ไก่พื้นเมือง และแพะ 3) การประมง จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเล 2 ด้าน คือ ด้านตะวันออกติดต่อกับ อ่าวไทย มีความยาว 154.60 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่อำเภอชายทะเล 6 อำเภอ คือ อำเภอรโนด อำเภอสิงหนคร อำเภอเมืองสงขลา อำเภอยะนะ และอำเภอเทพา และด้านตะวันตกติดต่อกับทะเลสาบสงขลา ทำให้อาชีพการประมงเป็นอาชีพที่สำคัญและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดสงขลาเป็นอย่างมาก 4) ภาคอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ ภาคอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่รายได้หลักมาจากภาคอุตสาหกรรม เหมืองแร่ การประกอบกิจการเหมืองแร่ของจังหวัดสงขลา

มีจำนวนเหมืองแร่ 10 โรง 5) ภาคการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ศาสนา 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรม และงานประเพณี/วัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสงขลา 6) การค้าชายแดน จังหวัดสงขลา มีด่านปาดังเบซาร์ ด่านสะเดา และด่านบ้านประกอบ สินค้าส่งออกที่สำคัญ ประกอบด้วย ยางพารา เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และ ส่วนประกอบ และผลิตภัณฑ์ยาง โดยมีสินค้านำเข้า ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เทปแม่เหล็ก งานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์ และเครื่องจักรที่ใช้ใน อุตสาหกรรมและส่วนประกอบ โดยด่านชายแดนสะเดาและด่านชายแดนปาดังเบซาร์ มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงสุด มากเป็น อันดับ 1 และอันดับ 2 ของมูลค่าการค้าชายแดนไทยมาเลเซีย

การประกอบอาชีพของคนอำเภอนาทวี 1) การเกษตร อำเภอนาทวีพื้นที่ ส่วนใหญ่ เป็นการใช้ที่ดิน เพื่อปลูกไม้ยืนต้น คือ ยางพารา โดยมีสัดส่วนการใช้พื้นที่ รองลงมาคือ การใช้พื้นที่ทำนา และปลูกไม้ผล 2) การปศุสัตว์ อำเภอนาทวีมีการเลี้ยงปศุสัตว์ที่สำคัญหลายชนิด ได้แก่ โคเนื้อ สุกร ไก่เนื้อ ไก่ไข่ ไก่พื้นเมือง และแพะ โดยสภาพการเลี้ยงปศุสัตว์แต่ละชนิดจะแตกต่างกัน กล่าวคือ การเลี้ยงโคเนื้อเกษตรกรส่วนใหญ่ จะเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม สุกร ไก่เนื้อ และไก่ไข่ มีทั้งการเลี้ยงเป็นอาชีพหลักแบบฟาร์ม และเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม ส่วนไก่พื้นเมือง และแพะ ส่วนใหญ่เลี้ยงเป็นอาชีพเสริมบริเวณที่อยู่อาศัยและในพื้นที่ปลูกพืช ไม้ยืนต้นและสวนหลังบ้าน ซึ่งมีข้อมูลการเลี้ยงปศุสัตว์ และสถานที่ดำเนินกิจกรรมปศุสัตว์ 3) การท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอนาทวี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ คือ อุโมงค์ประวัติศาสตร์ เขาน้ำค้าง และงานประเพณี/วัฒนธรรมที่สำคัญของอำเภอนาทวี คือ ประเพณีวันสารท หรือ ประเพณีชิงเปรต 4) การค้าชายแดน อำเภอนาทวีมีด่านบ้านประกอบ สินค้าส่งออกที่สำคัญ คือ ผลผลิตทางการเกษตร ยางพารา ผัก และผลไม้ นั่นคือการประกอบอาชีพของคนนาทวี ประกอบด้วย อาชีพทำการเกษตร อาชีพการเลี้ยงสัตว์ อาชีพค้าขาย และอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การประกอบอาชีพเป็นสิ่งสำคัญในวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ต้องทำงานเป็นการสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวให้มีสภาพอยู่ดีกินดีตามสมควรแก่ อัตภาพ แนวทางการประกอบอาชีพตามหลักการทางพระพุทธศาสนา จากหลักธรรม 84,000 ธรรมชั้นหลักสัมมาอาชีวะ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญใน พระพุทธศาสนาเพราะเป็นหนึ่งใน อริยอัฏฐังคิกมรรค 8 ประการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546: 215) ซึ่งเป็นแนวทางในการประพฤติดของบุคคลผู้มุ่งหวังผลแห่งความสุขสงบเย็นในดำเนินชีวิตชีวิต การปฏิบัติตามหลัก สัมมาอาชีวะ จะต้องกระทำอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมและกฎหมายโดยยึดความสุจริตทั้งทาง ร่างกายวาจาและจิตใจ ที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจความโลภ ความโกรธ ความหลงอันเป็นเหตุสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง และสังคมให้เกิดขึ้น ปัจจุบันสังคมกำหนดให้ทุกคนเกิดการดำเนิน ชีวิตไปในทางที่ผิด และ ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ด้วยการยึดความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นแนวทางปฏิบัติในการแสวงหาเลี้ยงชีพ

การแสวงหาเลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้ฝึกฝนในการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิต เรียกว่า มรรค มีองค์ 8 ได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา วาจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ เพียรชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ สัมมาอาชีวะเป็นองค์มรรคในการพัฒนาในด้านพฤติกรรมทางด้านกายและวาจา (ศีล) ซึ่งช่วยเสริมสร้างในการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา ทำให้การพัฒนาครบกระบวนการพัฒนาไตรสิกขาเพื่อควมมีชีวิตที่ดีงามประณีตยิ่งขึ้น ถึงแม้การหาเลี้ยงชีพจะเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน แต่การแสวงหาปัจจัยในการดำเนินชีวิตจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานทางจริยธรรม คือ การดำรงชีวิตโดยสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะในมุมมองของบุคคลทั่วไปในสังคมมีความเข้าใจว่า สัมมาอาชีวะ คือ การแสวงหาเลี้ยงชีพที่มีผิดกฎหมายของบ้านเมืองเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงว่าจะผิดศีลธรรมหรือไม่ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้สรุปหลักการทั่วไปเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ ไว้ว่า 1) การแสวงหาปัจจัยสี่ของคน มีเป้าหมายมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัยสี่พอเพียงที่จะเป็นอยู่ เป็นการถือเอาคนเป็นหลักไม่ใช่ตั้งเป้าหมายไว้ที่ควมมีวัตถุพร้อมบริบูรณ์ซึ่งถือเอาวัตถุเป็นหลัก 2) ควมมีปัจจัยสี่ที่พอเพียงกับความต้องการของชีวิต หรือแม้จะมีวัตถุที่พร้อมบริบูรณ์ก็ไม่ใช่ว่าเป้าหมายในตัวของมันเอง เพราะเป็นเพียงขั้นศีล เป็นเพียงวิธีการขั้นตอนหนึ่งสำหรับช่วยให้ก้าวต่อไปสู่จุดหมายที่สูงกว่าเท่านั้น 3) สัมมาอาชีวะไม่ใช่หมายถึงการใช้แรงงานให้ได้มาซึ่งปัจจัยเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึง การทำหน้าที่อย่างถูกต้องที่ทำให้เป็นผู้สมควรได้รับปัจจัยมาเลี้ยงชีพ (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), 2532: 796)

จากประเด็นสำคัญดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการประกอบอาชีพของชุมชนนาทิวอำเภอนาทิว จังหวัดสงขลา การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนชุมชนนาทิว อำเภอนาทิว จังหวัดสงขลา มี 3 ประเด็น คือ เพื่อศึกษาสภาพบริบทสังคม วัฒนธรรม การประกอบอาชีพของชุมชนนาทิว อำเภอนาทิว จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาการนำหลักสัมมาอาชีวะไปส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนนาทิว อำเภอนาทิว จังหวัดสงขลา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาทิว อำเภอนาทิว จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาทิว อำเภอนาทิว จังหวัดสงขลา

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.1 รูปแบบการวิจัย

การทำวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษา 2 วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร (Documentary study) และการศึกษาภาคสนาม (Field study) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร (Documentary study) จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือเอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field study) จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 18 รูป/คน

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

- 1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และคัมภีร์อรรถกถา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ
- 3) ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดังนี้

1. ตัวแทนหน่วยราชการ/ผู้นำชุมชน	จำนวน 4 คน
2. ประชาชนชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน 6 คน
3. ผู้แทนชุมชน	จำนวน 8 คน

3.3 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

3.4 วิธีการนำเสนอ

ใช้วิธีการนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 การประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร

ปัญหาการประกอบอาชีพที่เป็นมิถุนานวิชาหรืออาชีพทุจริต ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพต้องห้ามทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการประทุษร้ายและขัดต่อวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมไทย และคนในชุมชนตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนครนั้น มีหลายประการซึ่งผลกระทบต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบของสังคม เพราะเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นนั้น คนในสังคมบางส่วนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ แต่บางส่วนไม่สามารถปรับตัวได้ จึงนำไปสู่การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น และนำไปสู่ความไม่เป็นระเบียบทางสังคม ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น ถ้าหากว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ทำให้คนในสังคมมีความพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น การค้าขายยาเสพติด สิ่งมีค่าทั้งหลาย ก็จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในสังคม เพราะสังคมได้รับเอาวัฒนธรรมภายนอกสังคมเข้ามา ทำให้วัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในสังคมถูกมองข้ามไป และไม่เห็นคุณค่าวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ จึงทำให้คนเกิดเกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมบางอย่างของคนในสังคม ทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและปริมาณ การก่ออาชญากรรม การหย่าร้าง การย้ายถิ่นฐาน การประทุษร้าย การฆ่าตัวตาย และพฤติกรรมการบริโภค เป็นต้น

การประกอบอาชีพในบางอาชีพ ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องให้ผู้ประกอบอาชีพมีความเจริญก้าวหน้าได้ เช่น ความรู้ ความชำนาญในงาน มีนิสัยการทำงานที่ดี มีความกระตือรือร้น มานะ อดทน ในการทำงาน ยอมรับกฎเกณฑ์และเชื่อฟังคำสั่ง มีความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งสุขภาพอนามัยที่ดี อาชีพต่าง ๆ ในโลกมีมากมายหลากหลายอาชีพ ซึ่งบุคคลสามารถจะเลือกประกอบอาชีพได้ตามความถนัด ความต้องการความชอบ และความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพประเภทใด จะเป็นอาชีพอิสระหรืออาชีพรับจ้าง ถ้าหากเป็นอาชีพที่สุจริตย่อมจะทำให้เกิดรายได้มั่นคงต่อตนเอง ครอบครัว สังคมส่วนรวม และคนในชุมชนตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร

4.2 หลักสัมมาอาชีพะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

หลักสัมมาอาชีพะในพระพุทธศาสนาครอบคลุมหลักศีลธรรมในความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพให้ได้มาซึ่งทรัพย์ที่สุจริต ไม่เบียดเบียน ไม่ทุจริต ไม่คดโกง ไม่คอร์รัปชัน การหามาได้ซึ่งทรัพย์นั้นยังเป็นการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา นอกเหนือไปจากการตอบสนองการหาทรัพย์เพื่อให้ได้รับปัจจัยสี่ การประกอบอาชีพอย่างมีคุณภาพ การรักษาทรัพย์ที่ได้มา การใช้จ่ายทรัพย์อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการประกอบสัมมาชีพ เช่น สุจริต 3 สันโดษ 3 อิทธิบาท 4 สังคหัตถ์ 4 สุขของคฤหัสถ์ 4 และ ศีล 5 เป็นต้น ในการประกอบสัมมาอาชีพะ หรือการประกอบอาชีพชอบ มี 3 ทาง คือ 1) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย หลักการของสัมมาอาชีพะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร เรียกว่า มิถุนานวิชา คือ

การเลี้ยงชีพในทางที่ผิด 2) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา จัดเป็นกุศลกรรม และเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะรักษาความสัตย์ 3) การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศล ซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะโดยยึดหลักการ คือ การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่นเลี้ยงชีพ

ในการประกอบสัมมาชีพทางพุทธศาสนา ต้องพึงให้ระวังหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาในการทำงาน คือ ทุจจริต 3 หลักอคติ 4 มิจฉวนนิชชา 5 อบายมขุ 4 อบายมขุ 6 ความเกียจคร้าน 6 เป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริงของการทำงานจะมีทั้งธรรมะและอธรรมอยู่ตลอดเวลา จึงต้องควบคุมตนอย่างมีสติในการทำงานด้วยหลักคุณธรรมอันจะนำไปสู่การทำงานอย่างมีความสุข และสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพทั้งทางโลกและทางธรรม ในการประกอบสัมมาชีพจึงต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในทางการทำมาหาเลี้ยงชีพ การปฏิสัมพันธ์กันในสังคมให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น หลักสัมมาอาชีวะจึงมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกของคนในสังคม ดังนั้น จึงต้องปรับปรุงการประกอบอาชีพสุจริต ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวมให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยใช้หลักสัมมาอาชีวะ และหลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และสร้างเกราะป้องกันให้กับคนในสังคมได้มีวิถีในดำรงชีพอย่างมีคุณธรรมและศีลธรรม สังคมจึงจะพัฒนาไปสู่สังคมที่มีความสงบสุข

4.3 การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

การประกอบอาชีพในชุมชนตำบลนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา นั้น มีปัญหาหลายอย่าง เช่น การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเกิดจากการไม่มีที่ทำกิน เมื่อมีรายได้ไม่พอต่อการครองชีพก็ต้องดิ้นรนเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ต้องไปทำงานต่างถิ่น ทั้งลูกหลานให้คนแก่ปู่ย่าตายายดูแล ครอบครัวถึงขาดความอบอุ่น เด็ก ๆ ขาดผู้ปกครองดูแลจนกลายเป็นเด็กมีปัญหา ครอบครัวที่พ่อแม่ต้องอยู่ห่างไกลจากลูก ๆ จะมีปัญหามาก เด็ก ๆ จะไม่เชื่อฟังปู่ย่าตายายและผู้ใหญ่ที่ตักเตือน มีนิสัยก้าวร้าว หรือมีพฤติกรรมไม่ดี ดิตยาเสพติด และเด็กบางคนก็เป็นผู้ค้ายาเสพติดเสียเอง ซึ่งเป็นปัญหาที่ใหญ่มากในสังคมปัจจุบัน ในการประกอบอาชีพสิ่งเสพติดสิ่งนี้ก็เป็นมิจฉวนนิชชา คือ การประกอบอาชีพทุจริต

หลักสัมมาอาชีวะ คือ แนวทางการประกอบอาชีพที่ไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ตั้งอยู่ในหลักจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตน ไม่ลักทรัพย์ ไม่คดโกง ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่นมาเป็นของของตน และไม่ประกอบอาชีพทุจริต ก็จะทำให้ตนเอง ครอบครัว และชุมชนตำบลนาทวี ประกอบแต่สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพสุจริตที่ไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมายก็จะเกิดความสงบสุขสืบไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1 การประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาทวิ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

การประกอบอาชีพของคนในชุมชนตำบลนาทวิ มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนมีปัญหาในการประกอบอาชีพ คือ วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นตัวกำหนดให้คนในชุมชนมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว โดยวัฒนธรรมประเพณีเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูกและสิ่งใดผิด รวมไปถึงสภาพแวดล้อมในยุคสังคมที่แข่งขันกันอย่างสูง ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของคนในชุมชนตำบลนาทวิ ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น แต่การประกอบอาชีพของชุมชนพบปัญหา คือ 1) ปัญหาด้านการดำเนินชีวิต 2) ปัญหาด้านทรัพย์สิน 3) ปัญหาด้านครอบครัว 4) ปัญหาด้านสังคม และ 5) ปัญหาด้านสุขภาพ ฉะนั้นชุมชนตำบลนาทวิ จึงต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับประสาสุข นิยมราษฎร์ และคณะ (2549: บทคัดย่อ) ปัญหาและความต้องการส่วนใหญ่คือ การพัฒนาความรู้ ทักษะในการเพิ่มปริมาณผลผลิต และคุณภาพผลผลิตเพื่อให้ได้รับรองมาตรฐานจากหน่วยงานของรัฐ ต้องการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย และงบประมาณเพื่อลงทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาการประกอบอาชีพของสตรีและเยาวชน คือ หน่วยงานของรัฐควรร่วมมือกับกลุ่มหรือชมรมอาชีพแต่ละกลุ่มสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้น นอกจากนี้ต้องจัดสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพแต่ละกลุ่มทั้งสามจังหวัดเพื่อช่วยเหลือกันในการจัดการวัตถุดิบ ผลผลิต และการตลาด

5.2 ศึกษาหลักสัมมาอาชีวะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

คำว่า “สัมมาอาชีวะ” หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ การเลี้ยงชีพจัดเป็นความสำคัญอย่างหนึ่งหม่อมมนุษย์และหมู่สัตว์ทั้งหลาย ถ้าปราศจากการเลี้ยงชีพชีวิตย่อมดำรงอยู่ไม่ได้ ถ้าการเลี้ยงชีพนั้น ผิดเคืองชีวิตย่อมลำบาก หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีหลักอยู่ 3 ประการ คือ 1) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย 2) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา และ 3) การเลี้ยงชีพชอบทางใจ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเลี้ยงชีพชอบทางกาย หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉวนิชา คือ การเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพ ทั้ง 5 ประการ คือ 1) สัตถวนิชา การค้าขายสัตว์อันตราย เป็นเครื่องประหาร เช่น หอก ดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น 2) สัตตวนิชา ค้ามนุษย์ 3) มังสวนิชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต 4) มัชชวนิชา การค้าขายสิ่งมีเนเมา 5) วิสววนิชา การค้าขายยาพิษ

การค้าขายดังกล่าวมานี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบกิจการที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจ ย่อม เป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้น เป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรม ที่ดีงามของสังคม และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้น หลักการเลี้ยงชีวิตชอบทางกาย จึงต้องงดเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าว การเลี้ยงชีพชอบทางกายยังครอบคลุมไปถึงการเว้นจากการเลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพ และสามัญสำนึกแม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่น และของสังคมเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น

2. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา จัดเป็นกุศลกรรม และเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ 1) การไม่โกหก หลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะรักษาความสัตย์ 2) การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้คนอื่นแตกแยกกันหรือเข้าใจผิดกันเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง 3) การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ 4) การไม่พูดเพ้อเจ้อเลี้ยงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัย วาจาที่ไร้สาระ ไร้แก่นสารไม่เป็นธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพ้อเจ้อนั้น ทำให้ผู้ฟังหลงผิดเข้าใจผิดได้ 5) การไม่ประจบเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการใช้วาจาประจบสอพ้อผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง 6) การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยงชีพ คือ วาจานั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อการข่มขู่หรือ บังคับขู่เข็ญเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม

3. การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ 1) การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควรคิดเลี้ยงชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมายศีลธรรม 2) การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ คือ การควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยาบาทปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตาคิดเอื้อเฟื้อประโยชน์แก่ผู้อื่นอันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย 3) การไม่คิดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง

การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่างๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลใดใจร้ายแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขา เพราะเหตุนั้นถ้าบุคคลใดมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ความสุขย่อมไปตามเขา เพราะเหตุนั้นเหมือนเงาไปตามตัว ฉะนั้น” กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักการของสัมมาอาชีวะด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทาง วาจา และทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งการดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจาและทางใจ

5.3 การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร

หลักสัมมาอาชีวะนี้ เป็นหลักธรรมที่เราเหล่าพุทธศาสนิกทั้งหลายควรนำมาเป็นกรอบเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการประกอบอาชีพ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง ซึ่งหลักสัมมาอาชีวะนี้ จะมุ่งไปที่การประกอบอาชีพ โดยมีกรอบแห่งการดำเนินชีวิตไว้ 3 ประการ คือ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา การเลี้ยงชีพชอบทางใจ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้มีสติ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ไม่ประพฤติดนินทา การทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การยอมรับความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะสภาพแวดล้อมทางสังคมว่า เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะชักนำและส่งเสริมให้เกิดมีการประพฤติปฏิบัติหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าระบบการดำเนินชีวิต ระบบจริยธรรม หรือระบบการประพฤติปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยสังคมไม่แตกต่างหากจากสังคม

การประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร ในด้านตนเองและครอบครัว ได้การนำหลักสัมมาอาชีวะเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพเพื่อดำเนินชีวิตในชุมชน สังคม การทำกิจการหรืองานต่าง ๆ เพื่อหารายได้นำไปใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตที่ต้องอาศัยปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ในอดีตสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นหน้าที่ของพ่อแม่เป็นผู้จัดหาให้แก่สมาชิกด้วยการผลิตขึ้นใช้เองในครอบครัว โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินในจัดซื้อจัดหาปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ แต่ปัจจุบันการดำเนินชีวิตในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนมีการศึกษามากขึ้น ความรู้ที่ได้รับจะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เพื่อให้มีรายได้มาซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต และสร้างมาตรฐานที่ดีให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม อาชีพในสังคมมีอยู่มากมาย เราควรที่จะต้องพิจารณาเลือกประกอบอาชีพที่มีความถนัดและความสนใจ สุจริต มีความมั่นคงในชีวิต และมีรายได้เพียงพอต่อความจำเป็นของการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับดารณี กริชชาญชัย (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารธุรกิจขายส่ง” ธุรกิจขายส่งดำรงอยู่บนฐานให้การสนับสนุนหน่วยธุรกิจอื่น ๆ เช่น หน่วย

การผลิต การจัดหาหน่วยบริการและการบริโภค โดยอาศัยเครื่องมือในการจัดการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เพื่อนำไปสู่ภาวะประสานส่งเสริมกันทั้งด้านการผลิต การจำหน่ายนโยบายรวมทั้งการบริหารธุรกิจให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องและตรงเป้าหมาย อีกประการหนึ่งผลการศึกษายังทำให้ทราบว่า การประกอบธุรกิจขายส่งโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางก่อให้เกิดผลดีต่อกิจกรรมทางธุรกิจหลายประการ เนื่องจากพุทธธรรมช่วยเสริมสร้างให้ธุรกิจขายส่งประสบผลสำเร็จได้ และเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาอันเกิดจากการประกอบธุรกิจในทางทุจริตได้อย่างทรงพลังที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นหลักพุทธธรรมยังเป็นเสมือนหนึ่งเครื่องมือที่ช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจของนักธุรกิจที่ประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ และเป็นฐานรองรับสันติสุขของมนุษยชาติตลอดจนสร้าง

การส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดสงขลา ในด้านชุมชน ได้การนำหลักสัมมาอาชีวะเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพเพื่อดำเนินชีวิตในชุมชน สังคม ซึ่งทำให้การประกอบอาชีพที่ไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย บ้านเมือง ตั้งตนให้อยู่หลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตน ไม่แสวงหาปัจจัยมาบริโภคในทางที่ไม่ชอบ การโกง การหลอกลวง การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายและประเพณี อันดีงาม ซึ่งเราสามารถที่ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง และเป็นที่น่าเคารพนับถือได้ ต้องยึดหลักสัมมาอาชีวะ มีศีล 5 เป็นหลักธรรมที่ช่วยสนับสนุนให้เราประกอบอาชีพที่สุจริต ซึ่งสอดคล้องกับพระซีพ รกชิตธมโม และคณะ (2563: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวไทย ให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล” 1) สภาพปัญหาของครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า สังคมยุคดิจิทัล เป็นที่มาของพัฒนาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ทางระบบโครงสร้าง และหน้าที่ที่เป็นมิตรต่อกันอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันครอบครัวไทยได้เปลี่ยนไปอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองตลอดทั้งเครือญาติต้องปรับเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ และเด็กซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยเดียวกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 2) หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคง พบว่า พระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติเพื่อมุ่งประโยชน์และคุณค่าอย่างสูงสุด 3 ประการ คือ 1) ทิฐุธรรมมีกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบันทันตาเห็น 2) สัมปรายิกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในอนาคต และ 3) ปรมัตถะ ได้แก่ ประโยชน์อย่างยิ่ง โดยจะส่งเสริมในการประกอบสัมมาชีพของฆราวาสวิสัยได้อย่างดียิ่ง เพื่อมุ่งสู่คุณค่าและประโยชน์ต่อการดำรงชีพ การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า สามารถนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา 4 ได้แก่ 1) แก้ปัญหาการไม่รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล 2) แก้ปัญหาการสร้างพฤติกรรมเลียนแบบของผู้บริโภคสื่อในกลุ่มวัยรุ่น 3) แก้ปัญหาผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อขาดศีลธรรมจริยธรรม 4) แก้ปัญหาการเสพสื่อลามกอนาจาร

6. ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะที่น่าสนใจและจะเป็นประโยชน์ จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัญหาการประกอบอาชีพของพุทธศาสนิกชนตำบลนาทรี อำเภอนาทรี จังหวัดสงขลานั้น ยังมีบางหมู่บ้านและบางคนยังประกอบอาชีพมิชฌาวณิชชา การประกอบอาชีพพุทธจริต คือ

1. อาชีพค้าขายเนื้อสัตว์ คือ การเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ เช่น วัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ปลา เพื่อขายให้เขาฆ่าเอาเนื้อมาเป็นอาหาร มีบางส่วนผิดกฎหมาย เพราะไม่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่แล้ว แต่ผิดด้านศีลธรรม

2. อาชีพค้าขายของมีนเมา คือ การค้าขายสิ่งเสพติดทำให้มีเมามาก ๆ เช่น สุรา เบียร์ แต่มีบางส่วนหรือบางคนยังประกอบอาชีพผิดกฎหมาย คือ ลักลอบค้ายาบ้า กัญชา เฮโรอีน และสิ่งเสพติดต่าง ๆ

ดังนั้น หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเรื่องนี้ คือ หน่วยงานตรวจสอบการค้าขายในระดับอำเภอและจังหวัด และในระดับหมู่บ้าน ควรมีการศึกษาระบบจริยธรรมทางสังคม เช่น การอนุญาตให้ขายสุรา บุหรี่ การเปิดบ่อนสถานบันเทิง การขายหวยโดยทำให้ถูกกฎหมาย ได้ส่งผลกระทบต่อระบบจริยธรรมทางสังคม ถ้าควบคุมการประกอบอาชีพพุทธจริตเหล่านี้ได้ ก็จะเกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนตำบลนาทรี อำเภอนาทรี จังหวัดสงขลา

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การประกอบสัมมาอาชีพของคนในชุมชนจะที่ยั่งยืนได้ จะต้องเกิดขึ้นในระดับบุคคล หรือในระดับภาพรวมของชุมชน สังคม หรือทั้งประเทศ โดยต้องเริ่มจากการนำแนวคิด วิธีการ และแนวทางขององค์ความรู้ที่เกิดจากการผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างหลักสัมมาอาชีพะกับแนวทางอื่น ๆ เพื่อการยกระดับการจิตใจของตนและคนในในสังคมได้ตามเป้าหมายในทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับองค์กร การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับสัมมาอาชีพ ย่อมต้องนำไปสู่การตระหนักรู้ต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดเพื่อพึ่งพาตนเองให้ได้จริง ต้องคิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและมีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไปภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริงของชีวิตในสังคมอุดมปัญญาและสังคมอุดมสุขได้ต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและองค์ความรู้ทางด้านศาสตร์สหวิทยาการในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อนำมาบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบในการสร้างแนวทางและรูปแบบที่น่าสนใจและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างหลากหลายวิธีและมีประสิทธิภาพ ในทางปฏิบัติควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ต่อการประยุกต์ใช้คุณค่าจากหลักพุทธธรรมในหัวข้ออื่น ๆ โดยมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสังเคราะห์ แนวทางการพัฒนาการบูรณาการผสมผสาน และการสร้างแนวทางและรูปแบบที่เป็นรูปธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการ

ยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในมิติต่าง ๆ ซึ่งการจะพัฒนาวิถีหรือเครื่องมือเพื่อการพัฒนาชีวิตของตนให้เกิดอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดารณี กริชชาญชัย. (2548). การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารธุรกิจขายส่ง. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประสาธสุข นิยมราษฎร์ และคณะ. (2549). การศึกษาการพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพของสตรีและเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พระชีพ รุกขิตธมโม (แก้วนิล). (2563). การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล. **วารสารมหาจุฬานาครทรรค์**, 7(5), 148-157.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม**. (2532). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธานี เขมธมโม (จำปา). (2550). ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเทพ สุวีรางกูร. (2554). **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

**แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2**
**The Guidelines for Improving the Performances of the Administrators
of the Educational Institutes under the Primary Educational
Service Area Office Surin 2**

พลวัฒน์ แสندی, ธัญเทพ สิทธิเชื้อ, วสันต์ชัย กากแก้ว
Ponlawat Saendee, Thanyathep Sitthisuea, Vasanchai Kakkaew
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Department of Educationnal Administration, Faculty of Education
Surindra Rajabhat University
E-Mail: freedom.1992life@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 2) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 และ 3) เพื่อประเมินแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 เทียบเคียงจำนวนประชากร 2,005 คน ตามตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 322 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.982 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบประเมินแนวทาง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 พบว่า ระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลการศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา นำมายกร่างร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ได้ 17 ร่างแนวทาง

ได้รับบทความ: 13 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 24 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 พฤษภาคม 2566

Received: May 13, 2023; Revised: May 24, 2023; Accepted: May 25, 2023

3. การประเมินแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แนวทางการเสริมสร้าง, สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the performance levels of the administrators of the educational institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2, 2) to study the guidelines for improving the performances of the administrators of the educational institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2, and 3) to evaluate the guidelines for improving the performances of the administrators of the educational institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2. The population is 2,005 according to Craigsie and Morgan's chart. The population and samples included 322 administrators and teachers. The research tool is a questionnaire with a confidence value of 0.982, an in-depth interview and a guideline assessment. The statistics used in the analysis were frequency distribution, percentage values, mean and standard deviation.

The research results found that:

1. By studying the performance levels of the administrators of the educational institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2, it was found that the overall performance level of the administrators of the educational institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2 was high.

2. By studying the guidelines for improving the performances of the administrators of the educational institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2, the results from studying the performances of the administrators were synthesized by the researcher and drafted with the results from the in-depth interviews with the experts. As a result, there were 17 drafted guidelines.

3. To evaluate the guidelines for improving the performances of the administrators of the educational institutes under the Primary Educational Service Area Office Surin 2; the appropriateness, possibilities and benefits

were evaluated by the researcher. It was found that the overall level was the highest level.

Keywords: The Guidelines for Improving, Performances of the Administrators of the Educational

1. บทนำ

การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน อยู่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ มิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา เทคโนโลยีและจากสภาพในปัจจุบันการศึกษาจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ 2) พุทธศักราช 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ 3) 2553 ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะมาใช้ในการบริหารผลงาน ดังนั้นสถานศึกษาจึงนับเป็นหน่วยขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาที่สำคัญ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำ ในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ สมรรถนะนั้นจึงเปรียบเป็นอาวุธทางปัญญาที่สำคัญคู่กายของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ (ประหยัด พิมพา, 2561: 242) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีลักษณะความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งโดยเฉพาะผู้นำที่มีสมรรถนะทางการบริหาร ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ส่งผลให้ผู้นำมีผลการปฏิบัติงานดีและส่งผลให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการได้ แนวความคิดเรื่องสมรรถนะ (Competency) จึงเข้ามามีบทบาทในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2549: 32-39) ได้ให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการมีสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรและมีแนวทางการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีวิสัยทัศน์และเลื่อนวิสัยทัศน์ต้องผ่านการประเมิน 3 ด้านคือ ด้านที่ 1 วินัย คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพด้านที่ 2 คุณภาพการปฏิบัติงาน ด้านที่ 3 ผลงานที่จากการปฏิบัติงานในหน้าที่ ดังนั้นสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีความสำเร็จตรงตามเป้าประสงค์

นอกจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน คือ ครู (อรรถพร จินะวัฒน์, 2559: 138) เพราะครูเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ที่มีหน้าที่หลักในด้านการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระบบประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ตัวชี้วัดสำคัญประการหนึ่งว่า ผู้บริหารสถานศึกษานั้นสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาประสบความสำเร็จ

เพียงได้อันส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีสมรรถนะในการทำงานกล่าวคือ ผู้บริหารควรยึดสมรรถนะหลักในการทำงานคือการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดีการพัฒนาตนเองและทำงานเป็นทีมควบคู่ไปกับสมรรถนะประจำสายงานที่ผู้บริหารควรปฏิบัติ ความสำเร็จ ความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ส่วนหนึ่งมาจากความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานอันเป็นส่วนรวมของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพด้านการจัดการศึกษาและ มีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดได้พัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะหลักทางการบริหาร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รวมถึงการเตรียมตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสามารถเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2549: 32-39) ซึ่งถือเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดสมรรถนะการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในส่วนของสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษามาเป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษาให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2
3. เพื่อประเมินแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

3.1 ระยะที่ 1 ศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา

1) ศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 มาจากข้อสรุปจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามเกณฑ์การประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2549: 32-39) พบว่าสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย ด้านที่ 1 สมรรถนะหลัก (Core competency) และด้านที่ 2 สมรรถนะประจำสายงาน (Functional competency) ซึ่งสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ (1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (2) การบริการที่ดี (3) การพัฒนาตนเอง (4) การทำงานเป็นทีม (5) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ (6) การสื่อสารและการจูงใจ (7) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (8) การมีวิสัยทัศน์

2) ยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า มีรายละเอียด ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 1 ฉบับ เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้วิจัยกำหนด ใช้วิธีการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (purposive method) จำนวน 5 คน

2) แบบสอบถามใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน ได้ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา

3.2 ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์ข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้ค่าเฉลี่ย ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน แล้วนำมายก

ร่างการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

ขั้นตอนที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ

- 1) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 มาจัดลำดับโดยใช้ค่าเฉลี่ย
- 2) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

รวมของแต่ละด้าน มาเป็นประเด็นในการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทาง

- 3) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินร่างแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

- 1) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลลำดับที่มีค่าเฉลี่ยรายข้อ เท่ากับ
หรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมของแต่ละด้าน นำมาয়กร่างแนวทางร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก
ผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 1

2) ประเมินร่างแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

3.3 ระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

1. นำผลการประเมินร่างแนวทางจากระยะที่ 2 มากำหนดเป็นแนวทางใน
การประเมินประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนว
ทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2

2.การดำเนินการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็น
ประโยชน์ของแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน

4. สรุปผลการวิจัย

**4.1 ผลการศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า**

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.56	.36	มากที่สุด
ด้านการบริการที่ดี	4.31	.36	มาก
ด้านการพัฒนาตนเอง	4.26	.36	มาก
ด้านการทำงานเป็นทีม	4.59	.36	มากที่สุด
ด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์	4.43	.35	มาก
ด้านการสื่อสารและการจูงใจ	4.55	.36	มากที่สุด
ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร	4.47	.36	มาก
ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.57	.38	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.47	.30	มาก

จากตาราง 1 พบว่า สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.36) ด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.38) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ด้านการสื่อสารและการจูงใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.36) ส่วนด้านอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.36) ด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.35) ด้านการบริการที่ดี ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.36) และด้านการพัฒนาตนเอง ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.36) ตามลำดับ

4.2 ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

1. ผลการยกร่างแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลการศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละด้าน นำมายกร่างร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นร่างแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ผลการศึกษาสามารถสรุปผลการร่างแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ทั้ง 8 ด้าน ได้ร่างแนวทาง 17 แนวทาง คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมโดยใช้หลักธรรมาภิบาล 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการให้คำปรึกษา แนะนำ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน 3) ผู้บริหาร

สถานศึกษา ควรปรับปรุงระบบบริการ พัฒนาการสื่อสารและการจูงใจ ใส่ใจให้บริการแก่ผู้เรียน 4) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการวางแผนงานขั้นตอนการให้บริการ สับเปลี่ยนหมุนเวียนผู้รับผิดชอบ เน้นผู้รับบริการ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการพัฒนาดตนเอง 6) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อนำไปใช้พัฒนางานในสถานศึกษา 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการยกย่องผู้ทำความดีและจัดสวัสดิการเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ 8) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างเครือข่ายและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 9) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และจัดทำนโยบายและวางแผนการบริหารการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น 10) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาของสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ และสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนางาน 11) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสื่อสารด้วยการพูดและเขียนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีในสถานการณ์ต่าง ๆ 12) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้สื่อที่หลากหลายในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมงาน 13) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งเสริมสนับสนุน สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี 14) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำผลข้อมูลจากการประเมินผลไปใช้ประกอบการพัฒนาบุคลากรต่อไปในอนาคต 15) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการพัฒนา 16) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ 17) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดและปัจจัยคุกคาม (SWOT) มากำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

2. ผลการประเมินร่างแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาเลือกแนวทางที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 มีความสอดคล้อง ทั้ง 17 แนวทาง

4.3 ผลการประเมินแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ความเหมาะสมของแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ความเป็นไปได้ของแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการทำงานเป็นทีม 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 3) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 4) ด้านการสื่อสารและการจูงใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน เสริมแรงให้กำลังใจสนับสนุนเพื่อนร่วมงานใน การปฏิบัติงาน มีการมอบงานตามความรู้ความสามารถ และใช้คนเต็มศักยภาพ สร้างเครือข่ายและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ นิภา ใจทัน (2555: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และยังเทียบเคียงได้กับ เคนตา ชัยเพชร (2565: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลจากการศึกษาแนวทางคือ แนวทางการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักการทำงานเป็นทีม วางแผนการทำงานร่วมกับคณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายของสถานศึกษา เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตย สนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา ปฏิบัติตนตามกรอบวินัยของราชการ และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารงาน

5.2 ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม มีการบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมาภิบาล กำหนดมาตรฐาน ด้านการพัฒนาผู้เรียน เทียบเคียงมาตรฐานและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีแผนมีการควบคุมคุณภาพการปฏิบัติงาน มีการให้คำปรึกษา แนะนำ นิเทศ ติดตามประเมินผลเป็นระบบ มีการสนับสนุนสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 2) ด้านการบริการที่ดี พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความตั้งใจในการปรับปรุงระบบบริการ มีการทบทวนกระบวนการขั้นตอน พัฒนาการสื่อสารและการจูงใจ ใส่ใจให้บริการแก่ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี มีความพึงพอใจในบริการและผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา มีการวางแผนงานขั้นตอนการให้บริการจัดระบบการให้บริการมีการมอบหมายงานสับเปลี่ยนหมุนเวียนผู้รับผิดชอบ มีความเป็นกัลยาณมิตร เน้นผู้รับบริการ 3) ด้านการพัฒนาตนเอง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการพัฒนาตนเอง มีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยการเข้าร่วม ประชุมทางวิชาการ อบรม สัมมนา มีการ

รวบรวมและประมวลความรู้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อนำไปใช้พัฒนางานโดยการนำ การผลิตนวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนางานในสถานศึกษา 4) ด้านการ ทำงานเป็นทีม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการยกย่องผู้ทำความดีและจัดสวัสดิการเพื่อ สร้างขวัญกำลังใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างเครือข่ายและส่งเสริมการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ มีการมอบงานตามความรู้ความสามารถและใช้คนเต็มศักยภาพ 5) ด้านการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ศึกษากฎหมาย ระเบียบวิธีการแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่าง ชัดเจน จัดทำนโยบายและวางแผนการบริหารการศึกษา มีการปรับปรุงและพัฒนาการ ทำงานให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาของสถานศึกษาได้ อย่างเป็นระบบ มีการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด วิเคราะห์ และสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนางาน 6) ด้านการสื่อสารและ การจูงใจ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสื่อสารด้วยการพูดและเขียนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ ดีในสถานการณ์ต่าง ๆ มีการให้คำปรึกษาบุคลากรเข้าใจอย่างชัดเจนตรงประเด็น ผู้บริหาร สถานศึกษาควรมีการใช้สื่อที่หลากหลาย ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมงาน เช่น หนังสือ โทรศัพท์ อีเมล ฯลฯ โดยเป็นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน 7) ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรเต็มศักยภาพอย่างต่อเนื่อง สร้างขวัญและกำลังใจ ส่งเสริมสนับสนุน สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามและปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ นำผลข้อมูลจาก การประเมินผลไปใช้ประกอบการพัฒนาบุคลากรต่อไปในอนาคต 8) ด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูมีส่วนร่วมในการสร้างอัตลักษณ์ (คุณลักษณะเฉพาะ) ของสถานศึกษาการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาที่มีการริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานทุก ระดับอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ มีการนำผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดและปัจจัยคุกคาม (SWOT) มากำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีสอดคล้องกับ วิวัฒน์ มานนท์ (2556: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผลการศึกษา สภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคาดหวังในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงผลต่างจากมากไปน้อย จำแนกตามสมรรถนะพบว่า สมรรถนะหลัก มีผลต่างจากมาก ไปน้อย คือการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม

5.3 ผลการประเมินแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 มีความเหมาะสม ความ เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ตระหนักถึงความสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน นอกจากนี้ การปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครู มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอีกด้วย ดังนั้นบุคลากรในสถานศึกษาจึงควรยึดสมรรถนะในการทำงานเพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีสมรรถนะในการทำงานกล่าวคือ ผู้บริหารควรยึดสมรรถนะหลักในการทำงานคือการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดีการพัฒนาตนเองและทำงานเป็นทีมควบคู่ไปกับสมรรถนะประจำสายงานที่ผู้บริหารควรปฏิบัติ ได้แก่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การสื่อสารและจูงใจ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการมีวิสัยทัศน์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสมรรถนะของผู้บริหารเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญกลยุทธ์หนึ่งที่จะทำให้การบริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จเพราะผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาที่เกิดจากผู้บริหารที่มีขีดความสามารถ และมีสมรรถนะสูงย่อมประเมินได้จากคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งบางส่วนคล้ายคลึงกับ วีรวัฒน์ มานนท์ (2556: บทคัดย่อ) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการประเมินสมรรถนะและเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามสมรรถนะพบว่า สมรรถนะหลักพิจารณาจากสภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคาดหวังในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและสมรรถนะประจำสายงานพิจารณาจากสภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคาดหวังในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงผลต่างจากมากไปน้อย จำแนกตามสมรรถนะพบว่า สมรรถนะหลัก มีผลต่างจากมากไปน้อย คือการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม สมรรถนะประจำสายงาน มีผลต่างจากมากไปน้อย คือ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การมีวิสัยทัศน์ การสื่อสารและจูงใจ 2) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีแนวทางการดำเนินงาน คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การศึกษาด้วยตนเอง และการสร้างเครือข่าย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัย พบว่า ระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ด้านการพัฒนาตนเองมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการพัฒนาตนเอง มีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยการเข้าร่วม ประชุมทางวิชาการ อบรม สัมมนาหรืออื่น ๆ

มีการรวบรวมและประมวลความรู้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อนำไปใช้พัฒนางานโดยการนำการผลิตนวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนางานในสถานศึกษามาใช้ในการพัฒนางานในสถานศึกษามีการรวบรวมและประมวลความรู้ในการพัฒนา องค์กรและวิชาชีพต่อไป

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและเสริมสร้างเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา และสนับสนุนการนำแนวทางการพัฒนาที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปใช้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดให้เหมาะสมกับบริบทความเปลี่ยนแปลงต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2 ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปทดลองใช้เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2

2. ควรมีการศึกษาเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

เอกสารอ้างอิง

- เด่นตา ชัยเพชร. (2565). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(2), 85-86
- นิภา ใจทัน. (2555). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมเขต 2. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 2(2), 135-154.
- ประหยัด พิมพ์พา. (2561). การศึกษาไทยในปัจจุบัน. *วารสารมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 7(1), 242.
- วีรวัฒน์ มานนท์. (2556). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 3. *มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*. *วารสารบัณฑิตวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, 4(2), 59-72.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2549). *รวมกฎหมาย ภาวะเบียบการบริหารงานบุคคลตามกฎหมายของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- อรรณพ จินะวัฒน์. (2559). การพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู. *วารสารวิชาการ ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9(2), 138.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
The Guidelines for the Development of Innovative Leadership of
School Administrators under Surin Primary
Educational Service Area Office 3

สุนทรี อร่ามเรือง, ธัญเทพ สิทธิเสื่อ, ศุภธนภุช ยอดสละ
Soontharee Aramrueang, Thanyathep Sitthisuea, Suphatanakit Yodsala
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Department of Educationnal Administration, Faculty of Education
Surindra Rajabhat University
E-Mail: krutreetb.21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 2) เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้างานวิชาการ รวมเป็น 292 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.892 แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินแนวทางการพัฒนา สถิติที่ใช้ในการวิจัย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) และการทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe-Method)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ
2. ค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ได้รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 26 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2566

Received: May 15, 2023; Revised: May 26, 2023; Accepted: May 26, 2023

ส่วนภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. มีแนวทางการพัฒนาจำนวน 15 แนวทาง ซึ่งผลประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58) ความเป็นไปได้ระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.52) และมีความเป็นประโยชน์ระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58)

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the level of innovative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3, 2) to compare the levels of innovative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3, classified by the size of the school, 3) to study the development approaches of innovative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3. The population used in the research was the schools under Surin Primary Educational Service Area Office 3. The sample group. The researcher selected respondents by purposive method consisting and administrators, a total of 292 people. The research tool is a questionnaire with a confidence value of 0.892 the interview form, the development approach assessment form. Research Statistics used were Mean, Standard deviation, One-way Analysis of Variance and Pairwise Test using Scheffe-Method.

The research results found that:

1. The current state level of innovative leadership of school administrators under Surin Primary Educational Service Area Office 3, found that an overall was at a high level ($\bar{x}$ = 4.04), when considering each aspect, it was found that all components were at a high level.

2. Overall, it was found that the innovative leadership of school administrators in large schools and medium schools significantly higher than small schools at the .01 level. In part of innovative leadership of school administrators in large and medium schools was not statistically significant.

3. It was found that there are 15 development guidelines. The results of the evaluation of the innovative leadership development guidelines of school administrators under Surin Primary Educational Service Area 3 It was found that the overall suitability was at the highest level ($\bar{x} = 4.58$), there was the overall probability was at the highest level ($\bar{x} = 4.58$) and there was the overall usefulness was at the highest level ($\bar{x} = 4.58$).

Keywords: The Guidelines for the Development, Innovative Leadership

1. บทนำ

ในยุคปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคตเทคโนโลยีสารสนเทศได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องก้าวกระโดดและเป็นไปอย่างพลิกผัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพสังคม วัฒนธรรม และการแข่งขันทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกองค์การทำให้เกิดสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงซึ่งนวัตกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ใหม่ที่เป็นกระบวนการที่เกิดจากการใช้ความรู้ ประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงองค์การทางการศึกษาที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาการบริหารงานในด้านต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ มีความสะดวก และรวดเร็วมากยิ่งขึ้น (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2561: 7)

การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งเข้าสู่ยุคคนวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติได้ระบุสาระสำคัญในหมวด 9 เทคโนโลยีทางการศึกษา มาตรา 64 โดยระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจการผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้ โดยเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม และมาตรา 65 ยังระบุอีกว่า ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพ และประสิทธิภาพหากมีการดำเนินการตามแนวคิดดังกล่าวจะทำให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารและการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 1) ทั้งนี้ การพัฒนานวัตกรรมกรรมน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์การสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งให้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับระบบสังคมเศรษฐกิจโลก ซึ่งนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการศึกษาหลายประการ

เนื่องจากในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญที่กล่าวมาผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ควรมีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางทางการพัฒนาและปรับปรุงภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เกิดประโยชน์แก่สถานศึกษา สามารถนำแนวทางมาใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. **ระยะที่ 1** ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 ประเมินความเหมาะสมและยืนยันองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จากคัดเลือกแบบเจาะจง

ขั้นที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้างานวิชาการ นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสภาพปัจจุบันผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

1) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 146 คน และครูหัวหน้างานวิชาการจำนวน 146 คน รวมเป็น 292 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม 3) ด้านการบริหารความเสี่ยง 4) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 5) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้นวัตกรรม 6) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 48 ข้อ

3) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ระยะที่ 2 การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกขนาดสถานศึกษา

ขั้นที่ 1 เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกขนาดสถานศึกษา 3 ขนาด คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) และหากพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในแต่ละด้านจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียงกำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ระยะที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ขั้นที่ 1 นำผลการวิจัยที่ได้ ในระยะที่ 1 มาয়กร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญนำเสนอวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 5 ท่าน

ขั้นที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ดำเนินการประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะ

ผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิมีความสามารถในการบริหาร และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่านและจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนา เพื่อเผยแพร่และนำไปใช้ ประโยชน์ต่อไป

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์

2) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า

ผลระดับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\bar{x} = 4.27$) การมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.04$) การบริหารความเสี่ยง ($\bar{x} = 4.03$) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.00$) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.99$) และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{x} = 3.90$) ตามลำดับ

4.2 ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบของ Scheffe เมื่อพิจารณาองค์ประกอบโดยรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้วัฒนธรรม และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่า ค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ และในโรงเรียนขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง พบว่าไม่แตกต่างกัน

4.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. ผลการยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ข้อมูลผลวิเคราะห์ระดับสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 นำข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวมในแต่ละด้านเพื่อยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 นำข้อมูลมาสังเคราะห์ในข้อคำถามภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ที่ต้องการแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ผลสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในการพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 แนวทางที่ควรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (key informant) คือ ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ได้แนวทางการพัฒนาจำนวน 15 แนวทาง

3. ผลการประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จากผู้เชี่ยวชาญมีความสามารถด้านการบริหารเป็นบุคคลที่มีความรู้ความ สามารถเกี่ยวกับภาวะผู้นำ จำนวน 17 ท่าน พบว่าค่าเฉลี่ย ความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.52) ความเป็นประโยชน์มากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58) แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลเพื่อเป็นการขยายผลการวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ดังนี้

5.1 ระดับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การมีความคิด

สร้างสรรค์ การบริหารความเสี่ยง การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตามลำดับ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ต้องมีการพัฒนาที่จะนำนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่จะมีการเปลี่ยนแปลง ให้กระบวนการทำงานให้ดีขึ้น โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาสร้างสรรค์บูรณาการงาน พร้อมให้ครูบุคลากรทางการศึกษาและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อสร้างทีมงานในการทำงาน พร้อมทั้งสนับสนุนในการปฏิบัติงานของครูให้มีคุณภาพสูงขึ้น โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูเพื่อเพิ่มศักยภาพของครูให้สูงขึ้น และการให้ความสำคัญกับการกระตุ้นเพื่อสร้างความมั่นใจในการคิดสร้างสรรค์ที่จะทำงานสอดคล้องกับผลวิจัยของ ปวีณา กันธิณ (2560: 5) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาโรงเรียนประชารัฐแล้วพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากน้อยไปหามากประกอบด้วย การคิดสร้างสรรค์ การมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง การสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรมตามลำดับ ฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ควรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมให้ครอบคลุมครบทั้งสี่ด้าน โดยเฉพาะการนำสู่การเรียนรู้ภายในองค์กรที่ต้องเน้นให้เกิดการสร้าง วัฒนธรรมเรียนรู้ด้วยการเล็งเห็นคุณค่าของนวัตกรรมเป็นสำคัญ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ส่งเสริมการสร้าง มิตรภาพ อีกทั้งผู้บริหารต้องให้ความสนใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีมารยาทในการทำงานร่วมกัน การให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนให้บุคลากรแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ นำไปสู่การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

5.2 เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ โดยรวมทั้ง 6 ด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมระดับมากทุกด้าน เมื่อทำการทดสอบด้วยสถิติทดสอบเอฟ (F – test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยรวมมีค่า เอฟ เท่ากับ 198.55 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ามีค่าเฉลี่ยอย่างน้อย 2 กลุ่มที่มีความแตกต่างกัน และเมื่อทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบของ Scheffe แล้วจึงพบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง พบว่าแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษาเพราะผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารในการบริหารงานต่าง ๆ ในโรงเรียนทั้ง 4 ฝ่ายงาน ได้แก่ ฝ่ายบริหารงานวิชาการ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงาน งบประมาณและฝ่ายงาน

บริหารงานทั่วไป เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ ตั้งแต่ การมอบหมายหน้าที่ในแต่ละฝ่ายเพื่อให้เข้ากับบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนตามความถนัด ทั้งนี้ ในการบริหารงานในแต่ละฝ่ายงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งมีการ ประเมิน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการทำงาน ความประพฤตินในการรักษาวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 1)

5.3 การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยใช้การสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน 1) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรภายในสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างนวัตกรรมและประสานงานอย่างต่อเนื่อง มีใช้ข้อมูลสารสนเทศประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในสถานศึกษาควรสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรภายในสถานศึกษาพัฒนาความรู้ ทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอมีความสามารถในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถสร้างแพลตฟอร์มจัดเก็บองค์ความรู้นวัตกรรมและส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ (กาญจนา ศิล, 2556: 7-8) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อเพิ่มความสามารถในการทำงานให้กับโรงเรียน และขณะเดียวกันก็สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษาใน โรงเรียนส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกิดการยอมรับและเห็นคล้อยตาม รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจก่อให้เกิดการปฏิบัติตามแนวทางที่คาดหวัง ซึ่งจะนำสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย แต่อย่างไรก็ตามพบว่าบางสถานศึกษายังมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่ขัดขวางความพร้อมทั้งในเรื่องของอุปกรณ์ โปรแกรมและบุคลากรเฉพาะด้าน ตลอดจนโครงสร้างระบบงานเครือข่าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับครูโรงเรียนขนาดใหญ่ เห็นความว่า ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นอย่างมาก ด้วยความพร้อมของโรงเรียนในด้านงบประมาณ และบุคลากร ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนจากต้นสังกัดและผู้ปกครอง ทำให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นหัวหน้างานที่ปรึกษาอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานประชุม PLC เพื่อแลกเปลี่ยนและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นไข่มติในการประชุมช่วยในการตัดสินใจซึ่งสอดคล้องกับ ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์ (2553: 118-121) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำไว้ว่า เป็นผู้ฟังที่ดี บ่มเพาะคนดี รู้จักเลือกสรรและสร้างคนดีมีความสามารถให้กับองค์กร เป็นพี่เลี้ยง ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ สอนงานให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่จำเป็นเพื่อพัฒนาลูกน้องให้เป็นกำลังสำคัญขององค์กร มีใจเปิดกว้างรับฟัง

ความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ร่วมงานทุกระดับ พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความสามารถที่อาจจะเหนือกว่าที่ตนมีอยู่ เปิดใจรับแนวคิดใหม่ ๆ 3) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ (นวัตกรรม) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ PLC เพื่อสร้างนวัตกรรมภายในสถานศึกษาและสร้างบรรยากาศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างนวัตกรรมเชิงระบบ PDCA กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนรับฟังพูดคุยกับบุคลากรให้ความรู้ในเบื้องต้นมีพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องสะท้อนผลการทำงานเพื่อปรับการพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับ คนเชวิช (Kaczewich, 1984: 16-18) ผู้บริหารหรือผู้นำทางการศึกษาควรมีบทบาทต่าง ๆ ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลในด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ บทบาทเป็นนักวางแผน สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต จัดเตรียมบุคลากรให้พร้อมในการรับมือกับสิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นมีความรู้เข้าใจในกระบวนการวางแผนบริบทสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการบริหารความเสี่ยง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมพัฒนาทีมงานให้เข้มแข็งในด้านการมีความรู้ความสามารถในการกำกับติดตามดำเนินงาน ควรกำหนดแนวทางการประเมินที่เป็นมาตรฐานและครอบคลุมต้องมีข้อมูลของสถานศึกษาที่สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดี สอดคล้องกับนันทินิตย์ ทาโพธิ์ (2556: 19) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารจัดการโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดความเสียหาย หรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคตและมีผลกระทบหรือทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษา ทั้งในด้านยุทธศาสตร์ และการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงโดยกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งภายใต้ขอบข่ายของงานตรวจสอบภายใน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการวางแผน วิเคราะห์และระบุความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา การสนับสนุนจากต้นสังกัดและผู้ปกครอง ทำให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ (นวัตกรรม) และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ควรคิดสร้างสรรค์แนวทางการดำเนินงานใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทันสมัย เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและสถานศึกษาสูงสุด รวมทั้งใช้กระบวนการของการสร้างสรรค์บริบททางนวัตกรรมเพื่อการขับเคลื่อนให้บุคลากรสามารถสร้างนวัตกรรมการพัฒนาไปทั้งระบบ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและ
2. ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย
3. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในด้านอื่น ๆ โดยใช้วิธีการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คีลา. (2556). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตบางเขน. สารนิพนธ์ปริญญา **มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545**. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์. (2553). **CEO โลกตะวันออก: ฉบับเข้มข้น**. กรุงเทพฯ: สยามอินเตอร์บุ๊คส์.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2561). **หน่วยที่ 15 การบริหารจัดการนวัตกรรมในองค์การทางการศึกษาให้ยั่งยืน**. ใน ประมวลสาระชุดวิชานวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ หน่วยที่ 11-15. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นันทนิตย์ท่าโพธิ์. (2556). การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดส นักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ปวีณา กันถิ่น. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระราชวังเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษา) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Knezevich, S. J. (1984). **Administration of Mangement**. 5th ed. New York: Harperand Row.

การบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง
อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
The Current State Baan Chokchai Child Development Center
Management Under the Truat Tambon Administrative Organization
Srinarong District, Surin Province

ปัทมาพร บุญศรี

Pattamaporn Boonsri

มหาวิทยาลัยราชธานี

Ratchathan University

E-mail: Zilkefranciastar@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง 1 คน นักวิชาการศึกษา 1 คน หัวหน้าสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย 1 คน ครูผู้ดูแลเด็ก 6 คน ผู้ปกครองเด็ก 16 คน และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ 15 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพื้นฐาน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยโดยรวม ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ด้านบุคลากร ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางการพัฒนาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย มีแนวทางการพัฒนา 1) ด้านการบริหารทั่วไป ควรพัฒนาสนามเด็กเล่นให้มีอุปกรณ์ที่เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กอย่างเพียงพอ ปรับปรุงกระบวนการสื่อสารข้อมูล มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ผู้เกี่ยวข้อง และบุคคลภายนอก เพื่อร่วมในการทำกิจกรรม ควรจัดให้มีการประเมินผลการทำงาน และนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านบุคลากร ควรมีการปรับปรุงการคัดเลือกครูให้มีจำนวนที่เหมาะสมกับเด็ก โดยการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของครู 3) ด้านอาคาร

ได้รับบทความ: 12 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 2 พฤษภาคม 2566

Received: April 12, 2023; Revised: April 19, 2023; Accepted: May 2, 2023

สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ควรมีการปรับปรุงรั้วมีรั้วรอบขอบชิด ซ่อมแซมหลังคา ฝ้าที่ชำรุด และปรับปรุงทางเดินให้มีหลังคาสำหรับเด็กไปโรงอาหาร 4) ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาให้สอดคล้องกับหลักสูตร และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย จัดกิจกรรมส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตบริบทชุมชน โดยประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาเด็ก 5) ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยขอความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยกับพื้นที่อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูควรมีการกระตุ้นให้เด็กสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, บุคลากร, การมีส่วนร่วม, เครือข่าย, กิจกรรม

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the administration of Ban Chokchai Child Development Center under the Truat Sub-District Administrative Organization, Srinarong District, Surin province; 2) To study the proposal of Ban Chokchai Child Development Center under the Truat Sub-District Administrative Organization, Srinarong District, Surin Province. The samples used in the research were 1 president of the Tambon Administrative Organization, 1 academician, 1 school head of Ban Chokchai Child Development Center, 6 child care teachers, 16 parents, and the Chokchai Child Development Center Committee under the Tambon Administrative Organization, Srinarong District Surin Province, 15 people, total population 40 people. The tools used in the research were questionnaires. The statistics used in the data analysis were basic statistics, percentage, mean and standard deviation.

The research result found that:

The administration of Ban Chokchai Child Development Center as a whole, general administration, personnel, academic and curriculum activities, participation and support from all sectors, and promotion of early childhood development networks at a high level. As for building, place, environment and safety, they were at moderate levels. Guidelines for the development of the administration of Ban Chokchai Child Development Center are as follows: 1) General management should develop a playground to have equipment that

enhances child development adequately, improve information communication processes, have a joint operation plan with stakeholders, and outsiders to participate in activities, should provide a performance evaluation and continuous supervision. 2) In terms of personnel, the selection of teachers should be improved to have a suitable number of children by developing the potential of teachers' performance. 3) In terms of buildings, environment and safety, there should be improvements to fences around the perimeter, repairing roofs, damaged ceilings, and improving walkways to have a roof for children to go to the cafeteria. 4) Academic and curriculum activities should provide activities to promote learning and development of physical, emotional, mental, social and intellectual aspects in accordance with the curriculum and develop desirable characteristics of early childhood children, organize activities to promote child rearing according to lifestyles, community contexts by coordinating cooperation between families and communities in child development. 5) In terms of participation and support from all sectors, learning activities should be organized for child development by requesting cooperation from communities, parents, and relevant agencies. 6) The promotion of early childhood development networks should create early childhood development networks with other areas to share knowledge and experiences for use in the management of early childhood development centers. Teachers should encourage children to be interested in activities, learning together with parents.

Keywords: Management, Personnel, Participation, Network, Activities

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง แต่ในขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง กลับเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการจัดการศึกษาได้เช่นกัน ซึ่งสภาพการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วในปัจจุบันและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของทุกคนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมและวิถีชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อมสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นอกจากมุ่งพัฒนาเยาวชนให้ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ต่อยอดจากความรู้เดิมของ คนรุ่นก่อนแล้ว ยังต้องปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี การเมือง การปกครองและโครงสร้างประชากร (สถาพร พฤษภูมิกุล, 2560: 36)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงเข้าก่อนระดับก่อนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ตามนโยบายของรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555-2559) โดยมีสาระครอบคลุมนโยบายของรัฐทั้งหมด 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) เด็กทุกคนได้รับ บริการในการพัฒนาเต็มศักยภาพ 2) ไอโอดีกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย 3) การอบรมเลี้ยงดู เด็กปฐมวัย และ 4) กลไกการดำเนินงานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งความสำคัญของการจัดการศึกษา ปฐมวัยนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นช่วงการวางรากฐานและเตรียมตัวเพื่อชีวิตมีค่าสำคัญต่อการส่งเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการศึกษา และสำคัญต่อการวางรากฐานในการพัฒนาประเทศ (จันทิมา จันทรสุวรรณ, 2558: 1)

การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้น จะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ซึ่งการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้ประสบความสำเร็จและสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษานั้น ปัจจัยที่สำคัญต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียน คือ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้นำหลัก ซึ่งมีภาระหน้าที่สำคัญ คือ เป็นผู้นำทางการศึกษา มีความรับผิดชอบในการบริหารงานด้านต่าง ๆ และมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียน โดยเป็นความสามารถของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ทำงานร่วมกัน (ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ, 2555: 1)

ดังนั้นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงได้จัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยแบ่งมาตรฐานออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) มาตรฐานด้านบุคลากร 3) มาตรฐานด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย 4) มาตรฐานด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร 5) มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน และ 6) มาตรฐานด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2559: 30)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นเองตามอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กเล็กในระดับ ปฐมวัยเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาสภาพการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นแนวทางการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดวนาวาสี สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป่า ในการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้ผู้บริหาร นักวิชาการ ครูผู้ดูแลเด็ก คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง นำผลการวิจัยมาใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอการพัฒนากิจการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง 1 คน นักวิชาการศึกษา 1 คน หัวหน้าสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย 1 คน ครูผู้ดูแลเด็ก 6 คน ผู้ปกครองเด็ก 16 คน และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ 15 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 40 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 6 ด้านได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย 4) ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร 5) ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และ 6) ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. ข้อเสนอการพัฒนากิจการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี ถึงหัวหน้าสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี และแบบสอบถาม ถึงหัวหน้าสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และรับแบบสอบถามกลับคืน

3. รวบรวมแบบสอบถามที่จัดส่งให้กลุ่มประชากร จำนวน 40 ฉบับ ได้รับคืนมา 40 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จัดระเบียบข้อมูล

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ การหาอำนาจจำแนก ค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

4.1 การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร โดยรวมพบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำแนกตามรายด้านโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ อันดับที่ 1 คือด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย อันดับที่ 2 คือ ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย อันดับที่ 3 คือ ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน อันดับที่ 4 คือ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร อันดับที่ 5 คือ ด้านบุคลากร และอันดับ 6 คือ ด้าน การบริหารจัดการทั่วไปตามลำดับ โดยสามารถสรุป เป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการทั่วไป พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ด้านการบริหารจัดการทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 อันดับแรกคือ อันดับที่ 1 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการบริหารจัดการตามมาตรฐาน อันดับที่ 2 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการติดตั้งตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ อันดับที่ 3 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย

2. ด้านบุคลากร พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังข์องค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 อันดับแรกคือ อันดับ 1 คือ บุคลากร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง อันดับ 2 คือ หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีวุฒิการศึกษา และคุณสมบัติเหมาะสม อันดับ 3 คือ หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และผู้ปกครองและมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ คุณสมบัติ และความรับผิดชอบ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังข์องค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 อันดับแรกคือ อันดับ 1 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการฝึกซ้อมอพยพให้กับบุคลากรและเด็กทุกคนอันดับ 2 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีสถานที่เตรียมอาหาร และปรุงอาหารสะอาดถูกสุขลักษณะ อันดับ 3 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีโครงสร้างและตัวอาคารที่มั่นคง

4. ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังข์องค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 อันดับแรกคือ อันดับ 1 คือ องค์การบริหารส่วนตำบล มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานในศูนย์เด็กเล็ก อันดับ 2 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดพบว่า กิจกรรมที่หลากหลาย อันดับ 3 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการประเมินผล วัตถุประสงค์พัฒนาการเด็กครบทุกด้าน เป็นประจำ

5. ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังข์องค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 อันดับแรกคือ อันดับ 1 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดอบรมความรู้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น อันดับ 2 คือ ผู้ปกครองและชุมชนอาสาช่วยเหลืองานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างสมัครใจ อันดับ 3 คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดประชุมผู้ปกครองฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองและชุมชน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

6. ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังข์องค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 อันดับแรกคือ อันดับ 1 คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการสร้างเครือข่ายพัฒนาเด็กปฐมวัย อันดับ 2 คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการ

จัดประชุมหัวหน้าศูนย์/ ครูผู้ดูแล ผู้ช่วยครู ผู้ดูแลเด็ก อันดับ 3 คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีศักยภาพ

4.2 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วน ตำบลตรวจ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ มีข้อเสนอแนะการพัฒนา ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ควรปรับปรุงสนามเด็กเล่นเพื่อให้เด็กสามารถเล่นและมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ และควรมีอุปกรณ์ที่เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กอย่างเพียงพอ รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการสื่อสารข้อมูลให้มีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ การวางแผนการดำเนินงานร่วมกันผู้เกี่ยวข้องการขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอกเพื่อร่วมกับบุคลากรในการทำกิจกรรม ผู้บริหารควรจัดให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยรับฟังเหตุผลการประเมินผลการทำงาน และนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านบุคลากร ควรปรับปรุงและทบทวนการพิจารณาคัดเลือกครูให้มีจำนวนที่เหมาะสมกับเด็ก การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของครูโดยส่งฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้การดูแลเด็กปฐมวัยตามหลักวิชาการ ควรมีการศึกษาดูงาน และนิเทศงานและติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องปรับปรุงเวลาการปฏิบัติงานของครูให้มีวินัยในการทำงานที่ตรงต่อเวลาเพื่อดูแลเด็กเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ควรปรับปรุงรั้วของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้รั้วรอบขอบชิด เพื่อความปลอดภัยของเด็ก ซ่อมแซมหลังคาฝ้าที่ชำรุดเพื่อความปลอดภัย ปรับปรุงทางเดินให้มีหลังคาเพื่อป้องกันแดดและฝนให้กับเด็กในการเดินไปรับประทานอาหาร

4. ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ควรปรับปรุงโดยจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาให้สอดคล้องกับหลักสูตร จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย ให้มีการเล่นและกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะที่เหมาะสมกับวัย ส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิต บริบทชุมชน และวัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น การประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาเด็กให้มากขึ้น

5. ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยขอความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการจัดกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ โดยขอความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

6. ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยกับพื้นที่อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่งเสริมการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมกับวัยในทุกด้าน และจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือช่วยสอนให้เหมาะสมกับวัยให้เพียงพอต่อจำนวนเด็ก

แต่จัดให้มีการกระตุ้นให้เด็กสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือในการดูแลเด็กและประสานกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างสม่ำเสมอ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

5.1 การศึกษาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

1. ด้านการบริหารจัดการทั่วไป พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการบริหารอย่างเป็นรูปธรรมมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 1 คือ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย อันดับที่ 2 คือ ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย อันดับที่ 3 คือ ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน อันดับที่ 4 คือ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร อันดับที่ 5 คือ ด้านบุคลากร และอันดับ 6 คือ ด้าน การบริหารจัดการทั่วไป และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการบริหารจัดการตามมาตรฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดการวางแผนในการพัฒนาความพร้อมของเด็กให้เหมาะสมกับวัย ขาดการบริหารงานด้านการประสานงานที่ดี ขาดการวางแผนการดำเนินงานร่วมและการมีส่วนร่วมในกับทำกิจกรรมกับองค์กรภายนอก ทำให้การบริหารงานไม่มีคุณภาพ และไม่มีแผนการนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ลภัสดา นราพงษ์ (2560: 133) เรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ที่พบว่า สภาพปัจจุบันการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ด้านบุคลากร พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการพัฒนาบุคลากรพัฒนาความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังขาดการนิเทศงานอาจเพราะอาจศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีบุคลากรจำนวนน้อย และไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ไม่มีแผนการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของครูผู้ดูแลเด็กที่มีประสิทธิภาพ ขาดการศึกษาดูงานจากภายนอก เพื่อเสริมสร้างทักษะ ความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชนาภา อิ่มเงิน (2564: 89) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า การบริหารจัดการบุคลากร มีการแต่งตั้งให้บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า ทำหน้าที่ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แนวทางในการพัฒนา คือ ควรจัดให้มีการสำรวจความต้องการของบุคลากรในศูนย์

พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อนำความต้องการมากำหนดในการวางแผนจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับจำนวนเด็กเล็กและปริมาณงานควบคู่กับการอบรมพัฒนา

3. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยังขาดการฝึกซ้อมอพยพให้กับบุคลากรและเด็กทุกคน ทั้งนี้เพราะขาดการวางแผน ด้านความปลอดภัย และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังไม่มีการสร้างรั้วของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีรั้วรอบขอบชิด อาจเป็นเพราะขาดงบประมาณในการซ่อมบำรุงอาคาร สถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฐปภัสร มาเวหา และนิคม นาคอ้าย (2564: 65) เรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารจัดการตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก พบว่า สภาพการบริหารจัดการตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ที่พบว่า พบว่า การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ด้านการบริหาร สภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการบุคลากร และด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

4. ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก องค์การบริหารส่วนตำบล มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานในศูนย์เด็กเล็กไม่สม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะขาดแผนการการติดตามประเมินผลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างต่อเนื่อง และการจัดกิจกรรมไม่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของรัตน พานิชย์ (2563: 132) เรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอยะหมื่นยี่ติ จ. สมุทรปราการ พบว่า สภาพการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงานกิจการนักเรียน ด้านงานธุรการการเงินและพัสดุ ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคลากร ด้านงานความสัมพันธ์กับชุมชนและการประชาสัมพันธ์ ด้านงานอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม

5. ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีขาดการจัดอบรมความรู้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับชุมชน และบุคคลและองค์กรภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอิราภรณ์ มากมี (2563: 284) เรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จังหวัดสุโขทัย ที่พบว่าปัญหาด้านบุคลากรปัญหาการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาที่มีระดับมากที่สุดคือ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านการมีส่วนร่วม ปัญหาด้านการ ส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

6. ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัย พบว่า การบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวจ อำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดสนับสนุนการสร้างเครือข่ายพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดแผนงานการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัย บุคลากรมีจำนวนจำกัด บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงขาดการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสอดคล้องกับผลการวิจัยของธีราภรณ์ มากมี (2563: 284) เรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย ที่พบว่าปัญหาด้านบุคลากรปัญหาการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาที่มีระดับมากที่สุดคือ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านการมีส่วนร่วม ปัญหาด้านการ ส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

5.2 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวจ อำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์จากการตอบแบบสอบถาม พบว่า

1. ด้านการบริหารจัดการทั่วไป มีแนวทางดังนี้ ควรมีการพัฒนาสนามเด็กเล่นเพื่อให้เด็กสามารถเล่นและมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ และมีอุปกรณ์ที่เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กอย่างเพียงพอ ควรมีการปรับปรุงกระบวนการสื่อสารข้อมูลให้มีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ ควรมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอกเพื่อร่วมกับบุคลากรในการทำกิจกรรม ผู้บริหารควรจัดให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยรับฟังเหตุผลและควรมีการประเมินผลการทำงาน และนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนาภา อิมเงิน (2564: 90) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานีที่ พบว่า ปัญหาด้านการบริหารงานทั่วไป แนวทางในการพัฒนา คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2. ด้านบุคลากร มีแนวทางดังนี้ ควรมีการปรับปรุงและทบทวนการพิจารณาคัดเลือกครูให้มีจำนวนที่เหมาะสมกับเด็ก ควรมีการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของครูโดยส่งฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้การดูแลเด็กปฐมวัยตามหลักวิชาการ ควรมีการศึกษาดูงานและนิเทศงานและติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และควรมีการปรับปรุงเวลาการปฏิบัติงานของครูให้มีวินัยในการทำงานที่ตรงต่อเวลาเพื่อดูแลเด็กเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนาภา อิ่มเงิน (2564: 92) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานีที่พบว่า ปัญหาด้านการบริหารจัดการบุคลากร มีการแต่งตั้งให้บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า ทำหน้าที่ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แนวทางในการพัฒนา คือ ควรจัดให้มี การสำรวจความต้องการของบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อนำความต้องการมากำหนดในการ วางแผนจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับจำนวนเด็กเล็กและปริมาณงาน ควบคู่กับการอบรมพัฒนาบุคลากร

3. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย มีแนวทางดังนี้ ควรมีการปรับปรุงรั้วของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้รั้วรอบขอบชิด เพื่อความปลอดภัยของเด็กควรมีช่องแฉกหลังคา ฝ้าที่ซำรดเพื่อความปลอดภัย และควรมีการปรับปรุงทางเดินให้มีหลังคา เพื่อป้องกันแดดและฝนให้กับเด็กในการเดินไปรับประทานอาหาร สอดคล้องกับผลการวิจัยของชนาภา อิ่มเงิน (2564: 79) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปใช้จ่ายในเรื่องค่าใช้จ่ายสำหรับบริการเด็กเล็ก ที่เข้ามาเรียนและค่าตอบแทนของบุคลากร ส่วนเงินรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลควรใช้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการทำแผนจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ และ ก่อสร้างซ่อมแซมอาคารสถานที่แนวทางในการพัฒนา คือ ควรพัฒนาจัดทำแผนพัฒนาศูนย์และเสนอต่อผู้บริหารเพื่อกำหนดภาระงานและงบประมาณที่จะใช้ให้ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้า มามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเพื่อจะได้ร่วมกันวางแผนทั้งในด้านการพัฒนาและการใช้จ่ายงบประมาณ

4. ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร มีแนวทางดังนี้ ควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาให้สอดคล้องกับหลักสูตร ควรจัดให้มีกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยให้มีการเล่นและกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะที่เหมาะสมกับวัย ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิต บริบทชุมชน และวัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น และควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาเด็กให้มากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของลภัสดา นราพงษ์ (2560: 131-132) เรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิที่พบว่า แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม สติปัญญา และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการผ่านการเล่นทำกิจกรรมการเรียนรู้ 6 กิจกรรมหลัก (ในแต่ละวัน) เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงเกิดความรู้ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิด พัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม สติปัญญา และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5. ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน มีแนวทางดังนี้ ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยขอความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรมีการจัดกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ โดยขอความร่วมมือ และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญชลี หลักชัย (2562: 140) เรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดอุดรธานี ที่พบว่า การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรพัฒนา ด้านบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย และด้านการส่งเสริม การมีส่วนร่วมและสนับสนุน การพัฒนาเด็กปฐมวัยจากทุกภาคส่วนตามลำดับ สอดคล้องกับผลการวิจัยของบรรพต บัวผัด (2564: 294) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดลำพูน ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก คือการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การบริหารบุคลากร การบริหารหลักสูตร การบริหารอาคารสถานที่ การบริหารสภาพแวดล้อม การบริหารความสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับชุมชน การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมีบทบาทในการบริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการบริหารความสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับชุมชน

6. ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัย มีแนวทางดังนี้ ควรสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยกับพื้นที่อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมกับวัยในทุกด้าน และจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือช่วยสอน ให้เหมาะสมกับวัยให้เพียงพอต่อจำ และครูควรมีการกระตุ้นให้เด็กสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือในการดูแลเด็กและประสานกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของชนภา อิ่มเงิน (2564: 85) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านการ บริหารงานวิชาการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า ยึดหลักการอบรม เลี้ยงดู และควบคู่กับการให้การศึกษาแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของ เด็กและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน จัดกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมสอดคล้องตามวัย

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การพัฒนาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนา

เด็กปฐมวัยมีระดับต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีบทบาทในการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยร่วมกับชุมชน และพื้นที่อื่น เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงนำเสนอไว้ไปทดลองใช้

2. การพัฒนาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัยสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรวง อำเภอสว่างวีรกูล จังหวัดสุรินทร์ ในรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับสภาพการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก-ปานกลาง และมีรายชื่อบางด้านอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีกลยุทธ์ในการปรับปรุงแก้ไขส่วนรายการที่เป็นลำดับสุดท้ายในแต่ละด้าน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาว่าคว่าเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตพื้นที่อื่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ศึกษาครบถ้วน และเป็นข้อมูลสำคัญที่นำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุงการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และได้ข้อมูลเป็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาบุคลากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพมากขึ้น

3. ควรศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญอื่น ๆ เพิ่มเติม และครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษาเพิ่มขึ้น และได้แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่นสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2559). **มาตรฐานการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559**. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น: กระทรวงมหาดไทย.
- จันทิมา จันทรสุวรรณ. (2558). **การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- ชนาภา อิ่มเงิน. (2564). **แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการจัการ) สำหรับนักบริหาร. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**

- ณัฐปภัสร มาเวหา และนิคม นาคอ้าย. (2564). การศึกษาสภาพการบริหารจัดการตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก. **วารสารร้อยแก่นสาร**, 6(1), 65-77.
- ธีรารณณ์ มากมี. (2563). การศึกษาปัญหาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย. **วารสารครูพิบูล**, 7(2), 284-294.
- บรรพต บัวผัด. (2564). การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดลำพูน. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(4), 290-305.
- ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ. (2555). การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- รัตนา พานิชย์. (2563). เรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี**, 7(3), 132-139.
- ลภัสดา นราพงษ์. (2560). แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถาพร พงษ์พิบูล. (2560). การบริหารการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21. **วารสารศึกษาศาสตร์**, 28(2), 36-48.
- อัญชลี หลักชัย. (2562). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก สังกัดองค์กรบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดอุดรธานี. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Cronbach, L. J. (1984). **Essential of psychology testing**. New York: Harper.

การใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง

The Applications of Sangahavattthudhamma in Excellent Service Providing in Nakhon Si Thammarat Provincial Land Office, Chawang Branch

กัณตภณ หนูทองแก้ว, ฐิติมา จุฬะแพทย์

Kantaphon Nuthongkaew, Titima Julapaet

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University, Srithammasokraj Campus

E-mail: titima055@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง 2) วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการใช้สังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาใช้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง จำนวน 234 คน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านปียวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) รองลงมาคือ ด้านสมานัตตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านอิตถจริยา (การช่วยเหลือกัน) ตามลำดับ

2. วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง พบว่า สำนักงานที่ดินได้มีการส่งเสริมและการจัดโครงการอบรมการให้บริการโดยยึดหลักสังคหัตถุธรรมมาใช้ในการให้บริการแก่ผู้มารับบริการ รวมถึงการให้บริการด้วยความเต็มใจและอำนวยความสะดวกอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม สำนักงานที่ดินควรมีการประชาสัมพันธ์ขั้นตอนและวิธีการในการติดต่อราชการ การทำนิติกรรม รวมถึงมีตัวอย่างการกรอกข้อมูลและเอกสารในการติดต่อกับสำนักงานที่ดิน โดยเพิ่มการบริการผ่านช่องทางออนไลน์เพื่ออำนวยความสะดวกและรวดเร็ว เจ้าหน้าที่จะได้มีเวลาเตรียมเอกสารไว้บริการประชาชน เพื่อความสะดวกในการเข้ารับบริการ และเปิดช่องทางพิเศษสำหรับผู้มีข้อจำกัดในการรับบริการ และเปิดโอกาสสำหรับการร้องเรียนหรือเสนอแนะการให้บริการในหลายช่องทางเพื่อใช้ปรับปรุงการให้บริการอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สังคหัตถุธรรม, การให้บริการ

ได้รับบทความ: 21 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 1 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 2 พฤษภาคม 2566

Received: April 21, 2023; Revised: May 1, 2023; Accepted: May 2, 2023

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the applications of in excellent service providing in Nakhon Si Thammarat provincial land office, Chawang branch. 2) to study the use of the principle of Sangahavatthudhamma, analyze problems and approaches the Applications of Sangahavatthudhamma in excellent service providing in Nakhon Si Thammarat provincial land office, Chawang branch. The sample used in the research were 234 people who came to use the services of the Nakhon Si Thammarat Provincial Land Office, Chawang Branch. It was a mixed research, the statistics used in the quantitative research analysis were percentage, mean and standard deviation and data, qualitatively using descriptive analysis.

The research result found that:

1. The use of applications of Sangahavatthudhamma in excellent service providing in Nakhon Si Thammarat provincial land office, Chawang branch, which has an overall translation value at a high level when considering each side in order of the average from the highest to the lowest. It was found that the aspect with the highest average was the Piyawacha aspect (speech with pleasant words), followed by the Samanattata aspect (consistency) and the aspect with the lowest mean was Atthachariya aspect (helping each other) respectively.

2. Guidelines for using the applications of Sangahavatthudhamma in excellent service providing in Nakhon Si Thammarat provincial land office, Chawang branch, it was found that when studying the problems and needs of the service recipients in order for the land office to promote and organizing a training project for providing services based on Sangahavatthudhamma principles be used to provide services to the public who came to receive the service because people wanted convenient, fast, time-saving, cost-saving services including the service of staff who are willing to provide service and facilitating equality and equitable. The land office should publicize the procedures and methods for contacting the government and service juristic act which Including samples of filling out information and documents to contact the land office by adding services through online channels to facilitate and reduce waiting time in contacting the land office so that the officers have enough time to preparing documents before serving the public for the convenience of receiving the service

and opening a special channel for those who have restrictions on receiving the service and open the opportunity for complaints or suggestions for services in many channels to continuously improve the service.

Keywords: Sangahavatthudhamma Principle, Service

1. บทนำ

การพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบราชการเพื่อให้เป็นภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชน ดังเห็นได้จากการกำหนด เรื่องพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีอยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ ด้านที่ 6 เรื่องยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชน เพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการ ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้างเชื่อมโยงถึงกัน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมั่งคั่ง และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติดิบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ สาธารณะของภาครัฐ 2) ประสิทธิภาพของการบริการภาครัฐ 3) ระดับความโปร่งใส การทุจริต ประพฤติมิชอบและ 4) ความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม โดยประเด็น ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

กรมที่ดิน เป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีภารกิจหลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในที่ดินของบุคคลและการจัดการที่ดินของรัฐ เช่น การรังวัด ทำแผนที่ การออกเอกสารสิทธิในที่ดิน การให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ การส่งเสริมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศที่ดิน เพื่อให้บุคคลมีความมั่นคงในการถือครองที่ดินและได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพ เป็นภารกิจที่หน่วยงานให้บริการกระจายอยู่ทั่วประเทศซึ่งสำนักงานที่ดินทุกแห่งจำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และยึด

ผลประโยชน์ส่วนรวม อันจะส่งผลให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส ปรับปรุง/พัฒนางานบริการให้สามารถยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติการและการบริการให้มีคุณภาพ ตามกรอบแนวทางยุทธศาสตร์ชาติกำหนดเพื่อขับเคลื่อนภารกิจกรมที่ดินให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ขับเคลื่อนการจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน และการพัฒนาประเทศด้วยมาตรฐานการจัดการ การบริการระดับสากล” (กรมที่ดิน, 2563: 1) สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช มีหน้าที่หลักในการดำเนินการตามกฎหมายที่ดิน กฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน กฎหมายว่าด้วยอาคารชุด กฎหมายว่าด้วยช่างรังวัดเอกชน และกฎหมายว่าด้วยการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมในเขตจังหวัด ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การรังวัด พิสูจน์สอบสวนการทำประโยชน์สอยเขต หรือตรวจสอบเนื้อที่ การแบ่งแยกที่ดินออกเป็นหลายแปลง การรวมที่ดินหลายแปลงเข้าเป็นแปลงเดียวกัน การทำแผนที่สำหรับที่ดิน รวมทั้งการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่าย และภาษีอากรเกี่ยวกับการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม หรือการดำเนินการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ การกำกับดูแล ให้คำปรึกษา และสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา และสำนักงานที่ดินอำเภอ รวมถึงปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสำนักงานที่ดินในจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 11 สาขาและ 1 ส่วน แยกได้แก่สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาทุ่งสง สาขาสิชล สาขาปากพนัง สาขาหัวไทร สาขาชะอวด สาขาฉวาง สาขาเชียรใหญ่ สาขาลานสกา สาขาร่อนพิบูลย์ สาขาท่าศาลา สาขาลานสกา และส่วนแยกพรหมคีรี

สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง มีพื้นที่รับผิดชอบใน 4 อำเภอด้วยกันได้แก่ อำเภอช้างกลาง อำเภอฉวาง อำเภอพิปูน มีเอกสารสิทธิในความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 1) โฉนด 63,218 แปลง 2) น.ส.3 ก. จำนวน 21,181 แปลง 3) น.ส.3 จำนวน 7,927 แปลง 4) สค.1 จำนวน 1,700 แปลง (สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง, 2564: 36) มีภารกิจหลักที่เกี่ยวข้องกับการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การรังวัด พิสูจน์สอบสวนการทำประโยชน์สอยเขต หรือตรวจสอบเนื้อที่ การแบ่งแยกที่ดินออกเป็นหลายแปลง การรวมที่ดินหลายแปลงเข้าเป็นแปลงเดียวกัน การทำแผนที่สำหรับที่ดิน รวมทั้งการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่าย และภาษีอากรเกี่ยวกับการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม หรือการดำเนินการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ การกำกับดูแล ให้คำปรึกษา รวมถึงปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย เพื่อให้บริการประชาชนและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมต่าง ๆ โดยมีประชาชนมาใช้บริการเฉลี่ยวันละ 30 คน มาติดต่อขอรับบริการ ใช้เวลาแต่ละเรื่องที่ดำเนินการเฉลี่ยต่อคนประมาณ 90 นาที (สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง, 2565: 20) จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องการให้บริการ ยกย่องคุณภาพการให้บริการประชาชนโดยไม่

เลือกปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด เสมอภาค และทั่วถึง โดยเฉพาะการบริการการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม จึงจำเป็นต้องมีระบบงานที่ดี บุคลากรมีความรู้ความสามารถ มีจิตใจให้บริการที่ประทับใจ มีความกระตือรือร้นต่อการให้บริการด้วยกิจวัตรที่ยึดมั่นแน่วแน่ใส ต้อนรับด้วยไมตรี จิตที่ดีต่อผู้มารับบริการ การให้บริการประชาชนของประชาชนที่มาติดต่อซึ่งในปัจจุบัน เห็นได้ว่าอยู่ในระดับที่ดีพอใช้ซึ่งผู้วิจัยต้องการนำหลักธรรมเข้ามาปรับใช้ เพื่อให้การบริการ ออกมามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงเห็นว่าหลักธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเหมาะสมที่จะนำมาใช้ โดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนมากยอมรับนับถือ มีหลักธรรมที่ครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้หลายกรณี โดยเฉพาะด้านการให้บริการประชาชนนั้น ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถ ส่งเสริมสนับสนุนได้หลายประการ โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุธรรม คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา โอบอ้อมอารี วชิโรทระ สงเคราะห์ประชาชน วางตนเหมาะสม ซึ่งเป็นหลักธรรมจะทำให้คนเราอยู่กันด้วยความรัก อยู่กันด้วยความปรารถนาดีและผูก น้ำใจต่อกันไว้ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548: 143)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการให้บริการประชาชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ทั้งความรู้ ทักษะ ทศนคติที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการและ นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนา ชุมชน สังคม และประเทศชาติที่มีความมั่นคงและยั่งยืนสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิง ปริมาณและเชิงคุณภาพ การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง โดยเชิงปริมาณใช้วิธีออกแบบสอบถามจากผู้ให้บริการของ สำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง จำนวน 614 คน กำหนดขนาดของกลุ่ม ตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan จึงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 234 คน วิธีการสุ่ม ตัวอย่าง ได้แก่ การสุ่มตามลำดับชั้น (Stratified Random sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยสอบถามข้อมูลพื้นฐานปัจจัยส่วนบุคคลและการใช้ หลักสังคหวัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใช้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา

สาขาฉวาง จำนวน 234 ชุด ด้วยตัวเอง และสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นพื้นฐานและทดสอบสมมติฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล 5 ด้าน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ข้อจำกัดของผู้รับบริการ และอาชีพ โดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์การใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง โดยใช้ค่าเฉลี่ย และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามเกณฑ์แปลความหมายของลิเคิร์ต (Likert) โดยการจัดระดับเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง จากคำถามปลายเปิดนำเสนอเชิงพรรณนาสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดี

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

4.1 ศึกษาการใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง

โดยการหาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปผลการวิจัยดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง ดังนี้
(n = 234)

ข้อ	(ชื่อเรื่อง)	ระดับการใช้		แปลผล
		$\bar{x}$	S.D.	
1.	ด้านทาน (การเสียสละ)	4.12	0.82	มาก
2.	ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ)	4.36	0.64	มาก
3.	ด้านอรรถจริยา (การช่วยเหลือกัน)	4.11	0.81	มาก
4.	ด้านสมานัตตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ)	4.27	0.68	มาก
โดยรวม		4.12	0.74	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง โดยรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.12, S.D = 0.74) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุดพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านปิยวาจา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.36, S.D = 0.64) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านสมานัตตตา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.27, S.D = 0.68) อยู่ในระดับมาก และด้านที่

มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านอัตถจริยา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.11$, $S.D = 0.81$) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง พบว่า

1. ด้านทาน (การเสียสละ) ประชาชนที่มารับบริการต้องใช้เวลาในการมารอรับบริการในการรังวัดทำแผนที่ การออกเอกสารสิทธิในที่ดินและการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ และในการจัดเตรียมเอกสารที่ต้องใช้ประกอบการทำนิติกรรมที่สำนักงานที่ดิน เมื่อเตรียมเอกสารมาไม่ครบก็ต้องเสียเวลากลับไปเตรียมเพื่อดำเนินการใหม่ในภายหลังทำให้เสียเวลา ค่าใช้จ่าย เวลาในการปฏิบัติงานของสถานที่ราชการมีเวลาที่จะจัดเจนแน่นอนในการปฏิบัติงานทำให้ไม่สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นในวันเดียว อาจต้องเสียเวลามาดำเนินการต่อในวันถัดไป ในส่วนของสำนักงานควรมีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รู้จักสละเวลาส่วนตัว อุทิศเวลาให้กับการปฏิบัติราชการและการให้บริการประชาชนให้ได้รับบริการที่ดี สะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย ส่งเสริมให้ประชาชนจองคิวผ่านระบบออนไลน์ เพื่อลดขั้นตอนและได้มีการเตรียมการด้านเอกสารมาล่วงหน้า

2. ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) การให้บริการในแต่ละวันมีผู้มารับบริการจำนวนมาก ในการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนในการดำเนินการเรื่องการทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดิน ก็จะมีขั้นตอนในการปฏิบัติที่ค่อนข้างยากและใช้เวลานานเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ จึงทำให้ผู้มาขอรับบริการต้องรอเป็นเวลานาน ทำให้เกิดความไม่พอใจและอาจใช้ถ้อยคำหรือน้ำเสียงที่ไม่ไพเราะกับเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการประชาชน จนในบางครั้งเกิดเป็นการพูดตอบคำถามด้วยน้ำเสียงที่ไม่น่าฟัง ไม่สุภาพ และอาจนำไปสู่การปัญหาในภายหลังได้ ทางสำนักงานควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยใจ และมีการเปิดช่องทางออนไลน์ให้แสดงความคิดเห็นและร้องเรียนได้หลายช่องทาง รวมถึงการบริการตามหลัก Service Mind ถือเป็นหัวใจสำคัญของงานบริการ คนที่ทำงานบริการจะต้องให้บริการแก่ผู้รับบริการด้วยจิตใจที่รักงานบริการอย่างเต็มเปี่ยม และแสดงออกให้ผู้รับบริการเห็นถึงความเอาใจใส่ของคุณที่มีต่อผู้รับบริการให้สมกับที่เป็นผู้ให้บริการประชาชน

3. ด้านอัตถจริยา (การช่วยเหลือกัน) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน น้อยกว่าความต้องการของประชาชนที่มารับบริการ และเจ้าหน้าที่แต่ละคนมีภาระหน้าที่จำนวนมากทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จได้ตามเวลาที่กำหนด และเมื่อมีผู้ที่มีข้อจำกัดในการรับบริการมาใช้บริการ ต้องจัดสรรเจ้าหน้าที่ในการดูแลและดำเนินการให้ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บางส่วนได้หยุดลงทำให้ผู้ที่มารับบริการท่านอื่นต้องรอนาน การติดต่อสอบถามก็ทำได้ยากเนื่องจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทำให้หาช่วงเวลาสอบถามข้อมูลได้ค่อนข้างยาก และประกอบกับหากต้องเข้าคิว สำนักงานควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ให้ความรู้ในการช่วยเหลือหรือดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ ให้ได้รับการดูแลที่ถูกต้องและพิเศษขึ้น จัดให้มีการบริการที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ และคนพิการ โดยอาจจัดช่องทางพิเศษในการให้บริการเพื่อลดความแออัดและประหยัดเวลาในการทำนิติกรรมในสำนักงานที่ดิน

4. ด้านสมานัตตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการประชาชนในแต่ละวันจะสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปเพราะเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่หลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกันด้วยภาระงานที่มีปริมาณมากในแต่ละวันทำให้เจ้าหน้าที่อาจเหนื่อยล้าจากการปฏิบัติงานทำให้การให้บริการกับผู้รับบริการอาจไม่ได้ดีเท่าที่ควร และด้วยสภาวะแวดล้อมในการทำงานในแต่ละวันมีผู้มารับบริการจำนวนมากน้อยไม่เท่ากันจึงอาจเป็นเหตุของปัญหาการบริการได้ สำนักงานที่ดินควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รู้และเข้าใจในหลักการทำงานการครองตน ครองคน ครองงาน เพื่อการให้บริการประชาชนที่สะดวกเข้าถึง และเท่าเทียม มีการช่วยเหลือกันเป็นกิจวัตร ทำเป็นประจำ สม่ำเสมอ

4.3 แนวทางส่งเสริมเกี่ยวกับการใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง ดังนี้

ผลการศึกษา พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ (จักขูมา) ควรศึกษาปัญหาและความต้องการของประชาชนให้เข้าใจเพื่อจะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รับฟังความคิดเห็นของประชาชนจัดให้มีการให้ความรู้แก่ประชาชน ในเรื่องของการบริหารงาน การพัฒนาชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์และนำมาใช้ในการผลักดันการพัฒนาอย่างจริงจัง มีการกำหนดแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะเกิดในอนาคตไว้อย่างเป็นระบบและสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนในเข้าใจในแผนพัฒนา ด้านการบริหาร (วิธูโร) ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และเพิ่มประสบการณ์ในการบริหารงานให้แก่ผู้บริหาร เอาจริงเอาจังกับการทำงาน และทำงานเพื่อประชาชนจริง ๆ ส่งเสริมบุคลากรด้านการปฏิบัติงานโดยจัดฝึกอบรมบุคลากร ให้ได้รับความรู้เพิ่มเติม และประสบการณ์ใหม่ ผลักดันให้เข้าร่วม การศึกษาดูงาน อบรม และสนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสัมปันโน) ควรลงพื้นที่พบปะประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในพื้นที่และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกัน ให้บุคลากรมีการพบปะสังสรรค์ เสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับประชาชนในท้องถิ่น ผลักดันให้มีการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและวิธีการทำงานซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหาร บุคลากรและประชาชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 ศึกษาการใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง

ผลการศึกษาการใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัด

นครศรีธรรมราช สาขาฉวาง ในการให้บริการของเจ้าหน้าที่นั้นได้มีการพูดจาทักทายและสอบถามความต้องการของผู้รับบริการด้วยน้ำเสียงที่ไพเราะ ระหว่างการให้บริการพูดสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กริธา คงพยัคฆ์ (2562: 89-100) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านปิยวาจา (การพูดจาดูด้วยถ้อยคำไพเราะ) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านทาน (การเสียสละ) ด้านสมานัตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ) และด้านอิตถจริยา (การช่วยเหลือกัน) ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เทศบาลตำบลจันดี มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะทำให้ประชาชน มีความคิดเห็นว่าการให้บริการสาธารณะโดยการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านปิยวาจา คือการพูดจาดูด้วยถ้อยคำไพเราะ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ผู้รับบริการประทับใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการพูดจาทักทายการให้บริการด้วยน้ำเสียงที่ไพเราะ อ่อนหวาน ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งไม่สอดคล้องกับ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) (2560: 142) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง ตามระดับการนำไปใช้ของประชาชนในชุมชนหนองสนม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.65$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 ของประชาชนในชุมชนหนองสนม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ ด้านสมานัตตตา ($\bar{x} = 3.80$) ด้านปิยวาจา ($\bar{x} = 3.72$) ด้านทาน ($\bar{x} = 3.68$) และด้านอิตถจริยา ($\bar{x} = 3.41$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านอิตถจริยา คือการช่วยเหลือกัน แต่มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การให้บริการของเจ้าหน้าที่ในการเปิดช่องบริการพิเศษสำหรับผู้รับบริการที่มีข้อจำกัดในการรับบริการ และการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการทุกคนเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจเป็นจริงได้ยากเนื่องจากการมาใช้บริการขอคนในแต่ละวันมีจำนวนไม่เท่ากัน และจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานมีน้อยกว่าปริมาณงานมาก ทำให้ไม่สามารถบริการได้ทั่วถึงไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิศรุต ฐิตโสภโณ (อนุวงษา) (2561: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ หลักสังคหัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” พบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อการการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีดังนี้ 1) ด้านอิตถจริยา มีค่าเฉลี่ย 3.57 2) ด้านทาน มีค่าเฉลี่ย 3.56 3) ด้านปิยวาจา มีค่าเฉลี่ย 3.25 4) ด้านสมานัตตตา มีค่าเฉลี่ย 3.17 ตามลำดับ

5.2 วิเคราะห์ปัญหาการใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง

1. **ด้านทาน (การเสียสละ)** พบว่า การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง ด้านด้านทาน (การเสียสละ) อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การให้บริการของสำนักงานที่ดินมีการให้บริการที่ดี เจ้าหน้าที่ให้บริการเต็มความรู้ความสามารถ มีการอำนวยความสะดวกในการเตรียมสถานที่ให้บริการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนทร ธมมธโร (บุญคง) (2560: 142) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ชุมชนวัดหนองสนมมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในชุมชนวัดหนองสนมเป็นอย่างดี เมื่อแยกเป็นรายด้าน ด้านทาน ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนวัดหนองสนมให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี ด้านปิยวาจา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนหนองสนมพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ พูดให้กำลังใจเพื่อนบ้าน ไม่ตำหนิ ด้านอถกจริยา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนในชุมชนเป็นจิตอาสา สามารถช่วยเหลือชุมชนอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา ความอนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการแบ่งปันความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน คอยช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน และด้านสมานัตตตา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนวัดหนองสนมจังหวัดระยองมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง มีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ประชาชนยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ปฏิบัติกับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

2. **ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ)** การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้รับบริการพอใจที่เจ้าหน้าที่เต็มใจรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการมาติดต่อขอรับบริการอย่างสุภาพ รวมไปถึงการใช้น้ำเสียงของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการที่อ่อนหวาน สุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กริธา คงพยัคฆ์ (2562: 89-100) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า ระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 1 ที่ว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาลพูดจาทักทายกับประชาชนด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน รองลงมาได้แก่ ข้อ 2 ที่ว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาลยิ้มแย้มแจ่มใสและพูดจาด้วยความสุภาพจริงใจ ส่วนข้อ 4 ที่ว่าเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเต็มใจรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้มารับบริการอย่างสุภาพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญา จันทร์ทอง (2564: 59) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช พบว่า ผู้ต้องขังมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านสมานัตตตา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านอรรถจริยา ส่วนด้านทาน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะฐานความผิด และแดนควบคุม พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก

3. ด้านอรรถจริยา (การช่วยเหลือกัน) การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง ด้านอรรถจริยา (การช่วยเหลือกัน) อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้รับบริการประทับใจที่เจ้าหน้าที่ให้บริการผู้สูงอายุ และผู้ที่มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว โดยออกให้บริการด้านหน้าสำนักงาน และอำนวยความสะดวกโดยการเปิดช่องทางในการรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ที่มีผู้รับบริการสามารถเข้าถึงได้หลายช่องทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิศรุต จิตสุโภ (อนุนงษา) (2561: 89) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” พบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ด้านอรรถจริยา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ “การสาธารณูปการ ท่านเห็นว่าพระสังฆาธิการมีส่วนร่วมกับประชาชนในการจัดโครงการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพียงใด” ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ “การศึกษาสงเคราะห์ ท่านเห็นว่าพระสังฆาธิการมีการให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชน เช่น การศึกษา สาธารณสุข การปกครอง การช่วยกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน เพียงใด” ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ “การศึกษาสงเคราะห์ ท่านเห็นว่าพระสังฆาธิการมีการบริจาคทุนทรัพย์ เพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือเอกชน เพียงใด”

4. ด้านสมานัตตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ) การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง ด้านสมานัตตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ) อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอต้นเสมอปลาย มีการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นแบบอย่างต่อการปฏิบัติหน้าที่และปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระธนพร คุณสมปโน (อาคะนิช), พระประสพผล สจจวโร (นามจันทรา), สามเณรวชิรายุ จันทร และอดิศักดิ์ พรหมลี (2560: 73) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนบ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้านสมานัตตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.26 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.46 เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.20 – 5.00 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือเปิดโอกาสให้เพื่อน ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนได้เวลาประชุมยึดหลักประชาธิปไตยท่านมี

ความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเป็นกันเอง
อย่างเสมอต้นเสมอปลายและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นกันเอง ไม่ถือตัวเข้ากับ
คนได้ทุกระดับ

5.3 แนวทางส่งเสริมเกี่ยวกับการใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ในการให้บริการที่ดี ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง

1. ด้านทาน (การเสียสละ) ควรมีการประชาสัมพันธ์ขั้นตอนในการ
ให้บริการที่ชัดเจน เพิ่มช่องทางการให้บริการ ระบุข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อ
ผู้รับบริการอย่างชัดเจน ให้การบริการโดยมีเจ้าหน้าที่ประจำจุดบริการให้เพียงพอต่อการ
ให้บริการประชาชน เพิ่มช่องทางการให้บริการออนไลน์เพื่อลดเวลาในการทำนิติกรรมต่าง ๆ
และประหยัดค่าใช้จ่าย มีการให้บริการนอกเวลาเพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการมากยิ่งขึ้น
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนพร คุณสมปโน (อาคะนิช), พระประสพผล สจจวโร
(นามจันทรา), สามเณรชัชรายุ จันทร และอดิศักดิ์ พรหมลี (2560: 73) ได้ศึกษาเรื่อง
“การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนบ้านศิลา ตำบลศิลา
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ข้อที่ 1 และ 5 ของด้านทาน อยู่ในระดับมาก
ที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.20 –5.00 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ท่านมีความหวังดีต่อเพื่อน
ร่วมงานและผู้อื่น โดยการแนะนำสิ่งที่ถูกต้องท่านให้ความอนุเคราะห์และหยิบยื่นความ
ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นรองลงมาคือ ข้อที่ 2, 3 และ 4 ของด้านทาน อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย
3.40–4.19 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ท่านมอบของกำนัลให้แก่ผู้อื่นในโอกาสพิเศษ
เช่น วันเกิด เป็นต้นเมื่อผู้อื่นทำผิดด้วยความไม่รู้ ท่านให้อภัยและแนะนำในทางที่ถูกต้องและ
ท่านเคยบริจาคทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นในขณะยากลำบาก

2. ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่
ประจำจุดประชาสัมพันธ์ ค่อยให้คำปรึกษาแนะนำ ด้วยการพูดจาไพเราะอ่อนหวาน
ยิ้มแย้มแจ่มใส เพิ่มช่องทางการให้ข้อมูลและบริการออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล
ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการให้บริการของสำนักงาน
ที่ดินในรูปแบบออนไลน์เพื่อให้เข้าถึงได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กริธา คงพยัคฆ์
(2562: 89-100) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการ
สาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า ระดับการ
ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอฉวาง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) โดยรวม อยู่ในระดับ
มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
ได้แก่ ข้อ 1 ที่ว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาลพูดจาทักทายกับประชาชนด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ
อ่อนหวาน รองลงมาได้แก่ ข้อ 2 ที่ว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาลยิ้มแย้มแจ่มใสและพูดจาด้วย
ความสุภาพจริงใจ ส่วนข้อ 4 ที่ว่าเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเต็มใจรับฟังความคิดเห็นของ
ประชาชนผู้มารับบริการอย่างสุภาพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ

3. ด้านอถถจริยา (การช่วยเหลือกัน) ควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้
ความสามารถในการดูแลช่วยเหลือให้บริการผู้สูงอายุและผู้ที่มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว

โดยจัดให้มีช่องบริการพิเศษ สำหรับบุคคลพิเศษเช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ หญิงมีครรภ์ และพระภิกษุ เปิดบริการผ่านระบบออนไลน์ในการจองคิวทำรายการผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเพิ่มความสะดวก ลดเวลาในการรอรับบริการที่สำนักงานที่ดิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิศรุต จิตโสภณ (อนวงษา) (2561: 89) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” พบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อการการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีดังนี้ 1) ด้านอรรถจริยา มีค่าเฉลี่ย 3.57 2) ด้านทาน มีค่าเฉลี่ย 3.56 3) ด้านปิยวาจา มีค่าเฉลี่ย 3.25 4) ด้านสมานัตตตา มีค่าเฉลี่ย 3.17 ตามลำดับ

4. ด้านสมานัตตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อปฏิบัติของสำนักงาน ให้บริการตามแบบอย่างของภาระหน้าที่ของข้าราชการ และวางตนเหมาะสม ปฏิบัติต่อผู้รับบริการอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) (2560: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนมจังหวัดระยอง” พบว่า ประชาชนในชุมชนหนองสนม การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของประชาชนในชุมชนหนองสนม ด้านปิยวาจา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.72$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า พุดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ ($\bar{x} = 3.95$) พุดให้กำลังใจเพื่อนบ้าน ไม่ตำหนิ ($\bar{x} = 3.86$) พุดคุย เป็นกันเองไม่ถือตัว ($\bar{x} = 3.71$) คอยพุดแนะนำสิ่งที่ดีงาม ($\bar{x} = 3.67$) จะเป็นคนที่พุดให้เกิดความเข้าใจ อันดีต่อเพื่อนบ้านด้วยกัน ($\bar{x} = 3.59$) และเมื่อมีผู้ใดพุดจาไม่ดีก็ไม่ถือโกรธพร้อมให้อภัย ($\bar{x} = 3.55$) ตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาฉวาง ตำบลช้างกลาง อำเภอหลักช้าง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่ามีความแปรผลอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา และสมานัตตตา ฉะนั้นควรรักษามาตรฐานในระดับนี้ไว้และจัดกิจกรรม โครงการ อบรมเรื่องหลักสังคหวัตถุธรรมให้กับเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักสังคหวัตถุธรรมที่ถูกต้องยิ่งขึ้น และเป็นการส่งเสริมให้การให้บริการแก่ประชาชน เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้บริการที่ดีเป็นหน่วยงานรัฐของประชาชนเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง จึงเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ด้านทาน (การเสียสละ) ควรรักษามาตรฐานในระดับนี้ไว้และส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านทาน การให้กำลังใจ การเสียสละ แก่ผู้ใช้บริการและเพื่อนร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) ควรรักษามาตรฐานในระดับนี้ไว้และจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ที่บริการประชาชน เช่นการมอบเกียรติบัตรเชิดชูเกียรติให้กับผู้ที่ประชาชนโหวตเป็นเจ้าหน้าที่บริการประทับใจ ประจำเดือน เป็นต้น

3. ด้านอรรถจริยา (การช่วยเหลือกัน) ควรรักษามาตรฐานในระดับนี้ไว้และจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่ในการให้บริการ ช่วยเหลือบุคคลที่มีข้อจำกัดในการใช้บริการ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว และแนวทางการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดปัญหาการร้องเรียนต่อไป

4. ด้านสมานัตตตา (ความเป็นผู้สม่ำเสมอ) ควรรักษามาตรฐานในระดับนี้ไว้และอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบวินัย เพื่อสร้างการตระหนักรู้ในหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาฉวาง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่อง การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาทุ่งสง

2. ควรศึกษาเรื่อง การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาร่อนพิบูลย์

3. ควรศึกษาเรื่อง การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการที่ดีของสำนักงานที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา สาขาลานสกา

เอกสารอ้างอิง

กรีธา คงพยัคฆ์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการบริการสาธารณะของเทศบาล ตำบลจันดี อำเภอดงขาง จังหวัดนครราชสีมา. **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กรมที่ดิน. (2563). **แผนปฏิบัติการกรมที่ดิน (แผนการให้บริการประชาชนของสำนักงานที่ดิน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563**. กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมที่ดิน.

ปริญญา จันทร์ทอง. (2564). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครราชสีมา. **สารนิพนธ์หลักสูตรสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระวิศรุต ธิตโสภณ (อนุวงษา). (2561). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอมือง จังหวัดเชียงราย. **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพมหานคร: ผลิตซ้ำ.
- พระชนพร คุณสมปโน (อาคะนิช), พระประสพผล สจจวโร (นามจันทรา), สามเณรวชิราวุธ จันทร และอดิศักดิ์ พรหมลี. (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนบ้านศิลาตำบลศิลา อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. **หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง**. มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย.
- พระสุนทร ธมมธโร(บุญคง). (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. **หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขางวาง. (2564). **บ.ท.ด.2**. นครศรีธรรมราช.
- สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขางวาง. (2565). **บ.ท.ด.2**. นครศรีธรรมราช.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **ด้านการปรับสมดุลและพัฒนา** **ระบบบริหารจัดการภาครัฐ**. เข้าถึงได้จาก <http://nscr.nesdc.go.th/ns/> (สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2565).

การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง
คดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช

The Protection and Resolution of Recidivists' Behavior of Prisoners
on Stealing Case in Nakhon Si Thammarat Central Prison

สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร, สมภพ ทองหวาน

Supreecha Chamnanphuttiphon, Somphop Thongwan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokraj Campus

E-mail: phop8886@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราชและ 2) วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการป้องกันและแก้ไขการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช จำนวนประชากร 112 คน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยรวม ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.59$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านปัจจัยทางสังคม ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.81$) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการอบรมวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.74$) อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.22$) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการป้องกันและแก้ไขการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง พบว่า การอบรมด้านการฝึกวิชาชีพ ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงานและยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง เมื่อพ้นโทษออกไปก็ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพได้

ส่วนแนวทางการป้องกันและแก้ไขการกระทำความผิดซ้ำ พบว่า ควรมีการจัดหลักสูตร โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้านมาให้ความรู้ด้านปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย 1) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ผู้ต้องขังมีความคาดหวังว่าบุคคลใน

ได้รับบทความ: 21 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 1 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 2 พฤษภาคม 2566

Received: April 21, 2023; Revised: May 1, 2023; Accepted: May 2, 2023

ครอบครัวจะไม่ตำหนิเกี่ยวกับการกระทำผิดให้อับอายและเป็นบาดแผลทางใจต่อครอบครัว
2) ภาวะทางเศรษฐกิจ ผู้ต้องขังกังวลว่าภายหลังพ้นโทษจะมีภาระและหนี้สินมาก และด้านการถูกชักจูงให้กระทำผิด ผู้ต้องขังต้องการให้มีสถานประกอบการรองรับภายหลังพ้นโทษ และคนในสังคมจะให้โอกาสในการปรับปรุงตัวเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

คำสำคัญ: การกระทำผิดซ้ำ, คดีลักทรัพย์, การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the prevention and correction of behaviors 2) to analyze the problems and approaches to prevent and solve the recidivism of the theft case inmates in the Nakhon Si Thammarat central prison. The total population is 112 people. The researcher conducts a survey and collects data using a questionnaire and interview forms. Data were analyzed using a software program for social science research. To find frequency, percentage, mean and standard deviation and qualitative data using descriptive analysis.

The research results found that:

1. The overall mean prevention and correction of recidivism behavior of burglary inmates in Nakhon Si Thammarat Central Prison ($\bar{x} = 3.59$) was at a high level. When considering each side in order of average from the highest to the lowest, it was found that the aspect with the highest average was the social factors, the average ($\bar{x} = 3.81$) was at a high level, followed by the vocational training, the average ($\bar{x} = 3.74$) was at a high level, and the side with the lowest average was psychological factors, the mean ($\bar{x} = 3.22$) was at a moderate level, respectively.

2. Analysis of problems and approaches to prevent and solve recidivism of inmates found that training in vocational training was inconsistent with the labor market and did not meet the needs of inmates after being released from prison, he was still unable to apply the knowledge gained to his career.

As for the prevention and correction of repeated offences, it was found that courses should be organized by experts or experts in specific fields to educate about social factors consisting of: 1) Relationships within the family, the inmates expect that family members will not complain about the wrongdoing

that causes shame and trauma to the family. 2) Economic conditions, inmates are concerned that after release they will have a lot of burdens and debts, and in terms of being induced to commit crimes, inmates want to have a supportive establishment after release and that people in society will give them an opportunity to improve themselves to continue to live together in society.

Keywords: Recidivism, Stealing Case, Protection and Resolution

1. บทนำ

สังคมที่เน้นถึงการพัฒนาสู่ความเจริญเติบโตและความก้าวหน้าเช่นในปัจจุบันจะเห็นได้ถึงพฤติกรรมกระทำความผิดมากมายที่เกิดขึ้น ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันรวมถึงแนวโน้มที่จะเกิดเพิ่มขึ้นในอนาคต ที่มีลักษณะที่แตกต่างกันไปของรูปแบบการกระทำความผิดและระดับความรุนแรงโดยสามารถพิจารณาได้จากแนวโน้มและความรุนแรงที่เพิ่มสูงขึ้นของอาชญากรรมในสังคมไทยดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ซึ่งระบุว่าความก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันต้องเผชิญความเสี่ยงจากปัญหาอาชญากรรมการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้แต่ละปีรัฐต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อป้องกันเป็นจำนวนมาก (ฉัตรกุล พงษ์ธรรม, 2556: 1) จะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2566 จากคำแถลงประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 31 พฤษภาคม 2565 งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำแนกตามยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ได้กำหนดไว้ จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ โดยได้นำยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติมากำหนดเป็นกรอบโครงสร้างยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 : ด้านความมั่นคง รัฐบาลจัดสรรงบประมาณรายจ่าย จำนวน 296,003.6 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9.3 ของวงเงินงบประมาณ เพื่อให้บ้านเมืองมีความมั่นคง ประชาชนมีความสุข ทุกภาคส่วนมีความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงของประเทศ และได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศ จำแนกตามแผนงาน โดยเฉพาะในข้อที่ 2 การรักษาความสงบภายในประเทศ งบประมาณ 22,117.4 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยการรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ปลุกฝังจิตสำนึกรักสามัคคีและส่งเสริมความปรองดองของคนในชาติ สนับสนุนภารกิจของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรของรัฐบาลผ่านกลไกหมู่บ้าน เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และการบังคับใช้กฎหมาย การอำนวยความสะดวกและ
และบริการประชาชน รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน (รัฐบาลไทย, 2565)

ปัจจุบันโลกมีการพัฒนาสู่ความเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว
ในทุก ๆ ด้าน ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีการติดต่อสื่อสารถึงกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันในด้านต่าง ๆ
จนหลงลืมสิ่งดีงามที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานเกิดการฝ่าฝืนระเบียบของสังคม รวมไปถึง
การกระทำที่ผิดกฎหมายและก่อให้เกิดอาชญากรรมต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น การลักทรัพย์
ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์ยังคงเกิดขึ้น
อย่างต่อเนื่องและเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและชีวิตของประชาชนโดยทั่วไปใน
สังคม อาจกล่าวได้ว่า การประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเป็นเรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้ในทุกส่วนของ
สังคม และเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น หรือเกิดอาชญากรรมขึ้น ก็ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายน
และเกิดผลกระทบต่อสังคมในหลายด้าน จนกระทั่งกลายเป็นปัญหาของสังคมในที่สุด อีกทั้ง
ยังเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาของประเทศชาติอีกด้วย ดังนั้น
จากแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของพฤติกรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์ จึงเป็นสาเหตุให้เกิด
ความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิด
เกี่ยวกับคดีลักทรัพย์ โดยการศึกษาครั้งนี้จะนำแนวคิดและหลักการทางด้านต่าง ๆ มาช่วยใน
การศึกษาวิจัย เพื่อจะทำให้ทราบและเข้าใจถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ
กระทำผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ รวมถึงยังสามารถนำผลการศึกษาวิจัยที่ได้มาเป็นข้อมูล
สำหรับเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดที่เกิดขึ้นในสังคม (ฉัตรกุล พงษ์ธรรม,
2556: 3-4)

กรมราชทัณฑ์ มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง และ
บุคคลที่อยู่ในความควบคุมหรือดูแลตามหน้าที่และอำนาจของกรม โดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์กร
พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้ต้องขังและบุคคลที่อยู่ในความควบคุมหรือดูแล
ตามหน้าที่ และอำนาจของกรม ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวน
กลับมากระทำผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถ
ดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ โดยให้มีหน้าที่และอำนาจ
(1) ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการ
ตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (2) กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อ
ผู้ต้องขัง และบุคคลที่อยู่ในความควบคุมหรือดูแลตามหน้าที่ และอำนาจของกรม
ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักาอาชญาวิทยา
และหลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
และข้อเสนอแนะ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ (3) ดำเนินการเกี่ยวกับการ
สวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง และบุคคลที่อยู่ในความควบคุม หรือดูแลตามหน้าที่

และอำนาจของกรม (4) พัฒนาระบบ รูปแบบ มาตรการ หลักเกณฑ์ มาตรฐาน วิธีการปฏิบัติ และการปฏิบัติ ต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ในระหว่างที่ถูกควบคุมตัว เพื่อรอการตรวจพิสูจน์ ในสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ ตามกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของกรมหรือตามที่ รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ตั้งอยู่เลขที่ 102 หมู่ที่ 7 ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม จังหวัด นครศรีธรรมราช 80000 เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช มีผู้ต้องขังในการควบคุม ผู้ต้องขัง ชาย จำนวน 3,906 คน ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 724 คน รวมผู้ต้องขังเรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช จำนวน 4,630 คน (กรมราชทัณฑ์, 2565)

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการป้องกันและแก้ไขการกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช เพื่อให้ปรากฏชัดเป็น รูปธรรม เป็นประโยชน์ในการขัดเกลาจิตใจของผู้ต้องขังให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมใน การอยู่ร่วมกันในสังคม การจัดการหรือการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายเกณฑ์ของสังคม ขึ้นอยู่กับ ปรัชญาความเชื่อ ทศนคติของสังคมแต่ละสังคม ซึ่งเน้นในการพัฒนาจิตใจการขัด เกลาจึงเป็นรากฐานที่สำคัญและเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนา บุคลิกภาพ สติปัญญา การพัฒนาสังคมสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังและ เหมาะสม และเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการบำบัด พัฒนาคุณภาพ ชีวิต พื้นฟู แก้ไขพัฒนาพฤติกรรม และยกระดับจิตใจของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อคืนคนดี มีคุณค่า สู่สังคม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการการป้องกันและแก้ไขการกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิง ปริมาณและเชิงคุณภาพ การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยเชิงปริมาณใช้วิธีออกแบบสอบถามจาก ผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราชทั้งหมด จำนวน 112 คน ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราชทั้งหมด

โดยสอบถามข้อมูลพื้นฐานปัจจัยส่วนบุคคลและการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช เก็บรวบรวมข้อมูลกับ ผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราชทั้งหมด ด้วยตัวเอง และสัมภาษณ์ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับป้องกันและแก้ไข พฤติกรรมการกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นพื้นฐานและทดสอบ สมมติฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะฐาน ความผิด แดนควบคุม จำนวนการกระทำ ความผิดซ้ำ และโทษที่ได้รับ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษาใช้ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาโดยสร้างขึ้นเองและปรับปรุงจากแบบสอบถามอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ส่วน ได้แก่ข้อดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมระหว่างต้องโทษครั้งแรก ได้แก่ การอบรมวิชาชีพการอบรมทางจิตใจ การอบรมด้านระเบียบวินัย จำนวนครั้ง เรื่องที่ได้รับ การอบรม ระยะเวลาที่ได้เข้ารับการอบรมในแต่ละครั้ง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมภายหลังพ้นโทษ ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สภาวะทางเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ การถูกชักจูงให้กระทำ ความผิด ความไม่เกรงกลัวกฎหมายและการถูกลงโทษ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแบบสอบถาม ปลายเปิด

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า

4.1 การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช

การหาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช โดยรวม

(N = 112)

ข้อ	การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช	ระดับการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม		แปลผล
		$\bar{x}$	S.D.	
1.	ด้านการอบรมวิชาชีพ	3.73	0.79	มาก
2.	ด้านปัจจัยทางสังคม	3.81	0.87	มาก
3.	ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา	3.22	0.79	ปานกลาง
	โดยรวม	3.59	0.82	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยรวม ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวม ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.59$, S.D = 0.82) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายหัวข้อเรื่องโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านด้านปัจจัยทางสังคม ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.81$, S.D = 0.87) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการอบรมวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.74$, S.D = 0.79) อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.22$, S.D = 0.79) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

4.2 วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการการป้องกันและแก้ไขการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช พบว่า

การอบรมวิชาชีพ แบ่งออกเป็น 3 เรื่องคือ 1) เรื่องการอบรมด้านการฝึกวิชาชีพ ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงานและยังไม่ตรงกับความต้องการ ของผู้ต้องขังเนื่องจากทางเรือนจำยังขาดการสำรวจความต้องการ และ ขาดการประเมินความรู้ความสามารถเบื้องต้นของ 2) การอบรมทางจิตใจ และ 3) การอบรมด้านระเบียบวินัย มีหลักสูตร/กระบวนการอบรมที่ยังไม่น่าสนใจ ไม่ตรงกับความต้องการ ของผู้ต้องขังเนื่องจากทางเรือนจำยังขาดการสำรวจความต้องการ และ ขาดการประเมินความรู้ความสามารถเบื้องต้นของผู้ต้องขัง ทำให้เมื่อพ้นโทษออกไปก็ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพได้

4.3 แนวทางส่งเสริมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ดังนี้

ควรมีการจัดหลักสูตร โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้านมาให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการอบรมวิชาชีพ การจัดฝึกอบรมให้กับผู้ต้องขังทางด้านวิชาชีพ การฝึกวินัยและอบรมฟื้นฟูจิตใจ เป็นการอบรมเพื่อเสริมสร้างผู้ต้องขังให้มีความตระหนัก

ถึงการใช้ชีวิตภายใต้หลักการพันโทษ โดยจัดให้มีการจัดอบรมสั่งสอน ให้รู้จัก “ศีล” อันเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ที่สมบูรณ์ การจัดฝึกอบรม สมาธิภาวนา ให้แก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ โดยสม่ำเสมอ เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติสมาธิ เช่น การฝึกสมาธิ ทำให้เกิดความสุขเพิ่มมากขึ้น ช่วยลดความเครียดความกังวล จัดให้มีการอบรมสั่งสอน เรื่องการเจริญสติปัญญาให้แก่ผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอ เพราะการเจริญปัญญานั้น คือการอบรมใจของตนให้ฉลาดเที่ยงตรงต่อเหตุผล รู้จักวิธีปฏิบัติต่อตนเองและคนรอบข้าง เพราะรู้ถึงผลกระทบที่จะตามมาก็เลิกความคิดที่จะขโมยเสียได้ และการฝึกอบรมอาชีพเพื่อปรับและยกระดับคุณภาพของทรัพยากรบุคคล ของสังคม ไม่ให้สร้างปัญหาและเป็นภาระของสังคม ดังนั้น การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ได้รับโอกาสในการศึกษาอบรมฝึกฝน ทักษะวิชาชีพ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และจัดหางานจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ตลาดปัจจุบันต้องการเข้ามาให้ผู้ต้องขังได้ฝึกฝน จนเกิดความชำนาญ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า งานประกอบตัวถังรถบัส งานประกอบ รถจักรยาน ล้างอัดฉีดรถยนต์ ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ แผ่นยางรมควีน นวดแผนไทย เกษตรอินทรีย์ ปักมุก ดอกไม้ ประติษฐ์ ถักแห-อวน ผลิตภัณฑ์เส้น เป็นต้น

2. ด้านปัจจัยทางสังคม การเสริมสร้างผู้ต้องขังให้มีสังคมที่ดีมีคุณภาพ มีความควบคุมดูแลบุคคลที่กระทำผิด รวมถึงมีการฝึกงานในการปรับและยกระดับคุณภาพของทรัพยากรบุคคล ของสังคม ไม่ให้สร้างปัญหาและเป็นภาระของสังคม ยังมีการพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ได้รับโอกาสในการศึกษาอบรมฝึกฝน ทักษะวิชาชีพ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และจัดหางานจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ตลาดปัจจุบันต้องการเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และได้รับโอกาสจากครอบครัวและคนใกล้ชิด รวมถึงสถานประกอบการในการให้โอกาสการทำงานและการอยู่ร่วมกันของสังคมเพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังมีกลับมากกระทำผิดซ้ำ โดยให้โอกาสโดยการให้แนวทางในการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เนื่องจากการทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังเกิดจากสังคมไม่ให้การยอมรับหลังจากพ้นโทษ นำไปสู่การไม่มีงานทำ ไม่มีการจ้างงาน จึงกลับไปทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่ากลายเป็นวังวนเดิม รัฐต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากในการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำที่เพิ่มขึ้นทุกวัน นำไปสู่ปัญหานักโทษล้นคุก

3. ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา การฟื้นฟูจิตใจ และการสร้างความตระหนักในพฤติกรรมหรือการกระทำผิดของตนเองว่าจะได้รับโทษเช่นไร การลงโทษ และผลกระทบที่จะได้รับ ซึ่งล้วนมีผลทางด้านจิตใจ สำหรับผู้ต้องขังสังคมผู้ต้องขังมีความแตกต่างจากสังคมทั่วไป โดยแต่ละบุคคลมาจากครอบครัวที่มี ความหลากหลายของปัญหา มีพฤติกรรมอาชญากรรมที่แตกต่างกัน เมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันใน สิ่งแวดล้อมที่แออัด มีกฎระเบียบให้ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นสถานะที่ยากจะทำให้ผู้ต้องขังยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดความกดดันต่อ จิตใจ จนผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกล้มเหลว ความรู้สึกโกรธ จึงแสดงพฤติกรรมต่อต้านสังคมออกมา รวมทั้งการมีพื้นฐานความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรม

ซึ่งอาจมีผลต่อ การปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ และผู้ต้องขังยังเกิดความหวาดวิตกต่อคดีความว่าจะถูกตัดสินโทษ เป็นระยะเวลาที่ปีซึ่งเกิดในช่วงระหว่างพิจารณาคดี นอกจากนี้ยังพบว่าการเปลี่ยนสถานะของตนเองร่วมกับการปรับตัวเข้าสู่ สิ่งแวดล้อมใหม่ การเตรียมด้านจิตใจให้กับผู้ต้องขังก่อนถูกปล่อยตัวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง และการใช้แนวทางการฝึกสมาธิเพื่อลดความเครียด (Mindfulness-based stress reduction) เป็นการพัฒนาจิตใจให้เกิดความตระหนักรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกที่กำลังปรากฏได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถยับยั้งอารมณ์ ความคิดที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงได้ซึ่งตรงกับคุณลักษณะของการมีสติคือ การใส่ใจอยู่กับปัจจุบัน และการยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นการครองสติทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับผู้ต้องขังไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช

การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยรวม 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่าด้านปัจจัยทางสังคม ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นด้านการอบรมวิชาชีพ อยู่ในระดับ มากและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านปัจจัยทางจิตวิทยา อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวมีผลต่อผู้ต้องขังมากที่สุด และการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การต้องการให้สังคมยอมรับและให้โอกาส สังคมเชื่อว่าผู้ต้องขังจะสามารถปรับตัวและมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นได้และไม่กระทำความผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา พลอยเพชร (2562: 53) ได้ทำการศึกษาพุทธบูรณาการในการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1) ระดับปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.61$) ในขณะที่ระดับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.45$)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ดังนี้

1. ด้านการอบรมวิชาชีพ พบว่า การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ด้านการอบรมวิชาชีพ อยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเรือนจำได้พยายามจัดการอบรมให้แก่นักโทษทุกคนในด้านต่าง ๆ คือการอบรมวิชาชีพ การอบรมทางจิตใจ การอบรมด้านระเบียบวินัย ด้านการอบรมวิชาชีพ พบว่าการจัดการ อบรมวิชาชีพยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง เนื่องจากทางเรือนจำยังขาดการสำรวจความต้องการ และขาดการประเมินความรู้ความสามารถเบื้องต้นของผู้ต้องขัง รวมถึงหลักสูตรการอบรมยังไม่ตรงกับสถานการณ์และตลาดแรงงานภายนอก ทำให้เมื่อพ้นโทษออกไปก็ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพได้ และในบางหลักสูตรยังไม่ สอดคล้องต่อการนำไปใช้ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ เนื่องจากบางอาชีพต้องใช้ต้นทุนในการ ดำเนินการ ผู้ต้องขังบางคนที่ไม่มียอดทุนในการดำเนินการจึงไม่สามารถนำความรู้ดังกล่าวไป ผู้ต้องขังมีความคาดหวังและเห็นถึงประโยชน์ของการอบรมวิชาชีพ เพื่อจะนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ถือเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาและเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีในอนาคตและการมีความรู้ อาชีพที่มั่นคงดีต่อไปเมื่อพ้นโทษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉราพรรณ เทชะบูรณ์ (2562: 134-137) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ณ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกกลาง โดยศึกษาจากเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ อายุ 7-25 ปี จำนวน 180 ราย พบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำมีบ้านพักอาศัยเป็นไม้เก่าและอยู่ในบริเวณแหล่ง เสื่อมโทรม มีจำนวนพี่น้องมาก มีรายได้ครอบครัวในระดับต่ำ เคยถูกจับกุมมาแล้วเกินกว่า 2 ครั้ง ความผิดครั้งแรกเป็นประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์ และศาลตัดสินให้ฝึกอบรมในระยะเวลาระหว่าง 8-12 เดือน การกระทำผิดครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3 เป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์ และฝึกอบรมเป็นระยะเวลานานกว่าครั้งแรก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำเพศชายได้รับการเลี้ยงดูแบบรักน้อยแต่ควบคุมมาก มีการคบค้าสมาคมกับผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบน มีความโน้มเอียงเป็นไปในทางปฏิบัติต่อกฎหมายเมื่ออยู่ในสถานฝึกอบรมครั้งแรกคบเพื่อนไม่ดี และมีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำสูงขึ้น ประเภทคดีรุนแรงขึ้น ลักษณะโทษหนักขึ้น ระยะเวลาก่อนการฝึกอบรมสูงกว่าความผิดครั้งแรกมากกว่าเพศหญิง

2. ด้านปัจจัยทางสังคม พบว่า การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ด้านปัจจัยทางสังคม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของผู้ต้องขัง มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ ผู้ต้องขังมีความคาดหวังต่อครอบครัว สถานประกอบการ และคนในสังคมจะให้โอกาสในการปรับปรุงตัวเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป รวมถึงสภาพเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อผู้ต้องขังในการที่จะออกไปประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษ เพื่อให้มีรายได้

เพียงพอต่อการเลี้ยงตนเองและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ กมลสุขสถิต (2563: 1) ได้ทำการศึกษาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา พบว่า ผลการศึกษาถึงปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยา ที่สามารถทำนายการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่า ตัวแปรทำนายที่มีนัยสำคัญในการทำนายการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ตัวแปรทฤษฎี การคบหาสมาคมกับเพื่อน ($B=1.226^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อายุในขณะกระทำความผิด ($B=-.522^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อาศัยอยู่กับมารดา ($B=2.969^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (เกษตรกร) ($B=3.279^{**}$) และตัวแปรพื้นฐานอาชีพของบิดา (ลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน) ($B=3.008^{**}$) ผลการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบนพื้นฐานของอิทธิพลของปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยาปรากฏผล ดังนี้ 1) ครอบครัว ควรดูแลเอาใจใส่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พุดคุย ทำความเข้าใจ 2) โรงเรียน/สถานศึกษา/ครู-อาจารย์ ควรให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด 3) ชุมชน/คนในชุมชน/วัด ควรมีส่วนร่วมในการดูแล ติดตาม และสอดส่องพฤติกรรม 4) หน่วยงานองค์กร หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีทักษะการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม

3. ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา พบว่า การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าทัศนคติต่อการถูกลงโทษและกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ทำให้ผู้ถูกคุมขังมองว่าการอยู่ในคุกนั้นไม่ได้น่ากลัวแต่ประการใด โทษที่จะได้รับหลังทำความผิดยังไม่ร้ายแรง และมีการกำหนดโทษและระวางโทษในระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉราพรรณ เทชะบูรณ์ (2562: 134-137) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ณ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง โดยศึกษาจากเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ อายุ 7-25 ปี จำนวน 180 ราย พบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำมีบ้านพักอาศัยเป็นไม้เก่าและอยู่ในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม มีจำนวนพี่น้องมาก มีรายได้ครอบครัวในระดับต่ำ เคยถูกจับกุมมาแล้วเกินกว่า 2 ครั้ง ความผิดครั้งแรกเป็นประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์ และศาลตัดสินให้ฝึกอบรมในระยะเวลาระหว่าง 8-12 เดือน การกระทำผิดครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3 เป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์ และฝึกอบรมเป็นระยะเวลานานกว่าครั้งแรก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำเพศชายได้รับการเลี้ยงดูแบบรักน้อยแต่ควบคุมมาก มีการคบค้าสมาคมกับผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบน มีความโน้มเอียงเป็นไปในทางปฏิบัติต่อกฎหมายเมื่ออยู่ในสถานฝึกอบรมครั้งแรกคบเพื่อนไม่ดี และมีแนวโน้มกระทำความผิดซ้ำสูงขึ้น ประเภทคดีรุนแรงขึ้น ลักษณะโทษหนักขึ้น ระยะเวลากักขังสูงกว่าความผิดครั้งแรกมากกว่าเพศหญิง

5.3 แนวการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช

1. ด้านการอบรมวิชาชีพ ผลการศึกษา พบว่า การจัดฝึกอบรมให้กับผู้ต้องขังทางด้านวิชาชีพ การฝึกวินัยและอบรมฟื้นฟูจิตใจ เป็นการอบรมเพื่อเสริมสร้างผู้ต้องขังให้มีความตระหนักถึงการใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษ การจัดหลักสูตรในการอบรมผู้ต้องขังให้ครอบคลุมมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการปล่อยตัว เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังทางด้านครอบครัว ด้านที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพ เพื่อป้องกันไม่ให้ กลับมากระทำความผิดซ้ำ โดยจัดหลักสูตรอบรมสำหรับผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นการเฉพาะโดยมีการอบรมกฎหมายเกี่ยวกับบทลงโทษที่ได้รับจากการกระทำความผิดซ้ำและควรให้ผู้ต้องขังได้รับทราบผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดกับผู้เสียหายและสังคม การฝึกอบรมอาชีพเพื่อปรับและยกระดับคุณภาพของทรัพยากรบุคคลของสังคม ไม่ให้สร้างปัญหาและเป็นภาระของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา พลอยเพชร (2562: 53) ได้ทำการศึกษาพุทธบูรณาการในการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.61$) ในขณะที่ระดับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.45$)

2. ด้านปัจจัยทางสังคม ผลการศึกษา พบว่า การเสริมสร้างผู้ต้องขังให้มีสังคมที่ดีมีคุณภาพ มีความคุ้มครองดูแลบุคคลที่กระทำความผิด สังคมมีการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขตนเอง โดยการเปิดใจยอมรับให้อยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่แบ่งแยก หรือมีข้อจำกัดในการดำรงชีพ สังคมเปิดกว้างในการให้โอกาสด้านการประกอบอาชีพ และหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวด้วยอาชีพที่มั่นคงมีการจัดตั้งสถานที่ฝึกอาชีพและสถานประกอบการที่รองรับการทำงานของผู้ต้องขังที่พ้นโทษให้กลับมาอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้อย่างสงบสุข เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ต้องขังไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำรวมถึงมีการฝึกในการปรับและยกระดับคุณภาพของทรัพยากรบุคคล ของสังคม ไม่ให้สร้างปัญหาและเป็นภาระของสังคม ได้รับโอกาสจากครอบครัวและคนใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ กมลสุขสถิต (2563: 1) ได้ทำการศึกษาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา พบว่า ผลการศึกษาถึงปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยา ที่สามารถทำนายการกระทำความผิดซ้ำของเด็ก

และเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่า ตัวแปรทำนายที่มีนัยสำคัญในการทำนายการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ตัวแปรทฤษฎี การคบหาสมาคมกับเพื่อน ($B=1.226^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อายุในขณะกระทำผิด ($B=-.522^{**}$) ตัวแปรพื้นฐานอาศัยอยู่กับมารดา ($B=2.969^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (เกษตรกร) ($B=3.279^{**}$) และตัวแปรพื้นฐานอาชีพของบิดา (ลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน) ($B=3.008^{**}$) ผลการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบนพื้นฐานของอิทธิพลของปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยาปรากฏผล ดังนี้

- 1) ครอบครัว ควรดูแลเอาใจใส่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พุดคุย ทำความเข้าใจ
- 2) โรงเรียน/สถานศึกษา/ครู-อาจารย์ ควรให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด
- 3) ชุมชน/คนในชุมชน/วัด ควรมีส่วนร่วมในการดูแล ติดตาม และสอดส่องพฤติกรรม
- 4) หน่วยงาน องค์กร หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีทักษะการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม

3. ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา ผลการศึกษา พบว่า การฟื้นฟูจิตใจ และการสร้างความตระหนักในพฤติกรรมหรือการกระทำผิดของตนว่าจะได้รับโทษเช่นไร การลงโทษ และผลกระทบที่จะได้รับ ซึ่งล้วนมีผลทางด้านการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้แก้ไขตนเอง โดยการเปิดใจยอมรับให้อยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่แบ่งแยก หรือมีข้อจำกัดในการดำรงชีพ ซึ่งอาจมีผลต่อ การปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ และผู้ต้องขังยังเกิดความหวาดวิตกต่อคดีความว่าจะถูกตัดสินโทษ เป็นระยะเวลาที่ปีซึ่งเกิดในช่วงระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉราพรรณ เทศะปุระ (2562: 134-137) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ณ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง โดยศึกษาจากเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ อายุ 7-25 ปี จำนวน 180 ราย พบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำมีบ้านพักอาศัยเป็นไม้เก่าและอยู่ในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม มีจำนวนพี่น้องมาก มีรายได้ครอบครัวในระดับต่ำ เคยถูกจับกุมมาแล้วเกินกว่า 2 ครั้ง ความผิดครั้งแรกเป็นประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน และศาลตัดสินให้ฝึกอบรมในระยะเวลาระหว่าง 8-12 เดือน การกระทำผิดครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3 เป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน และฝึกอบรมเป็นระยะเวลานานกว่าครั้งแรก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำเพศชายได้รับการเลี้ยงดูแบบรักน้อยแต่ควบคุมมาก มีการคบค้าสมาคมกับผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบน มีความโน้มเอียงเป็นไปในทางปฏิปักษ์ต่อกฎหมายเมื่ออยู่ในสถานฝึกอบรมครั้งแรกคบเพื่อนไม่ดี และมีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำสูงขึ้น ประเภทคดีรุนแรงขึ้น ลักษณะโทษหนักขึ้น ระยะเวลาการฝึกอบรมสูงกว่าความผิดครั้งแรกมากกว่าเพศหญิง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย เรื่องการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการจัดหลักสูตรในการอบรมผู้ต้องขังให้ครอบคลุม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการปล่อยตัว เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังทางด้านครอบครัว ด้านที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ โดยจัดหลักสูตรอบรมสำหรับผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นการเฉพาะ โดยมีการอบรมกฎหมายเกี่ยวกับบทลงโทษที่ได้รับจากการกระทำผิดซ้ำและควรให้ผู้ต้องขังได้รับทราบผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดกับผู้เสียหายและสังคม

2. ควรมีการจัดหาวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านการประกอบอาชีพ การแนะนำอาชีพ และแหล่งงานที่เหมาะสมแก่ผู้ต้องขัง เข้ามาอบรมผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างต่อเนื่อง และควรจัดให้มีหน่วยงานติดตามและประเมินผลการประกอบอาชีพหลังจากผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้ว

3. รัฐควรมีแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรมโดยการเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อตรวจตราจุดที่มีความเสี่ยงมากขึ้น

4. รัฐควรมีการลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำผิดซ้ำ เช่นเพิ่มโทษขึ้นตามจำนวนครั้งที่กระทำผิดซ้ำ เพื่อให้ผู้กระทำผิดซ้ำเข็ดหลาบและป้องกันสังคมจากผู้กระทำผิดซ้ำ

5. รัฐควรมีการส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์ ให้หน่วยงานเอกชนยอมรับในตัวผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วและเปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยกระทำผิดซ้ำได้มีโอกาสดำเนินการที่สุจริตมากขึ้น

6. มีการจัดตั้งสถานที่ฝึกอาชีพและสถานประกอบการที่รองรับการทำงานของผู้ต้องขังที่พ้นโทษให้กลับมาอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้อย่างสงบสุข เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ต้องขังไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีศึกษาวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในทัณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช

2. ควรทำการวิจัยเรื่องการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง คดีลักทรัพย์ในเรือนจำอำเภอทุ่งสง

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2565). รายงานสถิติผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช. เข้าถึงได้จาก <http://www.correct.go.th> (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2565).
- นัตรกุล พงษ์ธรรม. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นริศรา พลอยเพชร. (2562). พุทธบูรณาการในการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์. **วารสารวิจัยวิชาการ**, 2(3), 53.
- รัฐบาลไทย. (2565). คำแถลงประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaigov.go.th> (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2565).
- ศิริวรรณ กมลสุขสถิต. (2563). แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 7(1), 1.
- อัจฉราพรรณ เทศะปุณณะ. (2524). การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหิดล.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

Guidelines to Develop the Inspirational Leadership of School
Administrators Under the Surin Primary Educational Service Area Office 3

อภิธา จันทร์ทอง, ทรงเดช สอนใจ, ประภาพร บุญปลอด
Apida juntong, Songdet Sonja, Prapaporn Boonplord
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surindra Rajabhat University
E-mail: 64054010116@srru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 คน ระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 147 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงมากไปน้อย ด้านการสื่อสาร ด้านการมีความกระตือรือร้น ด้านการเสริมพลังอำนาจ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมุ่งเน้นทีม ด้านการมีความน่าไว้วางใจ และด้านการมองในแง่ดี ตามลำดับ

2. แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีจำนวน 21 แนวทางสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความน่าไว้วางใจ ด้านการมีความกระตือรือร้น ด้านการมองในแง่ดี ด้านการมุ่งเน้นทีม ด้านการเสริมพลังอำนาจ และด้านการสื่อสาร

ได้รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2566

Received: May 18, 2023; Revised: June 19, 2023; Accepted: June 20, 2023

3. ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่าความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, ภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study motivational leadership levels of school; 2) to study the guidelines for developing the motivational leadership of school administrators; and 3) to evaluate the guidelines for developing the motivational leadership of school administrators. This study was divided into 3 phases as follows. Phase 1 was the study about the levels of inspirational leadership of school administrators under the Surin Primary Educational Service Area Office 3. Phase 2 was the study to develop the guidelines for inspirational leadership of school administrators under the Surin Primary Educational Service Area Office 3. Phase 3 was the study to evaluate the development guidelines for inspirational leadership of school administrators under the Surin Primary Educational Service Area Office 3. The sample group consisted of 147 school administrators received from a multi-stage sampling. A questionnaire was employed for data collection. Statistics used for data analysis were frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation.

The research result found that:

1. The overall current condition of inspirational leadership of school administrators under the Surin Primary Educational Service Area Office 3 is at the highest level in descending order, communication, enthusiasm, empowerment, visionary, focus on team, Trust, and Optimistic aspect respectively.
2. Guidelines for the development of inspirational leadership of school administrators under the Surin Primary Educational Service Area Office 3 are proposed and summarized as follows: Vision, enthusiasm, Trustworthiness, optimism, Team focus, Empowerment and Communication aspects.
3. According to the results of development guidelines' evaluation, the accuracy, suitability, and feasibility of the guidelines for developing the

motivational leadership of school administrators under the Surin Primary Educational Service Area Office 3 are at the highest level in all aspects.

Keywords: Guidelines Develop, Inspirational Leadership, Administrators

1. บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ที่ประเทศไทยจะต้องขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความเป็นพลวัต เพื่อการพัฒนาที่มุ่งสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในโลกที่หนึ่งด้วยความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน “การศึกษา” จึงนับเป็นกลไกหลักที่สำคัญที่จะช่วยเพิ่มสมรรถนะของ คนไทยให้มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความยั่งยืนในเวทีโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 91-92)

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ทำให้ทุกองค์กร เปลี่ยนแปลงโดยจะเน้นการดำเนินงานในเชิงรุกและมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ แยกย่อย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในองค์กรสมัยใหม่หรือองค์กรในศตวรรษที่ 21 ที่มี ภาวะการณ์แข่งขันค่อนข้างสูง ดังนั้นผู้นำต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสามารถและทักษะกับ ผู้ตาม เพื่อให้การพัฒนาและร่วมมือกับผู้นำและแก้ปัญหาอันซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่จะทำให้การสร้างความร่วมมือในการทำงานเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพคือการ พัฒนาให้ผู้ตามมีความเป็นผู้นำตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทายผู้นำหรือผู้บริหารในยุคการ เปลี่ยนแปลงนี้การที่ผู้ตามสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็น ผู้นำในสถานศึกษาจึงไม่ใช่ผู้บริหารแบบเดิมที่เน้นการสั่งการโดยมีผู้บริหารเป็นศูนย์กลาง บริหารจัดการ แต่ต้องเป็นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันเป็น ทีมงานที่เข้มแข็งของบุคลากรในสถานศึกษา (ดาวรรุวรรณ ถวิลการ, 2558: 23-35)

ภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Leadership) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีภาวะผู้นำย่อมนำมาซึ่งคุณค่าและผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มและสถานศึกษา การเป็นผู้นำจึง เป็นศิลปะของการที่จะมี อิทธิพลเหนือบุคคลอื่น เพื่อให้บุคคลนั้นเกิดการยอมรับ เชื่อมมั่น และเลื่อมใสศรัทธาใน ตัวผู้นำ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ (พรรณพร หฤทัยถาวร, 2542: บทคัดย่อ) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Manz and Sims, 1991: 18-35) แนวคิดหลักเชิงพฤติกรรมว่าของผู้นำว่า ผู้นำชั้นยอด คือ ผู้นำที่นำคนอื่น เพื่อให้คนอื่นสามารถนำตนเองได้ โดยผู้นำทำตนเป็นผู้สอนให้ผู้ตามเกิดการพัฒนากรอบ ความคิดเชิงเหตุผล และสร้างสรรค์ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองจนมีความมั่นใจ มีความเป็นอิสระในตนเองจนมีความเป็นผู้นำเกิดขึ้นในตนเอง ผู้นำชั้นยอดจะใช้วิธีบันดาลใจ ผู้อื่น (inspiration) ให้จงใจตนเองและนำตนเองได้ (self- directing) ดังนั้นภาวะผู้นำ ศตวรรษที่ 21 ไทยแลนด์ 4.0 ที่จะประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ร่วม

ทั้งการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ผู้นำต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation) ให้เกิดขึ้นเพื่อให้ ผู้ร่วมงานมีแรงจูงใจภายใน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีการตั้งมาตรฐานในการทำงานสูง มีการคิด เชิงบวกและเชื่อมั่นว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมาย (พรชัย เจดามาน, 2560: 1-3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ได้เสริมสร้างทักษะความเป็นผู้นำ (Leadership skill) วิสัยทัศน์ ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3 ซึ่งมีจำนวน โรงเรียนทั้งหมด 233 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็ก 68 แห่ง โรงเรียนขนาดกลาง 162 แห่ง โรงเรียนขนาดใหญ่ 2 แห่ง และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 1 แห่ง สอดคล้องกับนโยบายด้านที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นนักบริหารมืออาชีพ มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ตัวชี้วัด 1.3 มีปฏิสัมพันธ์ มีทักษะการสื่อสาร เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ เป็นแบบอย่างที่ดี มีกลยุธยมิตร เป็นผู้เสริมสร้างบรรยากาศจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน มีวิธีการโน้มน้าว ดึงดูดความสนใจของผู้ร่วมงาน มีกลยุทธ์ในการเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการทำงานร่วมกันได้ บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรอย่างมีความสุข (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3, 2565: 5-18)

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการศึกษาของท้องถิ่นและนักเรียนในเขตพื้นที่ชายแดน จำนวน 122 โรงเรียน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3 ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสร้างขีดความสามารถ ในการแข่งขัน ตัวชี้วัดที่ 7 ร้อยละของผู้เรียนผ่านเกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่ 12 ร้อยละของนักเรียนที่มีคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) มากกว่าร้อยละ 50 เปรียบเทียบกับปีการศึกษาที่ผ่านมา ตัวชี้วัดย่อยที่ 12.1 ระดับชั้นประถมศึกษาที่ 6 ตัวชี้วัดย่อยที่ 12.1 ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 มีผลการติดตามและประเมินผลการ บริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานฯ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ระดับคุณภาพพอใช้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3, 2565: 5-18)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ยังต้องได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำ ความสามารถในการนำองค์กรสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ให้ทันต่อสภาพปัจจุบัน อันจะช่วยลดปัญหาและยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษา จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ในตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อยืนยันองค์ประกอบ
3. ศึกษาสภาพปัจจุบันและระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
 - 3.1 ประชากรในการวิจัย ประกอบด้วย สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวนสถานศึกษา 4 ขนาดรวมทั้งหมด 233 โรงเรียน
 - 3.2 กลุ่มตัวอย่างการวิจัย นี้ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบจำนวนประชากรแน่นอน (Finite population) โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane. 1973) กำหนดค่าคาดเคลื่อนของการประมาณค่าไว้ร้อยละ 5 ได้สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 147 โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำแนกตามขนาดสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 (Proportional Stratified Random Sampling) กำหนดผู้ให้ข้อมูลแต่ละโรงเรียนโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 147 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ตอบเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3.4 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ร่างแบบสอบถามการแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา นำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์มาเป็นกรอบการสร้างเครื่องมือ ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะ แล้วผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขไปเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence, IOC) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้สูตรดัชนีค่าความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach is Alpha - coefficient) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. นำผลการระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา จากระยะที่ 1 มาจัดลำดับสภาพภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

2. ยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้วิจัย

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ในตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประเมินร่างแนวทางการพัฒนา

ระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. สร้างแบบประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ด้าน ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์

2. ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ในตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30 คน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การศึกษาระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา

1. ผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา ได้องค์ประกอบ 7 ด้าน คือ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Visionary) 2) ด้านการมีความน่าไว้วางใจ (Trust) 3) ด้านการมีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) 4) ด้านการมองในแง่ดี (Optimistic) 5) ด้านการมุ่งเน้นทีม (Focus on team) 6) ด้านเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) และ 7) ด้านการสื่อสาร (Communication)

2. ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

4.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. นำผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

จากระยะที่1 มาเรียงลำดับมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการสื่อสาร (ommunication) ด้านการมีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) ด้านเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Visionary) ด้านการมุ่งเน้นทีม (Focus on team) ด้านการมีความน่าไว้วางใจ (Trust) และน้อยที่สุดคือ ด้านการมองในแง่ดี (Optimistic) ตามลำดับ

2. ผลการยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 นำข้อที่มีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมรายด้านอยู่ในระดับมากมายยกร่างแนวทาง

3. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Visionary) ด้านการมีความน่าไว้วางใจ (Trust) ด้านการมีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) ด้านการมองในแง่ดี (Optimistic) ด้านการมุ่งเน้นทีม (Focus on team) ด้านเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) และด้านการสื่อสาร (Communication) จำนวน 21 แนวทาง

4.3 การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 21 แนวทาง ปรากฏผลดังนี้ ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ผลการประเมินความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ผลการประเมินความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ระดับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ด้านการสื่อสาร (Communication) ด้านการมีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) ด้านเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Visionary) ด้านการมุ่งเน้นทีม (Focus on team) ด้านการมีความน่าไว้วางใจ (Trust) และด้านการมองในแง่ดี (Optimistic) สอดคล้องกับ สุพัตรา ภูนาวัง (2562: 135-136) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจาก มากไปน้อย คือมีวิสัยทัศน์ มีความน่าไว้วางใจ มองในแง่ดี และมีความกระตือรือร้น ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ด้านมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคคลในองค์กรได้แสดงความสามารถ ควรระดมความคิดเห็นจากบุคคลเพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ด้านมีความน่าไว้วางใจ ผู้บริหารควรใช้หลักธรรมในการบริหาร ผู้บริหารควรสร้างความศรัทธาให้เกิดกับตนเอง ด้านมีความกระตือรือร้น ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศในองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาดูงานจากภายนอก เชิญผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกมาถ่ายทอดความรู้ในการทำงาน ด้านมองในแง่ดี ผู้บริหารควรตั้งเป้าหมายแห่งความสำเร็จที่อยู่ภายใต้ความเป็นไปได้ โดยใช้ตัวชี้วัด ตัวบ่งชี้ ควรจัดทำ Benchmark กับองค์กรอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกับองค์กรของตนเอง

5.2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกแนวทางภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา 7 ด้านและมีแนวทางภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนา จำนวน 21 แนวทางดังนี้

ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีเป้าหมายมีการศึกษาดูงานประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีความน่าไว้วางใจ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายและเป้าหมายในการขับเคลื่อนการศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจ

ด้านการมีความกระตือรือร้น ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมให้บุคลากรการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมถึงการสะท้อนผลการทำงานเพื่อเกิดการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ด้านการมองในแง่ดี ผู้บริหารจะรักษาจิตอย่างสร้างสรรค์ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรในสถานศึกษาพัฒนาความรู้ทักษะและเทคโนโลยีมีความเชื่อมั่นกล้าคิดกล้าทำ และรับผิดชอบในหน้าที่ของตน

ด้านการมุ่งมั่นทุ่มเท ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สร้างขวัญกำลังใจรวมถึงการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วยการประชุมอบรม

ด้านการเสริมพลังอำนาจ ผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษามอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษา

ด้านการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ข้อมูลสารสนเทศในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารมีการสื่อสารด้วยการประชุมชี้แจงการเปิดรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ใต้บังคับบัญชา

5.3 การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 30 คน จากการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีประเด็นที่นำมา ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจให้เกิดความตระหนักในการปฏิบัติงานและการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่คุณภาพอย่างชัดเจนและสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบเพื่อนำไปปฏิบัติ การสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรภายในสถานศึกษายกย่องเชิดชูเกียรติ สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การศึกษาแนวคิดหลักการเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ และการสังเคราะห์วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยวิธีการกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน พบว่าแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ประกอบไปด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Visionary) 2) ด้านการมีความน่าไว้วางใจ (Trust) 3) ด้านการมีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) 4) ด้านการมองในแง่ดี (Optimistic) 5) ด้านการมุ่งเน้นทีม (Focus on team) 6) ด้านเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) และ 7) ด้านการสื่อสาร (Communication) ประกอบด้วย 21 แนวทางสอดคล้องกับแนวคิดของ Aydin Balyer. (2012, 581-591) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้บริหารโรงเรียน แรงจูงใจและแรงบันดาลใจหมายถึงวิธีการที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจรอบตัว พิจารณาเป็นรายบุคคลแสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างต่อเนื่องของผู้นำในการรักษาของแต่ละคนเป็นคนพิเศษและทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่พยายามจะพัฒนาศักยภาพดังนั้นการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นพบระดับของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นผู้นำที่แสดงให้เห็นถึงบริหารโรงเรียนผู้นำในแง่ของอิทธิพลข้างต้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสื่อสาร (Communication) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ คือ ด้านการมองในแง่ดี (Optimistic) ดังนั้น ระดับสถานศึกษาและระดับสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ควรตระหนักและให้ความสำคัญที่มีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานตลอดจนสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การปรับเปลี่ยนเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้นำที่วางแนวทางในการปฏิบัติงาน เปลี่ยนปัญหาและอุปสรรคให้เป็นโอกาสเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้และยั่งยืน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาและปรับปรุงตัวเองให้มีภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความเหมาะสมของบริบท

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์

2. ควรนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้จริงในโรงเรียนเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแนวทาง

เอกสารอ้างอิง

- ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2558). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ แบบภาวะผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(2), 23-35.
- พรชัย เจดามาน. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศตวรรษที่ 21 : ไทยแลนด์ 4.0. เข้าถึงได้จาก <http://www.kroobannok.com/83312>. (สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2565).
- พรรณพร หลุทัยถาวร. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). รายงานสรุปโครงการประชุมแลกเปลี่ยน เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (อัสสเน).
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. (2565). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน สพป.สุรินทร์ เขต 3. กลุ่มนโยบายและแผน. เอกสารหมายเลข 86/2562.
- สุพัตรา ภูนาวัง. (2562). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Aydin Balyer. (2012). Transformational Leadership Behaviors of school Principal Behaviors of school Principal: A Qualitative Research Based on Teacher's Perceptions. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(3), 581-591.
- Manz, J.M., and Sims, P.V. (1991). *Public administration*. 5th ed. New York: The Ronald Press.

แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์
The Development Guidelines of Professional Learning
Community for Small Schools under the Surin Primary
Educational Service Area Offices

อาริดา สาลิงาม, ทรงเดช สอนใจ, วสันต์ชัย กากแก้ว
Arida Salingam, Songdet Sonjai, Vasanchai Kakkeaw
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surindra Rajabhat University
E-mail: 64054010121@srru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก และ 3) ประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 168 คน และหัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการในโรงเรียน จำนวน 168 คน รวมเป็น 336 คน โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเนะ ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ โดยผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก
2. แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปได้ดังนี้
1) การมีภาวะผู้นำร่วม ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมี

ได้รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 7 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 13 มิถุนายน 2566

Received: May 18, 2023; Revised: June 7, 2023; Accepted: June 13, 2023

กระบวนการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารโรงเรียนต้องส่งเสริม เพิ่มเติมความรู้ด้านแผนให้บุคลากร ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด และเต็มใจ 3) การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีการสื่อสารให้ข้อมูลแก่ผู้อื่น และมีการสะท้อนการเรียนรู้ 4) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น ครูผู้สอนต้องมีการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ 5) การทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการกระจายงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามพันธกิจในองค์กร และ 6) การจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานความรู้ของมาตรฐานวิชาชีพ ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the current state of vocational learning community for small schools, 2) to study the guidelines for developing vocational learning communities for small schools, and 3) to evaluate the vocational learning community development guidelines. Professional learning for small schools the research was divided into 3 phases: Phase 1 studied the current state of professional learning communities for small schools; Under the Office of Primary Educational Service Area in Surin Province The sample group consisted of 168 school administrators and 168 heads of the academic administration group in the school, totaling 336 people, using the formula for calculating the sample size of Taro Yamane. Professions for Small Schools Under the Office of Primary Educational Service Area in Surin Province By in-depth interviews with 5 experts. Phase 3: Assessing approaches to develop professional learning communities for small schools. Under the Office of Primary Educational Service Area in Surin Province by school administrators and those who are responsible for academic work in schools Under the Office of Primary Educational Service Area in Surin Province, 30 people.

The research result found that:

1. The current state of professional learning communities for small schools. Under the Office of Primary Educational Service Area in Surin Province Overall, it was at a high level. Considering each aspect, it was found that all aspects were at a high level.

2. Guidelines for the development of professional learning communities for small schools Under the Office of Primary Educational Service Area in Surin Province can be summarized as follows: 1) having shared leadership school administrators All teachers and school personnel must have a decision-making process and be responsible for their work together. 2) Having a shared vision. School administrators must promote Add knowledge about plans to personnel All teachers and school personnel must strictly and willingly follow the action plan. 3) Learning together. school administrators All teachers and school personnel must communicate information to others. and reflect on learning. 4) setting development goals school administrators All teachers and school personnel must share experiences with others. Teachers must create new innovations. 5) Working together as a team. School administrators must have distribution of work in their duties. responsibility school administrators All teachers and school personnel must interact in the organization and 6) learning management. school administrators All teachers and school personnel must be knowledgeable and competent in accordance with professional standards of knowledge. Teachers must have the knowledge and ability to provide student-centered instruction.

3. Evaluation results of community development guidelines for professional learning for small schools Under the Office of Primary Educational Service Area in Surin Province in terms of suitability possibility and usefulness at the highest level.

Keywords: Development Guidelines, Professional Learning Community

1. บทนำ

กลไกในการพัฒนาประเทศมีหลายด้านที่คอยขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้าน การศึกษา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านอุตสาหกรรม ด้านเทคโนโลยี และด้านการค้าธุรกิจ ต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาขึ้นถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาของคนในชาติเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่คอยหล่อเลี้ยงทุกด้านที่กล่าวมา

ฉะนั้นประเทศจะเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อมลงย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของคนในชาติ ดังเช่น พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความเป็นว่า “ประเทศชาติจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคนเป็นการจัดการศึกษาจึงต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทาง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 5)

การให้ความสำคัญในด้านการศึกษาก็คือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับทุกประเทศในประเทศที่พัฒนาแล้วล้วนแต่เป็นประเทศที่มีประชาชนได้รับการพัฒนาทางการศึกษาที่ดีมาก่อนแล้วค่อยมุ่งพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป เหตุนี้เองทำให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษามากขึ้น และปรากฏภาพความชัดเจนขึ้นเมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) ได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและพัฒนาทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชนทุก ๆ ฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2579) ได้วางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ ในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ สามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการขับเคลื่อนภายใต้วิสัยทัศน์คนไทยทุกคน ได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 มีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพในทุกระดับทุกประเภทการศึกษา จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ระบุว่าปีการศึกษา 2561 ไทยมีโรงเรียนขนาดเล็กกว่า 15,089 แห่งทั่วประเทศ หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ของโรงเรียนทั้งหมดที่มีอยู่ 30,112 แห่ง ซึ่งตามนิยามของ สพฐ. “โรงเรียนขนาดเล็ก” หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน และมีแนวโน้มที่จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยปัญหาส่วนใหญ่มาจากการได้รับงบประมาณค่อนข้างน้อย ปัญหาโรงเรียนไม่มีผู้บริหาร ปัญหาครูไม่ครบชั้นเรียน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการแก้ไขเนื่องจากครูและผู้บริหาร มีส่วนสำคัญมากในการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561: 1)

การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันมีการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เหล่านี้ การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ที่ไร้ขอบเขตภายใต้จินตนาการของมนุษย์ที่สร้างขึ้น การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความรู้ มีการร่วมมือร่วมพลัง โดยมุ่งเน้น และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน การออกแบบสถานการณ์การเรียนรู้จึงควรใช้บริบทสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนคุ้นเคยและรู้จัก อาทิ สภาพของครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาครูและผู้บริหาร ให้มีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC (Professional Learning Community) คือการนำคนมาอยู่รวมกัน เกิดการเรียนรู้และแบ่งปันความรู้กันระหว่างผู้เข้าร่วมอบรม จนกระทั่งเกิดการสะท้อนความคิดในด้านต่าง ๆ ที่จะเป็นแนวทางการพัฒนา และมีการกำหนดให้ครูสามารถนำชั่วโมงการอบรม PLC ไปรวมกับจำนวนชั่วโมงการสอนหนังสือที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการเลื่อนวิทยฐานะ ตามหลักเกณฑ์ใหม่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC สู่สถานศึกษาในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขึ้น เพื่อร่วมกันวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตร คุณภาพการจัดการศึกษาสะท้อนจากคุณภาพผู้เรียนที่กำหนดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ในมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2554: 1)

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การนำกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการบริหารโรงเรียนจะสามารถส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกในโรงเรียนสามารถนำเสนอข้อคิดเห็น มีภาวะผู้นำร่วมกัน สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ทำให้เห็นทิศทางการพัฒนาได้อย่างชัดเจน เกิดสถานการณ์การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ รวมกลุ่มเพื่อมุ่งเน้นที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นและมีพฤติกรรมเป็นผู้ร่วมสร้างความรู้ของโรงเรียน ผู้บริหารจะสามารถบ่งชี้ให้สมาชิกทุกคนเข้าถึงค่านิยมและความเชื่อสำคัญทางการศึกษาและชัดเจนในการปฏิบัติภารกิจของโรงเรียน และเนื่องจากพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์ เป็นเขตของการศึกษาที่มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก เพื่อให้ปัญหาของการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่พบ ด้านการบริหารงานต่าง ๆ ในการมุ่งเน้นให้มีประสิทธิภาพในทุกด้านยังพบปัญหาในหลายปัจจัย เช่น จำนวนบุคลากร ไม่เพียงพอ ปริมาณงานที่โรงเรียนขนาดเล็กมีปริมาณเท่ากับโรงเรียน

ขนาดใหญ่ ทำให้ได้รับผลกระทบในเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (O-NET) ส่งผลต่อการประเมินคุณภาพการศึกษา จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญว่าควรหาแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
2. ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
3. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ แล้วนำไป Try out กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 โรงเรียน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.681
4. สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ โดยการนำหนังสือราชการขออนุญาตเก็บข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ส่งไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 168 โรงเรียน พร้อมแนบคิวอาร์โค้ดสำหรับสแกนเพื่อตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้ข้อมูลการตอบแบบสอบถาม 336 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

1. นำผลการศึกษาสภาพแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จากระยะที่ 1 มาจัดลำดับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อนำไปกร่างแนวทาง

2. ยกร่างแนวทางพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 อันดับสุดท้ายในแต่ละองค์ประกอบ นำมายกร่างได้ปัญหาที่ต้องพัฒนา 18 ข้อ แล้วนำไปสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก

3. สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อจัดทำเป็นร่างแนวทางแล้วนำแนวทางที่ได้ไปประเมินแนวทางในระยะที่ 3

ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

1. สร้างแบบประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

2. ประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยผู้บริหารโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ จำนวน 30 คน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการประเมินแนวทาง และจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ระดับสภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4.2 แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ ได้แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จำแนกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เป็นองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ ที่ต้องการพัฒนา 18 ข้อ ดังนี้ 1) โรงเรียนของท่านมีการกระจายอำนาจ เพิ่มพลังอำนาจซึ่งกันและกันให้สมาชิกมีภาวะผู้นำเพิ่มมากขึ้น 2) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนเป็นผู้ที่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้ง ตนเองและวิชาชีพ 3) โรงเรียนของท่านมีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับเป้าหมาย โอกาส และความท้าทายของการดำเนินการให้เข้าใจ 4) โรงเรียนของท่าน

มีแผนปฏิบัติที่แสดงให้เห็นวิธีการที่มุ่งสู่จุดหมายชัดเจนและเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะให้ผลคุ้มค่า ในอนาคต 5) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีความพร้อมที่จะให้การสนับสนุน 6) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีความทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ 7) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการให้ข้อมูลย้อนกลับและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานแก่ครูท่านอื่น 8) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างอิสระ 9) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการสะท้อนการเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 10) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการร่วมมือกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร 11) โรงเรียนของท่านมีการนำประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ 12) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง และแสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิธีการหรือเทคนิคการสอนอย่างต่อเนื่อง 123 ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียน เห็นและรู้ความสามารถของแต่ละคน 14) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการรับฟัง และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน 15) โรงเรียนของท่านมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้งานสำเร็จ 16) ครูผู้สอนในโรงเรียนของท่านมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด 17) ครูผู้สอนในโรงเรียนของท่านมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เหมาะสมศักยภาพของผู้เรียน และ 18) ครูผู้สอนในโรงเรียนของท่านมีการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ แล้วร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สามารถสรุปเป็นแนวทางขององค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ ได้ดังนี้ 1) การมีภาวะผู้นำร่วม ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีกระบวนการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารโรงเรียนต้องส่งเสริม เพิ่มเติมความรู้ด้านแผนให้บุคลากร ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และเต็มใจ 3) การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีการสื่อสารให้ข้อมูลแก่ผู้อื่น และมีการสะท้อนการเรียนรู้ 4) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น ครูผู้สอนต้องมีการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ 5) การทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการกระจายงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์ในองค์กร และ 6) การจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานความรู้ของมาตรฐานวิชาชีพ ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.3 การประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางอยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 สภาพปัจจุบันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการร่วมกันสร้างให้เกิดภาวะผู้นำร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีทิศในการขับเคลื่อน PLC ที่มีทิศทางร่วมกัน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการร่วมเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบครูผู้สอนในโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความสุข สอดคล้องกับ ทองพรรณ ปัญญาอุดมกุล (2563: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้กระบวนการ PLC เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนบ้านนาอ้อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ได้ผลสภาพปัจจุบันของการใช้กระบวนการ PLC เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนบ้านนาอ้อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ในภาพรวมทุกขั้นตอน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับนันทน์ภัส ชัยสงคราม (2561: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรีเขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Scribner and Others (1999: 245) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนผ่านการเรียนรู้ขององค์กรผลการวิจัยพบว่า การสร้างชุมชนทางวิชาชีพในโรงเรียนจะต้องอาศัยทีมผู้นำ การทำงานเป็นทีม เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันและเกิดการพัฒนาแบบทีม อีกทั้งการมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกันของครูจะส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการสร้างชุมชนทางวิชาชีพ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความเป็นมาขององค์กรภาระหน้าที่หลักขององค์กร และลักษณะเชิงโครงสร้างการทำงานของครู

5.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ได้แนวทางการพัฒนาจำนวนทั้งสิ้น 30 แนวทาง และผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้แนวทางทั้งหมด 6 แนวทาง ที่ต้องการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

ทางวิชาชีพ ได้แก่ 1) การมีภาวะผู้นำร่วม ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียน ทุกคนต้องมีกระบวนการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารโรงเรียนต้องส่งเสริม เพิ่มเติมความรู้ด้านแผนให้บุคลากร ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด และเต็มใจ 3) การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีการสื่อสารให้ข้อมูลแก่ผู้อื่น และมีการสะท้อนการเรียนรู้ 4) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น ครูผู้สอน ต้องมีการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ 5) การทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการกระจายงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคน ต้องมีปฏิสัมพันธ์ในองค์กร และ 6) การจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานความรู้ของมาตรฐานวิชาชีพ ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ พิชิต ขำดี (2561: บทคัดย่อ) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริม การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเป็น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ตามการจัดลำดับความต้องการ จำเป็นมากที่สุด ได้แก่ 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ครูมีกิจกรรม เพื่อพัฒนาให้ครูมีความรู้ความสามารถ กระบวนการสังเกตการณ์การสอนควรมีการวางแผน และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์ใช้ความรู้การเปิดโอกาสให้ ครูได้แสดงศักยภาพของตนเอง และสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 3) ด้านวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน การส่งเสริมให้ครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน และมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม 4) ด้านการมีเงื่อนไขสนับสนุน การส่งเสริม ช่วงเวลาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ไม่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอน การเสริมแรงให้ กำลังใจ และการเป็นแบบอย่างที่ดี 5) ด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน สร้างภาวะ ผู้นำผู้ตามในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มอบหมายงานตามความถนัด และส่งเสริมให้ครู พัฒนาค้นหาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ และสอดคล้องกับ ไพพกา ผิวดำ (2564: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเป็น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังนี้ 1) การสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน 2) การ ปฏิบัติที่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การร่วมมือรวมพลังของสมาชิก ชุมชนวิชาชีพ 4) การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงาน 5) การสนทนาที่มุ่งสะท้อนผล และยัง สอดคล้องกับ Bolam and Others (2005: 82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างและสนับสนุน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง วิชาชีพช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของโรงเรียนทั้งระบบอย่างยั่งยืน และยังช่วย

เสริมสร้างขีดความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย โดยตัวบ่งชี้ความมีประสิทธิภาพของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู โดยเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขเฉพาะ ได้แก่ แผนงาน ขนาดโรงเรียนและที่ตั้ง และเงื่อนไขทั่วไป ได้แก่ บริบทเฉพาะของโรงเรียน และเป้าหมายในการจัดตั้งองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Scribner and Others (1999: 245) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนผ่านการเรียนรู้ขององค์กร: การประเมิน เพื่อการปรับปรุงโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างชุมชนทางวิชาชีพในโรงเรียนจะต้องอาศัยทีมผู้นำ การทำงานเป็นทีม เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันและเกิดการพัฒนแบบทีม อีกทั้งการมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกันของครูจะส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการสร้างชุมชนทางวิชาชีพ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความเป็นมาขององค์กรภาระหน้าที่หลักขององค์กร และลักษณะเชิงโครงสร้างการทำงานของครู

5.3 ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยผู้บริหารโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ จำนวน 30 คน สามารถสรุปได้ว่า ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ ทั้ง 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม 3) ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน 4) ด้านการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา 5) ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม และ 6) ด้านการจัดการเรียนรู้โดยรวมมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการร่วมกันสร้างให้เกิดภาวะผู้นำร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีทิศในการขับเคลื่อน PLC ที่มีทิศทางร่วมกัน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการร่วมเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบครูผู้สอนในโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความสุข สอดคล้องกับ พิชิต ขำดี (2561: บทคัดย่อ) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ตามการจัดลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ครูมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้ครูมีความรู้ความสามารถ กระบวนการสังเกตการณ์การ

สอนควรมีการวางแผนและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์ใช้ความรู้การเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงศักยภาพของตนเอง และสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 3) ด้านวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน การส่งเสริมให้ครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน และมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม 4) ด้านการมีเงื่อนไขสนับสนุน การส่งเสริมช่วงเวลาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ไม่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอน การเสริมแรงให้กำลังใจ และการเป็นแบบอย่างที่ดี 5) ด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน สร้างภาวะผู้นำผู้ตามในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มอบหมายงานตามความความถนัด และส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบสภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา และด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ดังนั้น การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ มีวิธีปฏิบัติงานที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนไปเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

2. แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ ครูและบุคลากรในโรงเรียนทุกคน สามารถนำผลการวิจัยถึงสภาพปัจจุบัน ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนได้

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์

2. ควรมีการศึกษาแนวทางการนิเทศติดตามทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

3. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ ไปสู่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). คำชี้แจงประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- ทองพรรณ ปัญญาอุดมกุล. (2563). แนวทางการพัฒนาการใช้กระบวนการ PLC (Professional Learning Community) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนบ้านนาอ้อมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- นันทน์ภัส ชัยสงคราม. (2561). การเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สุพรรณบุรี. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 1
- พิชิต ขำดี. (2561). แนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ไพศกา ผิดดำ. (2564). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา. วารสารนวัตกรรมจัดการศึกษาและการวิจัย, 3(1), 11-18.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). หลักสูตรแกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2554). บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549-2553) ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Bolam, R. et al. (2005). Creating and sustaining effective professional learning communities.
- Scribner, J. P. (1999). Professional Development: Untangling the Influence of Work. Context on Teacher Learning. *International Journal Research*, (5)2, 245.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics an introductory analysis*. New York Harper & Row.

การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน
ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
An Analysis of Beliefs in Karma of Thai People in Modern Times
according to Theravada Buddhist Philosophy

พระประเมษฐ์ กิตติคุณ (คำหังษา)

Phraparamet Kittikuno (Khamhongsa)

พระครูสีลสรวิชัย, สจวน หล้าโพธิ์

Phrakhru Silasarathikun, Sanguan Laphonthan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

E-mail: Silanacornsanghin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน 2) ศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก เป็นต้นแล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. คนไทยในยุคปัจจุบันได้มีความเชื่อเรื่องกรรมมีนัยต่าง ๆ ที่ผิดไปจากคำสอนหลักเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา เช่น คนไทยบางกลุ่มในสมัยปัจจุบันมีความคิดและความเชื่อว่า บาป บุญ คุณ โทษ หรือบุญคุณไม่มี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีว่ากรรมที่ทำแล้วไม่มีผลติดตัวไปในภพหน้าชาติหน้า โดยเชื่อว่าสิ่งที่ทำแล้วทั้งดีและชั่วก็เป็นอันจบกันไปหลังจากได้กระทำเสร็จไปแล้ว

2. หลักกรรมในพระพุทธศาสนาสอนว่า กรรมคือการกระทำของแต่ละบุคคล ทั้งที่เป็นกุศลคือกรรมดี และอกุศลคือกรรมชั่ว ไม่ว่ากรรมนั้นจะดีหรือชั่ว ผู้ทำกรรมย่อมได้ผลของกรรมนั้น เมื่อมีความเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ไม่ว่ากรรมที่ทำนั้นจะไปเป็นกรรมดีหรือไม่ดีก็ตามย่อมให้ผลตามมามากทั้งนั้น ถ้าทำกรรมดีจะไปเกิดในสวรรค์ แต่ถ้าทำกรรมชั่วจะไปเกิดในนรกเช่นกัน

3. การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในปัจจุบันช่วยให้ทราบว่าคนไทยในสมัยปัจจุบันจะมีความเข้าใจในหลักแห่งความดีความชั่วหรือสิ่งดีสิ่งไม่ดีที่ตรงตามหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนาได้กระจ่างชัดขึ้น มีความเชื่อเกี่ยวกับผลแห่งการกระทำของแต่ละบุคคลที่ได้กระทำอะไรลงไปทั้งดีชั่วและสิ่งดีสิ่งไม่ดีว่าจะมีผลสะท้อนย้อนกลับ

ได้รับบทความ: 6 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 มิถุนายน 2566

Received: June 6, 2023; Revised: June 16, 2023; Accepted: June 19, 2023

ถึงกระทำอย่างแน่นนอน ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบที่แต่ละคนกระทำไปได้อย่างเด็ดขาด

คำสำคัญ: ความเชื่อ, กรรม, คนไทยในยุคปัจจุบัน

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the problematic belief in Karma of Thai people in modern times, 2) to study Karma in Theravada Buddhist philosophy and 3) to analyze the belief in Karma of Thai people in modern times according to Theravada Buddhist philosophy. It is a documentary research by studying from Tripitaka etc. The results of research were then presented using a descriptive analysis method.

The research results found that:

1. Thai people in modern times have believed in Karma that has various implications that is different from the doctrine of Karma in Buddhism, for example, some groups of Thai people in modern times have the idea and belief that there is no sin, merit, goodness, badness or there is no merit etc. There is also the fact that Karma that has been done has no effect on the next life by believing that what has been done, both good and evil, will end after it has been done.

2. The principle of Karma in Buddhism teaches that Karma is an individual action, even if it's charity, it's good Karma and unwholesomeness is evil whether the karma is good or bad. The one who does Karma will get the result of that Karma, when there is a belief in Karma regardless of whether the karma that is done will lead to good or bad karma, there will always be consequences. If person do good deeds, he will be born in heaven, but if doing bad deeds, he also will be born in hell.

3. To analyze the beliefs about the karma of Thai people today lets us know that Thai people nowadays will have a clearer understanding of the principles of good and evil or good and bad things that are consistent with the principles of Karma in Buddhism. There is a belief about the effects of individual actions that have been done, both good-evil, and good things-bad things that will definitely reflect back on the action. No one can completely escape the consequences of each person's actions.

Keywords: Belief in Karma, Belief in Karma of Thai People, Thai People in Modern Times

1. บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนากรรมวาที เน้นสอนเรื่องกรรมหรือการกระทำเป็นพิเศษ กล่าวคือสอนให้เชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำ เป็นศาสนาว่าด้วยเหตุและผล ผู้ที่มีศรัทธาสามารถนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดปัญญาได้ ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่ในสามัญสำนึกของมนุษย์ทุกคน และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออกมา ความเชื่อเป็นสิ่งที่คล้อยตามให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาให้รูปแบบต่าง ๆ ที่จะนำไปถึงจุดหมายที่วางไว้ ความเชื่อจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของทุกคนเป็นอย่างยิ่ง พฤติกรรมที่แสดงออกมาลักษณะนี้ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กรรม กรรมจึงเกิดจากศรัทธาเป็นพื้นฐาน พฤติกรรมที่แสดงออกมาจึงนำไปสู่การกำหนดค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ซึ่งมีหลักความเชื่อที่ว่า บุคคลทำกรรมดีย่อมได้รับผลที่ดี หรือทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลที่ชั่วตอบแทนเช่นเดียวกัน ดังเช่นพระพุทธพจน์ที่ “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อัง.ตัก. (ไทย) 27/114/103)

คำว่า กรรมนั้น เป็นคำกลาง ๆ ไม่ดี ไม่ชั่ว เป็นเพียงการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ดังเช่นพระพุทธพจน์ที่ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กम्मม วทามิ” แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อัง.ตัก. (ไทย) 22/63/395) บุคคลจงใจแล้ว จึงกระทำ ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ แสดงออกมาทางกาย ทางวาจาและทางใจ การกระทำทางใจสำคัญที่สุด เพราะไม่มีใจหรือเจตนาแล้วนั้น กายและวาจาไม่อาจทำได้ เนื่องจากใจหรือเจตนาเป็นตัวสั่งการให้ทำ ซึ่งกรรมไม่ได้หมายเอาเฉพาะกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีต แต่หมายเอากรรมดีและกรรมชั่วที่ทำไว้ในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย แต่ถ้าเป็นการกระทำ จะทำเมื่อไรหรือเวลาไหน ไม่ว่าจะเป็นอดีต ปัจจุบันหรืออนาคตก็ตาม การกระทำนั้นก็จัดเป็นกรรมทั้งสิ้น (พระธรรมปิฎก, (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2549: 46)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2544: 7) ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องกรรมไว้ในหนังสือเรื่องกรรมของชาวพุทธ “ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง” พอสรุปได้ว่า ถ้าชาวพุทธตั้งอยู่ในหลักที่ถูกต้องแล้ว ก็จะเชื่อในเรื่องกรรมหวังผลจากกรรม คือหวังผลจากการกระทำด้วยความเพียรพยายามของตนโดยใช้สติปัญญาพิจารณาตามเหตุตามผล ซึ่งจะทำให้เราสามารถพัฒนาตนเองได้ไม่มัวมาตื่นข่าวมงคล ทำให้ต้องเสียเวลาซึ่งหาประโยชน์อันใดมิได้ เสียเวลาพัฒนาตนเองไปกับการหวังพึ่งปัจจัยจากภายนอก ความเชื่อเรื่องกรรมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับความเป็นชาวพุทธ หากเราจะเชื่ออะไรเป็นพิเศษออกไปโดยไม่มีความหนักแน่นในการทำความดี โดยนั่งคอยนอนคอยโชค หวังผลจากการคล้อยตามเท่านั้น ก็เป็นอันว่าขัดต่อความเชื่อในเรื่องกรรม ซึ่งหมายถึงการกระทำ เมื่อไม่ได้ผลดังที่รอ การคอย ก็คือการสูญเสียเวลานั่นเอง

คำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถอธิบายเรื่องกรรมและความเชื่อเรื่องกรรมได้ มีระบบความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา กล่าวคือเชื่อด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล จึงเป็นเหตุให้พุทธศาสนาแตกต่างจากศาสนาอื่น สามารถนำไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ เป็นอย่างดี และที่สำคัญกรรมเป็นเรื่องส่วนบุคคล ใครทำกรรมใดไว้อย่อมได้รับของกรรมนั้น กล่าวคือไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีจากกรรมนั้นได้ เนื่องจากทุกคนเกิดมาล้วนมีกรรม (การกระทำ) เป็นของตัวเอง ดังเช่นพระพุทธพจน์ที่ว่า

“กम्मสสโกมมิตี กम्मทายาทิ กम्मโยนิ กम्मพนฺธุ กम्मปฏิสรโณ

ยํ กम्मํ กริสสามิ กลยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาทิ ภวิสสามิตี.”

แปลว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อจ.ปญจก. (ไทย) 22/57/100)

กฎแห่งกรรม หรือกรรมนิยาม เป็นกฎข้อหนึ่งของกฎธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์กล่าวคือ กฎแห่งกรรม หมายถึง กระบวนการก่อกรรม และการให้ผลของกรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งกระบวนการก่อกรรมนั้นต้องประกอบด้วยเจตนา (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2513: 12) คำว่า กรรมนั้น แปลว่า การกระทำซึ่งเป็นคำกลาง ๆ ถ้าหากเป็นการกระทำดี เรียกว่า กุศลกรรม ถ้าหากเป็นการกระทำชั่ว เรียกว่าอกุศลกรรม แต่ถ้าจำแนกตามการแสดงออกของกรรม แบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ กายกรรม วจีกรรมและมโนกรรมโดยมีพุทธศาสนาสุภาษิตเกี่ยวกับอำนาจของกรรมคือ “วโส อิสฺสรียํ โลก.” อำนาจของกรรมเป็นใหญ่ในโลกและไม่มีอำนาจใดเสมออำนาจของกรรม (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2550: 19)

ความเชื่อในพุทธศาสนาจัดว่าเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่ามีเหตุมีผล เพราะหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนานั้นเรื่อง ความจริงอันประเสริฐและสามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งนักวิชาการทางศาสนาหลายท่านได้ให้ความหมายและแนวคิดต่าง ๆ ไว้ เช่น “ความเชื่อ” ในพุทธศาสนาที่ตรงกับภาษาบาลีว่า “สัทธา” และตรงกับ ภาษาสันสกฤตว่า “ศรัทธา” ไว้ว่า เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจ ในความจริง ความดี สิ่งดีงาม และในการทำความดี ซึ่งประกอบด้วย 4 อย่างคือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล มีระบบความเชื่อความศรัทธา ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา ผู้ที่มีความเชื่อตามคำสอนในพระพุทธศาสนา สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงวิถีแห่งชีวิต อันเป็นระบบแห่งการดำเนินชีวิต จึงทำให้พระพุทธศาสนาแตกต่างจากศาสนาอื่น เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักความเชื่อไว้ดังนี้

1. กัมมสัทธา คือ ความเชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมี

ขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น

2. วิปากสัทธา คือ เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุผลดีจากกรรมดีผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิ์สัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดีทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 140)

ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าในปัจจุบันสภาพของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก การรับความเจริญ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งการนำวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรอง และไม่มีขีดจำกัดจึงทำให้วัตถุเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่ในทางตรงข้ามสภาวะจิตใจของประชาชนในชาติเสื่อมถอย ตกต่ำ ขาดคุณธรรม ขาดจริยธรรม ไม่มีความเกรงกลัวต่อการทำชั่ว ทั้งที่คนไทยส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา แต่ผู้นำหลักธรรมมาใช้จริง ๆ น้อยลงทุกที วันเวลาผ่านไปจำนวนคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่ในทะเบียนบ้านมีมากขึ้นทุกที ทำให้แนวทางในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป ความเชื่อเรื่องการแก้กรรมของมนุษย์ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เพราะความเชื่อ และกรรมเป็นเรื่องที่มีผลคาบเกี่ยวไปถึงชาติที่แล้ว ปัจจุบัน และชาติหน้าจนกว่าจะเข้าสู่นิพพาน ซึ่งความเชื่อเรื่องการแก้กรรมนี้จึงเป็นเรื่องที่บุคคลพึงพิจารณา เพราะเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้อง กับชีวิตประจำวันของมนุษย์และอยู่ใกล้ชิดมากที่สุด ดังนั้น การศึกษานี้เพื่อความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่มีหลักฐานปรากฏ เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น ย่อมจะมีประโยชน์ในเชิงวิชาการแก่ผู้ที่สนใจในคำสอนทางพระพุทธศาสนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัย โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary research) ดังต่อไปนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการวิจัยเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการ บทความ และงานแปลตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารอื่น ๆ ได้แก่ 1) ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬา-ลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์อรรถกถา 2) ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง กับ เกี่ยวกับวิธีการสอน หลักการบรรยาย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ชั้นรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ มีพระไตรปิฎก เป็นต้น
2. รวบรวมข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ มีอรรถกถา เป็นต้น
3. รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา เอกสารที่เกี่ยวข้องทั่วไป และงานวิจัยวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.3 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน
2. ศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3.4 ชั้นนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 การศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

พบว่า การกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ที่เรียกว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ต้องการมุ่งให้บุคคลทำแต่ความดีหลีกเลี่ยงความชั่ว รู้จักพึ่งตนเอง ขยันทำกิจการ ไม่เกียจคร้าน ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ไม่สร้างวิมานในอากาศ ประสงค์สิ่งใดก็ลงมือทำ เพื่อให้เป็นจริงตามปรารถนา เมื่อมีอุปสรรคเกิดขึ้นก็ไม่ย่อท้อ พยายามหาทางแก้ไขและต่อสู้จนประสบ

ความสำเร็จ คนประเภทนี้แม้จะเกิดมายากจน เพราะอำนาจของกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีต ก็มักจะสามารถสร้างตัวจนมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นด้วยอำนาจกรรมดีที่ทำในปัจจุบัน

การทำ “กรรม” ไม่ว่าดีหรือชั่วตัวของบุคคลแต่ละคนนั้นจะเป็นผู้รับผลแห่งการกระทำของตน และไม่สามารถตัดกรรม หรือว่าสะเดาะเคราะห์ให้หมดหรือหายไปได้ เนื่องจากกรรม แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่า เป็นกรรมในความหมายทางธรรม เห็นได้ว่าจะเป็นกรรมหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาเป็นสำคัญ พระพุทธศาสนาจึงมุ่งให้ศาสนิกหรือมนุษย์ทุกคนได้ตระหนักรู้ และชวนขวยหมั่นทำความดีทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ เป็นผู้ละอายชั่วเกรงกลัวต่อบาป ให้ตั้งกุศลจิตในกรรมดีอยู่เป็นนิจ “กรรม” จึงเป็นประดุจเงาติดตามตัวบุคคล อย่างไม่มีที่สิ้นสุดแม้แต่จะสิ้นกิเลสแล้วก็ตาม ฉะนั้น ในพุทธศาสนาจึงมุ่งให้มนุษย์สร้างแต่กรรมดี ไม่เห็นกรรมชั่วว่าเป็นสิ่งน้อยนิด เมื่อทำแล้วไม่เป็นไร และเห็นกรรมดีว่านิดหน่อยแล้วไม่ทำ เพราะกรรมนั้นล้วนส่งผลเป็นวิบากอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา ข้ามพ้นสติปัญญา วิสัยของมนุษย์ที่จะเข้าใจได้ เว้นเสียแต่พุทธวิสัย ดังนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกรรม หรือการกระทำอย่างถูกต้อง จึงจะสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการตัดกรรม แก่กรรม และการสะเดาะเคราะห์กรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันได้

4.2 การศึกษากรรมให้พุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า กรรมนั้น หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ดังเช่นพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อจ. ฉก. (ไทย) 22/63/577) เห็นได้ว่าการให้ผลของกรรมหรือผลที่เกิดจากการกระทำกรรมและกฎแห่งกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเมื่อมีการกระทำคือกรรม ย่อมมีผลแห่งการกระทำด้วย ตามหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมความจริง ซึ่งมีเพียงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ทรงค้นพบสัจธรรมตามความจริงแล้ว ทรงนำมาแสดงเปิดเผยให้แก่เวไนยสัตว์ กรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ใดสามารถตัด หรือแก้ไขได้ ตัวผู้กระทำเป็นผู้รับกรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นโดยแท้ กรรมมีหลายชื่อหลายความหมาย กรรมบางอย่างมีหลายชื่อตามกาล หน้าที่และความหนักเบา เหมือนบุคคลคนเดียวมีหลายชื่อตามหน้าที่และลักษณะงาน เช่น เป็นบิดา เป็นนักรวย ขื่อนี้ฉันทิ เรื่องกรรมก็เหมือนกัน สังเกตตัวอย่างการฆ่า บิดา จัดเป็นครุกรรม จัดเป็นทิฏฐธรรมเวทนิยกรรม เพราะได้รับผลกรรมทันตาเห็น จัดเป็นอุปปัชเวทนิยกรรม เพราะชาติหน้าจะต้องไปตกนรกทุกดิวินิบาต จัดเป็น อปปรเวทนิยกรรม เพราะชาติต่อ ๆ ไปกรรมนั้นยังให้ผลอยู่ ต้องเดือดร้อน เพราะกรรมนั้นอีกซ้ำ ๆ ซาก ๆ จัดเป็นอโหสิกรรม เพราะเมื่อได้รับผลกรรมจนเหมาะสมแก่กรรมแล้วหลายชาติ มีการทำความดี เพิ่มพูนคุณธรรมสูงสุดได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

แต่กรรมชนิดเดียวอาจให้ผลหลายครั้ง เพราะเป็นกรรมแรง ผู้ทำกรรมชั่ว ไม่พึงดีใจว่าได้รับโทษทัณฑ์ในชาตินี้แล้วก็หมดเรื่องหมดเวรกรรมแล้ว กรรมที่ยังไม่ให้ผลอาจทำให้ผู้ทำกรรมเข้าใจว่าหมดกรรมแล้ว แต่แท้จริงยังไม่หมดกรรมนั้นซ่อนพลังความชั่วหรือความดีอยู่ได้ คือ กรรมสั่งสมอยู่ในจิตใจของตน เมื่อสั่งสมมาก ๆ เข้าถึงเวลาก็ให้ผลเสียทีหนึ่ง ถ้าเป็นกรรมชั่ว วิบากชั่วที่มีอยู่ในสันดาน จะเป็นสิ่งบันดาลใจให้บุคคลนั้น พุทธคิดหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันนำไปให้เกิดผลร้ายเป็นภัยอันตรายแก่ผู้ทำกรรมนั้น ๆ บางทีวิบากกรรมส่งความตายมาให้ ดังที่เรียกว่า ยมทูต ดลจิตใจให้ประสบวิบัติในรูปลักษณะต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว

พระพุทธศาสนานอกจากจะสอนให้คนเชื่อเรื่องสังสารวัฏฏ เพราะเป็นความจริงตามธรรมชาติแล้ว ยังสอนเพื่อให้คนได้กลัวบาปกรรมด้วย เพราะตราบไต่ที่ยังเวียนตายเวียนเกิดก็ต้องมีทุกข์อยู่รำไป ส่วนจะทุกข์มากทุกข์น้อยก็ขึ้นอยู่กับว่าจะไปเกิดในภพภูมิอะไร ถ้าไปเกิดในสวรรค์ก็มีความสุขมากกว่าความทุกข์ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ถ้าไปเกิดในอบายภูมิ คือ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย เปรต และสัตว์นรก ก็จะมีทุกข์มากขึ้นเป็นลำดับไปจนถึงมีแต่ความทุกข์โดยสิ้นเชิง ไม่มีความสุขเลย และความทุกข์ในนรกก็จะทุกข์ขนาดหนักจนไม่อาจนำมาเปรียบกับความทุกข์ในโลกมนุษย์ได้ พุทธศาสนาจึงมุ่งสอนให้คนพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ตราบใดที่ยังเกิดอยู่ ตราบนั้นก็ยังมีความทุกข์อยู่รำไป แม้ว่าอาจจะมียุขชาติใดที่อาจไปเสวยสุขอย่างเดียวในสวรรค์ ไปเป็นพรหม มีอายุยาวนาน แต่ก็ไม่ใช่ของจริง เพราะว่ายังคงอยู่ในสังสารวัฏฏ สุดท้ายก็ต้องกลับมาเกิดใหม่ ซึ่งก็ไม่แน่ว่าจะได้ไปอยู่ในภพภูมิใด ตราบใดที่ยังปฏิบัติไม่ถึงขั้นพระอริยบุคคล ก็ไม่มีเครื่องยืนยันแน่นอนว่าจะพ้นจากอบายภูมิ ขึ้นกับกรรมของสัตว์นั้น ๆ ดังนั้นการที่จะพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง คือจะต้องหลุดพ้นไปจากสังสารวัฏฏ ไม่ต้องมาเกิดอีก พระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า กระดูกของคน ๆ เดียวที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ ถ้ามีคนรวบรวมมากองไว้ไม่ให้สูญหายไป ก็จะมีขนาดใหญ่โตเท่าภูเขาเวฬุละ ทรงแสดงว่าการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏนั้นเป็นความทุกข์ บุคคลจะพ้นทุกข์ หยุดเวียนว่ายตายเกิดได้ ก็ต่อเมื่อเห็นอริยสัจ 4 เป็นโสดาบันขึ้นไป หากจะเวียนว่ายตายเกิดอีกก็ไม่เกิน 7 ชาติ

พระพุทธศาสนาจึงสอนเน้นเรื่องการปฏิบัติให้เข้าถึงภาวะ ที่เรียกว่า นิพพาน เป็นการปฏิบัติเพื่อละเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ นั่นคือ เพื่อดับตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา เมื่อเหตุแห่งทุกข์ดับ คือตัณหาดับ ทุกข์ก็ถูกขจัดไป ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไปนี้เป็นภาวะที่เขาถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน เมื่อสังสารวัฏฏถูกทำลาย การเวียนตายเวียนเกิดจึงไม่มีอีกต่อไป

สาเหตุที่ทำให้เกิดกรรม มาจากกิเลสที่เป็นตัวการสำคัญคือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือตัณหา ในอดีตปัจจุบันและอนาคตเมื่อมีเหตุให้เกิดกรรม ย่อมต้องได้รับผลของกรรมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการให้ผลของกรรมนั้นจะเป็นอย่างไร ขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่าง เป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาในหัวข้อต่อไป ดังนั้นเมื่อมีความเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ไม่ว่ากรรมที่ทำนั้นจะไปเป็นกรรมดีหรือไม่ดีก็ตามย่อมให้ผลตามมาทั้งนั้น ถ้าทำ

กรรมดีย่อมส่งผลให้ไปเกิดในสุคติ โลก สวรรค์ แต่ถ้าทำกรรมชั่วย่อมส่งผลให้ไปเกิดในทุคติ วินิบาต นรก เป็นต้น เพราะทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของ ๆ ตน ทำกรรมเช่นไร ย่อมได้รับผลกรรมเช่นนั้น หรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วนั่นเอง

4.3 การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า 1) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา อันเกิดจากสาเหตุในการหลงผิด หรือดำเนินชีวิตที่ผิดจากทำนองคลองธรรม บิดเบือนหลักธรรมคำสอนโดยไม่ยึดมั่นในหลักพระศาสนา ผิดศีลธรรม เพราะการหลงมัวเมาจากกิเลสตัณหา ผลตามมาก็คือได้กระทำผิดอันเกิดจากการปฏิบัติตน ไม่มีความละอาย ผลกรรมย่อมเกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียง แล้วยังได้รับผลกระทบนั้น ๆ ที่กระทำอยู่ ซึ่งแนวทางแก้ไขก็ต้องยึดมั่นในหลักศรัทธาเพื่อผลกระทำคือผลแห่งกรรมที่จะเกิดขึ้น โดยการรักษาศีล 5 ด้วยการสำปัดตวิริติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า สมาทานวิริติ การเว้นจากการสมาทานศีล และสมุจเฉตวิริติ เว้นได้โดยเด็ดขาด 2) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อมีศีลธรรม หลักเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม มี 3 ประการ คือ (1) การมีเมตตากายกรรม ได้แก่ การประพฤตีสุจริตทางกาย (2) การมีเมตตาวจีกรรม ได้แก่ การประพฤตีสุจริตทางวาจา (3) การมีเมตตา मनกรรม ได้แก่ การประพฤตีสุจริตทางใจการประพฤตีสุจริตธรรมทั้ง 3 ประการนี้เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดเมตตาในจิตใจและถือว่าเป็นการสร้างระดับเมตตาบารมีให้สูงขึ้นไปตามลำดับ 2.ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรู้และป้องกันปัญหาการทำแท้งที่จะเกิดขึ้น 3) ความเชื่อเรื่องกรรมการมีสัมมาทิฐิ การนำหลักโยนิโสมนสิการมาปฏิบัติเป็นการคิดเพื่อพัฒนาปัญญาผ่านกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเองตามลำดับขั้นตอนของการคิด หรือการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นเป็นการคิดแบบถูกวิธี คิดอย่างมีเหตุผล คิดเร้ากุศล คิดอย่างมีระเบียบขั้นตอน พร้อมทั้งรู้จักวิเคราะห์ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นลักษณะการคิดของวิถีแห่งปัญญา เมื่อบุคคลมีปัญญาแล้วจะสามารถแยกแยะความถูกต้องไม่กระทำผิดในสังคมและสามารถมีปัญญาในความเชื่อถูกต้องในประเด็นของการกระทำดีหรือชั่วแล้วใช้ความคิดที่ถูกต้องของชาวพุทธไทย 4) ความเชื่อเรื่องกรรมการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตที่ดีย่อมต้องใช้หลักสติสัมปชัญญะในการแยกแยะความดี ความชั่วเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สุจริต ด้วยหลักการของสัมมาอาชีวะ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทาง วาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง การดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจาและทางใจ ความเชื่อเรื่องกรรมทั้ง 3 ประการดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอุทัย จิรธมโม (เอกสะพัง) ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยปัจจุบัน” พอสรุปได้ว่าความแน่นอนของกรรม นักศึกษาธรรมะที่กล่าวว่า เป็นกฎธรรมชาตินั้น มักนำไปเทียบกับความแน่นอนของพืช กล่าวคือ พืชพันธุ์ใดก็ตามเมื่อปลูกลงไปในดินแล้ว ก็จะผลิตดอกออกผลมาเป็นพันธุ์เดิมของตน โดยสิ่งแวดล้อมไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นพันธุ์อื่นไปได้ กรรมก็เช่นเดียวกัน เมื่อทำไปแล้วทั้งดีและชั่ว สิ่งแวดล้อมหรือกาลเวลา ไม่สามารถเปลี่ยน

กรรมดีให้เป็นกรรมชั่ว และกรรมชั่วให้เป็นกรรมดีได้ (พระอุทัย จิรนาม (เอกสะพัง), 2543: 121) เห็นได้ว่า บุคคลทำแล้วกรรมใดไม่ว่าจะดีหรือชั่ว กรรมนั้นย่อมให้ผลแน่นอน ซึ่งกาลเวลาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกรรมได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” ได้สรุปประเด็นดังนี้

5.1 สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน มีดังนี้

1) ความเชื่อในพระพุทธศาสนา เป็นการยอมรับและน้อมเอามาปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องกรรม บุญบาป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องกฎธรรมชาติ 2) ความเชื่อเรื่องกับวิหยาคมของสังคมไทยนั้นยังอยู่คู่คนไทยที่ยังมีความนิยมและมีความเชื่อเกี่ยวกับอาคมต่าง ๆ เพื่อส่งผลดลบันดาลให้โชคให้ชัย และมีความเชื่อของอาคมหรือเครื่องรางของคลั่งต่าง ๆ นั้นสามารถปกป้องคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัยได้ด้วย 3) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดจากความรู้สึกว่า ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ท้ออันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ 4) ความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา ยังเป็นความเชื่อที่ยึดติดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือความเชื่อดั้งเดิม เชื่อว่าอำนาจของผีสงเทวดาจะช่วยคุ้มครอง ให้แคล้วคลาดปลอดภัย ดลบันดาลให้เกิดความสุขได้ และ 5) ความเชื่อในโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียซึ่งสาขาหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร โหราศาสตร์กับสังคมไทยนั้น แยกจากกันไม่ออก ในสมัยโบราณ การดำเนินชีวิตของบุคคลหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โหราศาสตร์จะนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน โดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี ตั้งแต่การเกิด การมีคู่ครอง การทำบุญอายุ เป็นต้น มีความสอดคล้องกับพระมหาประคัลลิต อคคปญโญ (ช่วงแสง) (2541: 100-101) ได้ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน” พบว่า ชาวพุทธไทยในปัจจุบันเชื่อเรื่องกรรมตามหลักของศาสนาที่ว่า “ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว” แต่ก็ยังไม่ทราบว่า จะได้ผลดี หรือผลชั่วที่ไหน เวลาใด ในลักษณะอย่างไร จึงต้องอาศัยโหราศาสตร์พยากรณ์โดยอาศัยจุดกำเนิดคนกับการโคจรของดวงดาวบนท้องฟ้า มาเป็นเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบดาวสุเคราะห์ จะบอกผลกรรมดี ดาวบาปเคราะห์ จะบอกผลกรรมชั่ว เมื่อทราบแล้วจะได้เตรียมตัวเตรียมใจให้ถูกต้องกับการที่จะต้องเผชิญกับเหตุดีและเหตุร้าย เห็นได้ว่า โหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมจัดเป็นสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

5.2 กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท มีดังนี้ 1) กรรม กล่าวคือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา เป็นกระบวนการให้ผลของกรรมหรือผลที่เกิดจากการกระทำ กรรมและกฎแห่งกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเมื่อมีการกระทำคือกรรม ย่อมมีผลแห่ง

การกระทำด้วย ตามหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมความจริง ซึ่งมีเพียงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่ทรงค้นพบ สัจธรรมตามความจริงแล้ว ทรงนำมาแสดงเปิดเผยให้แก่เวไนยสัตว์ กรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ใดสามารถตัดหรือแก้ไขได้ ตัวผู้กระทำเป็นผู้รับกรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นโดยแท้ จะเห็นได้ว่า กรรมมีหลายชื่อหลายความหมาย กรรมบางอย่างมีหลายชื่อตามกาล ตามหน้าที่และตามความหนักเบา เหมือนบุคคลคนเดียวมีหลายชื่อตามหน้าที่และลักษณะงาน ข้อนี้นั้นใดเรื่องกรรมก็เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น การฆ่าบิดา-มารดา จัดเป็นครุกรรม จัดเป็นทิฏฐธรรม เวทนียกรรม เพราะได้รับผลกระทบทันตาเห็น จัดเป็นอุปชชเวทนียกรรมเพราะชาติหน้าจะต้องไปตกนรกทุกทีวินิบาต จัดเป็นอุปปราปรเวทนียกรรม เพราะชาติต่อ ๆ ไปกรรมนั้นยังให้ผลอยู่ต้องเดือดร้อนเพราะกรรมนั้นอีก จัดเป็นอโหสิกรรม เพราะเมื่อได้รับผลกระทบจนเหมาะสมแก่กรรมแล้วหลายชาติ มีการทำความดี เพิ่มพูนคุณธรรมสูงสุดได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เป็นต้น แต่กรรมชนิดเดียว อาจให้ผลหลายครั้ง เพราะเป็นกรรมหนัก ผู้ทำกรรมชั่วไม่พึงดีใจว่า ได้รับโทษทัณฑ์ในชาตินี้แล้วก็หมดเรื่องหมดเวรกรรมแล้ว กรรมที่ยังไม่ให้ผล อาจทำให้ผู้ทำกรรมเข้าใจว่า หมดกรรมแล้ว แต่แท้จริงยังไม่หมด กรรมนั้นซ่อนพลังความชั่วหรือความดีอยู่ได้ คือ กรรมสั่งสมอยู่ในจิตใจของตน เมื่อสั่งสมมาก ๆ เข้าถึงเวลาให้ผลเสียทีหนึ่ง ถ้าเป็นกรรมชั่ว วิวาทชั่วที่มีอยู่ในสันดาน จะเป็นสิ่งบั่นทาลใจให้บุคคลนั้น พุดคิดหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันนำไปให้เกิดผลร้ายเป็นภัยอันตรายแก่ผู้ทำกรรมนั้น ๆ บางทีวิวาทกรรมส่งความตายมาให้ ดังที่เรียกว่า ยมทูต ดลจิตใจให้ประสบวิบัติในรูปลักษณะต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว พระพุทธศาสนานอกจากจะสอนให้คนเชื่อเรื่องสังสารวัฏฏ เพราะเป็นความจริงตามธรรมชาติแล้ว ยังสอนเพื่อให้คนได้กลัวบาปกรรมด้วย เพราะตราบไคที่ยังเวียนตายเวียนเกิดก็ต้องมีทุกข์อยู่รำไป ส่วนจะทุกข์มากทุกข์น้อย ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะไปเกิดในภพภูมิอะไร ถ้าไปเกิดในสวรรค์ ก็มีความสุขมากกว่าความทุกข์ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ถ้าไปเกิดในอบายภูมิ คือ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย เปต และสัตว์นรก ก็จะมีทุกข์มากขึ้นเป็นลำดับไปจนถึงมีแต่ความทุกข์โดยสิ้นเชิง ไม่มีความสุขเลย 2) พระพุทธศาสนาสอนเน้นเรื่องการปฏิบัติให้เข้าถึงภาวะที่เรียกว่า นิพพาน เป็นการปฏิบัติเพื่อละเหตุแห่งทุกข์ให้ได้นั้นคือ เพื่อดับต้นเหตุ 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา เมื่อเหตุแห่งทุกข์ดับคือต้นเหตุดับทุกข์ก็ถูกขจัดไป ภาวะที่ต้นเหตุดับสิ้นไปนี้ เป็นภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชาสำรอกต้นเหตุสิ้นแล้ว ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย โปร่ง เป็นอิสระ คือ นิพพาน เมื่อสังสารวัฏฏถูกทำลาย การเวียนตายเวียนเกิดจึงไม่มีอีกต่อไป และ 3) สาเหตุที่ทำให้เกิดกรรมมาจากกิเลสที่เป็นตัวการสำคัญคือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ ตัณหาในอดีต ในปัจจุบันและในอนาคต เมื่อมีเหตุให้เกิดกรรม ย่อมต้องได้รับผลของกรรมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งการให้ผลของกรรมนั้น จะเป็นอย่างไร ขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่าง เป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาต่อไป ดังนั้น เมื่อมีความเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ไม่ว่ากรรมที่ทำนั้นจะไปเป็นกรรมดีหรือไม่ดีก็ตามย่อมให้ผลตามมาทั้งนั้น ถ้าทำกรรมดีย่อมส่งผลให้ไปเกิดในสุคติ

โลก สวรรค์ แต่ถ้าทำกรรมชั่วย่อมส่งผลให้ไปเกิดในทุกข์ วินิบาต นรก เป็นต้น เพราะทุกคนล้วนแต่มีกรรมเป็นของของตน ทำกรรมเช่นไร ย่อมได้รับผลกระทบเช่นนั้น หรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มีความสอดคล้องกับพระธรรมสุริย ปุชฺสีโต (2552: 101) ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา: การศึกษาดารานักแสดงและนักร้องสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3” พบว่า สังคมไทยแต่เดิมได้มีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องกรรมให้เชื่อในกฎแห่งกรรม จนมีสำนวนไทยว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เห็นได้ว่า ไม่ว่าชีวิตจริงและบทละครความเชื่อเรื่องกรรมกล่าวคือการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ได้สะท้อนความเชื่อเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

5.3 ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

มีดังนี้ 1) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา อันเกิดจากสาเหตุในการหลงผิดหรือดำเนินชีวิตที่ผิดจากทำนองคลองธรรม บิดเบือนหลักธรรมคำสอนโดยไม่ยึดมั่นในหลักพระศาสนา ผิดศีลธรรม เพราะการหลงมัวเมาจากกิเลสตัณหา ผลตามมาก็คือได้กระทำผิด อันเกิดจากการปฏิบัติตน ไม่มีความละอาย ผลกรรมย่อมเกิดจากความเสื่อมเสียชื่อเสียง แล้วยังได้รับผลกระทบนั้น ๆ ที่กระทำอยู่ ซึ่งแนวทางแก้ไขก็ต้องยึดมั่นในหลักศรัทธาเพื่อผลกระทำคือผลแห่งกรรมที่จะเกิดขึ้น โดยการรักษาศีล 5 ด้วยการสัปปัตตวิริติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า สมาทานวิริติ การเว้นจากการสมาทานศีล และสมุจเฉทวิริติ เว้นได้โดยเด็ดขาด, 2) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อมีศีลธรรม 3) ความเชื่อเรื่องกรรมการมีสัมมาทิฐิ การนำหลักโยนิโสมนสิการมาปฏิบัติเป็นการคิดเพื่อพัฒนาปัญญาโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเองตามลำดับขั้นตอนของการคิด หรือการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นเป็นการคิดแบบถูกวิธี คิดอย่างมีเหตุผล คิดเร้ากุศล คิดอย่างมีระเบียบขั้นตอน พร้อมทั้งรู้จักวิเคราะห์ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นลักษณะการคิดของวิถีแห่งปัญญา เมื่อบุคคลมีปัญญาแล้วจะสามารถแยกแยะความถูกต้องไม่กระทำผิดในสังคมและสามารถมีปัญญาในความเชื่อถูกต้องในประเด็นของการกระทำดีหรือชั่วแล้วใช้ความคิดที่ถูกต้องของชาวพุทธไทย และ 4) ความเชื่อเรื่องกรรมการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตที่ดีงามต้องใช้หลักสติสัมปชัญญะในการแยกแยะความดี ความชั่วเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สุจริตด้วยหลักการของสัมมาอาชีพะ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจาและทางใจ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีความสอดคล้องกับพระมหาพิเชษฐ์ ธีรวโส (ดอกรัก) (2534: 134) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน” พอสรุปได้ว่า เรื่องบทบาทของกรรมที่มีต่อมวลมนุษยชาติ เอาไว้เป็นข้อคิดที่ว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับกฎแห่งเหตุผล และสอดคล้องกับกฎศีลธรรมตามหลักสากล คำสอนของพระพุทธเจ้าล้วนเต็มไปด้วยเหตุผลทั้งหมด เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมเป็นเรื่องที่เร้นลับหรือสับสนยากที่จะเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งด้วยปัญญาชั้นโลกียะได้ จะต้องใช้ปัญญาอันสุขุมรอบคอบเป็นเครื่องพิจารณา จึงจะเห็นได้ว่า ชีวิตของปวงสัตว์ทั้งมวลล้วนตกอยู่ใต้กฎแห่งกรรม ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

ชีวิตของสรรพสัตว์อยู่ภายใต้กรรมลิขิตของตนเอง กล่าวคือทำเช่นใดย่อมได้รับเช่นนั้น กรรมเป็นของเฉพาะตน พระพุทธศาสนาจึงถูกขนานนามว่า เป็นกรรมวาที ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลยและประณีตได้” เห็นได้ว่า ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท เป็นความเชื่อลักษณะที่ว่า เรื่องกรรมเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล บุคคลจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับกรรม เพราะกรรมเป็นเครื่องจำแนกสัตว์ให้แตกต่างกันโดยแท้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรมีการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นข้อมูล ในการศึกษา ค้นคว้าแก่ผู้มีความสนใจจะศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องกรรมต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของคนไทยยุคปัจจุบันในแต่ละภาคว่า มีความเหมือนและต่างกันอย่างไร
2. ควรมีการศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทว่า มีผลทำให้สังคมเกิดความสันติสุขและอุ่นวยอย่างไร
3. ควรมีการศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทว่า มีผลทำให้คนเราเกิดในภพภูมิที่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2513). *กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2544). *ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง*. พิมพ์ครั้งที่ 60. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2549). *กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 36. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ผลิตภัณ.
- พระมหาพิเชษฐ ธีรวโส (ดอกรัก). (2534). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน*. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสรณ์สิริ ปุชชลิโต (โททอง). (2552). ทศนคติเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา ดารานักแสดงและนักร้องสถานีวิทยุโทรทัศน์ทีวีสีช่อง 3. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประศักดิ์ อัครบุญ (ซังแสง). (2541). ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรม ของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุทัย จิรธมโม (เอกสะพัง). (2543). ทศนคติเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ ปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยในปัจจุบัน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2550). **อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองวิริยะพัฒนา.

การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา An Analysis of Buddhist Knowledge that Appears in the Milindapanha Scripture

พระประมาณ วชิรญาณ (สุทธิประภา)

Phra Praman Wachirayano (Suthiprapha)

พระมหาสากล สุภรเมธี, สงวน หล้าพนทนต์

Phramaha Sakol Subharamethi, Sanguan Laphonthan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand

E-mail: Praman2502@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา 2) ศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา 3) วิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้เหตุผลและให้เหตุผล แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. มิลินทปัญหาเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเสสที่อธิบายข้อธรรมบางข้อ ซึ่งมีโครงสร้างอยู่ 6 ส่วน คือ 1) บุพพกรรมและประวัติของพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินท์ 2) ปัญหาเงื่อนเดียว 3) ปัญหาสองเงื่อน 4) เรื่องที่รู้โดยอนุমান 5) ลักษณะแห่งธรรมต่าง ๆ 6) เรื่องที่จะพึงทราบด้วยอุปมา โดยมีลักษณะการถาม-ตอบปัญหาในคัมภีร์มิลินทปัญหาดังที่กล่าวแล้ว

2. ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นรูปแบบของการแสวงหาทฤษฎีความรู้ตามแนวพุทธปรัชญามี 4 ข้อ คือ 1) ปัญญามองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็น 2) ปัญญารู้เท่าทันสังขาร ธรรมดว่าสังขารมีทั้งที่ประกอบด้วยสังขารที่ถูกปรุงแต่งและไม่ถูกปรุงแต่ง 3) ปัญญารู้เท่าทันสมมติบัญญัติ 4) ปัญหาในเรื่องสมมติบัญญัติเป็นปัญหาที่สร้างความสับสนให้การยึดติด และความรู้มี 4 ระดับ คือ 1) ความรู้ระดับวิญญาน 2) ความรู้ระดับสัญญา 3) ความรู้ระดับทัญญูหรือมโนภาพ 4) ความรู้ระดับอภิญญา

3. การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ทำให้ทราบว่า การอาศัยเพียงความเชื่อเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ถึงจุดสูงสุดคือนิพพานได้ แต่จะต้องอาศัยความรู้ที่ทางพุทธปรัชญาเรียกว่า ปัญญา ด้วย ฉะนั้น พื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนา คือ ปัญญาที่ถูกฝึกฝนและอบรมดีแล้ว แต่คำว่า “ปัญญา” เป็นคำกลาง ๆ

ได้รับบทความ: 2 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 14 มิถุนายน 2566; ตอบรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2566

Received: June 2, 2023; Revised: June 14, 2023; Accepted: June 15, 2023

เพราะความรู้มีหลายชั้นหลายระดับ และมีคำศัพท์หลายคำที่ใช้ในความหมายจำเพาะ เช่น ญาณ วิชา วิปัสสนา สัมปชัญญะ ปริยญา อภิญญา ปฏิสัมภทา เป็นต้น

คำสำคัญ: ความรู้ทางพระพุทธศาสนา, คัมภีร์มิลินทปัญหา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the history, the structure and content of the Milindapanha scripture, 2) to study the Buddhist knowledge that appears in the Milindapanha scripture 3) to analyze the Buddhist knowledge that appears in the Milindapanha scripture. There is using of methods to analyze data by using and giving the reason. Then the research results presented by descriptive analysis method.

The research results found that:

1. Milindapanha is a scripture that explains some verses which the structure is divided into 6 parts: 1) karma in the past (Pubbakamma) and history of Phra Nagasen and King Milinda, 2) one-knot problem, 3) two-knot problem, 4) inferred knowledge, 5) characteristics of Dharma various things and 6) things to know with parables with the characteristics of asking-answering problems in the Milindapanha scripture as the aforementioned.

2. The Buddhist knowledge that appears in the Milindapanha scripture is a form of seeking theoretical knowledge according to Buddhist philosophy. There are 4 points: 1) wisdom to see things as they are; It is normal that component things exist both composed of conditioned and unformed component things, 3) wisdom knows what to do with assumptions and 4) problems in assumptions are problems that cause confusion and clinging (Upadana). Whereas, there are 4 levels of knowledge: 1) knowledge in level of consciousness, 2) knowledge in level of perception, 3) knowledge in level of views or mind-beings and 4) knowledge in level of super-knowledge.

3. After analyzing the Buddhist knowledge that appeared in the Milindapanha scripture reveals that relying on faith alone cannot reach the highest point “Nirvana”. It also requires knowledge that Buddhist philosophy calls wisdom “Panya”. Therefore, the basis of Buddhist knowledge is wisdom that has been trained and trained well, but the word “Panya” is a middle word

because knowledge has many levels and there are many words used in specific meanings such as Yana, Vijja, Vipassana, Sampajanna, Parinya, Apinya, Patisambhidā, etc.

Keywords: Buddhist Knowledge, Milindapanha Scripture

1. บทนำ

ความรู้หรือญาณวิทยา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Epistemology ซึ่งมาจากคำในภาษากรีกว่า Episteme (ความรู้) กับ Logos (ศาสตร์) มีความหมายร่วมกันว่าศาสตร์แห่งความรู้หรือทฤษฎีแห่งความรู้ (Theory of Knowledge) ญาณวิทยาจึงศึกษาถึงการกำเนิดธรรมชาติ ขอบเขตและความสมบูรณ์แห่งความรู้ ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้จริง และหามาตรฐานว่าอะไรเป็นความรู้จริงอะไรเป็นความรู้จริงอะไรไม่เป็นความรู้จริง (บุญมี แทนแก้ว, 2543: 1) ทฤษฎีความรู้ได้รับมอบหมายให้เป็นสาขาปรัชญาที่ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับบ่อเกิดลักษณะความถูกต้องขอบเขตจำกัด และเงื่อนไขของความรู้ (พระมหามานพ กวีวิโส (นักการเรือน), 2535: 6) ฉะนั้น ญาณวิทยาเป็นศาสตร์เป็นปรัชญา สาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความรู้ โดยศึกษาใน 4 ประเด็นสำคัญ คือ 1) ธรรมชาติของความรู้ 2) ต้นกำเนิดของความรู้ 3) ขอบเขตของความรู้ และ 4) ความสมเหตุสมผลของความรู้

ญาณวิทยาจึงมีความสำคัญในตัวของมันเอง ในฐานะที่เป็นปรัชญาบริสุทธิ์แล้ว ญาณวิทยายังมีความสำคัญ ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความคิด และทัศนะในเรื่องอื่น อีกมากเช่น เกี่ยวข้องกับความคิดทางอภิปรัชญา จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ดังนั้นการมีความเข้าใจ แนวคิดทางญาณวิทยาของแนวคิดนั้น ๆ ก็ย่อมช่วยให้เข้าใจแนวคิด ในด้านอื่น ๆ เรื่องอื่นต่อไปได้ดียิ่งขึ้นด้วย

หนังสือพุทธญาณวิทยา ได้กล่าวถึงญาณวิทยาของพระพุทธศาสนาในเชิงปรัชญา ได้ค้นคว้าศึกษาพุทธปรัชญาในลักษณะของการจับประเด็นเรื่องความรู้และใช้หลักฐานข้อมูลในส่วนต่าง ๆ ที่พูดถึงความรู้หรือเกี่ยวข้องกับความรู้ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก มาประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบ หรือข้อสรุป ในประเด็นต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องญาณวิทยาของพระพุทธศาสนาและเสนอความคิดทางญาณวิทยาในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ ในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้โดยการใช้ระบบปรัชญา สาขาญาณวิทยาแบบตะวันตก ในการจัดระบบให้กับพุทธญาณวิทยา ด้วยการใช้อนุวัตร วิถีคิด วิถีการ และการนำเสนอแบบญาณวิทยาของทางตะวันตกในการมองแนวคิด ทานยานะวิทยาที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2554: 1-3) พระนาคเสนได้ตอบปัญหาพระเจ้ามิลินท์ด้วยความรอบรู้ฉลาดและแหลมคม มีอุปมาอุปไมยที่เหมาะสมหาเปรียบได้ยาก เกียรติคุณท่านระบือไปทั่วโลก ตามประวัติพระนาคเสนเถระเป็นพระอรหันต์ ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา คือแตกฉานในอรรถ ในธรรม ในภาษา

และในปฏิภาณ คำตอบของท่านต่อพระเจ้ามิลินท์ จึงน่าทึ่งเป็นอันมาก ผู้สนใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงควรได้อ่านหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง (วคิน อินทสระ, 2528: ก-ข)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา” เพื่อเป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาของคัมภีร์มิลินทปัญหา และความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ซึ่งเป็นเรื่องราวการโต้ตอบปัญหาระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนผู้ตอบ ซึ่งคัมภีร์มิลินทปัญหาก็ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งคัมภีร์หนึ่งในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศ ในการศึกษาคัมภีร์มิลินทปัญหาเชิงวิเคราะห์เรื่องความรู้ หรือญาณวิทยาทางพระพุทธศาสนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา
2. เพื่อศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา
3. เพื่อวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

1. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา โครงสร้างเนื้อหาและแนวคิดเรื่องความรู้ (ญาณวิทยา) ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา
2. สืบค้นเอกสาร งานวิจัยที่มีผู้รู้ได้เขียนและศึกษาไว้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

3.2 ชั้นรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสืออธิบายมิลินทปัญหา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้หรือญาณวิทยาทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่
3. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องความรู้ทางพระพุทธศาสนา กับคัมภีร์มิลินทปัญหา

3.3 ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ลักษณะและประโยชน์ของการค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติและแนวคิดเรื่องความรู้ในคัมภีร์มิลินทปัญหา มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เกี่ยวกับประโยชน์ของแนวคิดเรื่องความรู้ในคัมภีร์มิลินทปัญหา

3.4 ขั้นตอนนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา โดยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 การศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา

พบว่า เมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชกรีฑาทัพจากประเทศกรีกเข้ารุกรานอินเดียจนได้ชัยชนะและเลิกทัพกลับไปนั้น แคว้นที่ทรงตีได้แล้วก็โปรดให้แม่ทัพนายกองของพระองค์ปกครองดูแล ทั้งกองทหารกรีกไว้บางส่วน ฝรั่งชาติกรีกเหล่านี้ได้ตั้งเป็นอาณาจักรอิสระขึ้นเมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว อาณาจักรที่มีกำลังมากคืออาณาจักรซีเรียและอาณาจักรบาบิโลเนีย ปัจจุบัน คือเตอร์กีสถานและอัฟกานิสถาน ซีเรียในอดีตเป็นอาณาจักรมหาอำนาจ เป็นสื่อเชื่อมอารยธรรมกรีกกับอินเดียเป็นเวลานานถึง 247 ปี จึงถูกโรมันตีแตก ส่วนบาบิโลเนียเดิมที่ก็อยู่ในอำนาจของซีเรีย พระราชาเชื้อสายกรีกพระองค์หนึ่ง พระนามว่า เมนันเดอร์ หรือที่เรียกในคัมภีร์บาลีว่า พระเจ้ามิลินท์ ได้ยกกองทัพตีเมืองต่าง ๆ แผ่พระราชอำนาจลงมาถึงตอนเหนือของกลุ่มแม่น้ำคงคาเดิมที่กษัตริย์องค์นี้ได้ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงเป็นอุปถัมภ์ชดเชยการขยายตัวของพระพุทธศาสนาด้วยซ้ำไป แต่ทรงแตกฉานวิชาไตรเพทและศาสนาปรัชญาต่าง ๆ รวมทั้งพุทธปรัชญาด้วย จึงประกาศโศกนาถีก่อนนักบวชในลัทธิศาสนาต่าง ๆ ในเรื่องศาสนาและปรัชญา ปรากฏว่า ไม่มีใครสู้พระองค์ได้ เวลานั้นพระเจ้ามิลินท์ทรงประทับอยู่ที่นครสาละ

พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาต่างครั้นคร้ามหวั่นเกรงในวาทีของพระเจ้ามิลินท์ ต่างอยู่ไม่เป็นสุขในเมืองสาละพากันอพยพไปอยู่ที่อื่นหมดสิ้น เมื่อสาละว่างพระสงฆ์สามเณรอยู่ถึง 12 ปี จนกระทั่งคณะสงฆ์สมัยนั้นได้เลือกนิมนต์พระเถระผู้สามารถรูปหนึ่งมายังเมืองสาละเพื่อโต้วาทะเรื่องศาสนาและปรัชญากับพระเจ้ามิลินท์ ท่านผู้นั้น คือพระนาคเสน พระเจ้ามิลินท์ทรงทราบข่าวนั้นเสด็จไปสนทนาเป็นเชิงปจฺฉา

วิสัยทัศน์ อภิปรายปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรมกันขึ้น เป็นเวลาหลายวัน ผลปรากฏว่า พระเจ้ามิลินทีย่อมแพ้พระนาคเสน ข้อเสนอแนะระหว่างนักปรัชญาทั้ง 2 ท่านนี้ได้รวบรวมไว้เป็น คัมภีร์สำคัญคัมภีร์หนึ่ง เรียกว่า “มิลินทปัญหา” ดังนั้นมิลินทปัญหาจึงเป็นปกรณ์มีมาเก่าแก่ และสำคัญปกรณ์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ไม่ปรากฏว่าท่านผู้ใดเป็นผู้รจนา เชื่อกันว่ารจนาขึ้น ในราวพุทธศักราช 500 ปรากฏตามมธรรตตปกาสิณีฎีกาแห่งมิลินทปัญหา ซึ่งรจนาโดย พระมหาติปิฎกจุฬาลงกรณว่า พระพุทธโฆษาจารย์เป็นผู้แต่งนิทานกถาและนิคมกถาประกอบเข้า เมื่อพุทธศตวรรษที่ 10 (สมเด็จพระสังฆราช (อริยวงศาคตญาณ), 2470: พระนิพนธ์คานา)

คัมภีร์มิลินทปัญหาตามประวัติเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นก่อนคัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งเป็น ผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์จัดเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเศษ คือคัมภีร์ที่อธิบายข้อธรรมบางข้อ ซึ่งเป็นผลงานอิสระของพระเถระผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยที่ได้เรียบเรียงขึ้นตามโครงเรื่อง ที่ท่านจัดวางเองหรือเกิดจากเหตุการณ์พิเศษเช่นการตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัยของผู้อื่น เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 96)

4.2 การศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

พบว่า ในคัมภีร์มิลินทปัญหามีรูปแบบของการแสวงหาทฤษฎีความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา โดยอาศัยการกระทำเป็นหลัก แต่ในกรณีที่จะสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง และถูกทางนั้นต้อง อาศัยความเข้าใจที่ถูกต้องเสียก่อนกล่าวคือ เบื้องต้นของสรรพวิทยาการต่าง ๆ ล้วนต้อง เริ่มต้นที่ความเชื่อ (ศรัทธา) ที่มีต่อวิทยาการนั้น ๆ แต่พุทธปรัชญามองว่า อาศัยเพียงความ เชื่อเพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถทำให้ถึงจุดสูงสุด คือนิพพานได้ ยังต้องอาศัยความรู้ที่ทาง พุทธปรัชญาเรียกว่า ปัญญาจึงจะสามารถเข้าถึงนิพพานได้ดังพระพุทธพจน์ว่า “มาน ย่อมไม่ มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญากีย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีมาน ผู้มีทั้งมานและปัญญานั้นแล จึงนับว่าอยู่ ไกลนิพพาน” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: ข.ธ. (ไทย) 25/372/149) ฉะนั้น พื้นฐานของญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ปัญญา ที่ถูกฝึกฝนและอบรมดีแล้ว แต่คำ ว่า “ปัญญา” เป็นคำกลาง เพราะความรู้มีหลายชั้นหลายระดับ เช่นที่แบ่งเป็นโลกีย์ปัญญา และโลกุตระปัญญา เป็นต้น มีคำศัพท์หลายคำ ที่ใช้ในความหมายจำเพาะ เช่น ญาณ วิชา วิปัสสนา สัมปชัญญะ ปริปัญญา อภิญญา ปฏิสัมภิทา เป็นต้น

4.3 การศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

พบว่า ความรู้ที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ โดยผ่านอายตนะที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของ ความรู้นั้นที่เกิดขึ้นเองหรือสภาวะที่ถูกสร้างขึ้นโดยธรรมชาติ และเกิดจากกระทบซึ่งกันและกัน อนึ่งในคัมภีร์มิลินทปัญหาที่ท่านอุปมาเหมือนกับแพะตัวนั้น หมายความว่า แพะตัวหนึ่ง เหมือนกับอารมณ์รูปมรรคปารมณ เป็นต้น ส่วนแพะอีกตัวเหมือนกับวัตถุรูป มีจักขุปสาท เป็นต้น ซึ่งเมื่อแพะสองตัวนั้นใช้เขาชนกัน การปะทะกันนั้น เปรียบเสมือนการเกิดขึ้นผัสสะ แม้ในกรณีของอุปมาข้อที่เหลือก็พึงทราบโดยทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะความรู้ที่เกิดจาก อริยมรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ 1) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติ

สุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอวองค์มรรคข้อสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะ 2) อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกปรือ ในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่ รวมเอวองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบาน โดยสมบูรณ์ ได้แก่ รวมเอวองค์มรรคข้อสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: ม.ม. (ไทย) 12/508/549)

ดังนั้น ความรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาในมิลินทปัญหากล่าวถึงสภาพธรรมดาที่กระทบเกิดขึ้น ด้วยผัสสะจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในของมนุษย์ส่งผลถึงทางลบและทางบวกเป็นความรู้ที่เกิดประจักษ์ด้วยตนเองหรือความรู้ขึ้นจริงเท่านั้น พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก จึงจัดพระพุทธเจ้าอยู่ในกลุ่มของนักประสบการณ์นิยม หรือนักประจักษ์นิยม ปัญญาหรือความรู้ในพุทธปรัชญาอาศัยระบบการรับรู้แบบธรรมชาติแล้วจึงพัฒนาจากระดับต้นจนเป็นความรู้ในระดับสูงสุดแต่มีระบบความรู้เป็นอันเดียวกัน คือความต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง เรื่อง “การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา”สรุปประเด็นดังนี้

5.1. ประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา มีดังนี้ มิลินทปัญหาเป็นปกรณ์มีมาเก่าแก่และสำคัญปกรณ์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ไม่ปรากฏว่าท่านผู้ใดเป็นผู้รจนา เชื่อกันว่ารจนาขึ้นในราวพุทธศักราช 500 ปรากฏตามมธรรตถปิฎกสัณนิฎฎิกาแห่งมิลินทปัญหา ซึ่งรจนาโดยพระมหาตปิฎกจุฬาลงกรณ์ว่า พระพุทธโฆษาจารย์เป็นผู้แต่งนิทานกถาและนิคมกถาประกอบเข้าเมื่อพุทธศตวรรษที่ 10 (สมเด็จพระสังฆราช (อุฎฐายิมหาเถร), 2470: พระนิพนธ์คำนำ) มีความสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า คัมภีร์มิลินทปัญหาตามประวัติเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นก่อนคัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งเป็นผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์จัดเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คือคัมภีร์ที่อธิบายข้อธรรมบางข้อซึ่งเป็นผลงานอิสระของพระเถระผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยที่ได้เรียบเรียงขึ้นตามโครงเรื่องที่ท่านจัดวางเองหรือเกิดจากเหตุการณ์พิเศษเช่นการตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัยของผู้อื่น เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543: 96) เห็นได้ว่า มิลินทปัญหาเป็นปกรณ์มีมาเก่าแก่และสำคัญปกรณ์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธโฆษาจารย์จัดเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คือคัมภีร์ที่อธิบายข้อธรรมบางข้อซึ่งเป็นผลงานอิสระของพระเถระผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยที่ได้เรียบเรียงขึ้นตามโครงเรื่องที่ท่านจัดวางเองหรือเกิดจากเหตุการณ์พิเศษเช่นการตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัยของผู้อื่น เป็นต้น

5.2 ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา มีดังนี้ คัมภีร์มิลินทปัญหามีรูปแบบของการแสวงหาทฤษฎีความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา โดยอาศัยการกระทำเป็นหลัก แต่ในกรณีที่จะสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง และถูกทางนั้นต้องอาศัยความเข้าใจที่ถูกต้องเสียก่อนกล่าวคือ เบื้องต้นของสรรพวิทยาการต่าง ๆ ล้วนต้องเริ่มต้นที่ความเชื่อ (ศรัทธา) ที่มีต่อวิทยานั้น ๆ แต่พุทธปรัชญามองว่า อาศัยเพียงความเชื่อเพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถทำให้ถึงจุดสูงสุด คือนิพพานได้ ยังต้องอาศัยความรู้ที่ทางพุทธปรัชญาเรียกว่า ปัญญาจึงจะสามารถเข้าถึงนิพพานได้ดังพระพุทธพจน์ว่า “ฉณ ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาก็ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฉณ ผู้มีทั้งฉณและปัญญานั้นแล จึงนับว่าอยู่ใกล้นิพพาน” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: พุ.ธ. (ไทย) 25/372/149) เห็นได้ว่าคำว่า “ปัญญา” เป็นคำกลาง เพราะความรู้มีหลายชั้นหลายระดับ เช่นที่แบ่งเป็นโลกียปัญญาและโลกุตระปัญญา เป็นต้น

5.3 วิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา มีดังนี้ ความรู้ที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ โดยผ่านอายตนะที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของความรู้ที่เกิดขึ้นเองหรือสภาวะที่ถูกสร้างขึ้นโดยธรรมชาติ และเกิดจากกระทบซึ่งกันและกันหนึ่งในคัมภีร์มิลินทปัญหาที่ท่านอุปมาเหมือนกับแพะตัวนั้น หมายความว่า แพะตัวหนึ่งเหมือนกับอารมณ์รูปมีรูปารมณ์ เป็นต้น ส่วนแพะอีกตัวเหมือนกับวัตถุรูป มีจักขุปสาท เป็นต้น ซึ่งเมื่อแพะสองตัวนั้นใช้เขาชนกัน การปะทะกันนั้น เปรียบเสมือนการเกิดขึ้นผัสสะ แม้ในกรณีของอุปมาข้อที่เหลือก็พึงทราบโดยทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะความรู้ที่เกิดจากอริยมรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ 1) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีพะ 2) อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกปรือ ในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบาน โดยสมบูรณ์ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: ม.ม. (ไทย) 12/508/549) เห็นได้ว่าความรู้ที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ โดยผ่านอายตนะที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของความรู้ที่เกิดขึ้นเองหรือสภาวะที่ถูกสร้างขึ้นโดยธรรมชาติ อันได้แก่การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น (อธิปัญญาสิกขา)

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหาพบว่า ยังมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

สำหรับข้อเสนอแนะทั่วไปที่เกิดจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

1. รูปแบบการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ปัจจุบันที่ปรากฏในช่องทางการสื่อสารออนไลน์ในเฟซบุ๊ก (Facebook), ยูทูบ (Youtube), เว็บไซต์ (Website) ในเวลาที่เผยแพร่สมควรชี้แจงอรรถของเอกสารนั้น ๆ และมีแหล่งอ้างอิงของพุทธธรรมนั้น เพื่อให้เกิดสามารถตรวจสอบที่มาว่าเป็นข้อมูลเท็จ ข้อมูลจริง เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสของศรัทธา และผู้ค้นคว้าได้ข้อมูลที่จริงจากพระไตรปิฎกเล่มไหน หน้าไหน

2. กรมการศาสนาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือมหาเถรสมาคม ตลอดจนหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ควรให้ความสนใจและมีความตระหนัก ในเรื่องการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ปัจจุบันให้ มีคุณธรรม และจริยธรรม และควรเน้นอบรมบุคลากรทั้งพระภิกษุสงฆ์และอุบาสก อุบาสิกา ให้มีความรู้ ในเรื่องการวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทย ปัจจุบันและนำไปใช้งานให้มีประสิทธิภาพ และให้เกิดความเหมาะสมกับพุทธบริษัท 4 ให้เข้าถึงหลักธรรมพระพุทธศาสนาและน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากความทุกข์

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ปัจจุบันภายในประเทศ และต่างประเทศ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาพุทธศาสนาในการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหาปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

บุญมี แท่นแก้ว. (2543). **ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้)**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้**. พิมพ์ครั้งที่

2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหามานพ กวีวิโส (นักการเรือน). (2535). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องญาณวิทยาในพุทธปรัชญา. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. ภาควิชาพุทธศาสนาและปรัชญา: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543.) **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2554). **พุทธญาณวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: หจก. เม็ดทรายพริ้นติ้ง.
วสิน อินทสระ. (2528). **อธิบายมิลินทปัญหา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
สมเด็จพระสังฆราช (อุฎฺฐายีมหาเถร). (2470). **มิลินทปัญหา ฉบับโรงพิมพ์ไท**. พระนิพนธ์คํานำ.

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

Development Model Based on the Quality of Life of the Elderly Precepts Five Village of Lam Plai Mat in Buriram Province

พระครูสุนทรวิจิตรบัณฑิต, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ทิพย์ ชันแก้ว, บุญรัตน์ อดุล

Phrakhrusunthonveerabundit, Thananchai Pattanasing,

Thip Khankeaw, Boonyarat Utsa

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: dr.weerachon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนา
คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
และ 3) พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยแบบเชิงคุณภาพ
และปริมาณ โดยวิธีสร้างแบบสอบถามและสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศึกษาระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ อำเภอลำ
ปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์พบทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ของผู้สูงอายุ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 3.55 ระดับ
พฤติกรรมกรรมการรักษาศีล 5 ของผู้สูงอายุ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ
จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อยู่ที่ ร้อยละ 2.3

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์คือควรปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้พูดแต่ความจริงไม่โกหก
หลอกลวง ร้อยละ 59.33 และสองควรมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนหันมาสนใจใน
พระพุทธศาสนามากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 52 และออกกฎหมายที่มีบทลงโทษอย่างหนัก และ
บังคับใช้อย่างจริงจัง ร้อยละ 1.67

3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมออกกำลังกายที่
หลากหลายเหมาะสมกับคนทุกกลุ่มเพศวัย 2) มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา

ได้รับบทความ: 15 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 10 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 11 สิงหาคม 2566

Received: July 15, 2023; Revised: August 10, 2023; Accepted: August 11, 2023

สุขภาพร่างกายและตรวจสุขภาพเป็นประจำ 3) การดูแลรักษาสุขอนามัยด้านสิ่งแวดล้อม สถานที่สาธารณูปโภค และโภชนาการที่ดี 4) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชุมชน 5) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม 6) การสร้างแหล่งรายได้เสริมให้กับชาวบ้าน 7) ควรจัดให้มีการเปิดสอนวิชาหรือความรู้ที่ไม่มีสอนในโรงเรียน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ มาเป็นครูถ่ายทอดความรู้

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, หมู่บ้านรักษาศีล 5

Abstract

The purpose of this research were: 1) To study the level of behavior of applying the five precepts in daily life of the elderly Lamplaimat district, Buriram province. 2) To study process for the development of quality of life of the elderly according to the village observing the five precepts, Lamplaimat district, Buriram province. and 3) To develop a model for the quality of life of the elderly according to the village observing the five precepts, Lamplaimat district, Buriram province.

The research result found that:

1. To study the level of behavior in applying the 5 precepts to the daily life of the elderly. Lamplai Mat District Buriram province found an attitude towards the behavior of applying the 5 precepts to the daily life of the elderly. Lamplai Mat District Buriram Province was at a high level (mean 3.55) the level of behavior of observing the 5 precepts of the elderly according to the 5 precepts village project, Lam Plai Mat District Buriram Province The overall level is moderate.

2. The Guidelines for improving the quality of life of the elderly According to the 5 Precepts Village Project, Lam Plai Mat District Buriram province should instill since childhood to tell the truth, not to lie and deceive, 59.33 percent, and secondly, there should be a campaign to make people pay more attention to Buddhism. accounted for 52 percent and enacted legislation with severe penalties. and seriously enforcing 1.67 percent.

3. The Models to improving the quality in life the elderly according to the 5 Precepts Village Project, Lam Plai Mat District Buriram Province consists of 1) organizing a variety of exercise activities suitable for people of all genders

and ages 2) having training to educate about physical health care and regular health checks 3) maintaining environmental hygiene public utility and good nutrition 4) Organizing activities that promote unity in the community 5) Organizing activities that encourage people to sacrifice for the common good 6) Creating additional sources of income for the villagers I know that is not taught in school. by using the temple as a learning center Overall.

Keywords: Developmental Patterns, Quality of Life for the Elderly, Villages Keeping the 5 Precepts

1. บทนำ

หมู่บ้านศีล 5 เกิดขึ้นครั้งแรกจากการดำเนินนโยบายโดยใช้ศาสนานำการเมืองของพระเจ้าบรมมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างความปรองดอง และสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความกลมเกลียวกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตซึ่งในสังคมไทยจะเห็นว่า ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติการดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอน ในพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิต ทศนคติพฤติกรรม นิสัยใจคอของชาวไทยตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2538: 7) การดำเนินชีวิต ของชีวิตมนุษย์ในแต่ละวัน จึงต้องเผชิญกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่ยั่วเยวให้เกิดความอยากได้ อยากมี อยากเป็นเช่นคนอื่น ๆ จึงจำเป็นต้องต่อสู้กับ สิ่งเหล่านั้นที่ยั่วเยวซึ่งเกิดจากความไม่รู้เพื่อให้ได้มา ซึ่งความสะดวกสบายตอบสนองความต้องการของตน และหลีกเลี่ยงความทุกข์ยากลำบาก หรือแม้แต่งานที่ต้องใช้แรงงาน สิ่งเหล่านี้เรียกว่า กิเลสตัณหา พลังที่จะต่อสู้กับกิเลสตัณหา ได้ก็คือพลังแห่งสติและพลังแห่งปัญญา ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการฝึกหัดอบรมด้วยหลักธรรมอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จนสามารถยกระดับจิตใจขึ้นสูงเหนือกิเลสตัณหาได้ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์จะเห็นได้หลักพระพุทธศาสนาจะเน้นถึงการยอมรับศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธองค์ ทรงเน้นให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาชีวิตให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ดี ซึ่งพระพุทธศาสนาเห็นว่าหลักการพัฒนาชีวิตมนุษย์จะพัฒนาด้วยหลักไตรสิกขา ในด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ)

และด้านปัญญา (ปัญญา) 4 โดยหลักการดังกล่าวถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ให้ที่มีคุณภาพ ซึ่งจำเป็นจะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอาชญากรรม การทำลายล้างผลาญซึ่งกันและกัน การปล้นชิงทรัพย์สิน การทำความผิดทางเพศ การโกหก หลอกลวง และการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ ดังเช่นที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนอยู่บ่อย ๆ ตลอดถึงปัญหาทางสังคมเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง เมื่อว่าโดยสรุปแล้วแต่เป็นการประพาศติผิด ในเรื่องการละเมิดศีล 5 ทั้งสิ้น เพราะคนยึดเอาประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นใหญ่ ไม่ใส่ใจผลกระทบต่อส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ เห็นผิดเป็นชอบ ในขณะที่สังคมเปลี่ยนไป ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม และไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรม เพราะความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตใจ ความคิดอ่าน และความประพฤติหลาย ๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่ว ความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกละอาย สะเทือน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตมีดมนลงไป พวกเราชาวพุทธจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง ต้องยึดหลักการให้มันคงที่ จะไม่ทำสิ่งใด ๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องกล้าบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดีเป็นความถูกต้อง และเป็นธรรมเพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบ บังเกิด เพิ่มพูนขึ้นและคำจุน ส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุด หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการรักษาศีล 5 อันเป็นศีลระดับพื้นฐาน เป็นบาทเบื้องต้น ของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตนเองและสังคมผู้สูงวัยโดยรวม เพราะศีลหมายถึง ความเป็นปกติธรรมดาหรือการประพฤติชอบทางกาย วาจา เป็นศีลพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้นำหรือผู้ปกครองหมู่บ้านกับผู้อยู่ในหมู่บ้าน ชุมชนอย่างมีความสุขสงบ การกระทำ ในสิ่งที่ดีเป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน และนำพาทำกิจกรรมที่สื่อไปในทางที่ดี ทั้งการศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจสังคม การให้การศึกษาในระบบ การเรียนการสอนมีความจำเป็นรวมถึงการให้การศึกษาทางศีลธรรมที่ต้องเอาจริงเอาจัง ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาที่จะศึกษารูปแบบกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยสังเกตพฤติกรรม การเข้ารักษาศีล 5 ศีล 8 ในวันอุโบสถศีลหรือนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมเผยแผ่ศีลธรรม ตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาให้เกิดมีขึ้น รวมไปถึงประชาชนในหมู่บ้าน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านยางแห่งนี้ มีความโดดเด่นด้านประเพณีวัฒนธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาระดับพฤติกรรมภานาศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

3.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและ ได้แก่ผู้สูงวัยในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้สูงวัยโดยแบ่งได้คือ บ้านยาง จำนวน 100 คน บ้านผไทรินทร์ จำนวน 70 คน บ้านตลาดโพธิ์ จำนวน 68 คน และบ้านโคกลำจำนวน 62 คน รวม 300 คน โดยการสุ่มในการเก็บข้อมูลในการทำ การแจกแบบสอบถามและได้สัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับพฤติกรรมภานาศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยแบบสอบถามเป็นแบบประเมินพฤติกรรมภานาศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยมีค่า IOC อยู่ที่ .87 แบบสอบถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับพฤติกรรมภานาศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์มีระดับความเห็น

2. ลักษณะของเครื่องมือ

1) เครื่องมือแบบสอบถามการประเมินผลพฤติกรรมภานาศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์5 ระดับ (Rating Scale)

2) เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาความรู้พื้นฐานทั่วไป หลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสร้างกลยุทธ์แบบมีเครื่องมือแบบกิจกรรมและหลักสูตร การพัฒนาความผาสุกทางจิตวิญญาณผ่านกระบวนการบุญกิริยาวัตถุของผู้สงฆ์ที่มาถือศีลอุโบสถในวัดของพระพุทธศาสนาจังหวัดบุรีรัมย์

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบและวิพากษ์ แก้ไข รับรอง ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จนเป็นที่สมบูรณ์ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงได้นำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2) แนวในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth – Interview) ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบและวิพากษ์ แก้ไข รับรอง ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จนเป็นที่สมบูรณ์ ถูกต้องตามหลักวิชาการ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย แบบสอบถาม โดยเครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวางแผนก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนการวางแผน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม ในวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ผลตามหลักสถิติและนำเสนอข้อมูลในรูปตารางและเชิงบรรยาย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยหาค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการอธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งในส่วนผลการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ ดังนั้นเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ ในงานวิจัยนี้ จะใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลก็จะมีเตรียมข้อมูลโดยการลดทอนข้อมูลและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ออกแบบด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research จากนั้นทำการสรุปผล อภิปรายผลเชิงพรรณนา สรุปผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์สรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

4.1 ระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน
ชาวบ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัย อำเภอปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์อำเภอปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัย อำเภอปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์อำเภอปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	จำนวน
ศีลข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์				
การล่าสัตว์เป็นกีฬาที่น่าตื่นเต้น	4.29	0.67	ไม่เห็นด้วย	1
การฆ่าสัตว์เพื่อทำอาหารเป็นเรื่องปกติในชีวิต	2.88	1.31	ไม่แน่ใจ	3
รัฐบาลควรส่งเสริมให้การชนไก่เป็นกีฬาพื้นเมืองของประเทศไทย	3.87	1.19	ไม่เห็นด้วย	2
รวม	3.68	1.06	มาก	
ศีลข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์				
การถือเอาสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ของเพื่อนเป็นสิ่งที่ยอมกันได้	3.46	0.95	ไม่แน่ใจ	4
การยืมเงินเพื่อนเพียงเล็กน้อยจะคืนหรือไม่คืนก็ได้	4.02	0.78	ไม่เห็นด้วย	3
การคืนเงินแก่พ่อค้าที่ทอนเงินเกินเป็นการกระทำที่ถูกต้อง	4.50	0.05	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	2
การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทำให้มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน	4.61	0.90	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
รวม	4.14	0.92	มาก	
ศีลข้อที่ 3 การประพฤติดินในกาม				

การมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่ใช่แฟนเป็น วิวัฒนาการของสังคมสมัยใหม่	3.62	0.68	ไม่เห็นด้วย	2
การมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่รู้จักสามารถ เป็นไปได้เสมอในสังคม	3.52	0.73	ไม่เห็นด้วย	3
การมีคู่รักมาก ๆ ถือเป็นผู้มีเสน่ห์	3.68	1.16	ไม่เห็นด้วย	1
	3.60	0.86	มาก	
ศีลข้อที่ 4 การไม่พูดเท็จ				
ถ้ามีประโยชน์มาก จะพูดโกหกบ้างก็ไม่ เป็นไร	2.18	0.98	เห็นด้วย	2
การนินทาคนอื่น ถ้าเขาไม่รู้ก็ไม่เป็นไร	3.41	1.32	ไม่แน่ใจ	1
	2.79	0.89	ปานกลาง	
ศีลข้อที่ 5 การไม่ดื่มสุราของมึนเมา				
เมื่อมีงานเลี้ยงสังสรรค์จะดื่มเหล้าหรือ เบียร์บ้างก็ไม่เป็นไร	2.55	0.67	ไม่แน่ใจ	3
การดื่มเหล้าหรือเบียร์เหมาะสมกับ การ รับประทานอาหารมื้อเย็น	3.41	1.31	ไม่แน่ใจ	1
การดื่มเหล้าหรือเบียร์สามารถช่วยให้ คลายเครียดได้ระดับหนึ่ง	3.26	1.19	ไม่แน่ใจ	2
	3.07	1.06	ปานกลาง	
	3.46	0.96		

ระดับพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของสูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้าน ศีลข้อ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.14) รองลงมาคือ ศีลข้อ 3 การประพฤติดินในกาม (ค่าเฉลี่ย 3.60) ต่ำสุดด้าน ศีลข้อที่ 4 การไม่พูดเท็จ (ค่าเฉลี่ย 2.79) เมื่อแยกศีลเป็นรายข้อพบว่าศีลข้อที่ 1 ศีลข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ พบว่าด้านการล่าสัตว์เป็นกีฬาที่น่าตื่นเต้น อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 4.29) รองลงมาด้านรัฐบาลควรส่งเสริมให้การชนไก่เป็นกีฬาพื้นเมืองของประเทศไทย (ค่าเฉลี่ย 3.87) ต่ำสุด การฆ่าสัตว์เพื่อทำอาหารเป็นเรื่องปกติในชีวิต อยู่ในระดับไม่แน่ใจ (ค่าเฉลี่ย 2.88) ศีลข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.14) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทำให้มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน (ค่าเฉลี่ย 4.61) รองลงมาคือด้านการคืนเงินแก่พ่อค้าที่ทอนเงินเกินเป็นการกระทำที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 4.50) ต่ำสุดคือการถือเอาสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ของเพื่อนเป็นสิ่งที่ยอมกันได้ อยู่ในระดับไม่แน่ใจ

(ค่าเฉลี่ย 3.46) ศีลข้อ 3 การประพฤติผิดในกาม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือ การมีคู่รักมาก ๆ ถือเป็นผู้มีเสน่ห์ อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 3.68) รองลงมาคือการมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่ใช่แฟนเป็นวิวัฒนาการของสังคมสมัยใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.62) ต่ำสุดคือ การมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่รู้จักสามารถเป็นไปได้เสมอในสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.52) ศีลข้อที่ 4 การไม่พูดเท็จ อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 2.79) ค่าสูงสุดคือการนินทาคน ถ้าเขาไม่รู้ก็ไม่เป็นไร อยู่ในระดับไม่แน่ใจ (ค่าเฉลี่ย 3.41) ถ้ามีประโยชน์มากจะพูดโกหกบ้าง ก็ไม่เป็นไร อยู่ในระดับเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 2.18) ศีลข้อที่ 5 การไม่ดื่มสุราของมึนเมา ด้านที่มีค่าสูงสุดคือ การดื่มเหล้าหรือเบียร์เหมาะสมกับ การรับประทานอาหารมื้อเย็น อยู่ในระดับไม่แน่ใจ (ค่าเฉลี่ย 3.41) รองลงมาคือการดื่มเหล้าหรือเบียร์สามารถช่วยให้คลายเครียดได้บ้าง (ค่าเฉลี่ย 3.26) ต่ำสุดคือ เมื่อมีงานเลี้ยงสังสรรค์จะดื่มเหล้าหรือเบียร์บ้างก็ไม่เป็นไร (ค่าเฉลี่ย 2.55)

4.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

แนวทาง	กิจกรรม
ควรมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนหันมาสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น	ทำบุญตักบาตรและขยายโอกาสสู่ชุมชนด้วยวิถีพุทธ
สถาบันการศึกษาทุกระดับควรเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	สร้างเครือข่ายสถานศึกษากับชุมชนผู้สูงอายุในตำบล
มีบทลงโทษที่จริงจังและรุนแรงมากขึ้น	ออกกฎระเบียบและข้อบังคับเป็นประจักษ์

พบว่า ผู้สูงวัยได้ให้แนวทางมาคือควรมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนหันมาสนใจในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 52 สถาบันการศึกษาทุกระดับควรเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 24.67 ผู้สูงวัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ไม่ใส่ใจในศาสนาจึงเป็นเรื่องยาก ร้อยละ 17.67 ไม่ออกความคิดเห็น ร้อยละ 5 ควรมีบทลงโทษที่จริงจังและรุนแรงขึ้น ร้อยละ 0.67 กับข้อคำถามอะไรคือปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้คนไทยไม่สามารถรักษาศีล 5 ได้ พบว่าไม่สามารถหลีกเลี่ยงการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตได้ ร้อยละ 39 การเปลี่ยนแปลงของสังคม ร้อยละ 29 ความยากได้ยากมีไม่รู้จักพอของมนุษย์ ร้อยละ 13.33

4.3 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย

ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมออกกำลังที่หลากหลายเหมาะสมกับคนทุกกลุ่มเพศวัย 2) มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพร่างกายและตรวจสุขภาพเป็นประจำ 3) การดูแลสุขภาพสุขอนามัยด้านสิ่งแวดล้อม สถานที่ สาธารณูปโภค และโภชนาการที่ดี 4) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชุมชน 5) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม 6) การสร้างแหล่งรายได้เสริมให้กับชาวบ้าน 7) ควรจัดให้มีการเปิดสอนวิชาหรือความรู้ที่ไม่มีสอนในโรงเรียนทั่วไป โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ มาเป็นครูถ่ายทอดความรู้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์จะอภิปรายผลดังนี้

5.1 ระดับพฤติกรรมภานาศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.00 ส่วน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุระหว่าง 60 - 65 ปี คิดเป็นร้อยละ 59.34 รองลงมา อายุระหว่าง 66 - 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.33 ต่ำสุดคืออายุ 81 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 1 ทศนคติที่มีต่อพฤติกรรมภานาศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย สอดคล้องกับนริสา วงศ์พนา (2551: 123-125) รัชได้ศึกษา “การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตในสังคมผู้สูงอายุ” (โสวิทย์ บำรุงศักดิ์, 2549: 100-102) ผลศึกษาพบว่า การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในยุคของการเป็นสังคมผู้สูงอายุมีความสำคัญยิ่ง เพราะผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติของสุขภาวะทั้งมิติทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางจิตวิญญาณ ทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ดังนั้นการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตที่ดีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาวะที่สมบูรณ์ในทุก ๆ มิติ สุขภาวะทางจิตที่ดีทำให้ผู้สูงอายุสามารถยอมรับและจัดการกับการเปลี่ยนแปลงรอบด้านที่เกิดขึ้นตามศักยภาพของตน ทั้งนี้เพื่อทำให้เป็นสังคมผู้สูงวัยที่มีคุณค่า ไม่เป็นสังคมชราภาพที่เป็นภาระของสังคม

5.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ คือแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์คือควรมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนหันมาสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 52 สถาบันการศึกษาทุกระดับควรเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 24.67 ผู้สูงวัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ไม่ใส่ใจในศาสนาจึงเป็นเรื่องยาก ร้อยละ 17.67 ไม่ออกความคิดเห็น ร้อยละ 5

ควรมีบทลงโทษที่จริงจังและรุนแรงขึ้น ร้อยละ 0.67 รณรงค์ให้งดการรับประทานเนื้อสัตว์ ร้อยละ 31.33 ปลุกฝังให้เด็กรู้จักรักสัตว์ ว่าชีวิตเขาก็เหมือนชีวิตเรา ร้อยละ 26.67 บอกให้รู้ถึงโทษของการทำร้ายสัตว์ ร้อยละ 21 ทำได้ยากเพราะเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบของการทำอาหาร ร้อยละ 18.33 มีบทลงโทษแก่ผู้ที่ฆ่าสัตว์ ร้อยละ 2.67 มีบทลงโทษที่เด็ดขาดสำหรับคนที่ลักทรัพย์ ร้อยละ 51.67 รัฐบาลควรส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ ร้อยละ 43.67 ปลุกฝังตั้งแต่เด็กให้เป็นคนดีไม่ลักทรัพย์ ร้อยละ 3 และจัดอบรมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมบ่อย ๆ ร้อยละ 1.67 ปลุกฝังให้รู้จักรักเดียวใจเดียว ร้อยละ 29.33 แต่งกายให้เรียบร้อย มิดชิด จะทำให้ไม่เกิดการประพฤติดนินทา ร้อยละ 22.33 มีบทลงโทษกับคนที่ประพฤติดนินทา ร้อยละ 22 บอกถึงผลเสียของการประพฤติดนินทา และข้อดีของการรักเดียวใจเดียว ร้อยละ 17.33 สอดคล้องกับ รัตนา คัมภีรานนท์, จิตติมา เตียววัฒนวิวัฒน์, นารีรัตน์ ผุดผ่อง, 2555: 125) อาจได้ศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณและความผาสุกของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 160 คน ภิญโญ สิงห์กฤตยา, 2553: 148)

5.3 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 1) การจัดกิจกรรมออกกำลังกายหลากหลายเหมาะสมกับคนทุกกลุ่มเพศวัย 2) มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพร่างกายและตรวจสุขภาพเป็นประจำ 3) การดูแลรักษาสุขอนามัยด้านสิ่งแวดล้อมสถานที่ สาธารณูปโภค และโภชนาการที่ดี 4) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชุมชน 5) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม 6) การสร้างแหล่งรายได้เสริมให้กับชาวบ้าน 7) ควรจัดให้มีการเปิดสอนวิชาหรือความรู้ที่ไม่มีสอนในโรงเรียนทั่วไป โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ มาเป็นครูถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่พึงพอใจในความเป็นอยู่ในศูนย์ฯ มาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่มีญาติ เนื่องจากรู้สึกว่ามีที่ศูนย์แห่งนี้อบอุ่นสมบูรณ์ทุกอย่าง ขาดแต่ญาติพี่น้อง อาจรู้สึกเหงาบ้างในบางครั้ง แต่ก็เปรียบเสมือนบ้านหรือครอบครัว มีพี่เลี้ยงคอยดูแล และมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้ พบว่า อาชีพก่อนเข้าสถานสงเคราะห์ สถานทางการเงิน การมาเยี่ยมในรอบปีที่ผ่านมา และการเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตวิญญาณ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษา ได้เข้าใจในเรื่องศีล 5 มากขึ้น และนำแนวทางที่ได้ไปประพฤติปฏิบัติศีล 5 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การประพฤติดี

ประพตฺธิชอบทงกยวจจ และใจให้เกดควมซ้อสตัย สจจรต และสงผลให้พตฺติกรรมของบุคคลผู้มีศีล ีควมเมตตจ กรณจอนโยน นุ่มนวล และนจเครพและนจเลื่อมใส และการแสดงออกมทงด้นพตฺติกรรม เป็นลัษณะของบุคลิกภพที่ต้งม และแสดงออกมทงกย วจจ และใจ อย่างเหมะสมกับสภพเวดล้อม ทำให้เกดเสนห้อยู่ในตัว ทำให้พตฺติกรรมทงกย วจจ และใจ ที่แสดงออกมทงสังคมย้อมควมสงบสุข

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศีกษการนจนำหลักศีล 5 เพื่อพัฒนบุคลิกภพของบุคคลในสังคมตามหลักปรัชญจเศรษฐกิจพอเพียง
2. การประกยุดต์หลักเบญจศีลและเบญจธรรมเพื่อแก้ไขพตฺติกรรม และค่านิยมอันไม่เหมะสมของสังคมไทย
3. ศีกษการสร้งรูปแบบการนจศีล 5 มจ บำบตรักษจผู้ตติสังเสพตติที่เหมะสมตามจริตของแต่ละบุคคล
4. ศีกษตติตตามประเมณผลโครงการหมู่บ้านหรือชมชนรักษศีล 5 ในพื้นที่จังหวดบุรีรัมย์

เอกสารอ้างอิง

- นริสจ วงศ์พนารักษ. (2556). การสร้งเสริมสุขภวะทงจิตในสังคมผู้สูงอย. **วารสารวารสารวิจัยสจธรณสุขศาสตร มหาวิทยลัยขอนแก่น**, 6(2), 160-164.
- รตนา ค้มภรณนถ์ และ จุติมจ เตยวฒนวิวฒน. (2555). ควมผสูกทงจิตวิญญจณแลควมสุขของผู้สูงอย: กรณศีกษจศูนย์พัฒนการจตสวสติการทงสังคมผู้สูงอย บ้นบงละมุง อมเอบบงละมุง จังหวดชลบุรี. **รจยงนจวิจัย. วิทยลัยการสจธรณสุขสิรินธร จังหวดชลบุรี: สถบ้นพระบรมราชชนก สำนกงานปลัดกระทรวงสจธรณสุข.**
- ภินนถ์ สิงหฤตย. (2553). ศีกษการประกยุดต์ใช้กระบวณทศนและกระบวณการสร้งเสริมสุขภพตามแนวพระพุทศสจสนจ. **พุทศสจสตรมหาบ้นตติ สจขจวชพระพุทศสจสนจ. บ้นตติวิทยลัย: มหาวิทยลัยมหจจุฬาลงกรณราชวิทยลัย.**
- สมเตจพระญจณสังวร (เจรญ สุวฒนโน). (2538). **ควมจจริงที่ต้องเข้จใจ.** กรุงเทพมหนคร: โรงพิมพมหมกุฏราชวิทยลัย.
- โสวธิย บำรุงศักดี. (2549). ศีกษจวเคราะหศีล 5 ในพระไตรปิฏก. **สจรณพนธพุทศสจสตรดุขภฏบ้นตติ. บ้นตติวิทยลัย: มหาวิทยลัยมหจจุฬาลงกรณราชวิทยลัย.**

ศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์

A Critical Study of Essenes of Dhamma in

Majjhimanikaya Mulapannaska

เสฐียร ทังทองมะดัน,

Sathien Thangthongmadan,

พระศรีวัชรวิสุทธิ, ฌริศา ไชอำเอี่ยม, ณัฐพนธ์ เบ้าคำ

Phra Srivajjaravisuddhi, Karisa Saiumeam, Natthaphon Baokham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: sathienthong@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระและลักษณะพระสูตรในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ 2) ศึกษาแก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์และ 3) ประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. คัมภีร์มัชฌิมนิกายเป็นนิกายที่ 2 ในจำนวน 5 นิกาย เป็นที่รวมพระสูตรที่มีขนาดกลาง อยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 12-13-14 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ปณณาสก์ ประกอบด้วย มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่มที่ 12 มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์ เล่มที่ 13 มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์ เล่มที่ 14 รวม 3 ปณณาสก์ มีจำนวนพระสูตร 152 สูตร มีโครงสร้างการแบ่งเนื้อหาออกเป็นปณณาสก์ วรรค และสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 วรรค ๆ ละ 10 สูตร ประกอบด้วย มูลปริยายวรรค สีหนาทวรรค โอปัมมวรรค มหยมกวรรค และจุฬยมกวรรค ลักษณะรูปแบบพระสูตรเป็นแบบร้อยแก้ว และร้อยกรองผสมกัน

2. มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่มที่ 12 มี 50 สูตร แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 วรรค ๆ ละ 10 สูตร วรรคที่ 1) เรียกว่ามูลปริยายวรรค วรรคที่ 2) เรียกว่าสีหนาทวรรค วรรคที่ 3) เรียกว่าโอปัมมวรรค วรรคที่ 4) เรียกว่ามหายมกวรรค และวรรคที่ 5) เรียกว่าจุฬยมกวรรค

ได้รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 27 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 3 สิงหาคม 2566

Received: July 1, 2023; Revised: July 27, 2023; Accepted: August 3, 2023

แก่นธรรมที่ปรากฏคือ เป็นต้นว่า มูลเหตุแห่งธรรม การสำรวมระวังอาสวะทุกชนิด ความกลัว และสิ่งที่กลัว บุคคลผู้ไม่มีกิเลส การบันลือสีหนาทเล็ก ด้วยการบรรลือสีหนาทใหญ่ กองทุกข์ ธรรมที่น่าพอใจเหมือนขนมหวาน ความตรัสสองทาง คำสอนเปรียบด้วยเลื่อย ข้อเปรียบเทียบ ด้วยงูพิษ ข้อเปรียบเทียบด้วยจอมปลวก ข้อเปรียบเทียบด้วยรถ 7 ผลัด ข้อเปรียบเทียบด้วยคน เลี้ยงโค ความสิ้นไปแห่งตัณหา การได้ตอบด้วยการใช้ความรู้ การสมาทานธรรมะ ว่าด้วยภิกษุผู้ พิจารณาสอบสวน

3. การประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกเพื่อพัฒนาชีวิต และสังคม แก่นธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต แก่นธรรมเพื่อพัฒนาสังคม แก่นธรรมที่เป็นความจริงของชีวิต จากการศึกษาแก่นธรรมในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก สามารถประยุกต์ องค์ความรู้จากการวิจัยได้ 2 ส่วนคือ 1) แก่นธรรมที่เป็นองค์ความรู้ด้านกุศลธรรม 2) แก่น ธรรมที่เป็นองค์ความรู้ด้านอกุศลธรรม

คำสำคัญ: แก่นธรรม, มัชฌิมนิกาย, มูลปณณาสก

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the meaning, structure, content and nature of the sutras in the Middle Nikaya Mulpananasaka Mulpanasaka and 3) to apply the core Dharma from the Middle Nikaya Mulpanasaka for the development of life and society. The research is qualitative research, which focuses on documentary research by studying information from Tripitaka, commentary, sub-commentary, sub-sub-commentary, academic works, books, textbooks, articles, documents and related researches. The data were analyzed and the research results were presented in the form of a descriptive analysis according to the research objectives.

The research result found that:

1. The Majjhima Nikaya is the second of the five sects, containing medium-sized sutras. It is contained in the 12th, 13th, and 14th volumes of the Tripitaka, it is divided into 3 Pannasaka contents, consisting of the Middle Nikaya Mulpannask, Volume 12, the Medium Nikaya, Volume 13 Upiri Pannasaka, Volume 14. A total of 3 Pannasaka is containing 152 sutras, with the structure of dividing the content into Pannasaka, paragraph and Sutra. The Majjhimanikaya Mulpanasaka sutras are divided into 5 paragraphs, each of 10 sutras, consisting

of the Mulapariyavagga, Sihanadavagga, Opammavagga, Mahayamakavagga, and Culayamakavagga. The style of the sutra is a mixture of prose and poetry.

2 . Majjhimanikaya Mulpanasaka Volume 12 contains 50 sutras, divided into 5 paragraphs, 10 sutras each. A first paragraph that deals with the cause of the Dharma. The second paragraph is called Sihanadavagga. The third paragraph is called Opammavagga. The fourth Paragraph is called Mahayamakavagga, and the fifth paragraph is called Culayamakavagga. The essence of Dharma that appears is, for example, the root cause of Dharma, cautiousness of all kinds fear and fear person without passion small fortune telling with great color radiance, heaps of sorrows, Dharma that is satisfying like sweets two-way thinking, the doctrine likened to a saw, comparison with venomous snakes, comparison with anthills, the analogy with the 7-turn vehicle, The analogy with the cowherd, the end of lust knowledge-based interaction meditation, concerning monks who investigate.

3. The application of the essence of the Dharma from the Middle Nikaya Mulpanasaka for the development of life and society, Essence of Dharma for improving life consists of paying attention to the assava, being an heir examination of one's inner defilements for the cessation, reduction, relinquishment, avoidance of the sixteen defilements of defilement, prevention and caution so that they do not occur in the practice of self-purification, being fully conscious living conditions to contemplate only what is good do not harm yourself and others, The essence of dharma for social development consists of being patient with what other people say, learning to live in society, to learn to live happily with others in society, Buddhism social life conduct practicing charitable behavior Saraniya Dharma. The core dhamma that is the truth of life consists of the four births, the birth of the egg, the five senses, the twelve senses, and the five attachments that should not be clung to. From the study of the essence of the Dhamma in the Middle Nikaya Mulpannasaka, the knowledge gained from the research can be divided into two parts: 1) the core of the Dharma which is the knowledge.

Keywords: Essenes of Dhamma, Majjhimanikaya, Mulapannaska

1. บทนำ

พระไตรปิฎก แปลว่า 3 คัมภีร์ เมื่อแยกเป็นคำๆ ว่า พระ + ไตร + ปิฎก คำว่า "พระ" เป็นคำแสดงความเคารพหรือยกย่อง คำว่า "ไตร" แปลว่า สาม คำว่า "ปิฎก" แปลได้ 2 อย่าง คือ แปลว่า คัมภีร์ หรือแปลว่า กระจาด ตะกร้า ดังนั้น พระไตรปิฎก จึงหมายถึง สิ่งที่รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดหมู่ไม่ให้เกิดการจัดกระจาย คล้ายกระจาดหรือตะกร้าอันเป็นภาชนะใส่ของนั่นเอง ปิฎก 3 หรือพระไตรปิฎก แบ่งออกเป็น 1) พระวินัยปิฎก ว่าด้วยวินัยหรือศีลของภิกษุ ภิกษุณี 2) พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมเทศนาทั่วไป 3) พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยธรรมล้วน ๆ หรือธรรมสำคัญ (สุชีพ ปุณฺณนาฎาพ, 2539: 1) ก่อนปรินิพพาน พระพุทธเจ้าได้ตรัสทำนองสั่งเสียกับพระอานนท์ว่า เมื่อพระองค์ปรินิพพานล่วงลับไปแล้ว จะไม่ทรงตั้งภิกษุรูปใดแทนพระองค์ หากแต่ให้ชาวพุทธทั้งหลายยึดพระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์ ตามพระพุทธพจน์ว่า "อานนท์ ธรรมและวินัยใดที่เราได้แสดงแล้วและบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น เป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย โดยกาลที่เราล่วงลับไป" (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/216/164) พระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า พระธรรมวินัย ถือเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จึงเท่ากับเป็นองค์พระศาสดาและเป็นตัวแทนพระพุทธศาสนา และพระธรรมวินัยทั้งหลายนั้นล้วนได้ประมวลอยู่ใน พระไตรปิฎก ทั้งสิ้น

พระสุตตันตปิฎก เป็นประมวลพุทธพจน์หมวดพระสูตร คือ พระธรรมเทศนา คำบรรยายธรรมต่าง ๆ ที่ตรัสยกย่องให้เหมาะกับบุคคลและโอกาสตลอดจนบทประพันธ์เรื่องเล่า และเรื่องราวทั้งหลายที่เป็นชั้นเดิมในพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 5 นิกาย (เรียกย่อหรือหัวใจว่า ที ม ส อ ขุ) คือ 1) ทีฆนิกาย ชุมนุมพระสูตรที่มีขนาดยาว 34 สูตร 2) มัชฌิมนิกาย ชุมนุมพระสูตรที่มีความยาวปานกลาง 152 สูตร 3) สังยุตตนิกาย ชุมนุมพระสูตรที่จัดรวมเข้าเป็นกลุ่ม ๆ เรียกว่าสังยุตต์หนึ่ง ๆ ตามเรื่องที่เนื่องกัน หรือตามหัวข้อหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องรวม 56 สังยุตต์ มี 7762 สูตร 4) อังคุตตรนิกาย ชุมนุมพระสูตรที่จัดรวมเข้าเป็นหมวด ๆ เรียกว่านิบาตหนึ่ง ๆ ตามลำดับจำนวนหัวข้อธรรม รวม 11 นิบาต หรือ 11 หมวดธรรม มี 9557 สูตร 5) ขุททกนิกาย ชุมนุมพระสูตร คาถาภาษิต คำอธิบาย และเรื่องราวเบ็ดเตล็ดที่จัดเข้าในสี่นิกายแรกไม่ได้มี 15 คัมภีร์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: วิ.อ. (ไทย) 1/21, 24-25)

พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย เป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ 12-14 คือมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ 1 ในจำนวน 3 คัมภีร์แห่งมัชฌิมนิกาย คือ (1) มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ (2) มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 13 (3) มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 14 คำว่า มัชฌิมนิกาย แปลว่า หมวดหรือหมู่พระสูตรขนาดปานกลาง คือไม่ยาวมากเหมือนพระสูตรทั้งหลายในทีฆนิกาย (นิกายที่ 1) และไม่สั้นมาก

เหมือนพระสูตรทั้งหลายในสังยุตตนิกาย (นิกายที่ 3) อังคุตตรนิกาย (นิกายที่ 4) และ ขุททกนิกาย (นิกายที่ 5) แห่งพระสูตรตันตปิฎก

พันตรี ป.หลงสมบุญ (2550: 552-553, 358) กล่าวความหมายของมัชฌิมนิกาย ไว้ในหนังสือพจนานุกรมมจร-ไทย ไว้ว่า มัชฌิมนิกาย มาจากคำว่า มชฌิม + นิกาย คำว่า มชฌิม (วิ.) มีความหมายว่า มีในท่ามกลาง, เกิดในท่ามกลาง, ปานกลาง, ปูนกลาง, วิ.ว่า มชฌเณ ภโว มชฌิโม, มชฌเณ วา ชาโต มชฌิโม อิม ปัจจย, มชฌิม (ปุ.) ประกาศมีในท่ามกลาง, มัชฌิมประเทศ, วิ.ว่า มชฌเณ ติฏฐตติ มชฌิโม อิม ปัจจย มชฌิม (ปุ.) มัชฌิมะ ชื่อคนตรียอย่างหนึ่งใน 7 อย่าง เสียงมีในท่ามกลาง เสียงเหมือนนกกระเรียนร้อง วิ. มชฌเณ ลยวิเสส ภโว มชฌิโม มชฌิม (ปุ.นป.) กลางตัว, เอว, ท้อง วิ.มชฌเณ ภโว มชฌิม

คำว่า นิกาย (ปุ.) ที่อยู่, เรือน, วิ.นิจียเต ฉาทียเตติ นิกายो. นิพุโพ, จิ จเย, โย, แปลง จิ เป็น กา ในเพราะ ย ปัจจย. ผุ้ง, หมู, พวก, ประชุม, กอง, คณะ, สภา, บริษัท, นิกายชื่อหมวดคัมภีร์ในพระไตรปิฎกมี 5 นิกายคือ 1) ทีฆนิกาย 2) มัชฌิมนิกาย 3) สังยุตตนิกาย 4) อังคุตตรนิกาย 5) ขุททกนิกาย ชื่อหมู่ชนผู้มีธรรมร่วมกันประพฤดิธรรมร่วมกัน เช่น มหานิกาย. วิ.นิพพิเสเสน จิโนติ อวยเวติ นิกายो. กุล สหมีน สมานธมมานเมว ชนตุนิ คโณ นิกายो นาม

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2550: 354) กล่าวความหมายของคำว่า นิกาย ไว้ในหนังสือศัพท์วิเคราะหว่า นิกาย เรือน,ที่พัก, ที่อยู่ (อคาร มนทिर นิลย อาวาส) นิจียเต ฉาทียเตติ นิกายो ที่อันเขามุงบัง (นิ บทหน้า จิ ธาตุ ในความหมายว่าสะสม ย ปัจจย, แปลง จิ เป็น กา)

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) (2545 : 129-144) กล่าวถึงลักษณะคำสอนเชิงปรัชญาในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย ในเก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ไว้ว่า มัชฌิมนิกาย คือหมวดคำสอนเชิงเทศนาของพระบรมศาสดา หมวดหนึ่งของพระสูตรตันตปิฎก พระบาลีไตรปิฎกของเถรวาท มัชฌิมนิกาย เป็นหมวดหรือนิกายลำดับที่ 2 ที่รวบรวมพระสูตรหรือคำสอนเชิงเทศนา ซึ่งมีความยาวปานกลางคือ สั้นกว่า "ทีฆนิกาย" แต่ยาวกว่า "สังยุตตนิกาย" มีจำนวน 152 สูตร แบ่งเป็น 3 ปัณณาสก์ (หมวด 50) (3 เล่ม คือ เล่มที่ 12,13,14 คือ เล่มที่ 1 เรียกว่า มัชฌิมนิกาย มุลปัณณาสก์ (แปลว่า มัชฌิมนิกายหมวด 50 เล่มต้น บรรจุพระสูตร 50 สูตร) เล่มที่ 2 เรียกว่า มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ (แปลว่า มัชฌิมนิกาย หมวด 50 เล่มกลาง บรรจุพระสูตร 50 สูตร) และเล่มที่ 3 เรียกว่า มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ (แปลว่า มัชฌิมนิกาย เล่มท้าย บรรจุพระสูตร 52 สูตร) (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต),

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงการจัดหมวดหมู่พระสูตรในมัชฌิมนิกาย ไว้ในหนังสือ พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎกเล่ม 1 ไว้ว่า พระสูตรจำนวน 152 สูตรในมัชฌิมนิกาย ท่านจัดแบ่งเป็น 3 ปัณณาสก์ (หมวดละ 50) ได้ 3 ปัณณาสก์ แต่ละปัณณาสก์ได้แบ่งเป็นวรรค (ตอน) ได้ 5 วรรค ดังนี้ ปัณณาสก์ที่ 1 เรียกว่า มุลปัณณาสก์ มี 50 สูตร แบ่งออกเป็น 5 วรรค วรรคละ 10 สูตร

คือ 1) มูลปริยายวรรค 2) สีนทาวรรค 3) โอปัมมวรรค 4) มหยมกวรรค 5) จุฬยมกวรรค
 ปณณาสก์ที่ 2 เรียกว่า มัชฌิมปณณาสก์ มี 50 สูตร แบ่งเป็น 5 วรรค วรรคละ 10 สูตร คือ
 1) คหปติวรรค 2) ภิกขุวรรค 3) ปริพพาซกวรรค 4) ราชวรรค 5) พรหมณวรรค ปณณาสก์ที่ 3
 เรียกว่า อุปริปณณาสก์ มี 52 สูตร แบ่งเป็น 5 วรรค วรรคละ 10 สูตร ยกเว้นวรรคที่ 4 มี 12
 สูตรคือ 1) เทวทหวรรค 2) อนุปทวรรค 3) สญญตวรรค 4) วิภังควรรค 5) สฬายตนวรรค
 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551: 283)

การจัดแบ่งหมวดหมู่พระสูตรในมัชฌิมนิกายมีพระสูตรทั้งหมด 152 สูตร แบ่งเป็น 3
 หมวด หมวดละ 50 ที่เรียกว่า ปณณาสก์ รวมเป็น 150 สูตร อีก 2 สูตรท่านจัดไว้ในปณณาสก์
 สุดท้าย ปณณาสก์ทั้งสามได้แก่ 1) มูลปณณาสก์ แปลว่า ปณณาสก์ต้น 2) มัชฌิมปณณาสก์
 แปลว่า ปณณาสก์กลาง 3) อุปริปณณาสก์ แปลว่า ปณณาสก์ปลาย (มหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย, 2539: ม.ม. (ไทย) 12/บทนำ/[7]) แต่ละปณณาสก์แบ่งย่อยเป็นวรรคได้ 5 วรรค
 วรรคละ 10 สูตร ยกเว้นวิภังควรรคในอุปริปณณาสก์ซึ่งท่านเพิ่มให้เป็น 12 สูตร การจัดแบ่ง
 เนื้อหาพระสูตรในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ มีสัดส่วน มีความลงตัวในด้านเนื้อหา การตั้งชื่อ
 สูตร หลักคำสอนที่ปรากฏอยู่ในแต่ละสูตร มีทั้งหลักคำสอนที่เป็นแก่นสำคัญทาง
 พระพุทธศาสนา แก่นคำสอนที่เป็นแนวปฏิบัติ รวมถึงแก่นคำสอนที่เป็นเรื่องความรู้ความเข้าใจใน
 หลักคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่จะเป็นแนวทางและเป็นพื้นฐานในการศึกษาคำสอนใน
 นิกายอื่น ๆ ของพระสูตรต้นตอปิฎกด้วย ความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา
 วิเคราะห์แก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระและลักษณะพระสูตรในคัมภีร์
 มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์
2. เพื่อศึกษาแก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์
3. เพื่อประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์เพื่อพัฒนาชีวิต
 และสังคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษา
 วิเคราะห์แก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 13
 โดยใช้หนังสือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิ
 นิกาย มูลปณณาสก์ ในประเด็น ความหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระและลักษณะพระสูตรใน

คัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ ศึกษาแก่นธรรมที่ปรากฏ และการประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม

2. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยนี้มีระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ คือตั้งแต่เดือน กันยายน 2565 ถึง กันยายน 2566

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระและลักษณะพระสูตรในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์

ขั้นตอนที่ 3 การประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม

ขั้นตอนที่ 4 จัดเวทีคืนข้อมูล ถอดบทเรียนและเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชน

4. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ มีวัตถุประสงค์วิจัย 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาความหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระและลักษณะพระสูตรในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ 2) เพื่อศึกษาแก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ และ 3) เพื่อประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

4.1 คัมภีร์มัชฌิมนิกายเป็นนิกายที่ 2 ในจำนวน 5 นิกาย เป็นที่รวมพระสูตรที่มีขนาดกลาง ถัดจากคัมภีร์ทีฆนิกาย อยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 12-13-14 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ปณณาสก์ ประกอบด้วย มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่มที่ 12 มัชฌิมนิกาย มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ อปริปิฎกปณณาสก์ รวม 3 ปณณาสก์ มีจำนวนพระสูตร 152 สูตร มีโครงสร้างการแบ่งเนื้อหาออกเป็นปณณาสก์ วรรค และสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 วรรค ๆ ละ 10 สูตร ประกอบด้วย มูลปริยายวรรค สีหนาทวรรค โอปัมมวรรค มหายมกวรรค และจุฬยมกวรรค ลักษณะรูปแบบพระสูตรเป็นแบบร้อยแก้ว และร้อยกรองผสมกัน มูลเหตุในการแสดงพระสูตรในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ มีลักษณะเป็นการแสดงเพราะพระพุทธรองค์มีความประสงค์จะแสดงเอง ไม่มีผู้อาราธนา แสดงเพราะอภัยชัยของผู้อื่น แสดงเพราะเกิดเรื่องขึ้น และแสดงเพราะมีคนมาทูลถาม ลักษณะการตั้งชื่อสูตรในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ ตั้งชื่อตามผู้ฟัง ตั้งชื่อตามสถานที่แสดงพระสูตร และตั้ง

ชื่อตามเนื้อหาสาระหรือประเด็นสำคัญที่ปรากฏในพระสูตร ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง แก่นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์

4.2 มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่มที่ 12 มี 50 สูตร แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 วรรค วรรคละ 10 สูตร แก่นธรรมที่ปรากฏในวรรคทั้ง 5 มีดังต่อไปนี้ **วรรคที่ 1)** เรียกว่ามูลปริยาย วรรค คือวรรคที่ว่าด้วยเหตุแห่งธรรม มีแก่นธรรมว่าด้วยเรื่อง รวอันเป็นมูลแห่งธรรมทั้งปวง การสำรวมระวังอาสวะทุกชนิด ว่าด้วยผู้รับมรดกธรรม ว่าด้วยความกลัวและสิ่งที่กลัว ว่าด้วยบุคคลผู้ไม่มีกิเลส ว่าด้วยความหวังของภิกษุ ว่าด้วยอุปมาด้วยผ้าที่ย้อมสี ว่าด้วยการขัดเกลา กิเลส ว่าด้วยความเห็นชอบ ว่าด้วยการตั้งสติ 4 ประการ **วรรคที่ 2)** เรียกว่าสีหนาทวรรค ว่าด้วยการบ้นลือสีหนาทเล็ก ด้วยการบรลือสีหนาทใหญ่ ว่าด้วยกองทุกข์ สูตรใหญ่ ว่าด้วยกองทุกข์ สูตรเล็ก ว่าด้วยการอนุমান ว่าด้วยการอนุมาน ว่าด้วยการอยู่ป่าของภิกษุ ว่าด้วยธรรมะที่น่าพอใจเหมือนขนมหวาน ว่าด้วยความตรีกสองทาง ว่าด้วยที่ตั้งของความตรึกหรือความคิด **วรรคที่ 3)** เรียกว่าโอปัมวรรค ว่าด้วยเปรียบด้วยเลื่อย ข้อเปรียบเทียบด้วยงูพิษ ข้อเปรียบเทียบด้วยจอมปลวก ข้อเปรียบเทียบด้วยรถ 7 ผลัด ข้อเปรียบเทียบด้วยเหยื่อหรืออาหารสัตว์ ข้อเปรียบเทียบด้วยบ่วงดักสัตว์ ข้อเปรียบเทียบด้วยรอยเท้าช้าง สูตรเล็ก ข้อเปรียบเทียบด้วยรอยเท้าช้าง สูตรใหญ่ ข้อเปรียบเทียบด้วยแก่นไม้สูตรใหญ่ ข้อเปรียบเทียบด้วยแก่นไม้ สูตรเล็ก **วรรคที่ 4)** เรียกว่ามหายมกวรรค ว่าด้วยป่าไม้สาละชื่อโคสิงคะสูตรเล็ก ว่าด้วยป่าไม้สาละชื่อโคสิงคะ สูตรใหญ่ ข้อเปรียบเทียบด้วยคนเลี้ยงโค สูตรใหญ่ ข้อเปรียบเทียบด้วยคนเลี้ยงโคสูตรเล็ก ว่าด้วยสัจจกนิครนถ์ สูตรเล็ก ว่าด้วยสัจจกนิครนถ์สูตรใหญ่ ว่าด้วยความสิ้นไปแห่งตัณหา สูตรเล็ก ว่าด้วยความสิ้นไปแห่งตัณหา สูตรใหญ่ ว่าด้วยคำสอนในนิคมชื่ออัสสปุระ สูตรใหญ่ ว่าด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนิคมชื่ออัสสปุระสูตรเล็ก และ**วรรคที่ 5)** เรียกว่าจุฬยมกวรรค ว่าด้วยพราหมณ์คฤหบดีชาวบ้านสาละ ว่าด้วยพราหมณ์คฤหบดีชาวเมืองเวรัญชา ว่าด้วยเวทลละคือการโต้ตอบด้วยการใช้ความรู้ สูตรใหญ่ว่าด้วยเวทลละคือการโต้ตอบด้วยการใช้ความรู้ สูตรใหญ่ ว่าด้วยเวทลละคือการโต้ตอบด้วยการใช้ความรู้ สูตรเล็กว่าด้วยการสมาทานธรรมะ ว่าด้วยภิกษุผู้พิจารณาสอบสวน ว่าด้วยภิกษุชาวกรุงโกสัมพี ว่าด้วยการเชื่อเชิญของพรหม ว่าด้วยมารถูกคุกคาม ในบทต่อไป จะได้ประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์

4.3 การประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์เพื่อพัฒนาชีวิต และสังคมแก่นธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต ประกอบด้วยการสำรวมระวังอาสวะ คือป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งที่ไม่พึงงามกับตนเอง การเป็นผู้รับมรดกธรรม ยึดเอาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักปฏิบัติเป็นประการสำคัญ การตรวจสอบกิเลสภายในตนเพื่อการเลิก ลด ละ การหลีกเลี่ยงกิเลสเครื่องเศร้าหมอง 16 ประการ ป้องกัน ระวังไม่ให้เกิดขึ้นการปฏิบัติขัดเกลาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้องดีงาม การมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม เงื่อนไขการใช้ชีวิต การรู้จักตรึกนึกคิดแต่สิ่งที่ดีงาม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แก่นธรรมเพื่อพัฒนาสังคม ประกอบด้วย ความอดทนอดกลั้นต่อถ้อยคำที่บุคคลอื่นกล่าว การเรียนรู้เพื่อเป็นอยู่ในสังคม เรียนรู้เพื่อจะอยู่ร่วมกับคน

อื่นในสังคมอย่างมีความสุข การนับถือพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตในสังคม จะต้องรู้จักตนเองและผู้อื่น เพื่อที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี การประพาสธรรม รวมถึงการสมาทานประพาสธรรมที่เป็นกุศลธรรม หลักสราณียธรรม เพื่อให้เกิดความระลึกถึงธรรม สร้างความรักความผูกพัน แก่นธรรมที่เป็นความจริงของชีวิต ประกอบด้วย การเกิด 4 อย่าง มีเกิดจากฟองไข่เป็นต้น กามคุณ 5 อย่างอายตนะ 12 อุปาทานขันธ 5 ที่ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น จากการศึกษาแก่นธรรมในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ สามารถองค์ความรู้จากการวิจัย ได้ 2 ส่วนคือ 1) แก่นธรรมที่เป็นองค์ความรู้ด้านกุศลธรรม 2) แก่นธรรมที่เป็นองค์ความรู้ด้านอกุศลธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

สัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้อง หรือความเห็นชอบ เป็นคำสอนสำคัญในการนำไปปฏิบัติ เป็นทั้งหลักเบื้องต้นและเบื้องปลายในการปฏิบัติเพื่อกำหนดรู้ความจริงของชีวิต เริ่มตั้งแต่มีปัญญาเห็นชอบ เห็นชอบความจริงของชีวิตคือรู้จักอกุศลและมูลรากของอกุศล เห็นความทุกข์ ความแก่ความตาย ความเกิด ความมีความเป็น ความยึดมั่นถือมั่น ความทะยานอยาก ความรู้สึกอารมณ์ว่าทุกข์สุข ความถูกต้องทางตา เป็นต้น เรื่องอายตนะ 6 มีตาเป็นต้น เรื่องนามรูป วิญญาณ สังขาร เครื่องปรุงแต่งกาย วาจา จิต อวิชชา ความไม่รู้ร้อยยัสัจ 4 ตามความเป็นจริง อาสวะ กิเลสที่ต้องสั่นตวน โดยรู้จักสิ่งนั้น เหตุเกิดของสิ่งนั้นความดับของสิ่งนั้น ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับสิ่งนั้น ธรรมเหล่านี้เป็นอารมณ์ของการเจริญวิปัสสนา เมื่อรู้ความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้อย่างถูกต้อง ด้วยปัญญาที่ชอบแล้ว ก็สามารถทำที่สุดทุกข์ได้ สอดคล้องกับที่ พระครูอุเทศวิศาลธรรม (2558: บทคัดย่อ) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาหลักธรรมในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในสัมมาทิฐิสูตร” สรุปความได้ว่า สัมมาทิฐิสูตร เป็นพระสูตรที่ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ว่าด้วย เรื่องความเห็นชอบ เป็นชื่อของปัญญามีลักษณะที่รู้แจ้งตามความเป็นจริงอย่างแจ่มแจ้ง ไม่หลงใหลไปตามอารมณ์ที่กระทบในทางทวาร 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ มีความใส่ใจอย่างดีแยกคายต่อการกระทบนั้นเป็นเหตุใกล้โดยในพระสูตรแสดงถึงหลักธรรมทั้งหมด 16 อย่าง เน้นความสำคัญที่ว่าผู้มีสัมมาทิฐิจึงรู้แจ้งชัดในความทุกข์ และความดับทุกข์ได้ตามเหตุปัจจัยการเกิดดับของปัจจุสมุปบาท และการเจริญมรรคมีองค์ 8 ในอริยสัจจนเกิดการหยั่งรู้ชอบ และหลุดพ้นชอบในที่สุด อารมณ์วิปัสสนากรรมฐานในสัมมาทิฐิสูตร หมายถึง อารมณ์ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นสิ่งที่ถูกรู้ หรือถูกรับรู้ เรียกว่าอารมณ์ 6 ซึ่งได้แก่ รูปารมณ์ สัทธารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฐัพพารมณ์ และธรรมารมณ์ ซึ่งสงเคราะห์ย่อลงเหลือ เพียงรูปนาม ที่เป็นปรมาตถ์ ไม่ใช่สัตว์ตัวตน บุคคล เรา เขา หลักธรรมในสัมมาทิฐิสูตร มีอกุศลและกุศล อาหาร เป็นต้น ล้วนเป็นอารมณ์ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งสิ้น จากการศึกษาแนวทางการเจริญวิปัสสนาในสัมมาทิฐิสูตรพบว่า หลักธรรมทั้งปวงล้วนแสดงการเกิดดับของรูปนามไว้อย่างชัดเจน ในการปฏิบัตินั้นเป็นการกระทำด้วย การใช้

สติระลึกรู้อารมณ์ที่มากกระทบแล้วดับสลายไปในขณะปัจจุบันตรงนั้นเหมือนกันทุกทวาร เช่น จักขุและรูป กระพอกันทำให้เกิดจักขุวิญญาณเป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาโดยมีปฏิจกสมุปปาทเป็นอารมณ์ ดังที่ทรงแสดงไว้ว่า เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา นี่คือสายเกิดทุกข์ และเพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับตัณหาจึงดับ เป็นต้น นี่คือสายดับทุกข์ ทำให้เกิดปัญญามรรค บริบูรณ์ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น เมื่อละกิเลสได้แล้ว และกิเลสที่เหลืออยู่ สามารถรู้แจ้งแทงตลอด บรรลุถึงอริยมรรค อริยผลและนิพพานในที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรหน่วยงานภาครัฐ ประยุกต์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร
2. หน่วยงานทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์กับสังคม รวมถึงองค์กรต่าง ๆ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมจากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เป็นการศึกษาแก่นธรรมในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกในภาพรวม 50 สูตร เพื่อนำแก่นธรรมจากทั้ง 50 สูตร มาประยุกต์เพื่อชีวิตและสังคม ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาวิเคราะห์ได้ต่อไปอีก เช่น

1. ศึกษาวิเคราะห์ธรรมที่เป็นมูลในมูลปริยายวรรค
2. ศึกษาวิเคราะห์การละอาสวะในสัพพาสวสูตร
3. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องทุกข์ในทุกขัขันธสูตรและมหาทุกขัขันธสูตร
4. ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติกัมมฐานตามแนวสติปัฏฐานสูตร
5. ศึกษาวิเคราะห์การใช้อุปมาเป็นสื่อในการสอนธรรมที่ปรากฏในโอปัมมวรรค

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. แก่นธรรมที่เป็นองค์ความรู้ด้านกุศลธรรม คือธรรมที่เป็นฝ่ายกุศล ที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขตั้งแต่ตนเองและสังคม กุศลธรรมเหล่านี้ เช่น หลักกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างชีวิต 10 ทาง ได้แก่ กายกรรม 3 วชิกรรม 4 มโนกรรม 3 ความเป็นผู้รู้จักพูดหรือเรื่องการใช้วาจา โดยมีหลักว่าวาจาที่สื่อออกไปนั้น จะต้องเป็นวาจาที่มีประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นสำคัญ แม้วาจานั้น อาจจะไม่ไพเราะก็ตาม ให้ถือเอาความ

เป็นวาทะที่มีประโยชน์เป็นหลักสำคัญ เรื่องการสมานานประพัตติธรรมที่เป็นกุศลธรรมที่
ให้ผลเป็นความสุขในปัจจุบันและอนาคต

2. แก่นธรรมที่เป็นองค์ความรู้ด้านอกุศลธรรม คือธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล ที่ควรด
เว้น ไม่ควรประพัตติ เพราะจะเป็นเหตุให้ได้รับความทุกข์ อกุศลธรรมเหล่านี้คือ
อกุศลกรรมบถ 10 อุปกิเลส 16 ซึ่งอกุศลธรรมเหล่านี้ จะส่งผลเป็นความทุกข์ ความเศร้า
หมอง ดังนั้นจึงควรดเว้น นอกจากนี้ อกุศลธรรมเหล่านี้ ยังเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดเป็น
กิเลสที่สูงขึ้น ละเอียดขึ้นได้อีก

เอกสารอ้างอิง

- พันตรี ป.หลงสมบุญ. (2550). **พจนานุกรมมจร-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์.
- พระครูอุเทศวิศาลธรรม. (2558). ศึกษาหลักธรรมในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในสัมมาทิฏฐิสูตร.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). **ศัพท์วิเคราะห**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). (2545). ลักษณะคำสอนเชิงปรัชญาในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย.
ในเก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กองวิชาการ สำนักงาน
อธิการบดี กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). **พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คุณค่าแห่งหลักคำสอนที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน The Value of the Doctrine that Appears in the Boon Khao Pradab Din Tradition

พระครูเกษมอาจารย์สุนทร (ศุภกิตติ์ ชนุชรัมย์), พระมหาฉัตรชัย ทันทบาล,
วันชัย ชูศรีสุข, ภาณุวัชร สุขเสน,

Phrakrukasemjarasunthorn (Suppagit Chanutram), Phramaha Chatchai Tanbal,

Wanchai Chusrisuk, Patchavat Suksen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

ธงไชย สุขแสง

Thongchai Suksawaeng

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University

E-mail: Patchavat.suk@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวประดับดิน และเพื่อศึกษาคุณค่าแห่งหลักคำสอนที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย บทความ และสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง ผลจากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญข้าวประดับดินเป็นหนึ่งในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวอีสาน มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่เล่าสืบต่อกันมาในนิทานธรรมบทโดยปรารภถึงญาติของพระเจ้าพิมพิสารที่ตายไปแล้ว ได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร จึงได้ทำบุญอุทิศไปให้ ซึ่งเป็นการทำบุญให้แก่ญาติที่ตายไปแล้ว ทำให้ทุกข์ทุเลาเบาบางไป ซึ่งบุญข้าวประดับดินนี้ได้แฝงไว้ซึ่งความกตัญญูตเวทีจนเกิดเป็นประเพณีที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกันในชุมชน ทั้งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความเป็นเอกลักษณ์สืบเนื่องต่อกันมาถึงปัจจุบัน

หลักคำสอนที่มีปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน ได้แก่ 1) ทาน 2) ศีล 3) ภาวนา 4) ความกตัญญูตเวที 5) ปุพเพตปตติ และ 6) สามัคคีธรรม

คุณค่าที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน มีดังนี้ 1) คุณค่าด้านสังคม เกิดสังคมสันติสุข 2) คุณค่าด้านจิตใจ ทำให้มีความสุข 3) คุณค่าด้านความสามัคคีของชุมชน ชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคีมีความรักใคร่ปรองดองกัน 4) คุณค่าด้านศาสนาและ

ได้รับบทความ: 17 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 4 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 9 พฤษภาคม 2566

Received: April 17, 2023; Revised: May 4, 2023; Accepted: May 9, 2023

วัฒนธรรม ทำให้อนุชนคนรุ่นหลังรักในประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของตนที่บรรพบุรุษได้สืบ
 สานมาและมีจิตคิดจะอนุรักษ์สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

คำสำคัญ: คุณค่า, หลักคำสอน, ประเพณี, บุญข้าวประดับดิน

Abstract

Boon Khao Phradap Din is one of the Hietsipsong Kongsippi and an important tradition of Isan people tracing back to the time of the Buddha told in Dhammapada tale mentioning the King Bimpisara's departed relatives that were born as hungry ghosts for long period between the two Buddha's times. The king made merits and dedicate his meritorious deed to his relatives, whose sufferings diminished because of merits dedicated. This practice is interleaved with gratefulness and later became Boon Khao Phradap Din accepted and practice in the community as a spiritual refuge and communal identity till present.

The doctrines that appear in the tradition of merit khao Pradabdin
 1) Tana 2) Sila 3) Pavana 4) Kataññukatavedi 5) Pubbapetabali and 6) Unanimity

The values that appear in the Boon Khao Pradub Din tradition are as follows: 1) Social values creating a peaceful society. 2) spiritual value Makes people happy. 3) The value of unity of the community. The community has unity and harmony. 4) Religious and cultural values. Make the younger generations love their good cultural traditions that their ancestors have inherited and have the mind to preserve and pass on from generation to generation.

Keywords: Values, Doctrine, Tradition, Bun Khao Pradabdin

1. บทนำ

ประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติกันมา เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนาโดยส่วนใหญ่ชาวอีสานมีความเชื่อต่อหลักบุญกรรมของพุทธศาสนา มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ดังนั้นวัฒนธรรมประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติสืบกันมา ย่อมมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและปฏิบัติกันสืบมาตั้งแต่บรรพบุรุษรุ่นปู่ย่าตายายมาจนถึงปัจจุบัน จนได้เรียกขานกันว่า ฮีตสิบสอง คองสิบสี่

คำว่า ฮีตสิบสอง มาจากคำสองคำ ได้แก่ ฮีต คือคำว่า จาริต ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี ความประพฤติที่ดี และ สิบสอง หมายถึง สิบสองเดือน ดังนั้นฮีตสิบสองจึงหมายถึงประเพณีที่ประชาชนในภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ

ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปีเป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางศาสนาเข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552: 319) อีกนัยหนึ่ง ฮีตสิบสอง คือ จารีตประเพณีที่ประชาชนนำมาปฏิบัติประจำเดือน ทั้ง 12 เดือนในรอบปีเป็นประเพณีการทำบุญประจำเดือนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การนับเดือนเป็นแบบจันทรคติ คือ เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ เดือนห้า เดือนหก เดือนเจ็ด เดือนแปด เดือนเก้า เดือนสิบ เดือนสิบเอ็ด และเดือนสิบสอง ตามปกติเดือนอ้ายซึ่งเป็นเดือนแรกของปีจะเริ่มประมาณปลายเดือนธันวาคม ชาวอีสาน ถือว่าการประกอบพิธีกรรมตามฮีตสิบสองเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าพิธีกรรม ดังกล่าวเกี่ยวเนื่องทั้งพุทธศาสนาและภูตผีวิญญาณ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ, 2565)

ประเพณีของชาวอีสานมีความหลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ประเพณีส่วนใหญ่จะเกิดมาจากความเชื่อ ค่านิยม และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และอิทธิพลของศาสนา ที่มีต่อคนในท้องถิ่น ประเพณีต่าง ๆ ถูกจัดขึ้นเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพและเพื่อถ่ายทอดแนวความคิด ค่านิยมที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การสู่ขวัญ การเลี้ยงผีปู่ตา ผีตาแฮก การแห่เทียนพรรษา การขอฝนจากแถน ชาวอีสานเชื่อในประเพณีฮีตสิบสองนี้เป็นอย่างมาก และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในบางท้องถิ่นที่ปฏิบัติจนครบทั้ง 12 ฮีตหรือบางท้องถิ่นที่ปฏิบัติเป็นบางฮีต จึงถือได้ว่าสังคมไทยนั้นประกอบไปด้วยสมบัติทางภูมิปัญญาไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิตของความเป็นอยู่ชาวบ้านในรอบหนึ่งปีที่มีพิธีกรรมทุกเดือนซึ่งได้แสดงออกถึงความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมหรือระหว่างคนกับธรรมชาติ และระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ดังกรณียานบุญประเพณีของชาวอีสานเป็นต้น จนไม่อาจประเมินค่าได้ ที่สามารถเห็นได้จนถึงปัจจุบันทั้งศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อความมั่นคงของชุมชนที่มีอยู่มากมาย ประเพณีก็เป็นหนึ่งในมรดกที่ให้เห็นและบ่งบอกได้ถึงเจริณูรุงเรื่องของชาวอีสานนี้ได้ ฮีตสิบสอง คองสิบสี่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริณูรุงเรื่องมานานเป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่นและมีส่วนช่วยให้ชาติดำรงความเป็นชาติของตนอยู่ตลอดไป อีกทั้งยังมีประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นประจำมิได้ขาด คือ ประเพณีบุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดิน กำหนดพิธีในวันแรม 14 ค่ำเดือน 9 ที่เรียกกันว่า “ข้าวประดับดิน” โดยการนำเอาห่อข้าว ขนมหวาน และหมากพลู บุหรี่ไปวางไว้บนพื้นดินตามที่ต่าง ๆ เป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว นอกจากนั้นเมื่อทำบุญดังกล่าวแล้วยังได้มีการเลี้ยงอาหารกันในระหว่างครอบครัวและแจกจ่ายไปตามญาติมิตรที่

เคารพนับถือทั้งหลาย ในวันนี้ชาวบ้านจะพากันเข้าวัดรักษาศีลฟังธรรมเทศนาอีกด้วย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553: 196)

บุญข้าวประดับดินหรือบุญเดือนเก้า นักปราชญ์อีสานโบราณได้กล่าวไว้เป็นบทพญา พรรณนาถึงประเพณีการทำบุญในเดือนนี้ว่า

เดือนเก้ามาฮอดแล้ว บ้านป่าขาดอน เห็นนกเขางอยคอน ส่งเสียงหาซู้

เถิงฤดูเดือนเก้า อีสานเฮาท้องถิ่น เคยไดยินประดับดิน ทานฮอดทอดถวาย

พ้นจากการหยาบฮ้าย พากันอยู่เป็นสุข โปยกัยทุกซ้อย่าผ่านผายมาไกล

มีแต่สดีใจจัน คนจนแสนม่วน ต่างกะชวนพี่น้อง ลงไต้แต่งทาน (ประตูลี่อีสาน, 2565)

การทำบุญข้าวประดับดินก็เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่ตายไปแล้ว ชาวอีสานถือเป็นประเพณีที่จะต้องทำกันทุก ๆ ปีมิได้ขาดโดยได้กำหนดเอาวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า เป็นเกณฑ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนเก้าดับ” บางท้องถิ่นอาจจะเรียกว่า “บุญเดือนเก้ากลับ” ก็มี

พิธีกรรมในประเพณีบุญข้าวประดับดินนั้นสามารถโน้มน้าวให้ผู้เข้าร่วมพิธีรับเอาคุณค่าของหลักพุทธธรรมและกรอบศีลธรรมจรรยาไว้ในหมู่ชน พิธีกรรมจึงกลายเป็นกรรมวิธีในทางวัฒนธรรมที่มีผลในการปลูกฝังคุณค่าและแนวทางการประพฤติที่พึงประสงค์ พิธีกรรมดังกล่าวเป็นเครื่องย้ำเตือนให้ตระหนักรู้เวลาและหน้าที่ของคนในวัฒนธรรมและนำวัฒนธรรมเข้าระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความกตัญญูทศเวทีให้แก่ชาวบ้านในชุมชนปฏิบัติต่อกันดุจญาติพี่น้องในลักษณะที่สอดคล้องกับหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาและเป็นสิ่งผูกพันให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี แสดงถึงความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ผูกพันเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมจึงทำให้โดยพื้นฐานการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ดำเนินตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและความเจริญทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ในประเพณีบุญข้าวประดับดินนอกจากจะเป็นกระบวนการที่เน้นย้ำตัวกรอบศีลธรรมจรรยาไว้ในหมู่ชน คุณค่าของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีบุญข้าวประดับดินสามารถปลูกฝัง บ่มเพาะและยังมีคุณค่าสำหรับเป็นแนวทางในการเชื่อมความประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบความดีงามได้ ผู้วิจัยประสงค์ได้ตั้งประเด็นเอาหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาวิเคราะห์ให้เห็นว่าในประเพณีบุญข้าวประดับดินต้องการที่สื่อหรือจะสั่งสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม อะไรบ้าง ที่จะเป็นแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสภาพสังคมปัจจุบันได้

ดังนั้น ผู้เขียนบทความจึงมีความสนใจวิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน เพื่อบุรุษประเพณีและวัฒนธรรม ฮิตสิบสอง คองสิบสี่ ให้เป็นมรดกของชาติสืบทอดต่อไป

2. ความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวประดับดิน

การทำบุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีหนึ่งในฮีตสิบสอง นิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต (ชาวอีสานบางถิ่นเรียก ผेट) หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าวและอาหารคาวหวาน พร้อมหมากพลู บุหรี่ที่ห่อด้วยใบตอง กล้วย นำไปวางไว้ตาม ใต้ต้นไม้ แว่นไว้ตามกิ่งไม้ ตามบริเวณกำแพงวัดบ้าง (คนอีสานโบราณเรียกกำแพงวัดว่า ต้ายวัด) หรือวางไว้ตามพื้นดิน เรียกว่า "ห่อข้าวน้อย" พร้อมกับเชิญวิญญาณของญาติมิตร นำภัตตาหารไปถวายแด่พระภิกษุ สามเณร แล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย โดยหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ไปให้ด้วย (ฮีตที่ 9 บุญข้าวประดับดิน, 2565)

บุญนี้มีความสำคัญต่อชาวอีสานมากเพราะชาวอีสานจะมีความเชื่อเดิมเกี่ยวกับผีมาตั้งแต่โบราณกาลและฝังรากลึกจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน บุญประเพณีนี้จึงได้รับการปฏิบัติสืบทอดมาไม่ขาดระยะ ชาวอีสานจะมีความเชื่อเกี่ยวกับฮีตนี้คล้าย ๆ กับฮีตที่ 10 คือบุญข้าวสากที่จะต้องส่งส่วยให้ผิอากและผิบรรพบุรุษ เพื่อให้ผิดังกล่าวช่วยดลบันดาลให้ชีวิตความเป็นอยู่ ทรัพย์สินของ ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ไม่มีภัยร้ายใด ๆ มาเยือน

มีเรื่องเล่าว่า ญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ยกยอกเงินวัด ของสงฆ์ต่าง ๆ ไปเป็นของตนเอง ในสมัยพระกัสสปะพุทธเจ้า พวกอดีตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ครั้นตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร เมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระสมณโคดมพุทธเจ้าในภพที่กัปนี้ ก็ไม่ได้กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่พวกญาติเหล่านั้น พอตกกลางคืนพวกเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ได้มาส่งเสียงร้องอันโหยหวนและแสดงรูปร่างน่ากลัวให้แก่พระเจ้าพิมพิสารได้ยินและเห็น พอเช้าวันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปถามพระพุทธรเจ้า พระพุทธรองค์ทรงเล่าเรื่องราวที่เป็นมูลเหตุให้พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบ พระเจ้าพิมพิสารได้ทำบุญถวายทานอีก แล้วทรงอุทิศส่วนกุศลไปให้ พวกญาติที่ตายไปแล้วได้รับส่วนกุศล แล้วได้มาแสดงตนให้พระเจ้าพิมพิสารเห็นและทราบว่า ทุกข์ที่พวกญาติได้รับนั้นทุเลาเบาบางลงแล้ว เพราะการอุทิศส่วนกุศลของพระองค์ ชาวอีสานจึงถือเอามูลเหตุนี้ทำบุญข้าวประดับดิน ติดต่อกันมา

บุญข้าวประดับดินมีขั้นตอนหลัก ๆ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนวันบุญจะมีการเตรียมงาน และบางกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของงานก็เริ่มทำในวันนี้สำหรับสิ่งที่ต้องจัดเตรียมก่อนวันนั้น คือ พอถึงวันแรม 13 ค่ำ เดือนเก้า ชาวบ้านเตรียมอาหาร มีทั้งคาวหวาน ได้แก่ เนื้อ ปลา ผัก ผักสด ไข่ ข้าวต้ม ขนม น้ำอ้อย น้ำตาล ผลไม้ เป็นต้น และหมากพลู บุหรี่ไว้ให้พร้อม เพื่อจัดทำเลี้ยงกันในครอบครัวบ้าง และทำบุญถวายพระภิกษุสามเณรบ้าง ส่วนสำหรับอุทิศให้ญาติที่ตาย ใช้ห่อด้วยใบตองกล้วย อาหารคาวหวานหนึ่ง อาหารหวานห่อหนึ่ง และหมากพลูบุหรี่ยห่อหนึ่ง เย็บหุ้มปลาย แต่บางคน

ใส่ใบตองที่เย็บเป็นกระทงก็มี หรือหากไม่แยกกัน อาจเอาอาหารทั้งคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ ใส่ในห่อหรือกระทงเดียวกันก็ได้ สิ่งของเหล่านี้ จะมากน้อยก็แล้วแต่ศรัทธา การเตรียมองค์ประกอบต่าง ๆ ของบุญเพื่อให้กิจกรรมในวันบุญมีความสมบูรณ์และเรียบร้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 วันบุญ ในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า ตอนเช้ามีด คือ เวลาประมาณ 4 ถึง 6 นาฬิกาชาวบ้านก็นำอาหาร หมากพลู บุหรี่ที่ห่อใส่กระทงแล้วไปวางไว้ตามพื้นดิน วางแจกไว้ตามบริเวณโบสถ์ ต้นโพธิ์ ศาลา ตามกิ่งไม้หรือต้นไม้ใหญ่ ๆ ต่อมาประมาณ 07.00 นาฬิกา ก็จะเตรียมของที่เตรียมไว้อีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นข้าวปลาอาหารและดอกไม้ ฐูปเทียน ปัจจย แล้วนำสิ่งของที่เตรียมไว้มายังสถานที่ประกอบพิธี นำอาหารที่เตรียมมาจัดสำหรับถวายพระภิกษุ

ขั้นตอนที่ 3 พิธีทางสงฆ์ เมื่อถึงเวลาทุกอย่างพร้อมแล้ว พระสงฆ์มาที่ศาลา โรงธรรมก็จะเริ่มพิธีสงฆ์ คือ 1) สวดมนต์ 2) ชาวบ้านตักบาตร 3) ถวายภัตตาหาร 4) พระสงฆ์เจริญพร 5) พระสงฆ์ฉันภัตตาหารที่ชาวบ้านถวาย

หลังจากพระภิกษุฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาหารที่เหลือจากการทำบุญ จะแจกจ่ายให้กับผู้ที่มาร่วมทำบุญรับประทานต่อ เมื่อพิธีดังกล่าวเสร็จแล้วก็ถือว่าเป็นอันเสร็จพิธีสงฆ์ พอเสร็จพิธีสงฆ์แล้วชาวบ้านก็นำอาหาร หมากพลู บุหรี่ที่ห่อใส่กระทงแล้วไปวางไว้ตามพื้นดิน วางแจกไว้ตามบริเวณโบสถ์ ต้นโพธิ์ ศาลา ตามกิ่งไม้หรือต้นไม้ใหญ่ ๆ ในบริเวณวัด พร้อมกับจุดเทียนไว้และบอกกล่าวแก่เปรตให้มารับเอาสิ่งของและผลบุญด้วย บางหมู่บ้านจะเอาอาหารที่อุทิศให้แก่ผู้ตายหลังทำพิธีแล้วก็ฝังไว้ในดินก็มี

บุญข้าวประดับดินนี้ ทำให้ชาวไทยอีสานรู้จักหลักพุทธธรรมและสามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สืบไป นอกจากนี้ชาวอีสานยังได้รักษาศีลอุโบสถ และเจริญภาวนา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

3. หลักคำสอนที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน

ชาวพุทธมีความเชื่อเรื่องการทำบุญข้าวประดับดิน มีความเชื่อในเรื่องการทำบุญตามประเพณีฮีตสิบสองของชาวอีสานโดยทั่วไป และมีความเชื่อเรื่องของการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญู ความศรัทธา ความไม่ประมาท ความสามัคคี จึงทำให้หลักพุทธธรรมปรากฏขึ้นในประเพณีบุญข้าวประดับดิน อันเป็นประเพณีอันดีงามของชาวอีสานซึ่งสืบสานกันมาตั้งแต่ครั้ง บรรพบุรุษและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทาน คือ คำว่า ทาน เป็นกิริยาศัพท์ แปลว่าให้ เป็นนามศัพท์ แปลว่าของที่ให้ กิริยาที่ไม่เคียดแค้นกลับมา กล่าวโดยสามัญแห่งโวหารว่า ทาน ในทานนั้น มีพรรณนาไว้โดยนิพพานะว่า ทิยติ เอเตนาติ ทาน. พัสตูนัน ๆ มีข้าวน้ำเป็นต้น อันบุคคลทั้งหลายย่อมให้ด้วยธรรมชาตินี้เป็นเหตุ เพราะเหตุนี้ ธรรมชาตินั้นจึงชื่อว่าทาน ธรรมชาตินี้เป็นเหตุให้ซึ่ง

วัตถุนั้นแห่งบุคคลผู้ให้บริจาค เจตนามีไทยธรรมทานวัตถุเป็นสหาย ชื่อว่าทาน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2539: 186) การเสียสละทรัพย์ สิ่งของ เงินทอง ตลอดจนกำลังกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยส่วนรวม รวมถึงการละกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ ออกจากจิตใจ จนถึงการสละชีวิตอันเป็นสิ่งมีค่าที่สุดเพื่อการปฏิบัติธรรม

2. ศีล คือ การรักษาศีลจักเป็นบุญเป็นการฝึกฝนที่จะลด ละ เลิกความชั่วไม่ไปเบียดเบียนใครมุ่งที่จะทำความดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่นเป็นการหล่อเลี้ยงบ่มเพาะให้เกิดความดีงาม และพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ให้ตกต่ำซึ่งคำว่า “ศีล” มีสาระสำคัญอยู่ที่เจตนาหรือความประสงค์ที่จะเว้นซึ่งเรียกว่า วิริยะ คือ การเว้นจากทุจริต, การเว้นจากกรรมชั่ว ศีลเป็นหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติ เพื่อการจัดระเบียบสังคม มี 5 ประการด้วยกันคือ 1) เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การเข้าไปเบียดเบียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม การเคารพและให้เกียรติสัตว์เหล่าอื่นรักตน เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น 2) การงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ การเคารพในทรัพย์สิน และสิทธิทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของคนอื่น ไม่เข้าไปแย่งชิง ฉกฉวยผลประโยชน์ 3) การงดเว้นจากการประพฤติดินกาม เคารพในสิทธิคุ้มครองของผู้อื่น 4) การงดเว้นจากการพูดเท็จ 5) การงดเว้นจากการดื่มสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท การดื่มสุราเมรัย และสิ่งเสพติดอื่น ๆ นั้น จะเป็นที่มาของการขาดสติ ทำให้เสียทรัพย์ เกิดโรค เสียชื่อเสียง ไม่รู้จักอาย และทอนกำลังสติปัญญาของตัวเองแล้ว ยังเป็นที่มาของการทะเลาะวิวาทด้วย (ณรงค์ เลี้ยงประชา, 2538: 118-119)

3. ภาวนา คือภาวนาคือ การทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ การพัฒนาการเจริญภาวนาคือความดีที่ทำการด้วยการอบรมจิตให้สุขสงบมีคุณธรรม เช่นเมตตา กรุณา (จิตภาวนา) และฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง (ปัญญาภาวนา) ภาวนามัยนี้เป็นการสร้างบุญในด้านยกระดับจิตให้สูงขึ้นเจริญองกามขึ้นด้วยคุณธรรมเมื่อว่าโดยความมุ่งหมายของการภาวนานั้นจะมุ่งบำเพ็ญพัฒนาเพื่อให้ได้ผลแก่ผู้ปฏิบัติอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ

1) กายภาวนา คือ การฝึกปฏิบัติกายคืออินทรีย์ทั้ง 5 ให้เป็นไปในทางกุศลที่ดีทำให้กุศลธรรมงอกงามมิให้เกิดโทษ

2) สีสภาวนา คือ การประพฤติกรรมตนเองให้อยู่ในศีลธรรมระเบียบวินัย ไม่ก่อความเบียดเบียนต่อตนเองและผู้อื่นทั้งยังมีความเกื้อกูลต่อผู้อื่น

3) จิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิตให้เจริญด้วยคุณธรรมทั้งปวงเป็นการฝึกอบรมจิตใจให้เจริญองกามด้วยคุณธรรมมีความเข้มแข็งมั่นคงเบิกบานสงบสุขผ่องใสพร้อมด้วยความเพียร สติและสมาธิ

4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญาให้รู้แจ้ง เท่าทันในสภาวะความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและ

ปลอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 286-287)

4. ความกตัญญูกตเวที คือ ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน, ผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่น และแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื้อ เชื้อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและหน้าที่การงาน ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี การที่เยาวชนไทยได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีในเรื่องของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณถือเป็นเรื่องที่ดี เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคม การเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยอบรมและส่งเสริมพฤติกรรมของเยาวชนให้มีคุณลักษณะของการเป็นคนมีความกตัญญู ความตระหนักรู้ในคุณของบุคคล สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ความกตัญญูมีบทบาทสำคัญในสังคม โดยขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยได้สอดแทรกความกตัญญูเอาไว้เกือบทุกเรื่อง ส่งผลทำให้สถาบันครอบครัวและสังคมเกิดความมั่นคงซึ่งนับว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์ในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

5. ปุพพเปตพลี เป็นหลักธรรมหนึ่งที่มีอยู่ในหลักพลี 5 ประการอันประกอบไปด้วย

- 1) ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ 2) อติพลี ต้อนรับแขก 3) ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย 4) ราชพลีถวายเป็นของหลวง หรือบำรุงราชการ เช่น เสียภาษีอากร 5) เทวตาพลี ทำบุญอุทิศให้เทวดา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 264)

ในหลักปุพพเปตพลีนี้ การอุทิศส่วนกุศลที่พุทธศาสนิกชนได้ทำไปให้ญาติทั้งหลายตลอดถึงญาติผู้ล่วงลับไปแล้วซึ่งการทำในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณาความเคารพรักที่ตนมีต่อท่านผู้จากไป จึงกล่าวได้ว่าความกตัญญูเป็นบ่อเกิดแห่งเกียรติยศ ความมีเกียรติเป็นเหตุให้บุคคลได้ประสบความเจริญ ความเป็นผู้นำรักใคร่นบถื้อ บุคคลใดเป็นผู้ไม่ประทุษร้ายต่อมิตร อีกทั้งตั้งความกตัญญูเป็นเบื้องหน้าระลึกถึงคุณของผู้มีคุณ ไม่ลืมไม่ลบหลู่บุญคุณท่าน ปราศจากความคิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ เมื่อเข้าหาสมาคมกับคนกลุ่มใด ก็มีแต่คนคอยชื่นชมยินดี เมื่อจากถิ่นฐานบ้านเรือนไปอยู่ในต่างถิ่นที่ใด ๆ ก็ไม่อดอยาก ประกอบไปด้วยเกียรติศัพทอันงาม นี่คือมงคลจากความกตัญญู พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญความกตัญญูของบุคคลว่า เป็นมงคลสูงสุด เพราะเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติได้บรรลุถึงความเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญสุขนั่นเอง

6. สามัคคีธรรม คือความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) หมายความว่า การที่ทุกคนมีความพร้อมกาย พร้อมใจ และพร้อมความคิด เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ความสามัคคีนี้เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทุกคนในสังคมต่างยอมรับว่า เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอยู่ร่วมกัน

จากหลักพุทธธรรมในบุญข้าวประดับดินนั้น จะมี ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญู หลักของพุทฺธเปตพลี และหลักของความสามัคคี ซึ่งหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาจึงครอบคลุมตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิตจนกระทั่งถึงเรื่องสูงสุดที่เป็นจุดหมายของพุทธศาสนาคือนิพพาน พุทธธรรมทุกเรื่องล้วนแต่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมทั้งสิ้น เช่น ทำให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติ เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคม หลักพุทธธรรมเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงบุคคลได้ทุกคนไม่ได้แบ่งเป็นเชื้อชาติหรือวรรณะแต่ขึ้นอยู่กับบุคคลคนนั้นจะนำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้อย่างไรให้เกิดผลหรือประโยชน์ได้มากที่สุด พิธีกรรมในประเพณีบุญข้าวประดับดินจัดขึ้นนั้น สามารถโน้มน้าวให้ผู้เข้าร่วมพิธีรับเอาคุณค่าของหลักพุทธธรรมและกรอบศีลธรรมจรรยาไว้ในหมู่ชน พิธีกรรมจึงกลายเป็นกรรมวิธีในทางวัฒนธรรมที่มีผลในการปลูกฝังคุณค่าและแนวทางการประพฤติที่พึงประสงค์ พิธีกรรมดังกล่าวเป็นเครื่องย้ำเตือนให้ตระหนักรู้เวลาและหน้าที่ของคนในวัฒนธรรมและนำวัฒนธรรมเข้าระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความกตัญญูทวาทีให้แก่ชาวบ้านในชุมชนปฏิบัติต่อกันดุจญาติพี่น้องในลักษณะที่สอดคล้องกับหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาและเป็นสิ่งผูกพันให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี แสดงถึงความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ผูกพันเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมจึงทำให้โดยพื้นฐานการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ดำเนินตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและความเจริญทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ในประเพณีบุญข้าวประดับดินนอกจากจะเป็นกระบวนการที่เน้นย้ำตัวกรอบศีลธรรมจรรยาไว้ในหมู่ชน คุณค่าของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีบุญข้าวประดับดินสามารถปลูกฝัง บ่มเพาะและยังมีคุณค่าสำหรับเป็นแนวทางในการความประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบความดีงามได้

4. คุณค่าที่ปรากฏในบุญข้าวประดับดิน

คุณค่าแห่งหลักพุทธธรรมในบุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีในฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งมีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมอีสานเป็นอย่างมาก ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวอีสานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังนั้นจึงมีความเชื่อมโยงส่งผลถึงข้อปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนชาวอีสานทั้งด้านพิธีกรรมและประเพณี ถือเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง ฉะนั้นประเพณีบุญข้าวประดับดินจึงมีคุณค่าหลากหลายด้านในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ดังนี้

1. ด้านสังคม

หลักพุทธธรรมในบุญข้าวประดับดินนอกจากจะเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจแล้ว อิทธิพลของหลักพุทธธรรมในบุญข้าวประดับดินยังส่งผลให้คนอีสานได้ตระหนักถึงพระคุณของบรรพบุรุษที่ได้มีความเพียรพยายามสร้างวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามรักษาสืบทอดมา

อย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน การแสดงออกของลูกหลานในวันประเพณีดังกล่าวนั้น ทำให้ครอบครัวหรือเครือญาติ ได้รู้จักคุณค่าของกันและกัน และสร้างครอบครัวให้มีความสุข เมื่อครอบครัวมีความสุข ย่อมส่งผลให้สังคมส่วนรวมมีความสุขไปด้วย

2. ด้านจิตใจ

ในด้านของจิตใจนั้น การทำบุญข้าวประดับดินที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งแนวปฏิบัติและบอกกล่าวจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่ทำพิธีกรรม เมื่อชาวบ้านทำบุญแล้วย่อมมีความสุขใจเกิดขึ้น เพราะการทำบุญนั้นจะต้องถึงพร้อม 3 ขณะ คือ ตั้งแต่คิด ขณะทำ และหลังจากทำ ซึ่งใจต้องผ่องใส อิ่มอกอิ่มใจสดชื่น เรียกว่าถึงพร้อม 3 ขณะบุญชนิดนี้จึงจะมีกำลังในการส่งผล โดยบุญเริ่มส่งผลตั้งแต่คิดจนถึงทุกครั้งที่จะระลึกได้พร้อมกับความสุขใจอิ่มใจผ่องใส อย่างใดอย่างหนึ่งบุญแม้เพียงครั้งเดียวเมื่อถึงพร้อม 3 ขณะบุญนั้นจะให้ผลไม่มีที่สิ้นสุด ทุกครั้งที่ระลึกถึงบุญได้พร้อมกับความรู้สึกสุขใจ นั้นแสดงว่าบุญให้ผลแล้วความสุขใจเป็นผลจากการทำบุญ เป็นบุญที่เกิดจากใจบุญที่เกิดทางใจส่งผลให้กายกระปรี้กระเปร่า ความกระปรี้กระเปร่าเกิดจากความสุขใจ เมื่อมีความสุขใจสุขกาย จิตใจย่อมปลอดโปร่ง คิดทำการงานสิ่งใดย่อมสะดวกสบายไม่ติดขัด หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสความสุขใจทำให้เกิดความเบา เป็นความเบาของกายใจความเบาทำให้เกิดความรู้สึกลอยลางทำความดี เมื่อมีความคิดที่ดี การแสดงออก กิริยาอาการต่าง ๆ การพูดจาก็ดีไปด้วย เมื่อมีผู้พบเห็นได้พูดคุยก็พลอยได้รับบุญไปด้วย เพราะในกระบวนการทำบุญข้าวประดับดินนั้นเป็นการทำบุญที่ครบองค์ของการทำบุญชาวบ้านจึงมีความสุขใจเป็นอย่างมาก การทำบุญนั้นย่อมมีความอิ่มเอิบใจ เพราะบุญที่เกิดจากการให้ทานในประเพณีบุญข้าวประดับดินนี้ย่อมเกิดจากการที่ชาวบ้านทุกคนมีความตั้งใจที่จะทำบุญด้วยของที่ประณีต เพื่อที่จะได้บุญมาก จึงทำให้เกิดความสุขและอิ่มเอมใจนั่นเอง

3. ด้านความสามัคคีของชุมชน

ประเพณีบุญข้าวประดับดินชาวอีสานเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความสามัคคี และรักษาความแนบแน่นของชาวอีสานเอาไว้ และชาวอีสานพอถึงวันสำคัญชาวบ้านก็จะช่วยกันทำบุญแบบเรียบง่าย จึงไม่มีการประชุมให้ยุ่งยาก แต่ในยุคปัจจุบันมีผู้คนมากขึ้น ความคิดของกลุ่มคนก็ย่อมมีความแตกต่างออกไปเป็นธรรมดาการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนก็เริ่มมีข้อขัดแย้ง มีการแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ และมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ชาวบ้านต้องมีกฎกติการ่วมกัน และมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน สำหรับการทำบุญประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนเป็นระเบียบเรียบร้อยและง่ายต่อการปกครอง โดยยึดเอาขนบธรรมเนียมประเพณีเข้ามาช่วยน้อมนำและรวมจิตใจของชุมชนให้รักพวกพ้อง ให้ความร่วมมือ รู้จักช่วยเหลือชุมชนตามความสามารถที่ตนเองมีความถนัด และสละเวลามาร่วมกิจกรรม ทำให้ประชาชนมีความร่วมมือและสร้างความสามัคคีทั้ง

ในชุมชนและหมู่บ้าน มีการรวมญาติมิตร เพื่อนพ้องทุกคนที่เกี่ยวข้องทุกคน ร่วมมือร่วมใจกัน จนทำให้งานทุกอย่างที่ทำให้ประสบความสำเร็จและนำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป

4. ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

ในบุญข้าวประดับดินนั้นสำหรับผู้ที่ได้รับประโยชน์ ก็คือผู้ที่กระทำความผิดนั่นเอง สังคมหน่วยอื่นก็ได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมนี้ด้วย โดยเฉพาะเหล่าภิกษุในพระพุทธศาสนา อันเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท 4 จำพวกก็ได้รับประโยชน์ ในฐานะผู้รับไทยธรรม จำพวกข้าวและน้ำ ปัจจัยสี่ที่เหล่าทายก ทายิกาทั้งหลาย นำมาถวายเพื่อมุ่งทำการอนุเคราะห์ให้แก่หมู่ญาติทั้งหลายที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นภิกษุจึงนับเป็นส่วนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนี้โดยเฉพาะ ด้วยเหตุว่าโดยฐานที่สังคมมีอุดมคติเชื่อกันว่าเหล่าภิกษุทั้งหลาย เป็นผู้มีความบริสุทธิ์สำหรับรับของไทยทานต่าง ๆ อันเป็นปัจจัยให้ผู้ล่วงลับไป ได้รับประโยชน์เมื่อได้ทำการอนุโมทนาบุญนั้น ๆ เมื่อเหล่าภิกษุได้รับการอุปถัมภ์ด้วยไทยทานทั้งหลาย ผลที่ตามมาคือท่านจะมีพลังกายในการปฏิบัติตน ตามหลักของพระพุทธศาสนาและมีพลังกายพล้งใจ ที่จะกระทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาตลอดจนถึงสังคม ในด้านต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรม บำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ แก่สังคมได้ รวมทั้งมีการอนุรักษประเพณีบุญข้าวประดับดิน ให้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

5. สรุป

ประเพณีบุญข้าวประดับดินเป็นหนึ่งใน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวอีสาน มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่เล่าสืบต่อกันมา โดยปรารถนาถึงญาติของพระเจ้าพิมพิสารที่ตายไปแล้ว ได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร จึงได้ทำบุญอุทิศไปให้ ซึ่งเป็นการทำบุญให้แก่ญาติที่ตายไปแล้ว ทำให้ทุกข์ทรมานเบาบางไป ซึ่งบุญข้าวประดับดินนี้ได้แฝงไว้ซึ่งความกตัญญูต่องานที่จนเกิดเป็นประเพณีที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกันในชุมชน ทั้งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความเป็นเอกลักษณ์สืบเนื่องต่อกันมาถึงปัจจุบัน

หลักคำสอนที่มีปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน ได้แก่ 1) ทาน มีการเสียสละทรัพย์ สิ่งของ เงินทอง ตลอดจนกำลังกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยส่วนรวม 2) ศีล เป็นการรักษาศีลจกเป็นบุญเป็นการฝึกฝนที่จะลดละ เลิกความชั่วไม่ไปเบียดเบียนใครมุ่งที่จะทำความดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่นเป็นการหล่อเลี้ยง บ่มเพาะให้เกิดความดีงาม และพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ให้เกิดทุกข์ 3) ภาวนา เป็นการอบรมจิตใจ ในการละกิเลส ตั้งแต่ขั้นหยาบไป จนถึงกิเลสอย่างละเอียด 4) ความกตัญญูต่องานที่ รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน ผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่น และแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื้อ เชื้อฟุ้ง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ 5) ปุพเพตปตลี การอุทิศส่วนกุศลที่พุทธศาสนิกชน ได้ทำไปให้ญาติ

ทั้งหลายตลอดถึงญาติผู้ล่วงลับไปแล้วซึ่งการทำในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงความกตัญญู กตเวที ความเมตตากรุณาความเคารพรักที่ตนมีต่อท่านผู้จากไป 6) สามัคคีธรรม ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน การที่ทุกคนมีความพร้อมกาย พร้อมใจ และพร้อม ความคิด เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

คุณค่าที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน มีดังนี้ 1) คุณค่าด้านสังคม เกิดสังคมสันติสุข 2) คุณค่าด้านจิตใจ ทำให้มีความสุข 3) คุณค่าด้านความสามัคคีของชุมชน ชุมชนเกิดความสามัคคีมีความรักใคร่ปรองดองกัน 4) คุณค่าด้านศาสนาและ วัฒนธรรม ทำให้อนุชนคนรุ่นหลังรักในประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของตนที่บรรพบุรุษได้สืบ สานมาและมีจิตคิดจะอนุรักษ์สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เสียงประชา. (2538). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอ เดียนสโตร์.
- ประตุสู่อีสาน. (2565). **ผญาอีสาน “อีตลิบสอง”**. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/t2ysm> (สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 66).
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **สามัคคี**. เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/> (สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 66).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12 พ.ศ. 2546. เข้าถึงได้จาก http://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=29 (สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 66).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). **เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). **พุทธศาสนาในปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2539). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. สุขเขาน์ พลอยชุม รวบรวม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ. **ประเพณีอีตลิบสอง**. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/CFr2O> (สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 66).
- อีตที่เก่า บุญข้าวประดับดิน. (2565). เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/d51p9> (สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 66).

การจัดการเรียนรู้ออนไลน์และการประยุกต์ใช้บนฐานชีวิตใหม่ Online Based Teaching and Learning Management and Application

พระสมพงษ์ ณัฐโก (เผ่าเจ้า)

PhraSompong Natthiko (Thaongao)

ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Education in Teaching Social Studies

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: sompong.tha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

เทคโนโลยีในสังคมยุคสารสนเทศที่มีแหล่งเรียนรู้ได้ไม่รู้จำกัดสิ้นมีการเชื่อมโยงข้อมูลด้วยระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ คือ ระบบอินเทอร์เน็ตที่สร้างการเรียนรู้ให้เกิดได้อย่างกว้างขวางและกระจายไปทุกระดับ ทั้งในระบบ นอก ระบบ และตามอรรถศาสตร์ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาบทเรียนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีนำบทเรียนต่าง ๆ ขึ้นไว้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมากมายกับแนวคิดแบบใหม่ ๆ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสร้างความวิตกกังวลและความไม่มั่นคงในกลุ่มผู้สอน ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่จะเรียนรู้กลยุทธ์ใหม่ในฐานะที่เป็นผู้นำการศึกษา ครูอาจารย์ต้องยอมรับที่จะเรียนรู้และแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดจากทฤษฎีใหม่ ๆ ที่เข้ามาอย่างมีสติต้องเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้วิธีการคิดนอกกรอบและพัฒนามากขึ้น ที่ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเข้าใจความหลากหลายการจัดการเรียนรู้บนฐานวิถีชีวิตใหม่ในประเด็นองค์ประกอบ การจัดการห้องเรียนออนไลน์ และการประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สอนและผู้เรียนต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ออนไลน์, ฐานวิถีชีวิตใหม่, การประยุกต์ใช้

Abstract

The technology in the information age society that has an inexhaustible source of learning is connected by a computer network system, namely the Internet, that creates a wide range of learning and spreads at all

ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 19 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 พฤษภาคม 2566

Received: April 20, 2023; Revised: May 19, 2023; Accepted: May 22, 2023

levels, both in the system, outside the system, and according to courteous. Nowadays, lessons have been developed by using technology media to bring various lessons on the Internet, allowing students to learn a lot with new concepts beginning to influence education management. The rapid changes create anxiety and instability in the teaching community. It is a challenge to learn new strategies as an educator. Teachers must accept to learn and solve problems that may arise from new theories that come in consciously. They Must be an example of learning how to think outside the box and develop more. That allows teachers and students to apply for online teaching and learning to achieve learning outcomes according to objectives. This article aims to provide students with Students and the general public have studied and understood the diversity of online learning management based on a new way of life, in terms of elements. online classroom management and application in online teaching management to prepare for teachers and learners further.

Keyword: Online Learning Management, New Normal, Application

1. บทนำ

การเรียนการสอนบนเครือข่ายออนไลน์เป็นมิติใหม่ของกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ที่มีอินเทอร์เน็ตติดตั้งอยู่ การออกแบบบทเรียนที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ การนำไปใช้ในสภาพจริง สามารถทำให้ผู้ใช้สามารถใช้ได้อย่างสะดวก (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2551: 12) ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อที่จะพัฒนาความคิดความรู้ความเข้าใจและทักษะของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การแสดงความเห็นทำกิจกรรมร่วมกันในชั้นเรียน ผู้สอนส่วนมากยังคงใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม โดยยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) ผู้สอนจะกำหนดแนวทางการเรียนการสอน โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนขาดการคิดวิเคราะห์ การนำทฤษฎีปัญญานิยมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยแก้ไขปัญหาด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง (ทิชาพร นามวงศ์, 2560: 14)

การเรียนออนไลน์ในปัจจุบันรูปแบบของการเรียนออนไลน์นั้นขึ้นอยู่กับรัฐบาล และสถาบันการศึกษาว่าจะจัดในรูปแบบไหน ต้องมีการสำรวจว่าแต่ละสถานที่ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากน้อยเพียงใด การจัดการเรียนรู้ออนไลน์บนฐานวิถีชีวิตใหม่ควรมีหลักสูตรที่กระชับเน้นเนื้อหาจำเป็นตามมาตรฐานของแต่ละช่วงวัย เพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปวาง

แผนการสอนและใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม ยืดหยุ่นโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ คำนึงถึงความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อนักเรียนเน้นการปฏิบัติให้นักเรียนรู้สึกสนุกหาเทคโนโลยีที่เหมาะสม มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ เช่น Microsoft Teams, Zoom, Facebook และ Line (Boonphak, 2020) จะเห็นได้ว่าการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนการสื่อสารเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้มีความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทในการสอนเป็นผู้ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนอีกทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพราะทักษะการสื่อสารถือว่าเป็นทักษะที่ครูต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนา (กัญญกุลณัช พิศาลอัครชัย, 2561: 28)

กล่าวสรุปได้ว่า การศึกษายุคใหม่ต้องเน้นการเรียนรู้ได้เองต่อยอดความรู้เดิมคิดและประยุกต์ความรู้ให้เกิดประโยชน์เหมาะกับตนเองตามสถานการณ์ การศึกษาออนไลน์เป็นระบบการสอนที่ยืดหยุ่นโดยใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลเพื่อสนองต่อผู้เรียนในทุกที่ ทุกเวลา และทุกคน รวมทั้งการออกแบบระบบการเรียนการสอนการพัฒนาเนื้อหาการจัดการเรียนการสอนและการประเมินการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบ เป็นต้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หนังสือ นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเข้าใจความหลากหลายการจัดการเรียนรู้ออนไลน์บนฐานวิถีชีวิตใหม่ในประเด็นองค์ประกอบการจัดการห้องเรียนออนไลน์ และการประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สอนและผู้เรียน ต่อไป

2. ความหมายของฐานวิถีชีวิตใหม่

Oxford Dictionary (2021) ได้ให้คำนิยาม New normal ว่า “a previously unfamiliar or a typical situation that has become standard, usual, or expected” หมายถึง สถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่แต่เดิมเป็นสิ่งที่ไม่ปกติ ผู้คนไม่คุ้นเคย ไม่ใช่มาตรฐาน ต่อมาเมื่อเหตุหรือเกิดวิกฤตบางอย่าง จึงมีการเปลี่ยนแปลงทำให้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์นั้นกลายเป็นสิ่งที่ปกติและเป็นมาตรฐาน Boonsiriphan (2020: 1) ได้กล่าวไว้ว่า New normal หมายถึง ความปกติใหม่ หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบจนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่น่าคุ้นเคย เช่น วิธีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร วิธีปฏิบัติ และการจัดการ

สุวิมล มธูรส (2564: 33) ได้กล่าวไว้ว่า ความปกติใหม่เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องมาจากมีบางสิ่งเปลี่ยนรูปแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมเคยปฏิบัติมา ดังที่ ราชบัณฑิตยสภา, (2565: 1) ได้ให้ความหมาย ความปกติใหม่ ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากเดิม เนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบจนแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหวังล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความหมายของฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง ความปกติใหม่หรือ ฐานวิถีชีวิตใหม่ เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบซึ่งในที่นี้คือการแพร่ระบาดของโรค เป็นต้น

3. การจัดการเรียนการสอนออนไลน์

การเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นวิธีการถ่ายทอดเนื้อหา รูปภาพ วิดีโอ การใช้สื่อหลาย ๆ ประเภทร่วมกับการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ฐานนี้ย ธรรมเมธา (2557: 11) ได้ให้ความหมายว่าการจัดการศึกษาออนไลน์ คือ การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารการเรียนการสอนโดยมีการกำหนดกิจกรรมการเรียน และการสอนที่ออกแบบด้วยวิธีสอนหลากหลาย มีการนำเสนอเนื้อหาสื่อแบบดิจิทัล ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สุวิมล มธูรส (2564: 35) กล่าวว่า การเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงการระบาดของไวรัสโควิด-19 นั้นได้นำเอาเทคโนโลยีปัจจุบันและนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ อำนวยความสะดวกให้การเรียนสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ชุมชนแห่งการเรียนรู้ยังมีอยู่แต่เปลี่ยนพื้นที่จากมหาวิทยาลัยสู่โทรศัพท์มือถือ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์เป้าหมายของการศึกษายังคงเดิมแต่ผู้เรียนสามารถใช้วิธีที่แตกต่างกันไปในการไปให้ถึงจุดหมาย เช่น นักศึกษาอาจจะดูภาพ คลิปวิดีโอ หรือฟังการบรรยาย ถูขณมา สิกขมาน (2554: 15) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนออนไลน์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการออกแบบการเรียนการสอนไว้อย่างเป็นระบบ มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน การถ่ายทอดความรู้ การนำเสนอเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดกลยุทธ์การสอนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือซึ่งในปัจจุบันเน้นไปที่การใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนการสอนออนไลน์ คือวางแผนการเรียนการสอนออนไลน์แจ้งให้เตรียมการสำหรับกระบวนการออนไลน์และให้เนื้อหาที่ต้องการสอนซึ่งเป้าหมายก็คือความหลากหลายวิธีสำหรับผู้เรียน และหลากหลายจำนวนของผู้เรียน

โดยทั่วไปการสอนออนไลน์จะอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือบูรณาการแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ขึ้นอยู่กับการออกแบบ เพื่อสร้างความตื่นตัวในการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นต้น

4. องค์ประกอบการสอนแบบออนไลน์

องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ผู้สอน (Instructor) เป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญของผู้สอน มีส่วนทำให้การสอนออนไลน์บรรลุเป้าหมาย
- 2) ผู้เรียน (Student) เป็นผู้รับเนื้อหาและองค์ความรู้จากผู้สอน ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีความพร้อมในด้านการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อสามารถสืบค้น วิเคราะห์ข้อมูลประเมินเนื้อหาอย่างเป็นระบบ
- 3) เนื้อหา (Content) เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ เนื้อหาควรมีการออกแบบโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา
- 4) สื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ (Instructional Media & Resources) ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา สื่อการสอนที่ดีจะเป็นส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาขณะที่เรียนได้ สื่อที่ใช้ในการสอนควรมีความแปลกใหม่
- 5) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process) เป็นกระบวนการออกแบบการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนตามหัวข้อ วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการวัด ประเมินผล (วิทยา วาโย และคณะ, 2563: 284) ฐานิย์ ธรรมเมธา (2557: 54) ได้แบ่งองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ออกเป็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) เนื้อหาและสื่อการเรียน
- 2) ระบบนำส่งสารสนเทศและการสื่อสาร
- 3) ระบบการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ทางการเรียน
- 4) ระบบการวัดและการประเมินผล
- 5) ระบบสนับสนุนการเรียน
- 6) ผู้สอนและผู้เรียน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เนื้อหาการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสอนออนไลน์ ต้องมีเนื้อหาส่งมาและไม่ขัดแย้งกับการเรียนรู้เทคโนโลยี การสอนแบบออนไลน์จะได้รับข้อมูลเทคโนโลยี เช่น การเรียนรู้ออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อให้ทุกคนได้เนื้อหาเหล่านั้น ที่สำคัญมากในข้อกำหนดการเรียนการสอนออนไลน์ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด ดังต่อไปนี้ เช่น โปรแกรมใช้งานการสนทนา หรือวิดีโอคอล การสอนแบบออนไลน์อาจมีชุดการเรียนรู้ให้ทุกคนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีโดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นต้น

5. การจัดการห้องเรียนออนไลน์

ในการเรียนการสอนออนไลน์จำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจถึงรายละเอียดการเรียนการสอน โดยผู้สอนจะต้องกำหนดกรอบเวลาการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดโดยอาศัย ศาสตร์และศิลป์ในการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นครูจึงต้องให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะเป็นการเลือกและตัดสินใจที่ดีและเหมาะสม ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ชัดเจนว่ามีอะไรบ้าง เช่น เชื้อเชื้อ บรรยาย แบ่งกลุ่มทำงาน นำเสนอ อภิปราย สรุป เป็นต้น
2. กำหนดสื่อการเรียนการสอนในแต่ละกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ใช้การบรรยายอัดเป็นวิดีโอ ไว้สำหรับให้ผู้เรียนได้เปิดดูได้
3. กำหนดระยะเวลาของแต่ละกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งเวลาให้เหมาะสม เพราะการกำหนดเวลาต้องชัดเจนเพื่อไม่ให้กินเวลาของรายวิชาอื่น
4. กำหนดว่ากิจกรรมการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมบางกิจกรรม อาจไม่จำเป็นต้องออนไลน์ แต่เป็นการให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองก่อน การศึกษาเนื้อหา ด้วยเอกสารประกอบการสอน การฟังบรรยายจากสื่อวิดีโอ เป็นต้น สำหรับการออนไลน์ เป็นต้น (อลงกรณ์ เกิดเนตร และคณะ, 2564: 295)

ปราวินยา สุวรรณรัฐโชติ (2561: 244) ได้นำเสนอเทคนิคในการจัดการเรียนรู้ และการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ โดยเสนอสมรรถนะและองค์ประกอบที่ผู้สอนออนไลน์ จะต้องให้ความสำคัญ คือ 1) ศาสตร์การสอน กลยุทธ์การสอน และออกแบบกิจกรรม 2) การจัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน 3) การให้คำแนะนำและส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียน 4) การวัดและประเมินผลการประเมิน ประสิทธิภาพการสอน การประเมินการมีส่วนร่วมทางการเรียนของผู้เรียน 5) ความรู้และ ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้สอน สรุปสมรรถนะของผู้สอนออนไลน์ด้านการให้ คำแนะนำและส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนด้วยตนเอง

ผู้เขียนสามารถสรุปได้ดังนี้ การจัดเตรียมห้องเรียนออนไลน์ ช่วยให้ได้รับการ ตอบรับจากครูผู้สอนและผู้เรียน การจัดการชั้นเรียนมีความหมายรวมไปถึงการจัด สภาพแวดล้อมทางกายภาพและจัดการกับพฤติกรรมของผู้เรียน ตลอดจนเป็นการจัด กิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนสนใจ สามารถกระตุ้นและจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ เป็นต้น

6. อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์

พันธุ์พฤษ์ ดาวัลย์ และสิรินภา กิจเกื้อกูล (2565: 17) ได้กล่าวไว้ว่า จากการ ประเมินการเรียนรู้ออนไลน์พบข้อสังเกตและข้อสรุปดังนี้ ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการ

จัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ทั้งความไม่พร้อมในอุปกรณ์การเรียน ความไม่พร้อมของผู้ปกครอง ความไม่พร้อมของผู้เรียน

1. ความไม่พร้อมในอุปกรณ์การเรียน โดยผู้ปกครองผู้มีรายได้น้อยจะเผชิญกับข้อจำกัดที่สูงกว่าเมื่อบุตรหลานต้องเรียนออนไลน์

2. สถานศึกษาบางส่วนอาจไม่ได้เตรียมความพร้อมและออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้รองรับรูปแบบการเรียนออนไลน์แบบเต็มรูปแบบ เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

3. การเรียนออนไลน์เป็นเรื่องการปรับตัวของครูและนักเรียน

4. การเรียนออนไลน์เป็นเรื่องน่าเบื่อและเครียดสำหรับทุกคน

5. การเรียนออนไลน์เป็นเรื่องของความพร้อมของผู้สอนการเรียนออนไลน์เป็นการวางแผนของครูที่จะนำบทเรียนมาประยุกต์ให้สามารถเรียนโดยที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ 1 ต่อ 1 ได้

6. การเรียนออนไลน์ไม่ได้มีประสิทธิผลการเรียนรู้อย่างที่เราเคยคาดหวัง (Over-rated)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ การเรียนรู้ออนไลน์มีอุปสรรคอีกมากมาย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต การเรียนรู้ออนไลน์ต้องมีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วมีเสถียรภาพสูงเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้ออนไลน์และดาวน์โหลดข้อมูล เป็นต้น

2. การจัดการเวลาอาจมีปัญหาในเวลาเพราะการเรียนรู้ออนไลน์ไม่มีการควบคุมเหมือนเวลาเรียนแบบในห้องเรียน เป็นต้น

3. การเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแผน คำถามที่ถามบ่อยอาจพบว่าเนื้อหาการเรียนรู้ออนไลน์มีความยาก ต้องตอบคำถาม

4. ปัญหาด้านการเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตระหว่างการเรียน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการเรียนทำให้เรียนไม่รู้เรื่องและตามเนื้อหาไม่ค่อยทัน และขาดประสบการณ์การเรียนออนไลน์ เป็นต้น

5. สภาพแวดล้อมไม่พร้อมในการเรียนออนไลน์ ผู้เรียนมีอุปกรณ์การเรียนแตกต่างกัน ไม่เหมาะสมกับการเรียนออนไลน์

7. การประยุกต์การสอนแบบออนไลน์

การประยุกต์การเรียนการสอนแบบออนไลน์ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สอนและผู้เรียน สรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยพิจารณาการเรียนการสอนกับลักษณะรายวิชา คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนสอดคล้องกับผู้เรียน โดยผู้สอนควรวิเคราะห์เนื้อหาวิชาให้เหมาะสมสำหรับการเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยพิจารณาจากรายละเอียดเนื้อหาและผลลัพธ์การเรียนรู้ ได้แก่ การแบ่งกลุ่มนำเสนอ การจัดทำวิดีโอ การเล่นเกมส์ การร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น ซักถาม ตอบคำถาม สรุปบทเรียน เป็นต้น

2. การออกแบบสื่อการเรียนการสอน ความทันสมัยหลากหลายเข้าใจง่าย เช่น รูปภาพ วิดีโอคลิป ข้อความกราฟิก ดนตรีประกอบ เพื่อกระตุ้นความสนใจ รวมทั้งสื่อที่ใช้ควรมีการเชื่อมโยงกับเนื้อหาเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น เป็นต้น

3. ประเมินเพื่อการปรับปรุงระหว่างการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของการเรียนการสอนทำให้ผู้สอนสามารถปรับเนื้อหาบทเรียนให้สอดคล้องกับผู้เรียน ขณะที่มีการสอนแบบออนไลน์ เป็นต้น

4. เตรียมกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า กรณีที่มีข้อจำกัดเกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ หรือผู้เรียนมีข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการใช้งานอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

พินันท์ วิศาลสกุลวงษ์ และคณะ (2563: 97) ได้อธิบายไว้ว่า สื่อการสอนออนไลน์ที่ดีมีความหลากหลายร่วมกับวิธีการสื่อสารของผู้สอนที่ดีถึงผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจในการใช้สื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและผู้เรียนมีความตระหนักในการเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น จากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของผู้นิพนธ์ มีการออกแบบสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ PowerPoint โดยออกแบบขนาดตัวอักษรที่ชัดเจน ความเข้มของตัวอักษร ปริมาณเนื้อหาที่เหมาะสม มีรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนั้น ๆ

ข้อดีของการเรียนออนไลน์

1. สามารถเลือกเรียนตามระดับความรู้และความสนใจได้
2. เนื้อหาการเรียนการสอนทันสมัยและมีการอัปเดตอยู่เสมอ
3. สามารถกลับไปทบทวนได้เสมอ
4. เวลาเรียน และสถานที่มีความยืดหยุ่น

ข้อเสียของการเรียนออนไลน์

1. ผู้เรียนอาจจะขาดสมาธิในการเรียนได้
2. ไม่ได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
4. ต้องใช้อุปกรณ์ในการเรียนที่มีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประยุกต์การเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน 3 ระยะ ได้แก่ ก่อนสอน หลังสอน

ควรมีการปรับบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดประเมินผล และสรุปแก้ไขปัญหามาจากการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นต้น

8. สรุป

การศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวด้วยการออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งวางแผนการรับมือกับภาวะหยุดชะงักทางการศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้ตามปกติและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสารและออกแบบสื่อการเรียนผ่านทางเทคโนโลยี รวมไปถึงการนำผลการประเมินจากการปรับปรุงการเรียนการสอนออนไลน์มีความน่าสนใจ และดึงดูดผู้เรียนให้มาเรียนออนไลน์กันมากขึ้น ดังนั้น การเรียนการสอนออนไลน์ในทุกระดับชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นระดับสำคัญในการสร้างบัณฑิตเพื่อเป็นคนในสังคม อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญในการออกแบบการเรียนการสอนรวมถึงกลยุทธ์ เทคนิค วิธีการ รูปแบบการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมของแต่ละศาสตร์เพื่อเตรียมความพร้อมและสามารถรับมือได้อย่างเท่าทัน เป็นต้น

9. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนแบบออนไลน์ผู้เรียนสามารถเสาะแสวงหาความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และเสริมสร้างทักษะการใช้ชีวิตภายใต้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทันสมัย เมื่อประมวลเป็นองค์ความรู้ใหม่ จะเห็นแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ใน 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัจจัยภายในของการเรียนการสอนออนไลน์ คือ การเรียนรู้แบบออนไลน์ต้องมีความพร้อมทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีการสื่อสารอย่างปลอดภัย และการรู้เท่าทันสื่อ รู้กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ผู้สอนและผู้เรียนเลือกการเรียนการสอนตามระดับความรู้และความสนใจโดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีทักษะการประยุกต์ความรู้ได้ อีกทั้งการปรับบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดประเมินผล อีกทั้งการประยุกต์ใช้ก่อนสอน การออกแบบสื่อการเรียนการสอน ความทันสมัยหลากหลายเข้าใจง่าย เช่น รูปภาพ วิดีโอคลิป ข้อความกราฟิก ดนตรีประกอบ เพื่อกระตุ้นความสนใจ เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยภายนอกของการเรียนการสอนออนไลน์ หลังสอน ควรมีการปรับบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดประเมินผล ในขณะที่เรียนรู้ผู้สอนและผู้เรียนจะพบอุปสรรคมากมาย เช่น การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต การจัดการเวลา

อาจมีปัญหา ทำให้เรียนไม่รู้เรื่องและตามเนื้อหาไม่ค่อยทัน สภาพแวดล้อมไม่พร้อมในการเรียนออนไลน์ ผู้เรียนมีอุปกรณ์การเรียนแตกต่างกัน ไม่เหมาะสมกับการเรียนออนไลน์ เป็นต้น แผนภาพ ระบบออนไลน์บนฐานวิถีชีวิตใหม่และการประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน

ผังแสดงองค์ความรู้ที่ได้รับ

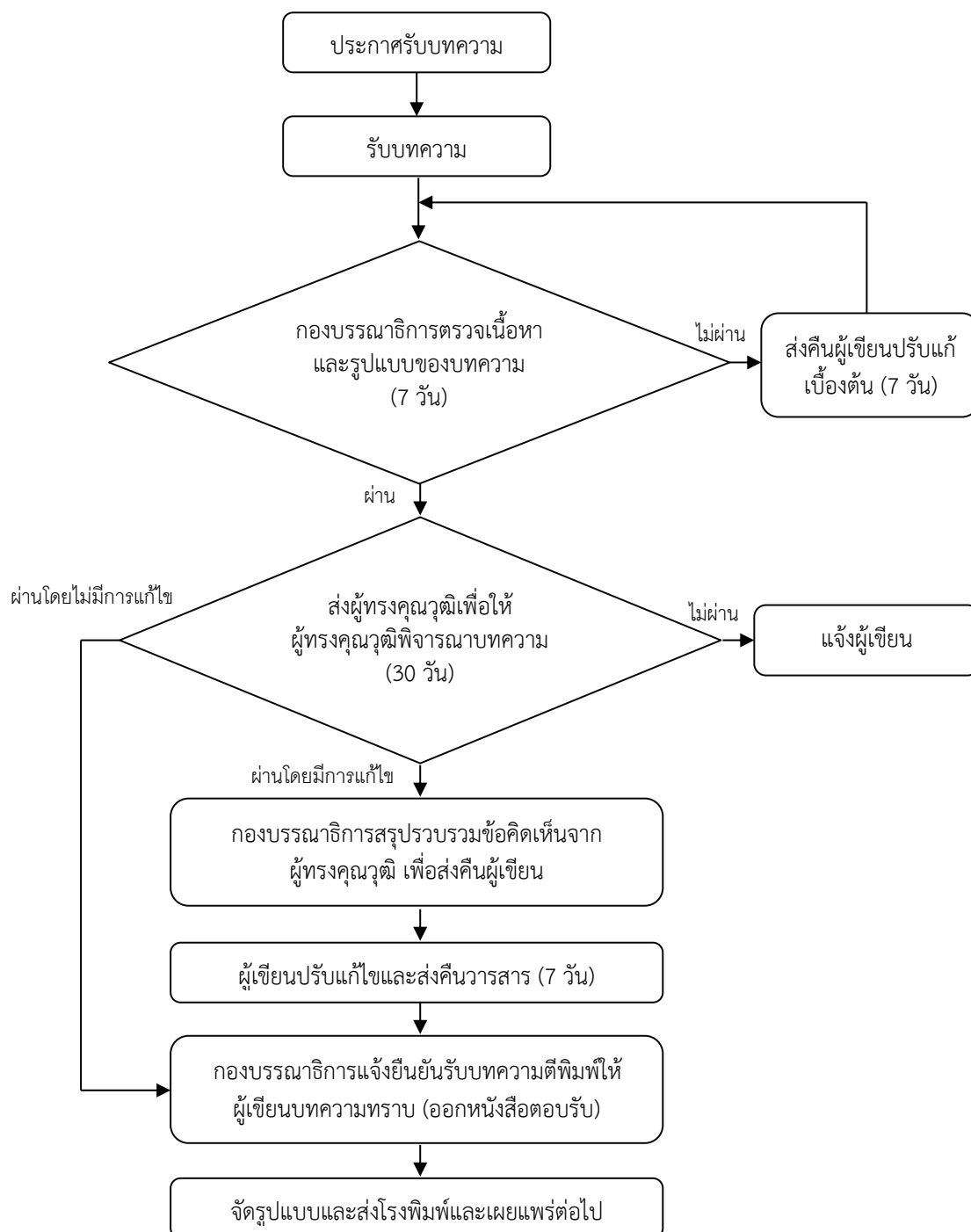
เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา สิกขมาน. (2554). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษธุรกิจ โดยการใช้การสอนแบบ E-Learning. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- กัญญ์กุลณัช พืชรชอัครชัย. (2561). การใช้อินโฟกราฟิกในการนำเสนอข้อมูลยุคดิจิทัลคอนเทนต์ด้วยโปรแกรม Piktochart. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 12(4), 28-48.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2551). การพัฒนาคอร์สแวร์และบทเรียนบนเครือข่าย. พิมพ์ครั้งที่ 12. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฐาปณีย์ ธรรมเมธา. (2557). อีเลิร์นนิ่ง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ e-Learning: from theory to practice. โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

- ทิชาพร นามวงศ์. (2560). การออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal, Science and Technology Silpakorn University*, 4(4), 14-25.
- ปราวีณยา สุวรรณรัฐโชติ. (2561). ความสามารถและบทบาทของผู้สอนออนไลน์: การแสดงตนของผู้สอนและการสนับสนุนผู้เรียน. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 12(2), 244–256.
- พันธุ์พฤกษ์ ดาวัลย์ และสิรินภา กิจเกื้อกูล. (2565). มุมมองของครูวิทยาศาสตร์ต่อการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 45(2), 17-33.
- พริ้นท์ วิศาลสกุลวงษ์ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเสริมผ่านสื่อออนไลน์เฟสบุ๊คกรุป วิชาการพยาบาลผดุงครรภ์ 2. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 38(1), 97-106.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2565). **รู้จัก New Normal ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. เข้าถึงได้จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/> (สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2566).
- วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 : แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 14(34), 284-298.
- สุวิมล มธูรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(40), 33-42.
- อลงกรณ์ เกิดเนตร และคณะ. (2564). การจัดการชั้นเรียนออนไลน์ด้วยรูปแบบ SMILES เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ในยุคเปลี่ยนผ่านการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 13(1), 294-307.
- Boonphak, K. (2020). Learning Management in the New Normal. *Journal of Industrial Education*, 19(2), 1-6.
- Boonsiriphan, M. (2023). **Get to Know "New Normal" from the Royal Society of Thailand**. Retrieved from <https://news.thaipbs.or.th/content/292126> (Accessed 5 April 2023).
- Oxford Dictionary. (2023). **New Normal**. Retrieved from https://www.lexico.com/definition/the_new_normal?locale=en (Accessed April 8, 2023).

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องยินยอมและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ รูปแบบ ขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปกิณกะ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงในเนื้อหาและอ้างอิงในท้ายบทความ(References) ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารในรูปแบบของ APA 6th edition ดูตัวอย่างอ้างอิง

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำซ้อนของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCatch ในระบบเว็บไซต์ของ ThaiJO ไม่เกิน 25%

ผู้ประสงค์จะตีพิมพ์บทความต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและกระบวนการดังต่อไปนี้

1. ผู้เขียนจะต้องศึกษารูปแบบและตรวจสอบการเขียนบทความให้ตรงตามรูปแบบของวารสาร

2. แนบไฟล์บทความ (Microsoft word) เข้าสู่ระบบออนไลน์ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index> พร้อมแจ้งและติดต่อประสานงานไปที่ ผู้ช่วยบรรณาธิการนายมงคล สอนไธสง โทร. 064-946-1595, อีเมล: mongkol.son@mcu.ac.th, ไลน์: kee_s ทั้งนี้ผู้เขียนต้องระบุต้นสังกัด และเบอร์โทรศัพท์ ที่ติดต่อได้โดยตรง ไว้ในกล่องโต้ตอบ หรือ Discussion Box หรือ ทาง LINE

3. บทความต้องผ่านการตรวจรูปแบบจากกองบรรณาธิการ และผู้เขียนต้องปรับแก้ไขให้สมบูรณ์และถูกต้องตามคำแนะนำของกองบรรณาธิการ

4. เนื้อหาบทความและองค์ประกอบของบทความต้องผ่านการตรวจพิจารณาและอนุมัติจากกองบรรณาธิการ เพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมินบทความ

5. เมื่อบทความผ่านการอนุมัติจากกองบรรณาธิการแล้ว ผู้เขียนต้องทำการโอนเงินค่าธรรมเนียมบทความ 4,000 บาท (สี่พันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ ตามหมายเลขบัญชี "791-0-50021-1" ธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี "วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ (วารสาร)" พร้อมแนบสลิปหลักฐานไปที่กล่องโต้ตอบ หรือ Discussion Box หรือ ทาง LINE

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ไม่มีนโยบายในการเก็บเงินค่าธรรมเนียมเกินที่กำหนดไว้ โปรดระวังมีบุคคลแอบอ้างเรียกเก็บเงินเพิ่ม ซึ่งทางวารสารไม่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่ขอรับผิดชอบโดยประการทั้งปวง

6. บทความต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนอย่างน้อย 2 ท่าน และการพิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นขั้นสุดท้าย ในกรณีที่บทความของท่านไม่ผ่านการประเมินและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ วารสารขอสงวนสิทธิ์ในการไม่รับตีพิมพ์บทความ และไม่คืนเงินโดยประการทั้งปวง

7. หรือ Discussion Box เมื่อได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ในวารสารกลุ่มใดๆ ก็ตาม ผู้เขียนยินยอมที่จะรับผลการประเมินนั้นโดยไม่มีข้อโต้แย้ง

8. เนื้อหาบทความที่แก้ไขตามผู้ประเมินต้องไฮไลท์ตัวอักษรสีแดง เพื่อให้กองบรรณาธิการได้ใช้ตรวจสอบว่าท่านได้แก้ไขจริง และหากท่านไม่ไฮไลท์ตัวอักษรสีแดง ทางวารสารจะถือว่าท่านไม่ได้แก้ไขบทความตามผู้ประเมิน และส่งไฟล์ (Microsoft word) บทความที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วแนบเข้ามาในระบบ โดยมีระยะเวลาไม่เกิน 1 เดือน หลังจากวารสารได้ส่งผลประเมินให้ผู้เขียนทราบ ในกรณีกองบรรณาธิการตรวจพบว่าบทความคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ไม่สมบูรณ์ทางวารสารจะส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาปรับแก้ไข ซึ่งผู้เขียนจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการตรวจแก้ Abstract จำนวน 500 บาท

9. ทั้งนี้แม้บทความที่ผ่านการอนุมัติแล้ว ภายหลังพบว่า หากไม่สามารถติดต่อผู้เขียนบทความได้ และผู้เขียนไม่ยอมแก้ไขบทความให้สมบูรณ์หรือแก้ไขบทความล่าช้าไม่ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด ทางวารสารขอสงวนสิทธิ์ที่จะปฏิเสธไม่รับตีพิมพ์บทความ และขอยกเลิกใบตอบรับตีพิมพ์บทความ โดยวารสารจะแจ้งผ่านทางอีเมลจากระบบที่ผู้เขียนได้ลงทะเบียนไว้แล้วเท่านั้น

10. การจัดเลื่อนลำดับเพื่อเผยแพร่บทความในแต่ละฉบับ เป็นอำนาจและสิทธิ์ในการตัดสินใจของกองบรรณาธิการ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของบทความ ถ้าหากพบว่าบทความและกระบวนการการส่งบทความในระบบไม่สมบูรณ์

11. ความก้าวหน้าเกี่ยวกับบทความ เป็นความรับผิดชอบของเจ้าของบทความที่ต้องติดตามสอบถามอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กองบรรณาธิการ จะแจ้งให้ทราบในระบบของวารสาร

ผู้พิมพ์บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องดำเนินการตามองค์ประกอบและรูปแบบที่วารสารกำหนด ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตนักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

1.3 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะพร้อมส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมด ซึ่งบทคัดย่อของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1) วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2) ระเบียบวิธีวิจัย

3) ผลการวิจัยพบว่า ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

4) คำสำคัญ (Keywords) ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (Comma) (,)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียด ของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยการ บรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (ถ้ามี) (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการ วิเคราะห์ ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิด ประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (ถ้ามี) (Knowledge Gained) เป็นองค์ความรู้อันเป็น ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผัง มโนทัศน์เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของ ข้อความไว้ในเครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ บทความปกิณกะ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดี ต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือ เฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความที่เหลือส่วนที่ สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตาม หลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยม แพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการ งานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: ชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และให้วงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย หรือ (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ตัวอย่างเช่น

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อัง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

2. หนังสือ

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามนำชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ด้วย **กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์**

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระณันท์ ฐาตฺตโร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนันท์ ฐาตุตโร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือ คนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

3. วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตาม

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนันท์ ฐาตุตโร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนันท์ ฐาตุตโร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือ คนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

4. วิทยานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตาม

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระธรรมาภรณ์ ฐิตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระธรรมาภรณ์ ฐิตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือ
คนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

5. รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

6. ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

7. สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์
ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกิพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. พระไตรปิฎก

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์ ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์ ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ประชญา**. กรุงเทพฯ: โบแดง.

Yamane, T. (1967). **Statistics: an introductory analysis**. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า.

อานวย มีราคา. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์. **วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์**, 6(1), 134-145.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. **Journal of Microbiology & Biology Education**, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุขฎิณิพนธ์/สารนิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต./ สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์. **ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. **Master of arts**. Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./รายงานการวิจัย./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สืบค้นอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxx (สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ) (คำว่า สืบค้นเมื่อ ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Accessed สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)

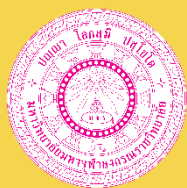
กรวรรณ สังขกร. (2558). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224> (สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2559).

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03> (Accessed 12 February 2014).

9. วิกีพีเดีย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น./จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2561). จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2560. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดบุรีรัมย์>

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

281 หมู่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์ 06 4946 1595, 08 97102920

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index>